DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Yrd. Doç. Dr. Bilginer ONAN

BÖLÜM A

- Abartma(Mübalağa)
- Açık Bilgi
- Açık Oturum
- Aforizma
- Ağırlık
- Ağız/Şive/Lehçe
- Akıcı Okuma
- Akıcı Yazma
- Akıcılık
- Aksan
- Aksiyon
- Akson
- Akustik Ses Bilim
- Aleksi
- Alletrisma
- Alfabe
- Algı genişliği
- Alıcı/Pasif Edilgin Kelime Hazinesi
- Alofon
- Alt Anlamlılık
- Altı Şapkalı Düşünme Tekniği
- Amaç ve Kazanım
- Amaçlılık
- Amigdala
- Ana Dil
- Ana Dili
- Ana Dili Öğretimi
- Ana Duygu
- Ana Düşünce
- Anahtar Kelime
- Analiz
- Analiz Basamağı Sorusu
- Anısal(Epozodik) Bellek
- Anlam
- Anlam Analizi Tekniği
- Anlam Değeri
- Anlam Haritası
- Anlam Kurma
- Anlama ve Anlamlama
- Anlama Becerileri
- Anlamsal(Semantik) Bellek
- Anlamsal Alan
- Anlatı
- Anlatım biçimleri
- Anlatma Becerileri
- Anlatma Yöntemi
- Ara Disiplin
- Araç
- Argo
- Artikülasyon Bozukluğu
- Asperger Sendromu
- Atlama
- Atlayarak Okuma
- Ayrıştırıcı Dinleme

- **ABARTMA(MÜBALAĞA)**
- Sözün etkisini artırmak için anlatılan herhangi bir şeyi, olduğundan çok büyük ya da küçük gösterme esasına dayanarak çok farklı ya da olamayacağı bir biçimde aşırılığa kaçarak anlatmadır.

- **AÇIK BİLGİ**
- Açık bilgi, okul öncesi dönemdeki örtük bilgilerle desteklenen ve örgün eğitim sürecinde öğrenilen bilgilerdir.
- Örneğin, çocuk okul öncesi dönemde konuşmalarında dil kurallarını (ses benzeşmeleri, ünlü uyumları vb.) önemli ölçüde uygular. Çocuğun bu kurallara ait bilgileri örtüktür. Okul döneminde, bu kurallar belirli bir sistem içerisinde çocuğa öğretilir. Ve bu sayede öğretilen bilgiler açık bilgi haline gelir.

- **AÇIK OTURUM**
- *‘’Toplumu yakinen ilgilendiren herhangi bir güncel olayın, bir ülke sorununun, bilim, sanat ve politikayla ilgili önemli bir konunun* ***uzman kişiler*** *tarafından* ***seçkin dinleyiciler*** *önünde tartışılmasına açık oturum* denir.
- Açık oturumda en az **3** en fazla **5** konuşmacı bulunur.
- Süresi **40-90 dakika** arasında değişmektedir.

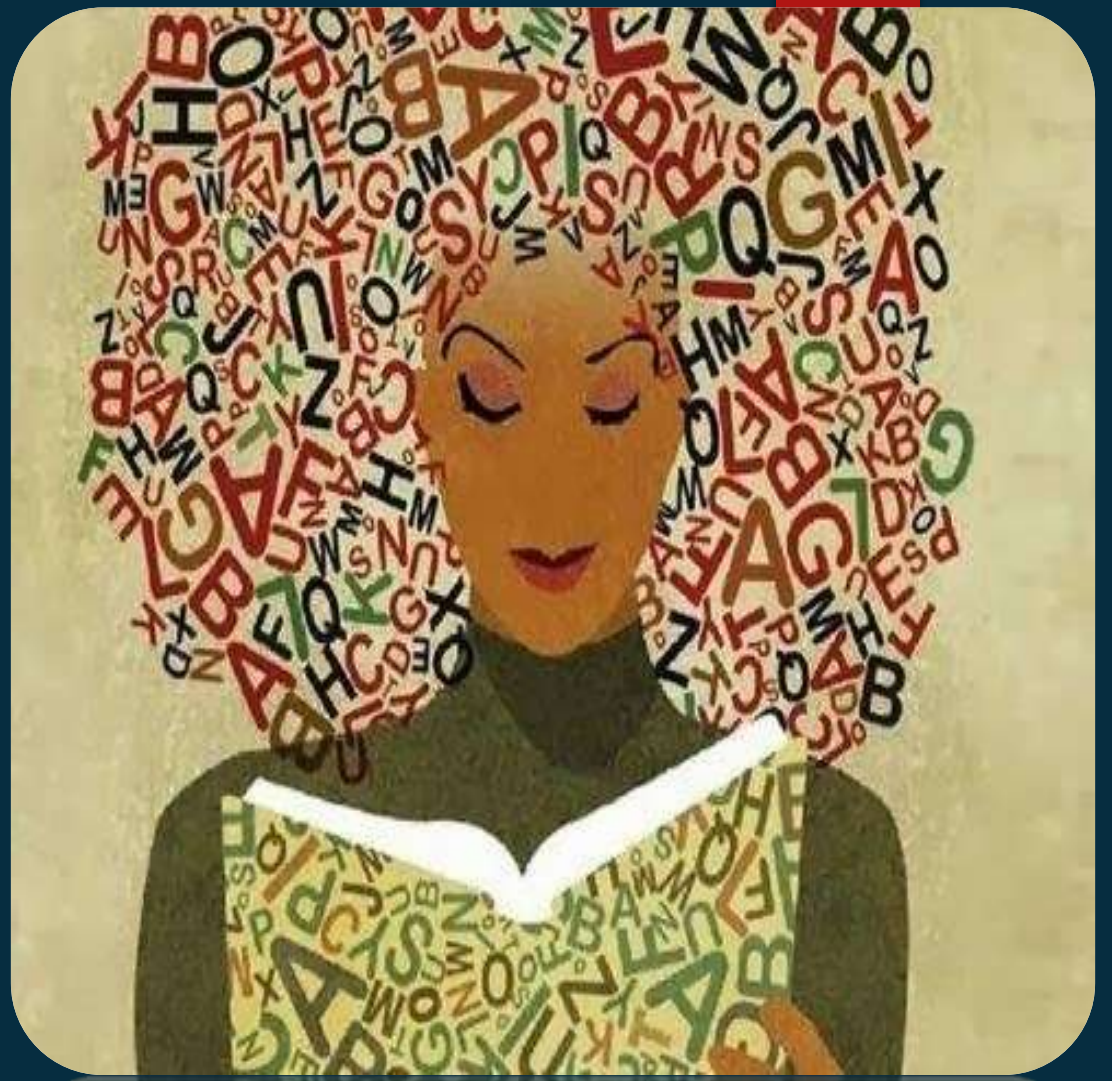

- Açık oturumda her zaman bir **oturum başkanı** bulunur. Oturum başkanı oturumun planını yapar, her konuşmacıya eşit süre vermeye çalışır, gerektiğinde notlar alır ve oturumun sonunda konuyu özetler ve sonlandırır.

- **AFORİZMA**
- Çeşitli konulardaki düşünceleri çarpıcı, kimi zaman mizahi bir şekilde ifade eden kısa, yoğun, özlü sözlerdir.
- Batıya has bir söyleyiştir.
- Bizdeki vecizeye benzer ama daha uzun ve felsefiktir.
- Cenap Şahabettin'in **Tiryaki Sözler** adlı eserinde aforizma benzeri denemelere yer verilmiştir.

- **AĞIRLIK**
- Ağırlık, *‘’bir konuda çok sözcük bilmek”* demektir.
- Doğrudan doğruya öğrencilerin belirli bir konudaki kelime ve terim bilgisiyle ilgilidir.
- İlköğretim 1. ve 2. kademede okumanın araç niteliği kazandığı dönemden itibaren temel hedef, öğrencilerin sahip oldukları üretici ve alıcı kelime hazinelerini derinlik, genişlik ve ağırlık yönünden geliştirmektir.

- **AĞIZ/ LEHÇE/ ŞİVE**
- Ağız, bir şive içinde yer alan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verilen addır.
- Ağızlarda ***söyleyiş,*** şivelerde ***ses ve şekil,*** lehçelerde ise ***ses ve şekil ayrılıkları+ kelime ayrılıkları*** bulunur.
- Bu bakımdan *Lehçe>Şive>Ağız* şeklinde de bir sıralama yapılabilir.

- ***Örneğin:***
- Çuvaşça, Yakutça= **Lehçe**
- Kırgızca, Kazakça, Özbekçe, Azerice= **Şive**
- Diyarbakır, Konya, Elazığ, Adana Türkçeleri ise Türkiye Türkçesinin **ağız**larıdır.

- **AKICI OKUMA**
- Akıcılık, metindeki kelimeleri tanımak, metni belirli bir çabuklukta ve düzgün bir ifadeyle okumak demektir.
- Akıcı okuma, kelimenin hızlı tanınması, seslendirilmesi ve anlamının bulunmasıdır.
- Akıcı okumada **vurgu** ve **tonlamaya** dikkat edilmeli, **gereksiz tekrarlama, duraklama, atlama** yapılmamalıdır.
- Ayrıca akıcı okumada öğrencilerin, nefeslerini kontrol etmeyi nerelerde duracaklarını bilmeleri ve metnin anlamını yakalama becerilerini geliştirmeleri gerekir.

- **AKICI YAZMA**
- Akıcı yazma, zihinsel ve teknik becerileri kapsayan, amacı temel yazma becerilerini geliştirmek, bu becerileri günlük yaşama aktarıp kullanılmasını sağlamak olan bir kavramdır.
- Akıcı yazmada öğrencilere kazandırılacak temel beceriler **hız** ve **okunaklıktır**.
- Akıcı yazma becerisini geliştiremeyen öğrenci, kelime kelime ve yavaş yazmaktadır.

- **AKICILIK**
- Akıcılık, insanların algılamakta zorluk çekmeyecekleri bir hızda, yumuşak tonda, vurgu hataları yapmadan ve sözcükleri birbirine karıştırıp yuvarlamadan anlaşılır bir şekilde konuşmaktır.
- Bu kavram konuşmanın fiziksel ve zihinsel süreçleriyle yakından ilgilidir.

- Zihinsel süreçte uzun süreli bellekteki bilgilerin kısa süreli belleğe aktarılması yer alırken fiziksel süreçte ise bu bilgilerin dil kodlarına dönüşmesi yer alır.
- Bir konuşmanın akıcılığını bellek aktarımlarının hızı, nefes kontrolü, doğru telaffuz ve konuşma konusu hakkında bilgi sahibi olmak etkiler.

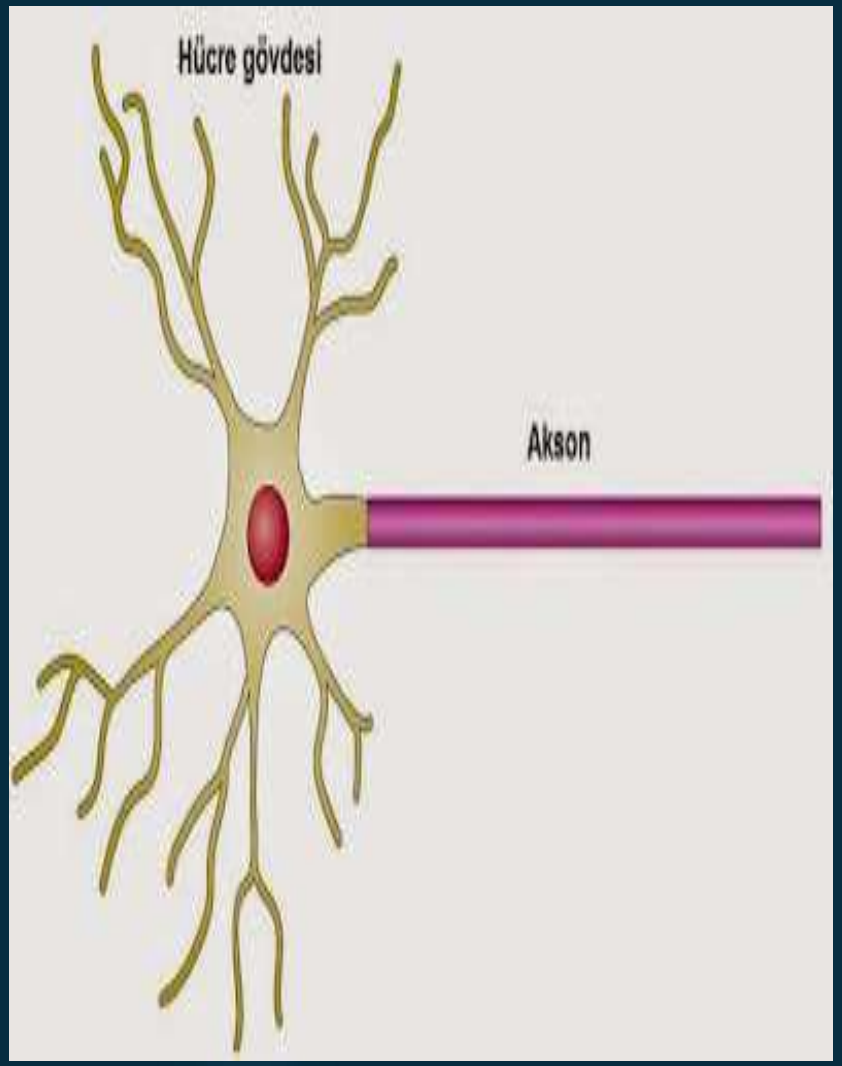
- **AKSAN**
- Aksan, bir dilin belli bir söyleyiş özellikleriyle konuşulmasına denir.
- Örneğin Türkçeyi *Muğla, Kıbrıs, Alman….* aksanıyla konuşmak.
- Aksan standart dildeki fonemlerin ses değerlerinden uzaklaşmayla ortaya çıkar.

aksan ?

- **AKSİYON**
- Hikaye, roman ve tiyatroda, anlatılan vakanın tasvir, düşünce moral kısımlarını çıktıktan sonra geriye kalan entrika ve olaylardan oluşan kısımdır.
- Anlatmaya dayalı eserlerde, akışı sağlayan ve ifade eden unsurdur.

aksiyon ?

- **AKSON**
- Sinir hücresi nöronun bölümlerinden biridir.
- Aksonlar bilgiyi öteki hücrelere iletme işlevini yerine getirmektedir.
- Yalnızca beyinde milyarlarca sinir hücresi olduğu düşünüldüğünde, yaklaşık **5 milyon kilometre uzunluğunda akson** olduğu tahmin edilmektedir.
- Akson bağlantıları öğrenmeyle doğrudan ilgilidir ve öğrenme sıklığına bağlı olarak artış göstermektedir.

- **AKUSTİK SES BİLİMİ**
- Doğadaki sesleri, ses dalgalarını, seslerin ton, şiddet, tını gibi ölçülebilen fiziksel ögelerini inceleyen bilim dalıdır.
- Akustik ses bilim genel anlamda sesin fiziksel özellikleriyle ilgilenmektedir.

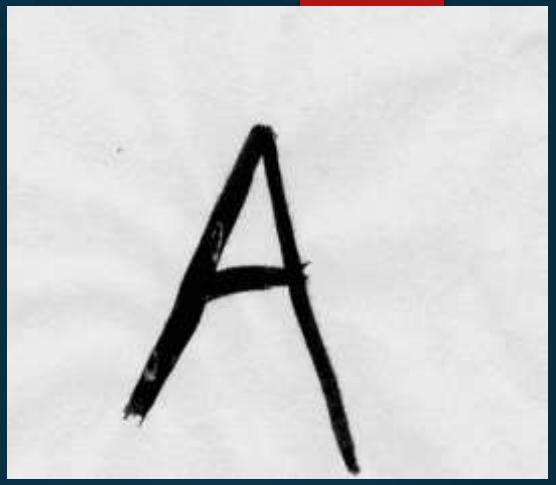

- **ALEKSİ**
- Okuma becerisiyle ilgili bir dil bozukluğudur.
- ‘***’Yazılı dili anlamadaki yetersizlik’’*** olarak tarif edilir.
- Bazı uzmanlar aleksiyi, ***kelime körlüğü*** olarak da tanımlamaktadır.
- Genel olarak aleksi, harf ve kelime tanımadaki problemlerin yaşandığı bir dil bozukluğu olarak tanımlanabilir.
- Disleksiye göre daha ciddi bir okuma rahatsızlığıdır.

- **ALLETRİSMA**
- Okuma ve yazma becerilerinin tamamen unutulmasıdır.
- Bir araştırmaya göre, okuma yazma öğrendikten sonra bu becerilerini hiç kullanmayan kişilerin okuma yazmayı unutmaları için 3 yıl yeterli olmaktadır.

- **ALFABE**

- Bir dili yazıya aktarmak amacıyla kullanılan, o dildeki seslerin ayrı ayrı işaretlerle gösterilmesi ilkesini temel alan yazı biçimidir.
- Yazısında abece sistemini kullanan dillere alfabetik diller denir.
- Alfabedeki işarete **harf** denir. Harfin konuşma dilindeki karşılığı ise **ses**tir.

- **ALGI GENİŞLİĞİ**
- Okuma ile ilgili temel kavramlardandır.
- *Satır üzerinde gözün bir duruşta görebildiği sözcüklerden anladığı kavramın genişliğine* denir.
- Algı genişliği, gördüğümüz yazıdan daha geniştir çünkü zihin yazının ilerideki anlamını tasarlayabilir.
- Örneğin bir cümlede *ama*, *fakat* bağlaçlarından sonra gelecek ifadenin zıtlık taşıyacağı bilinmesi.

- **ALICI/PASİF/EDİLGİN KELİME HAZİNESİ**
- Genel kelime hazinesinin **en geniş** bölümünü oluşturmaktadır.
- Alıcı kelime hazinesi, anlamaya dayalı **okuma** ve **dinleme** becerilerinde devreye giren kelime hazinesidir.

- Alıcı kelime hazinesi, okul öncesi dönemde ailede ve çevrede gelişmeye başlar.
- Örgün eğitim sürecinde ise bu edinim metinler vasıtasıyla hızlıca gelişir. Bu bakımdan alıcı kelime hazinesinin geliştirilmesi önemlidir.

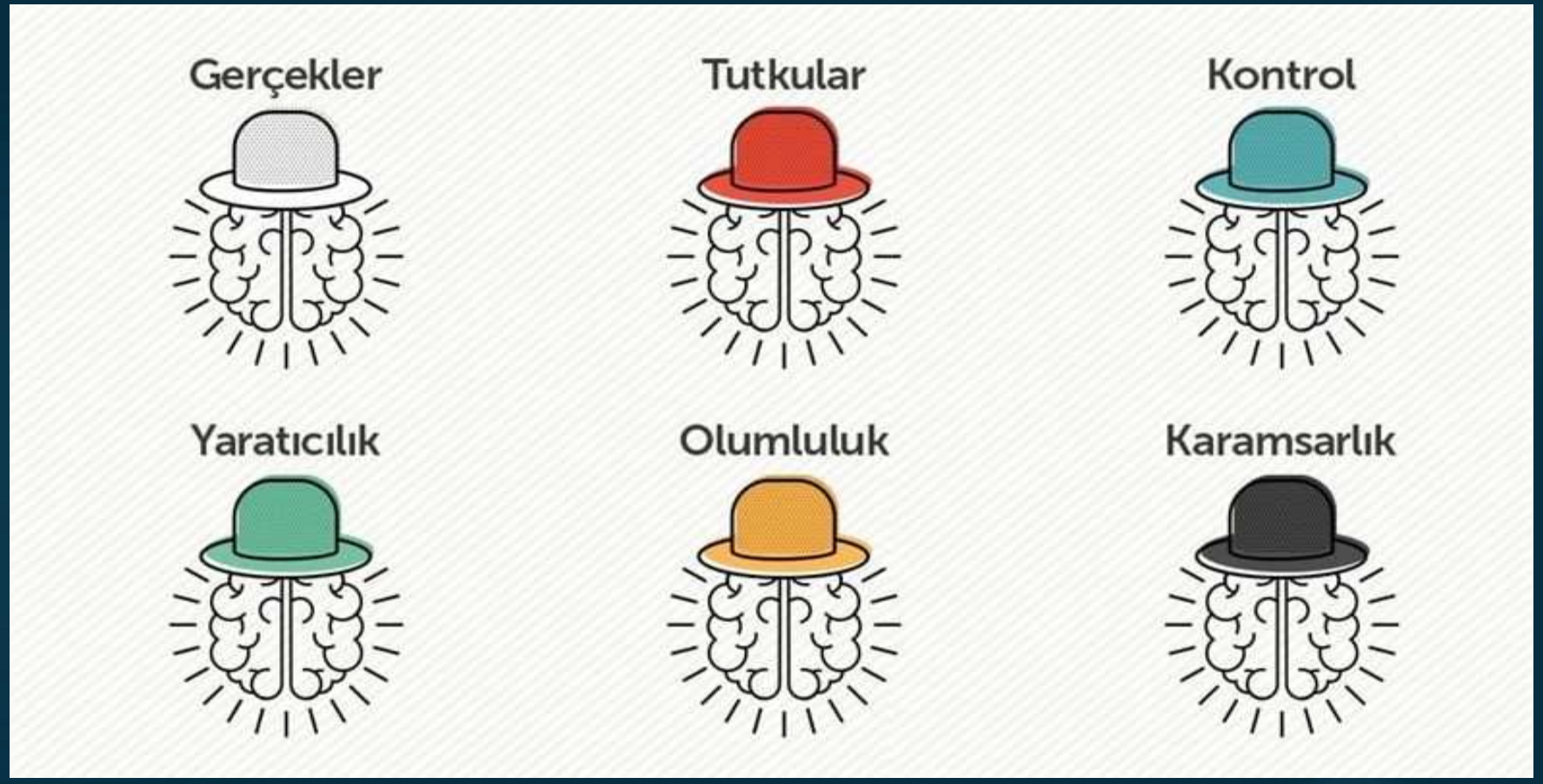
- **ALOFON**
- Bir fonem içerisinde bulunan ufak, çeşitli seslere **alofon** denir.
- **Fonem**, birçok alofonları içine alan daha büyük bir birliktir. Alofonlar fonemden küçüktür ve fonemler bağımsız kullanılabilirken alofonlar kullanılamamaktadır.

- Fonem ve alofonlar konuşmanın **telaffuz** bölümünü etkilemektedir.
- Okul öncesi dönemden itibaren çocuklarda ses bilinci gelişmeye başladığından ve bu ses bilincinin çocukların ilk okuma yazma sürecini etkilediği bilindiğinden bu dönemde ses bilinci geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.

- **ALT ANLAMLILIK**
- Sözcükler arasındaki anlamsal içerilme ilişkisine alt anlamlılık denir.
- Örneğin *elma*, *portakal* ve *meyve* sözcükleri arasında alt anlamlılık ve üst anlamlılık ilişkisi vardır. Yani *meyve*, *elma* ve *portakala* göre **üst anlamlıdır**. Aynı biçimde *elma* ve *portakal meyvenin* **alt anlamlarıdır.**

- **ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ**
- Edward de Bono'nun geliştirdiği, öğrencilerde yaratıcılığı ve empati yeteneğini geliştirmeyi amaçlayan bir tekniktir.
- Bu teknikte farklı renklerdeki şapkaların her biri farklı düşünce biçimini yansıtmaktadır.

- Beyaz şapka tarafsız, kırmızı şapka duygusal, **siyah şapka** kötümser, sarı şapka iyimser, mavi şapka değerlendiren düşünceyi ve yeşil şapka da yaratıcılığı temsil etmektedir.

- **AMAÇ ve KAZANIM**
- **Amaç:**
- Türkçe eğitiminin önemli kavramlarından biri de **amaçtır**.
- Amaç, ‘*’ulaşılmak istenen nihai sonuç, maksat, gaye, hedef olup eğitim alanında öğrenci davranışında gerçekleşmesi istenilen değişmeleri ifade eder.*’’
- **Milli eğitimin genel amaçları ve ilkelerine** uygun olarak **Türkçe dersinin genel ve özel amaçları** tespit edilmiştir.
- Özel amaçların branş öğretmenleri tarafından doğru anlaşılıp yorumlanması , Türkçe dersinin uygulama süreci açısından önemlidir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek.

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak.

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak.

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

- **Kazanım**
- Amaçlar tespit edilirken Türkçenin temel dil sistemi gözden geçirilmekte ve işlevsel dil kullanımı doğrultusunda incelenerek okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi öğrenme alanlarında özel amaçlar **kazanımlara** dönüşmektedir.
- Yani kazanımlar amaçların detaylandırılmış halidir. Ayrıca kazanımlar öğrencilerde davranış değişikliği meydana getirecek unsurlardır.

5. SINIF DİNLEME KAZANIMLARI

T.5.1. DİNLEME/İZLEME

T.5.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunu

T.5.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

T.5.1.3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

T.5.1.4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.

T.5.1.5. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.

T.5.1.6. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.

T.5.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.

T.5.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

T.5.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.

T.5.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.

a) Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır.

b) Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.

T.5.1.11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

T.5.1.12. Dinleme stratejilerini uygular.

Not alarak, katılımlı,grup hâlinde dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

5. SINIF KONUŞMA KAZANIMLARI

T.5.2. KONUŞMA

T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.

Öğrencilerin verilen bir konuyu görsellerle destekleyerek kısa sunum hazırlamaları ve sunum öncesinde prova yapmaları sağlanır.

T.5.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.

T.5.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.

Serbest, güdümlü, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

T.5.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.

T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Ama, fakat, ancak ve lakin ifadelerini kullanmaları sağlanır.

T.5.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

5. SINIF YAZMA KAZANIMLARI

T.5.4. YAZMA

T.5.4.1. Şiir yazar.

T.5.4.2. Bilgilendirici metin yazar.

a) Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, bu bölümlerde yazacaklarını belirlemeleri sağlanır.

b) Öğrenciler yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaya ve günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.

c) Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanmaları sağlanır.

T.5.4.3. Hikâye edici metin yazar.

a) Öğrencilerin günlük hayattaki gözlem ve deneyimlerine dayanarak hikâye konusu ve hikâye unsurlarını belirlemeleri sağlanır.

b) Öğrenciler, yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaları için teşvik edilir.

T.5.4.4. Yazma stratejilerini uygular.

Güdümlü, metin tamamlama, bir metni kendi kelimeleri ile yeniden oluşturma, boşluk doldurma, grup olarak yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

T.5.4.5. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.

Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgül ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.

T.5.4.6. Bir işin işlem basamaklarını yazar.

T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.5.4.8. Sayıları doğru yazar.

Kesirli sayıların, sıra ve üleştirme sayılarının, dört veya daha çok basamaklı sayıların yazımları üzerinde durulur.

T.5.4.9. Yazdıklarını düzenler.

Sınıf düzeyine uygun yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.

T.5.4.10. Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler, yazdıklarını sınıf ve okul panosu gibi farklı ortamlarda paylaşmaya teşvik edilir.

T.5.4.11. Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.

5.SINIF OKUMA KAZANIMLARI

T.5.3. OKUMA

Akıcı Okuma

T.5.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.

T.5.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.

T.5.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.

T.5.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.

Sesli, sessiz, tahmin ederek, grup hâlinde, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.

Söz Varlığı

T.5.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.

b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.

T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.5.3.7. Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.

T.5.3.8. Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.

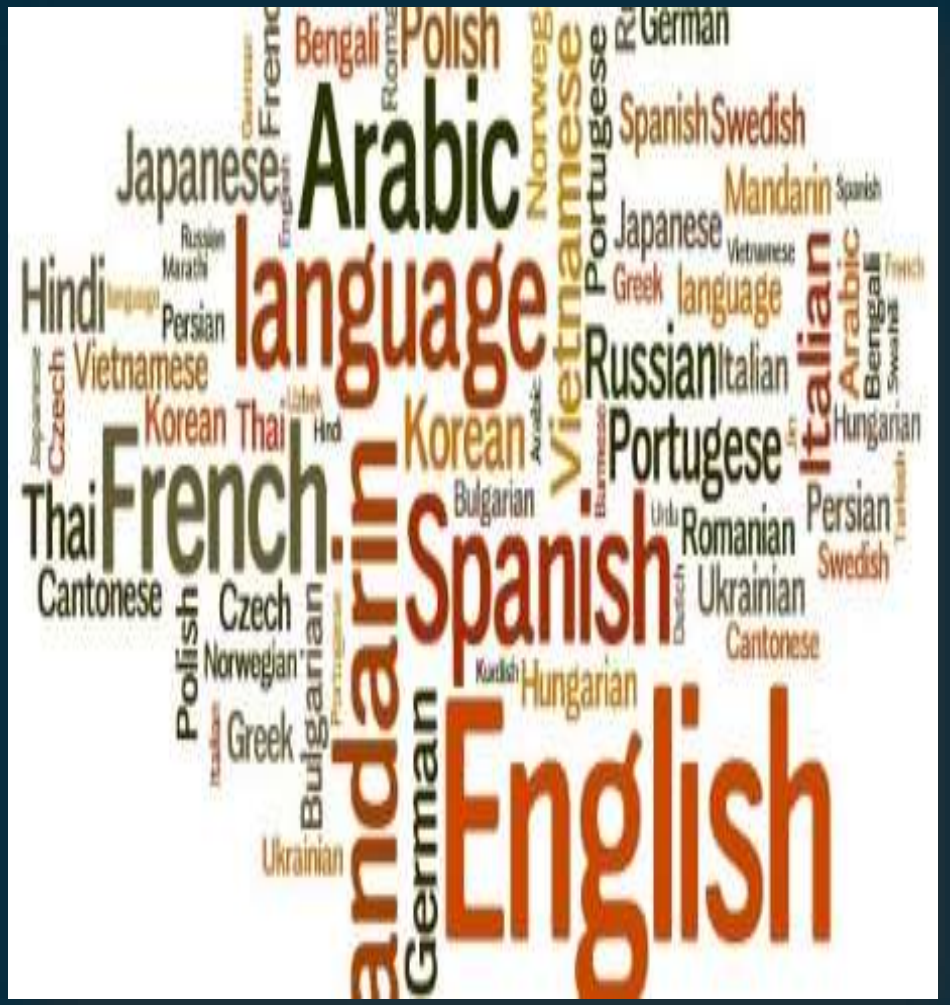
T.5.3.9. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.

- **AMAÇLILIK**
- Metinsellik ölçütlerinden biridir.
- Yazarın anlatmak istediğini, yazısıyla okuruna iletmek istediği mesajı ortaya koyabilmesidir.
- Bir metinde amaç açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konulmalıdır.
- Metnin yazılma amacı, sahip olduğu ana düşünceyle de doğrudan ilişkilidir.

- **ANA DİL**
- Ana dil ‘’**kendisinden başka diller veya lehçeler türetmiş dil**” olarak tanımlanmaktadır.
- Ancak ana dil ve ana dili terimleri birbiriyle karıştırılmamalıdır.
- **Ana dil** terimi daha çok Türkoloji araştırmalarında kullanılırken **ana dili** terimi ise doğrudan doğruya dil eğitimi ile ilgilidir.

- **ANA DİLİ**
- Ana dili, **çocuğun içinde yaşadığı ve mensubu bulunduğu toplumun dilidir.**
- Bireyin duygu ve düşüncelerini başkalarına en güzel biçimde aktardığı dil ana dilidir ve **insanın ilk öğrendiği** ya da edindiği dildir.
- Bu edinim daha anne karnında iken başlar ve bir ömür boyu devam eder.
- Birey, hayatı boyunca ana diliyle düşünür, rüya görür, duygularını dile getirir.

- **ANA DİLİ ÖĞRETİMİ**
- Ana dili öğretimi, bir ulusun kendi çocuklarına ilk önce ailede daha sonraları ise eğitim kurumlarında, dillerini kullandırabilme düşüncesiyle yapılan sistemli ve programlı süreçtir.
- Ana dilini öğrenme, *anlama ve anlatma becerileri* etkinlikleriyle gelişen düşünsel, duygusal ve bireye özgü bir anlam evreni oluşturma sürecidir.
- Ana dili bağlı olduğu çevreden ayrı öğretilemez ve eğitimin sadece tek bir aşamasında gerçekleştirilemez.

- Dil zaten belli bir yaşta öğrenilip bitirilen bir bilgi ve beceri alanı değildir. Çocuk ana dilini ailesi ve çevresinden, belli varlıkların adları, bunlarla ilgili eylemleri ve nitelikleri gösteren sözcükleri tanıyarak, söyleyerek öğrenmeye başlar daha sonra bu bilgi ve becerisini örgün eğitimle geliştirir. Ve bu gelişimin sonu yoktur.
- Ana dili öğretimi, **Türkçe programında geçen amaç ve kazanımlar** **çerçevesinde** gerçekleştirilmektedir.

- **ANA DUYGU**
- Bir edebi metnin geneline yayılan ve temayı besleyen sevinç, mutluluk, üzüntü gibi temel duygulardır.
- Ana duygu ile konuyu birbirine karıştırmamak gerekir.
- **Konu** metinde anlatılanlardır. **Ana duygu** ise bu anlatılanlardan çıkarılan sonuçtur.

Ana Duygu ?

- **ANA DÜŞÜNCE**
- Bir yazı veya konuşmada, çeşitli yardımcı düşüncelerle desteklenen ve metnin tamamında verilmek istenen düşünce veya ana fikirdir.
- Ana düşünce, yazarın kanıtlamaya çalıştığı, okuyucuya kabul ettirmek istediği düşüncedir.
- Yazarın metni yazma amacıdır.
- Ana düşünce metnin içeriğinin en kapsamlı bir şekilde ifade eder.

ana fikir ?

ANAHTAR KELİME

- Anahtar kelime metnin bütünüyle ilişki içerisinde olan, metinde kavram alanı ve çağrışım alanı en geniş olan kelimedir.
- Metin boyunca yazarın sık sık yinelemek zorunda kaldığı sözcük ve terimlerdir. Daha doğrusu yazarın söylemek istediklerini yönlendirmede yardımcı olan sözcüklerdir.

- Dersin işlenişinde **anahtar kelimeler** tespit edilip bunlar üzerinde çağrışım alanı çalıştırmaları yaptırılabilir. Bu çalışmalar sonucunda metin, anahtar kelime ve kavramlardan yola çıkılarak gözden geçirilmiş olur.
- Ayrıca metin konusuyla ilgili olarak öğrencilerin bilgi birikimlerinin harekete geçirilmesinde anahtar kelimeler son derece etkilidir.

ANALİZ

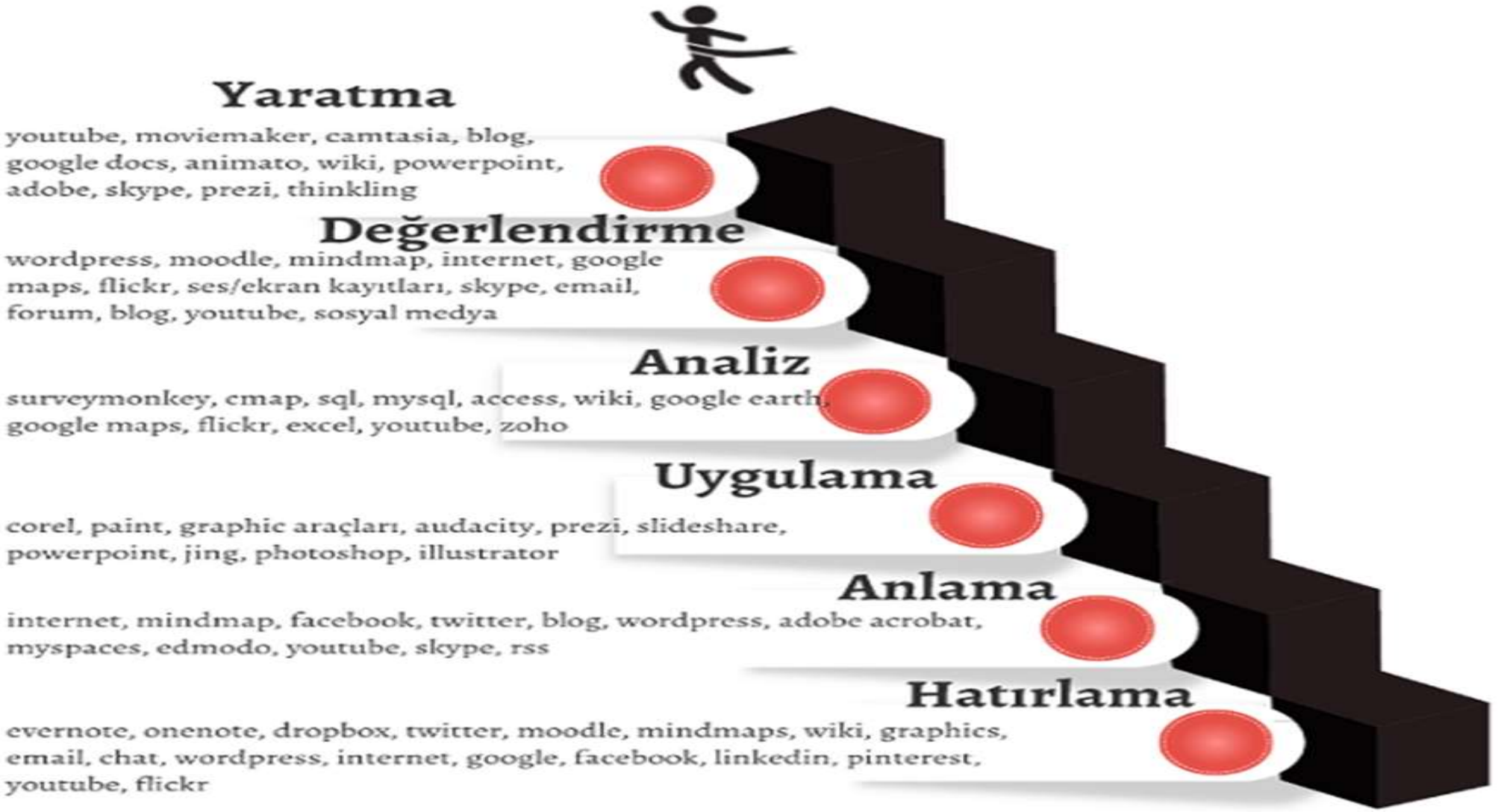
- Çözümlemenin eş anlamlısıdır.
- Bir metni, kendisini oluşturan unsurlara ayırmak, **bir cümleyi ögelerine ayırmak, bir kelimeyi ek, kök ve gövdesine ayırmak** dil öğretiminde yapılan analiz çalışmalarına örnek verilebilir.
- Analiz çalışmalarıyla bir bütün, kendisini oluşturan parçalara ayrılarak daha kolay algılanabilecek hale getirilmektedir.

ANALİZ BASAMAĞI SORUSU

- Soru sorma düzeylerinden biridir.
- Analiz basamağı **Bloom Taksonomisi'ne** göre bilgi, kavrama ve uygulama basamağından sonra gelmektedir. Bu yüzden yapılacak etkinlikler bu sıralama göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.
- Analiz basamağında ögelerin **ayrıştırılması**, bir bütünü oluşturan öğelerin arasındaki **ilişkilerin** belirlenmesi ve bu ögelerin **sıralanış** ve **dizilişlerin** belirlenmesine yönelik uygulamalar yapılmaktadır.

Bloom Taksonomi ve 21.yy Araçları

- **Analiz basamağında** kullanılacak soruların üst düzeyde düşünme gerektirdiği bilinmelidir.
- **Analiz soruları** öğrencilerin olayların nedenlerini belirlemede yardımcı olmaktadır.
- Öğrenciler analiz sorularıyla neden sonuç ilişkilerini sorgularlar ve genelleme yapma becerilerini geliştirirler.

ANISAL(EPİZODİK) BELLEK

- Uzun süreli bellek, açık ve örtük bellekten meydana gelmektedir. Anısal bellek açık hafıza grubundadır.
- **Kişisel yaşantılarımızın depolandığı bölmedir.**
- Yaşamımız süresince başımızdan geçen olaylar, hangi yıl okula başladığımız, okulu bitirdiğimiz tarih gibi bilgiler, şakalar, tramvalar, dedikodular, kısaca **bütün kişisel yaşantılarımız** burada depolanmaktadır.

- Öğrenme öğretme sürecinde, özellikle zihinsel hazırlıkla ilgili çalışmalarda anısal bellekten yararlanılır.
- Derse başlamadan önce yapılan çalışmalarda anısal bellekteki bilgiler harekete geçirilir.

ANLAM

- Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce ve içeriğe anlam denir.
- Anlam, dildeki birimlerin sahip olduğu kavramsal değerdir. Kavramsal değerler de dış dünyadaki nesneleri temsil etme durumuna göre oluşmaktadır.
- Metin üzerinde yapılan anlama çalışmalarında öğrencilerde sözcük, söz dizimi ve metin düzeyinde bir anlam farkındalığı ve gelişimi oluşturulmalıdır.
- Çünkü anlamsal gelişim dil öğretimi açısından son derece önemlidir.

ANLAM ANALİZİ TEKNİĞİ

- Kelime dağarcığını geliştirmek için kullanılan tekniklerden biridir.
- Özellikle zayıf okuyucular ve öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için kullanılan bu teknik, öğrencilerde **kelime hazinesi ve anlama, sınıflama, sıralama becerisini** geliştirmektedir.

Anlam analizi tekniği uygulaması:

- **1.** Öncelikle sınıflandırılacak veya karşılaştırılacak olan kelimeler öğretilen konu veya tema çerçevesinde belirlenmeli ve listelenmelidir.
- **2.** Kelimeler belirlenildikten sonra öğrencilerle bir çizelge oluşturulmalı ve çizelgenin bir tarafına kelimelerin aranılan özellikleri, diğer tarafına da kelimeler yazılmalıdır.
- **3.** Ardından öğrencilere sorular sorularak kelimelerin özellikleri belirlenir.
- **4.** Var olan özellikler ‘’+’’, yok olan özellikler ‘’-’’ ile gösterilir. Kelimenin özelliği bilinmiyorsa ‘’?’’ işareti konulmalı ve daha sonra araştırılmalıdır.
- **5.** Oluşturulan çizelgeler üzerinde, çocuklarla beraber **tartışılmalı** ve **sonuçlar not edilmelidir.**

ANLAM DEĞERİ

- Değer, dilde yapılan yapısal çözümlemelerin temel kavramlarındandır.
- Göstergeler arasındaki karşıtlık ve benzerlik ilişkilerin anlaşılması bu kavram sayesindedir.

- **20 TL**'lik kağıt paranın değeri, **50 TL**'lik ile **10 TL**'lik kağıt para arasındaki konumu ile belirlenir.
- Eş anlamlı, yan anlamlı, mecazi anlamlı kelimeler arasında da bir değerden söz etmek mümkündür.

ANLAM HARİTASI

- Kelime hazinesinin geliştirilmesi amacıyla uygulanan öğretim tekniklerinden biridir.
- Bu teknik sayesinde bir kavram, kelime veya konu çağrışımları üzerinde çalışmalar yaptırılabilir.
- Anlam haritasında amaç bir kavramla ilgili belli başlı değişkenlere ilişkin tartışmalar yapılarak bir **harita** oluşturulmaktadır.

- **Anlam haritasının uygulama aşaması:**
- **1.** Bir kelime, kavram veya konu seçilir.
- **2**. Daha sonra bu kelimenin çağrışım alanını ortaya çıkaracak değişkenler belirlenir.
- **3.** Bu değişkenlerle kelime arasındaki ilişkiden çağrışımlar yapılır.
- **4.** Harita tamamlanır. Ve çalışılan konu, kelime veya kavramın özellikleri belirlenmiş olur ve bu sayede kalıcılığı artırılır.

- **ANLAM KURMA**
- Anlam kurma, okuyucun ön bilgilerini kullanarak, karşılaştığı kaynaklardan öğrendiklerini, izlediklerini sentez ederek yeni bir düşünceye ulaşmasıdır.
- Öğrencilerin okuduklarından bir anlam kurmaya çalışmaları büyük ölçüde **ön bilgilerine** bağlıdır.
- Anlam kurma sürecini belirleyen iki temel unsur ise **yazar(metin)** ve **okuyucu**dur. Anlam kurma bu iki unsur arasındaki etkileşimin ürünü olarak ortaya çıkar.
- Ayrıca anlam kurma okuyucuların niteliğine ve ön bilgilerine bağlı oluştuğundan özneldir.

ANLAMA VE ANLAMLAMA

- Anlam kavramı iki aşama ile gerçekleşir: *Anlama ve anlamlama*
- **Anlamlama,** vericinin (yazar/ konuşucu)bildirisini oluşturma aşamasındaki yaptığı etkinliklerin tümüdür.
- **Anlama** ise dille iletişim sürecinde, alıcı konumundaki kişinin kaynaktan gelen anlamlı iletileri bağlam çerçevesinde belleğindeki bilgilerle sentezleyip özümseme sürecidir.
- Anlama, *''alıcının yaptığı bir etkinliktir"*.
- Bir anlamanın tam olması demek, algılanan bildirideki gösterenlere, vericinin yüklediği gösterilenlerin aynısının yüklenmesi demektir.

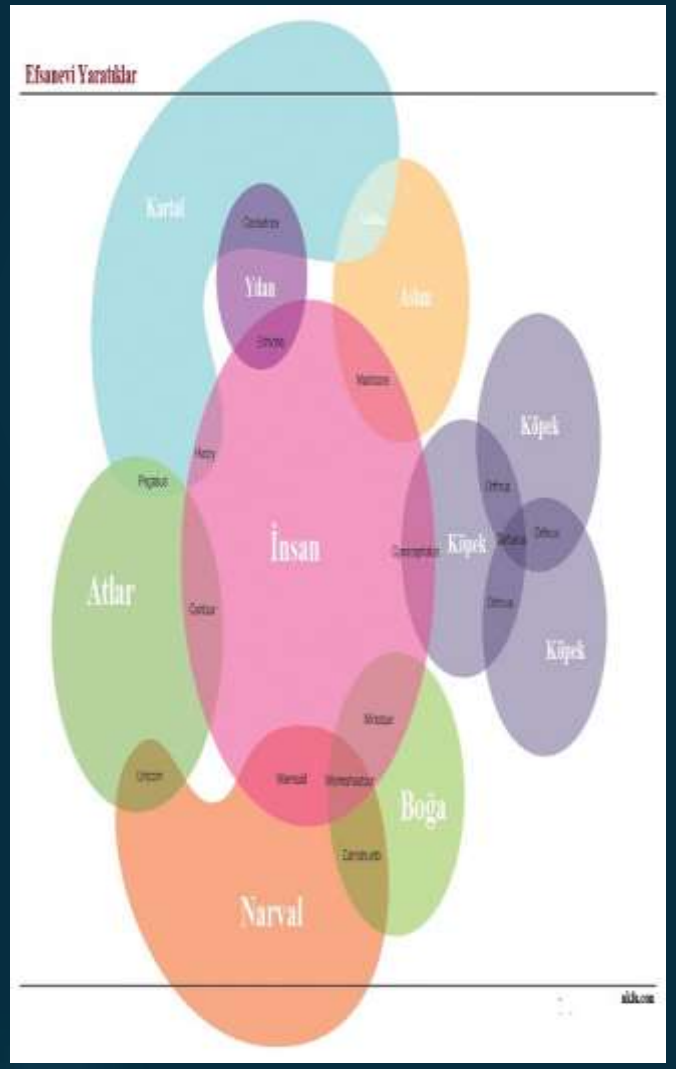
- **ANLAMA BECERİLERİ**
- Türkçe öğretiminde anlama becerileri dendiği zaman, dilin iletişim sürecinde iki önemli işlevlerinden biri olan bilgiyi alma ve işleme süreçlerinde yararlanılan dil becerileri düşünülmelidir.
- Bu açıdan değerlendirildiğinde **okuma, dinleme ve görsel okuma** Türkçe eğitiminde birer anlama becerisidir.

ANLAMSAL(SEMANTİK) BELLEK

- **Okulda öğrendiklerimizin çoğu, konu alanlarının kavramları, olguları ve genellemeleri** anlamsal bellekte depolanmaktadır.
- Anlamsal bellek, bilgiyi hem görsel hem sözel olarak kodlanmış ve birbirlerine bağlanmış olan ağlarda depolar. Psikologlar bu şekilde birbirine bağlanan bilgilerin daha kalıcı olduğunu kanıtlamışlardır.

- Ayrıca anlamsal bellek, bilgi işleme süreci açısından önemli olan önerme ağları ve şemalardan oluşmaktadır.
- **Önerme ağı,** birbirlerine bağlı olan fikirler, kavramlar ve ilişkiler setidir.
- **Şemalar** ise, kısaca bilgiyi organize etmek için kullanılan temel çerçeve niteliğindeki yapılardır.

- Şemalar bilginin hatırlama sürecini doğrudan etkiler.
- Türkçe eğitiminde yapılandırıcı sisteme uygun olarak çocukların bilişsel düzeyleri göz önünde bulundurarak zihinlerinde doğru şemalar oluşturulmalıdır.
- Öğrenme süreci **somuttan soyuta, basitten karmaşığa, uzaktan yakına** kurulmalıdır. Öğretim sürecinde sadece işitsel değil görsel materyaller de kullanılmalıdır.
- Bu uygulamalar öğrencilerin doğru şemalar oluşturmalarına yardımcı olacaktır. Doğru şemalar da sonraki öğrenmeler üzerinde olumlu eki yaratacaktır.

ANLAMSAL ALAN

- Bir metinde birçok kez kullanılan aynı sözcüğün almış olduğu anlamların tümüne, o sözcüğün **anlamsal alanı** denir.
- Kısacası *düz anlam+ yan anlamların* tümü, bir sözcüğün anlamsal alanını oluşturur.
- Örneğin Türkçedeki *ateş* sözcüğünün değişik bağlam ve durumlarda aldığı anlamların tümüne o sözcüğün anlamsal alanı denir.
- Anlamsal alan incelemesi, bir sözcüğün bağlamdaki değerlerini, kullanımlarını ve farklı anlamlarını kestirmemize yardımcı olur.
- Bir metinde anlamsal alanın olmasının ilk koşulu, bir sözcüğün metin içerisinde yinelenmesidir.

- **ANLATI**
- Sözcelem kuramlarıyla ilgili bir kavram olan **anlatı**, E. Benveniste'ye göre her konuşucunun bir sözce üretmek için iki farklı sözcelem düzlemine ait iki ayrı dizgeye sahiptir ve bunlardan biri anlatıdır.
- Anlatıda olaylar kendiliğinden anlatılıyormuş gibi görünür.
- Anlatıda ***ben, bugün, yarın, şimdi*** gibi söylemsel öğeler bir kenara bırakılır.
- Anlatıda zaman olarak öncelikle **geçmiş zaman** kullanılır.
- **Tarihi metinlerde** genellikle anlatı kullanılmaktadır.

ANLATIM BİÇİMLERİ

- Anlatım biçimleri;
  - Açıklama
  - Tartışma
  - Betimleme
  - Öyküleme olarak **4'e** ayrılır.

- Açıklayıcı anlatımda, bir konu hakkında bilgi vermek esas alınır. Didaktik anlatım vardır. genellikle tanımlama, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma, benzetme, örneklendirme yollarına başvurulur.
- Tartışmacı anlatım, ortaya atılan bir öneriyi, bir düşünceyi, bir yargıyı değiştirmek desteklemek yahut yanlışlığını kanıtlamak için başvurulan bir yoldur.
- Betimleyici anlatım, nesne ve mekanların çeşitli özellikleriyle göz önünde canlandırılması,, kelimelerle resim çizme sanatı olarak tanımlanır.
- Öyküleyici anlatım, sanatlı anlatım içerisinde herhangi bir olayın akış içerisinde anlatılması, olayların belli bir düzene göre; zaman, yer ve oluş sıraları esas alınarak anlatılma yoludur.

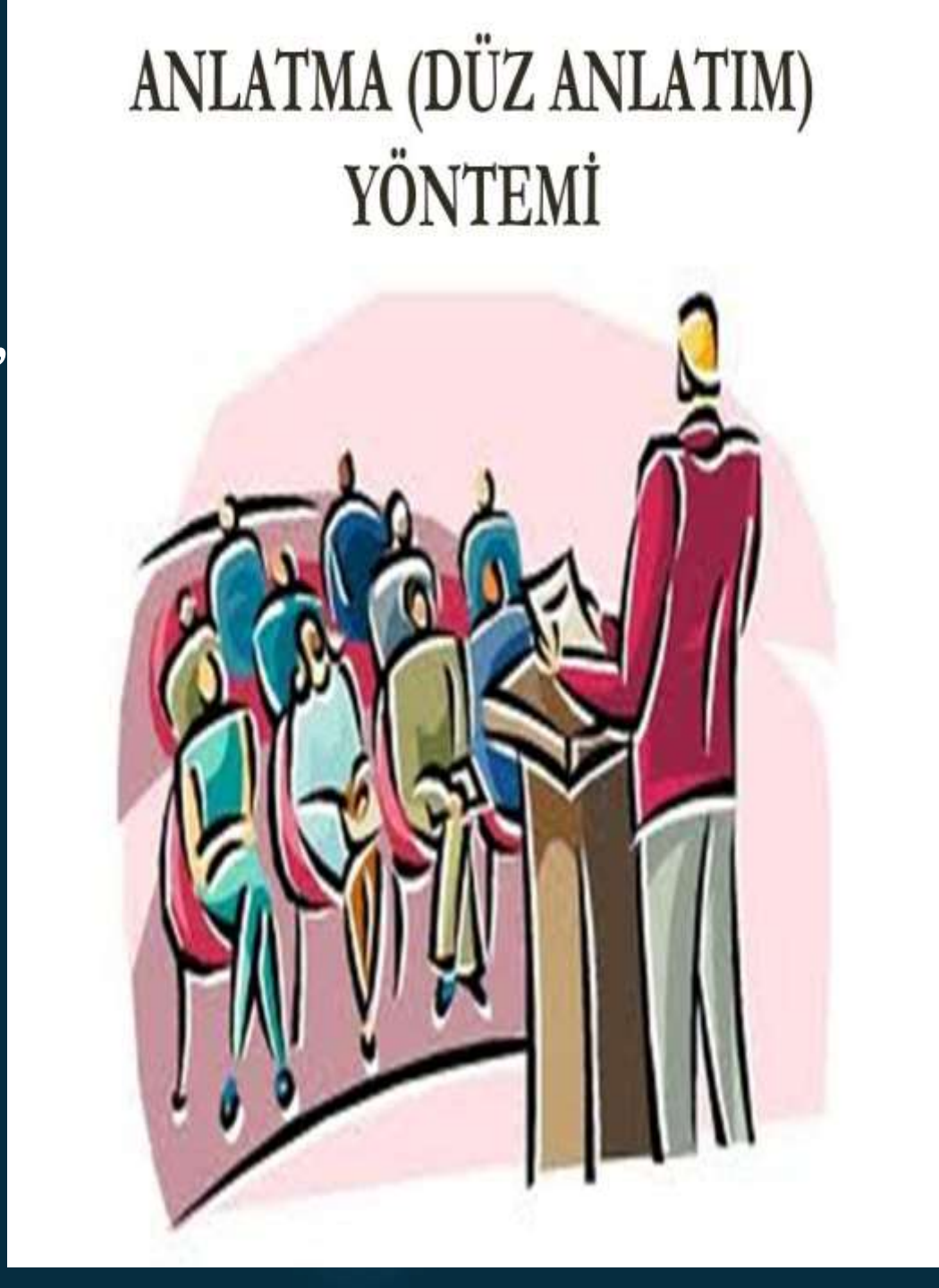
ANLATMA BECERİLERİ

- Türkçe öğretiminde anlatma becerileri **konuşma, yazma ve görsel sunu** kavramlarını ifade etmektedir.
- Anlatma, iletişim sürecinde dilin sahip olduğu iki temel işlevden biridir.
- **Konuşma ve yazma**, dille iletişimde bilginin üretilmesi ve aktarılması işlevlerini yerine getirmektedir.

ANLATMA YÖNTEMİ

- Türkçe öğretiminde en sık kullanılan yöntemlerden biri olan anlatma yöntemi, ders konularının öğretmen tarafından açıklanması ve anlatılması temeline dayanan bir öğretmen yöntemidir.
- Bu yöntemde **öğretmen aktif, öğrenci pasiftir.**
- **En eski** öğretim yöntemidir.
- Sunuş stratejisinin en önemli yöntemlerinden biri olan bu yöntem kalabalık gruplara bilgi aktarımında

- Yöntemin uygulanma sürecinde öğrencilere de **söz hakkı verilmeli** ayrıca **görsel materyaller** de kullanılmalıdır.
- Yöntemin ekonomik olması, konu akışını belirli bir düzen dahilinde aktarması, dinleme becerisini geliştirmesi ve özellikle konuşma yönünden öğretmenin model olması sebebiyle yararlıdır.
- Öğrencileri ezberciliğe ve hazırcılığa alıştırması, öğrencilerin ihtiyaçların tespit edilmesi konusunda yetersiz kalması bu yöntemin eksiklerindendir.

- **ARA DİSİPLİN**
- Ülkemizde, davranışçı yaklaşımın uygulanma sürecinde ilköğretim programı konu merkezli tasarımlara dayandırılarak bilgi aktarımı ön plana çıkarılmıştır. Ara disiplinler, öğrencilerin farklı alanlarda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından son derece önemlidir.
- Bu yaklaşımdan dolayı ortayı çıkan eksiklikleri ortadan kaldırmak ve bireylerin yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla **8 ana başlıkta ara disiplin** kavramı ve kazanımları belirlenmiştir:

- **Afet eğitimi ve güvenli yaşam**
- **Girişimcilik**
- **İnsan hakları ve vatandaşlık**
- **Rehberlik ve psikolojik danışma**
- **Özel eğitim**
- **Sağlık kültürü**
- **Spor kültürü ve olimpik eğitim**

ARAÇ

- Genel olarak öğretmenin etkili bir öğretme sağlayabilmesi için özel olarak hazırlanmış olan öğrenme- öğretme yardımcılarıdır.
- Bu yardımcılar eğitim yaşantılarını zenginleştirmek, konuyu anlaşılır kılmak ve öğretmen etkililiğini artırmak amacıyla geliştirilmiş materyallerdir.
- Araçlar; yazılı araçlar, görsel araçlar, işitsel araçlar, görsel- işitsel araçlar olarak bölümlere ayrılabilir.

ARGO

- Argo, her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir.
- Temelde, toplumun genel olarak aşağı tabakasında kullanılan argo, hemen her ülkede okumuş, yetişmiş kişiler arasında da tutunabilmektedir.
- Argo, gelişmiş, oldukça sanatlı ve çoğu kez nükteli bir dildir.
- Öğrenci argosunda *çakmak*(sınıfta kalmak), şoför argosunda *gazlamak(acele etmek, çekip gitmek)* yaygınlaşmış örneklerdendir.

ARTİKÜLASYON(EKLEMLEME) BOZUKLUĞU

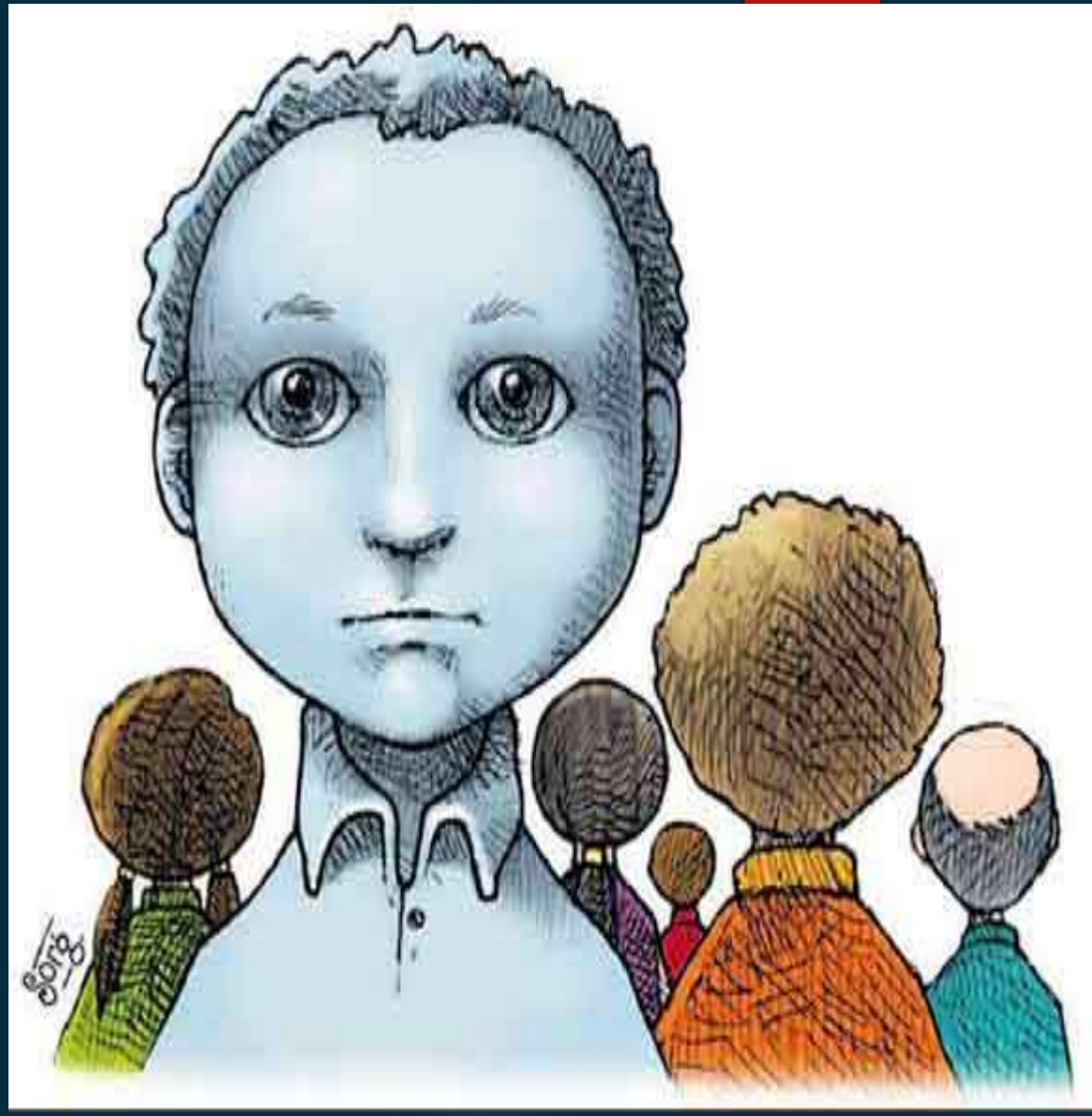
- Artikülasyon, nefesin gırtlaktan çıktıktan sonra yutak, ağız ve burundan oluşan üçüncü küme organlarında(dil,diş,damak,dudak) konuşma dilimizin geleneksel seslerine dönüşüp biçimlenmesidir.
- Birey, ana dilinin bağımsız ya da bileşik **seslerini doğru ve anlaşılır bir biçimde çıkaramıyor, birbirine gereği gibi ulayamıyor, konuşmalarında sapmalar** yapıyorsa onda artikülasyon bozukluğu var

- Sesin uyumsuz çıkması ve kullanımı, yanlış vurgulama, seçmeler ya da düzenlemelerdeki bozukluklar şeklinde de olabilir.
- Artikülasyon bozukluğu çocuklarda 4 şekilde görülür: *Sesin atlanması, sesin değiştirilmesi, ses eklenmesi ve sesin bozulması.*

ASPERGER SENDROMU

- Çocukluk çağında ortaya çıkan ve genetik geçişli olan bu sendromda en ana belirti **içe kapanıklık** durumudur.
- Tekrarlayıcı davranışlar, tekdüze bir konuşma, belli bir konuya abartılı bir şekilde ilgi gösterme gibi belirtileri de vardır.

- Bu rahatsızlığa sahip kişilerin konuşmalarında vurgu, tonlama, ezgileme bozuklukları gözlenmektedir.
- Asperger sendromu olan insanlar sosyal olabilmek için çabalar ama başaramaz.
- Tekdüze, hızlı ve duygudan yoksun konuşurlar.
- Soyut düşünmede, sözcüklerin mecazi anlamlarını anlamada sözel iletişim becerilerini işlevsel bir şekilde kullanmada sıkıntı çekerler.

ATLAMA

- Konuşma ile ilgili bir bozukluktur.
- Kısaca konuşurken bazı sesleri ya da heceleri söylememektir.
- ***Kahve*** yerine ***kave***, ***Galatasaray*** yerine ***gassaray***, ***nasılsınız*** yerine ***nassınız***, ***merhaba*** yerine ***meraba*** kullanımları boğumlama hatalarına örnektir.

- **ATLAYARAK OKUMA**
- Okuma eğitiminde kullanılan tekniklerden biridir.
- Okuma sırasında herhangi bir yazının veya kitabın bazı bölümlerini okumadan, atlayarak yapılan etkinliktir.
- En büyük yararı, zaman kaybını önlemesi ve dikkati asıl anlatılmak istenen üzerinde yoğunlaştırmasıdır.

- **AYRIŞTIRICI DİNLEME**
- Dinleme tekniklerinden biridir.
- Konuşma dilindeki ses ve telaffuzları konusundaki farkındalıkları artırmak için yapılan dinlemedir.
- **Sesler arasındaki farklılıklar, vurgu, tonlama** ve **ezgi** dil ötesi birimlerdir.
- Dinleme esnasında bu dil ötesi birimlerin anlaşılması için uygulamalar yapılıyorsa burada ayrıştırıcı dinleme uygulanıyor demektir.

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ.DR. BİLGİNER ORHAN

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Yrd. Doç. Dr. Bilginer OKAN

BÖLÜM B

- Bağdaşıklık(Cohesion)
- Bağdaştırma/Metafor
- Bağımlı Biçimbirim
- Bağımsız Biçimbirim
- Bağımsız Okuma
- Bağımsız Yazma
- Bağlam
- Balık Kılçığı Tekniği
- Beceri ve Yetenek
- Beden Dili
- Bellek
- Benmerkezci Düşünme(Egosantrizm)
- Benzetme
- Betimleyici Yazma
- Beyin Fırtınası
- Beyin Temelli Öğrenme
- BIO Stratejisi
- Bildirişim
- Bilgi
- Bilgi Basamağı Sorusu
- Bilgi İçin Dinleme
- Bilgiyi İşleme Modeli
- Bilgi Türleri
- Bilgilendiricilik
- Biliş
- Bilişsel Alan Basamakları
- Bilişsel Dil Yaklaşımı
- Bilişsel Gelişim
- Bitişik Eğik Yazı
- Bloom Yöntemi- Tam Öğrenme Modeli A
- Boğumlama(Eklemleme)
- Broca Alanı
- Bükümlülük
- Bürün Olguları- Parça Üstü Birimler
- Bütünden Parçaya Yaklaşım
- Bütünsel Beyin Modeli

- **BAĞDAŞIKLIK(COHESION)**
- Metin bilgisi ile ilgili bir kavramdır ve metinselliğin ilk ölçütü olarak kabul edilir.
- Metin yapısında bulunan ‘’**bağlaçlar, değiştirim öğeleri, sözcük ilişkileri, eksiltili yapılar, zaman, görünüş ve kip unsurları**” bağdaşıklığı oluşturmaktadır.
- Bağdaşıklığı oluşturan **4 temel öğe** vardır:
- ***Gönderim, değiştirim, eksiltili yapı ve mantıksal bağdaşıklık.***

- **BAĞDAŞTIRMA(METAFOR)**
- Türkçenin anlam yönüyle ilgili önemli bir kavramdır.
- Tanım olarak; iki nesne, olay veya ilişki arasındaki paralel, benzer ilişkiler biçiminde kullanılır.
- Metaforun iki özelliği vardır; yabancı isim olması ve anlam aktarımı.
- Örneğin **akşam** sözcüğü normalde günün bir bölümüne işaret eder ancak ‘***”bir kişinin hayatının akşamı”*** metaforundaki akşam sözcüğü artık yabancı bir isimdir ve yeni bir bağlama aktarılmıştır.

- Bağdaştırma kavramı kendi içinde **2’** ye ayrılır:
  1. Alışılmış(yakın) bağdaştırma
  2.Alışılmamış(uzak) bağdaştırma

- Anlam belirleyicinin ve anlam ayrıcının özellikleri açısından birbiriyle uyum içinde olduğu bağdaştırmalara **alışılmış bağdaştırma** denir. *Kadın ayakkabısı* örneğinde anlam belirleyici ve anlam ayırıcı arasında bir uyum söz konusudur.
- **Alışılmamış bağdaştırmalar** ise anlam belirleyici ve anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan bağdaştırmalardır. Örneğin *körpe matematik* tamlaması bir uzak bağdaştırma örneğidir.

- Yapılan bir araştırmada deneklere **8 adet metin** verilmiş her metnin sonuna da birere sonuç cümlesi eklenmiştir. Daha sonra deneklerden okuduklarını anlatmaları istendiğinde metaforlarla yazılmış sonuç cümlelerin düz yazılmış sonuç cümlelerine göre daha fazla akılda kaldığı görülmüştür.
- Ayrıca çoğu araştırmaların neticesinde metaforların, öğrenme ve bilgi işleme sürecindeki işlevini gösterme açısından önemli olduğu tespit edilmiştir.

- **BAĞIMLI BİÇİMBİRİM**
- Tek başına kullanılmayan, anlamı olmayan yalnızca görevi olan ve bir kök ya da gövdeye bağlanarak anlam kazanabilen biçimbirimlerdir.
- **BAĞIMSIZ BİÇİMBİRİM**
- Tek başlarına kullanılan ve anlamı olan biçimbirimlerdir.
- Türkçede sözcük kök ve gövdeleri bağımsız biçimlerdir.

- **BAĞIMSIZ OKUMA**
- **Serbest okuma** da denilmektedir.
- Bağımsız okuma öğrencilere, *farklı metin tiplerini okuma fırsatı vermeye, öğrencilerin öz güven kazanmalarına, okumada akıcılığı sağlamalarına, okuma becerilerini geliştirmelerine, kelimeleri ve anlamları daha kolay hatırlamalarına* yardımcı olmaktadır.
- Bağımsız okuma sonunda mutlaka öğrencilerle içerik hakkında tartışma ve değerlendirme yapılmalıdır.

(Serbest Okuma Metni)

Güneş sayısız defa doğup batmaktan yorulmuştu, "Nerede uyusam?" diye düşündü. Gökyüzünde uyuyacak bir yer yoktu. Ama yeryüzünde belki de uyuyacak bir yer bulabilirdi.

Denize sordu: "Affedersiniz, öyle çok yoruldum ki... Biraz uyumazsam bitkinlikten mahvolacağım. Acaba sizin üzerinizde uyuyabilir miyim?"

Deniz, bu yorulmuş güneşe baktı ve: "Üzerimde uyumanızı isterdim ama öylesine sıcak öylesine sıcaksınız ki üzerime yattığınızda ben kuruyuverir giderim. Ama ben kurursam balıklar nereye gider sonra? Hepsi de ölür." dedi.

Deniz haklıydı.

Güneş, denizde uyuyamayacağını anlamıştı. Oradan ayrıldı. Az sonra yağmur yüklü büyük bir buluta rastladı. Bu bulut pekâlâ serin bir yatak olabilirdi. "Bir dakika bakar mısınız?" dedi buluta. Yağmur yüklü bulut durdu: "Söyleyin ne istiyorsunuz?" Güneş: "Yorgunum ve uyumak istiyorum." dedi. "Kısa bir süre için benim yatağım olur musunuz?"

Yağmur yüklü bulut: "İsterdim ama [illegible]suzluk çeken bir

34

5.SINIF BİR SERBEST OKUMA METNİ

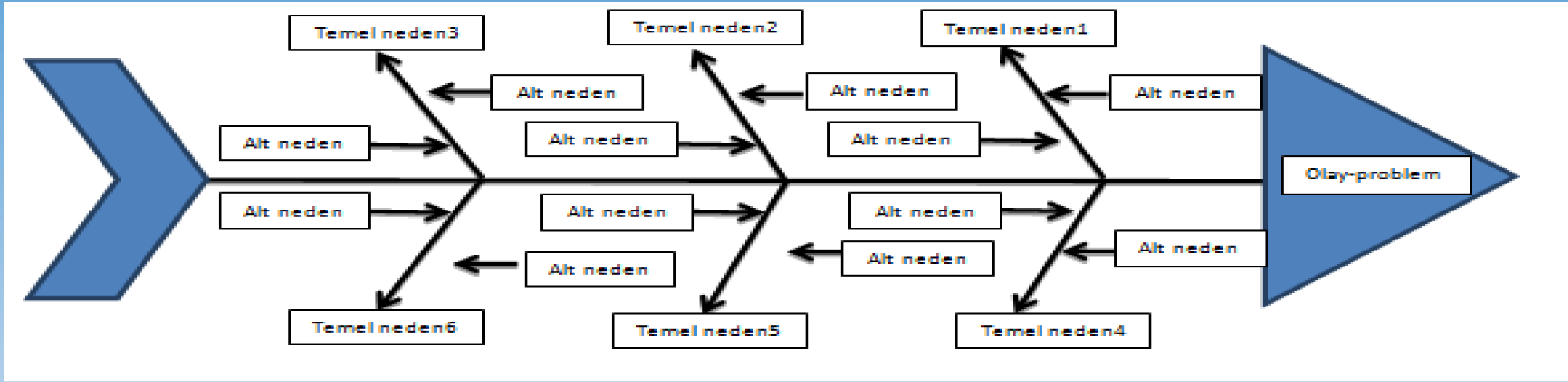
- **BAĞIMSIZ YAZMA**
- *Serbest yazma* da denilmektedir.
- Öğrencilerin kişisel ilgi ve ihtiyaçlarına göre bireysel ya da kümeler halinde kendi kendilerine ya da öğretmenle birlikte yapılan yazma çalışmalarıdır.
- Bu çalışmalarda **konu** ve **tür** seçimine ***öğrencilerin kendi kendilerinin karar vermeleri*** ve kendi kelimeleriyle yazmaları istenir.
- Bağımsız yazma çalışmaları, öğrencilerin üretici kelime hazinelerinin işlevsellik kazanması açısından son derece önemlidir.

bağlam ?

- **BAĞLAM**
- Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metnin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öge veya ögelerle oluşturduğu bütündür.
- Türkçe programında kelime ve kelime gruplarının sahip oldukları anlamların bağlamdan hareketle tespit edilmesine yönelik kazanımlar mevcuttur.

- **BALIK KILÇIĞI TEKNİĞİ**
- Ishikawa diagramı olarak da bilinen balık kılçığı tekniği, 1943'te Kaoru Ishikawa tarafından geliştirilmiştir.
- Bir problem çözme tekniği olan bu teknik sayesinde öğrenciler **problemi derinlemesine incelerler, problemin çeşitli öğeleri arasındaki ilişkileri fark ederler ve analiz, sentez, problem çözme, bütün kavrama gibi üst bilişsel becerilerini** geliştirirler.

beceri ?

yetenek ?

BECERİ ve YETENEK

- Beceri, bireyin bir işi yapma gücüdür.
- Beceri bilinçli olarak uygulanan, geliştirilen bir işlem olmasının yanı sıra çoğunlukla zihinsel işlemlerle ilgilidir.
- Öğrencinin zihin yapısını geliştirmek için düşünme, anlama, ilişkilendirme, sorgulama, sorun çözme vb. zihinsel becerileri geliştirmesi gerekmektedir.

- OECD tarafından yapılan araştırmalarda çocuklara kazandırılması gerekilen beceriler 4 ana başlıkta toplanmıştır:

❑ **Zihinsel beceriler**

❑ **Bireysel beceriler**

❑ **Sosyal beceriler**

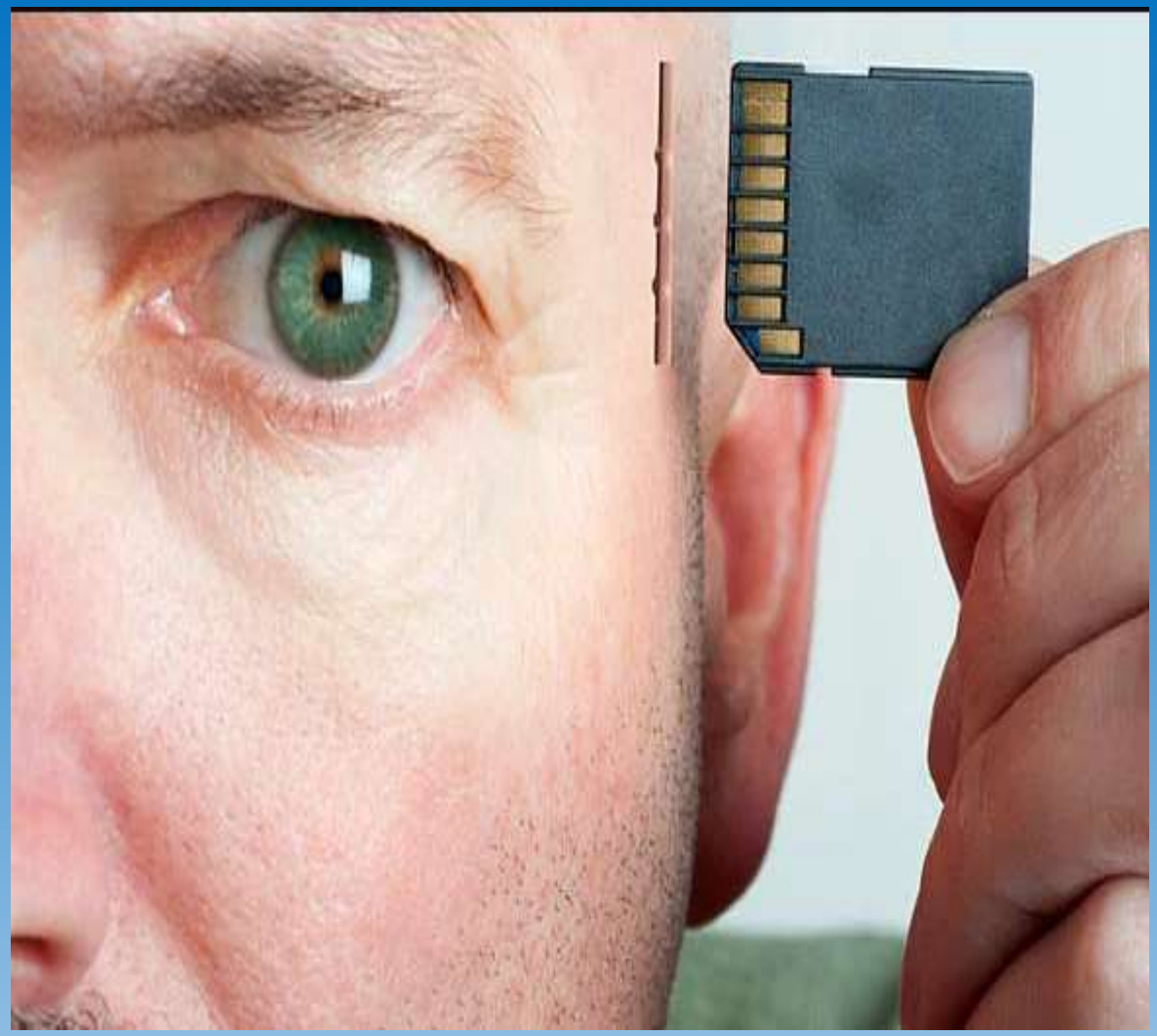
❑ **Zihinsel Bağımsızlık becerileri**

- **Yetenek** ise, kişilerin belirli ilişkileri kavrayabilme, analiz edebilme, çözümleyebilme ve sonuca varabilme gibi zihinsel özellikleri ve bazı olguları gerçekleştirebilmesi şeklindeki özelliklerin tamamıdır.

- **BEDEN DİLİ**
- Beden dili, davranış biliminin bir alt dalıdır. Dünyada bu alan denilince ilk akla gelenler C.Wolf, ülkemizde ise Mümtaz Turhan, Doğan Cüceloğlu gibi bilim adamlarıdır.
- Beden dilini **jest, mimik, oturuş biçimi, göz teması ve bakışlar, kişisel mesafe, giyiniş tarzı, renk tercihi** gibi unsurlar oluşturur. İletişim esnasında bu unsurlar iletilen mesajla birleşir.
- Yapılan araştırmalar, bir konuşmacının beden dili adı verilen tutum ve hareketlerinin sözlerine katarak konuşmasının kişilerin iknasında, mesajın etkisinin artırılmasında son derece etkili olduğunu ortaya koymuştur.

- **BELLEK**
- Bellek, geçmiş bir olayı ya da bilgiyi zihinde tutma ve hatırlama yetisidir.
- Günlük yaşamda beynimize **5 duyu organ aracılığıyla** çeşitli uyarıcılar gelmektedir. Bunların bir kısmı anında duyulup unutulurken bir kısmı ise hayatımızın sonuna kadar bizimle yaşamaktadır.
- Beynin en önemli işlevlerinden birisi ise bu uyarıcılardan gelen **bilgileri öğrenmesi ve öğrendiklerini depolamasıdır.**

- Çevreden gelen uyarıların değerlendirilmesi ve uygun davranışlar geliştirilmesi öğrenme ile olurken, öğrenilen bilginin saklanmasını ise belleğin sayesinde olmaktadır.
- Bellek mekanizmasını meydana getiren **3 temel** zihinsel yapı vardır. Bunlar;
- **duyusal kayıt,**
- **kısa süreli bellek**
- **uzun süreli bellek**tir.

BENMERKEZCİ DÜŞÜNME(EGOSANTRİZM)

- Benmerkezciliği bilişsel ve toplumsal düşünce arasında bir yerde tanımlayan **Piaget'e** göre çocuk mantığının özelliklerini birleştiren bağ, benmerkezciliktir.
- Piaget benmerkezci düşünmenin işlem öncesi dönem(2-6 yaş) ve soyut işlem döneminde görüldüğünü söyler. Benmerkezci bir çocukta düşünce katıdır ve çocuk dış görünüşe göre karar verir. Bu dönemdeki çocuklar olayları hiçbir zaman başkasının açısından ele alamazlar.

- Benmerkezcilik kısaca çocuğun sadece kendisinin gördüğü, duyduğu, bildiği şeylerin herkesin duyup bildiğini zannetmesidir.
- Örneğin, Tv'de çizgi film izleyen Büşra, amcasıyla telefonla konuşurken ***''çizgi filmdeki kedi çok yaramaz değil mi?''*** diye sorar . Amcasının da çizgi filmi gördüğünü zanneder.
- Piaget'in bu konu üzerinde yaptığı çalışmalar , okul öncesi dönemdeki çocukların konuşmalarının büyük bir bölümünün benmerkezci konuşma olduğunu ortaya koymaktadır.

BENZETME

- Dilde, anlamı güçlendirmek, canlı kılmak için yararlanılan dil olaylarından biri olan benzetme bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek ve onu canlandırabilmek için bir başka nesneden yararlanmaktır.

- Benzetmede 4 ögenin varlığı söz konusudur.
- ***"Taş gibi sert çörek"*** benzetmesinde bu ögelerin tamamı vardır:

❑**1.Benzetilen(çörek),**

❑**2. Kendisine benzetilen(taş),**

❑**3. Benzetme yönü(sertlik),**

❑**4. Benzetme ilgeci(gibi)**

- Dil öğretiminde benzetme özellikle konuşma ve yazma çalışmalarında sıkça yararlanılması gereken bir kavramdır.

- **BETİMLEYİCİ YAZMA**
- Bir nesnenin, bir yerin ya da kişinin dış görünüşü hakkında yazmaya betimleyici yazma denir.
- Betimleme aynı zamanda *iç görünüş* dediğimiz, bireyin davranışları ve duyguları ile ilgili olan kişilik özelliklerini de kapsar.
- Betimleyici yazma çalışmalarına önce dış özelliklerin tasviri ile başlanmalı, ileriki süreçte duygu ve davranış betimlemelerine geçilmelidir.

- **BEYİN FIRTINASI**
- Türkçe öğretiminde özellikle konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi sürecinde kullanılmaktadır.
- *‘’Beyin fırtınası bir grup öğrencinin* ***mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan*** *açık fikirli olarak bir konu, olay veya problem durumu hakkında düşünmesi ve olabildiğince* ***çok sayıda fikir üretebilmesidir.”***

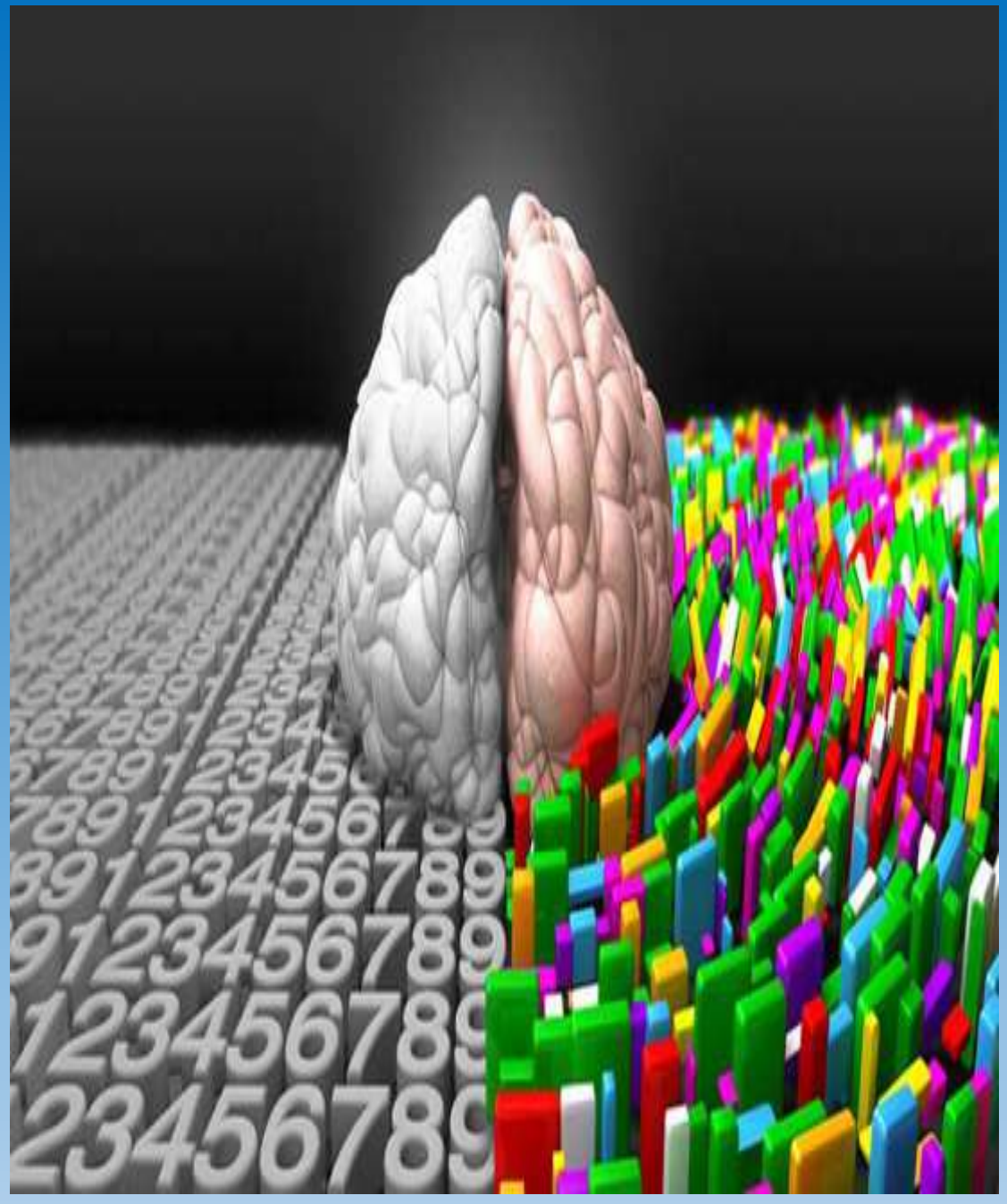

- Beyin fırtınası **yaratıcı fikirlerin ortaya çıkarılmasında, problem çözme gücünün geliştirilmesinde, bilgilerin nerede nasıl kullanılacağını bilmede ve konuya farklı açılardan bakabilmede** önemli bir etkiye sahiptir.

- **BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME**
- OECD, ‘’***Eğitimciler beynini değiştirmek istediği öğrencinin beynini tanımıyor”*** görüşünden hareketle bu öğrenmenin üzerine çeşitli projeler ortaya atmıştır.
- Bu projelerde beynin bilgiyi nasıl işlediği, beyinle ilgili bulguların eğitim-öğretime, okuma yazma ve matematik öğrenmeye nasıl katkıda bulunabileceği üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

- Bu çalışmalar sonucunda beyinde anlam oluşturmanın, bilgiyi almaktan daha önemli olduğu, beynin örüntüler, bağlantılar ve duygular doğrultusunda anlam oluşturduğu ve öğrenenlerin yeni öğrendikleri bilgileri önceki bilgileri arasında ilişki kurarak anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

bio ?

- **BIO STRATEJİSİ**
- Dinleme eğitiminde kullanılan bir stratejidir.
- Başlığının açılımı; ***neyi biliyorum, neyi öğrenmek istiyorum ve ne öğrendim*** şeklinde olan bu strateji, Ogle tarafından geliştirilmiştir.
- Bu stratejinin en önemli özelliği, dinleme öncesinde ön bilgileri harekete geçirmesi, öğrencilerin amaç belirlemesini sağlaması ve dinleme sonunda öğrendiklerini değerlendirmesine imkan vermesidir.

- BIO stratejisinin uygulama sürecinde öncelikli olarak konu başlığı öğrencilere söylenir. Öğrenciler, konuyla ilgili bilgilerini ***ne biliyorum*** başlığı altında yazarlar.
- Sürecin ikinci aşamasında öğrenciler, konuyla ilgili merak ettiklerini ***ne bilmek istiyorum*** başlığı altına yazarlar.
- Dinlemenin sonunda ise ***ne öğrendiklerini*** not ederler

- **BİLDİRİŞİM**
- Kısaca; insanların bilerek isteyerek birbirlerine bir şeyler bildirmesine bildirişim denir.
- Bugün bildirişim yerine yaygın olarak iletişim kullanılmaktadır.

bilgi ?

- **BİLGİ**
- Ana dili eğitiminde etkili olduğu düşünülen kavramlardan biridir.
- Bilgi kavramı epistemoloji açısından şöyle tanımlanır: **Özne (bilen) ve nesne(bilinen)** arasında oluşan süreçtir. Böyle bir etkinliğin sonucunda ortaya çıkan ürüne bilgi adı verilir.
- Eğitim ortamlarında bilgi, öğrenci ile öğretmen arasında, öğrenci ile ders kitabı, öğrenci ve öğrenci arasında sürekli hareket eder.

- Anlama ve anlatma becerilerinin temelinde hem bilgi/düşünce hem de bunları ifade edebilecek kadar kelime birikimine ihtiyaç vardır. Ayrıca prozodi ve beden dili gibi dış unsurlar da bu süreçte bilgi aktarımına yardımcı olan unsurlardır.
- Örneğin konuyu **okuma ve dinleme becerileri** yönünden değerlendirdiğimizde kişi, yazılı ve işitsel materyaldeki bilgiyi de dil yoluyla soyutlamaktadır. Eğer yeterli kelime birikimine sahip değilse, okuduğu metni daha düşük düzeyde soyutlar.

- **BİLGİ BASAMAĞI SORUSU**
- Bloom taksonomisinin **ilk basamağıdır.**
- Bu basamakta bir durumun hatırlanması söz konusudur ve herhangi bir nesne ve olguyla ilgili bazı özelikleri kişinin **ezberden aynen tekrar ederek söylemesi** beklenmektedir.
- Kavramlara, olgulara, kuramlara, ölçütlere, sıralama ve sınıflamalara yönelik doğrudan sorular bilgi basamağının temel sorularındandır.

- **BİLGİ İÇİN DİNLEME**
- Dinleme stratejilerinden biridir.
- Bilgi için dinleme herhangi bir derste, tartışmada, konuşmada anlatılmak istenenleri kavrayıp daha sonra hatırlamak ve kullanmak amacıyla yapılan dinlemedir.
- Derste bilgi için dinleme çalışmalarına geçmeden önce öğrencilerde bilginin ne olduğu konusunda bir farkındalık geliştirilmelidir.

- **BİLGİYİ İŞLEME MODELİ**
- Bilgi işleme, **duyusal kayıttan kısa süreli belleğe** gelen bilginin kod açma aşamasından sonra **uzun süreli belleğe** geçmesi ve ihtiyaç anında tekrar geri çağrılması süreci olarak ifade edilebilir.
- Bu süreçte bilişsel ve algısal süreçlerden yararlanılmakta ve bu süreçler genellikle ***giriş, kodlama, saklama, hatırlama, kod çözme, çıkış*** gibi belli bir düzeni takip eden aşamalarla açıklanmaktadır.
- Bilgi işleme modeli ilk olarak 1960 yıllarının sonunda bilişsel psikologlar tarafından ortaya atılmıştır.

Bilgiyi işleme modelinde yer alan yapılar ve öğrenmeyi gerçekleştiren süreçler sırayla şu aşamalardan oluşmaktadır.

- Çevredeki **uyarıcıların duyu organlarıyla alınması**
- Duyusal kayıt yoluyla **bilginin kaydedilmesi**
- Duyusal kayıttaki **bilginin seçilerek KSB' ye(kısa süreli belleğe) aktarılması**
- Bilginin bir müddet KSB'de kalabilmesi için **zihinsel tekrarların** yapılması
- Bilginin USB'de (uzun süreli bellekte) depolanabilmesi için KSB'de **anlamlı kodlamanın** yapılması
- Kodlanan bilginin **USB'de depolanması**
- Bilginin **USB'den KSB'ye geri getirilmesi**.
- Bilginin **KSB'den tepki üreticiye gönderilmesi**
- Öğrenenin çevrede performans göstermesi
- Yürütücü kontrol tarafından tüm bu süreçlerin kontrol edilmesi.

- **BİLGİ TÜRLERİ**
- Bilgi taşıdığı özelliğe ve elde ediliş yöntemlerine göre farklı türlere ayrılmaktadır.
- Epistemolojide tanımlanan **6 tür bilgi** vardır:

- **Gündelik bilgi**
- **Dinsel bilgi**
- **Teknik bilgi**
- **Sanatsal bilgi**
- **Bilimsel bilgi**
- **Felsefi bilgi**

- ***Gündelik bilgi;*** insanın günlük yaşamında kullandığı pratik bilgilerdir. Havanın bulutlu olmasından hareketle yağmurun yağacağının bilinmesi bir gündelik bilgidir.
- Özne ve nesne arasındaki bağ yüce bir varlık(Tanrı) tarafından belirlenen bir inanç sistemine dayanarak elde ediliyorsa, bu tür bilgiye ***dinsel bilgi*** denir.
- Alet ve gereç yapma bilgisine ***teknik bilgi*** denir.
- ***Sanat bilgisi,*** güzelliklerin ortaya konulması sırasında çıkan bilgidir. Bu ortaya çıkış sanatçının eliyle resimde, müzikte, heykelde veya edebiyatta gerçekleşebilir.

❖İnsan aklının belli bir konuya yönelerek elde ettiği yöntemli, sitemli, düzenli, tutarlı, kanıtlanabilir ve denenebilir nesnel bilgisine ***bilimsel bilgi*** denir.

❖***Felsefi bilgi***, insanın evren, dünya, kendi ve toplum hakkında aklıyla ortaya koyduğu temel düşüncelerdir.

- Türkçe eğitiminde metinlerin bilgi yönünden niteliklerinin ortaya konmasında bu bilgi türleri birere hareket noktası oluşturmaktadır.

- **BİLGİLENDİRİCİLİK**
- Metinsellik ölçütlerinden biridir.
- Metinsellik ölçütleri çerçevesinde bir metnin bilgilendirici nitelik taşıması şarttır.

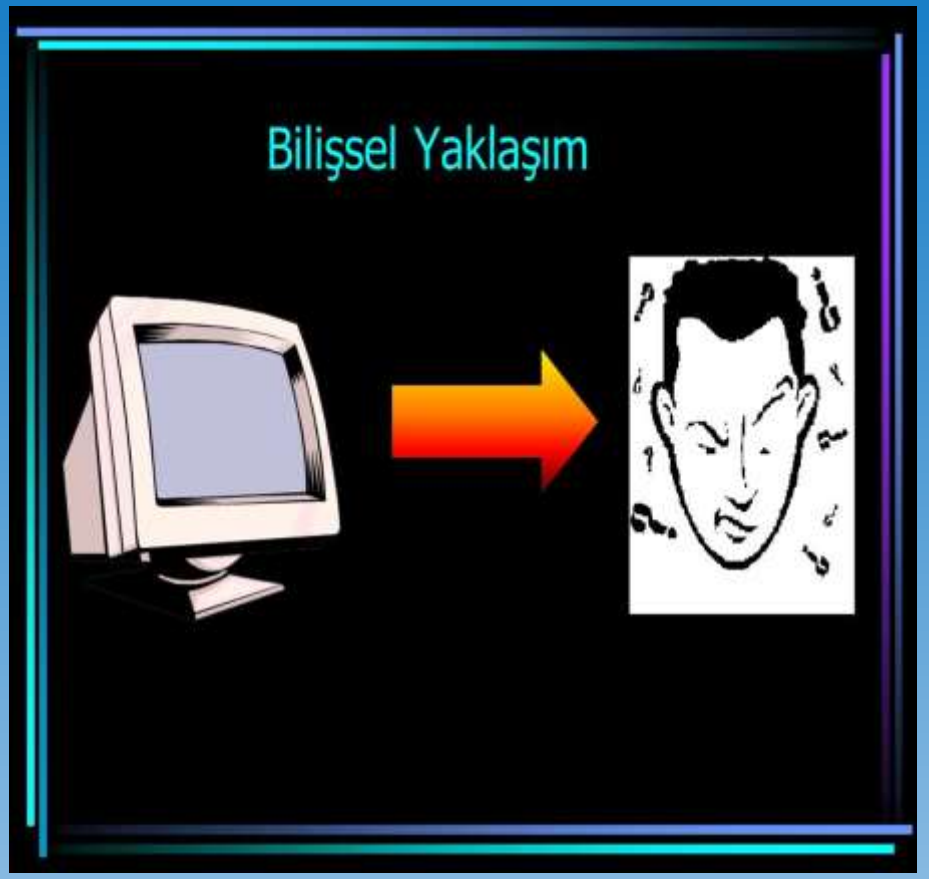
- **BİLİŞ**
- Organizmanın, çevresindeki dünya hakkında bilgi edinme ve bu bilgilerinin dünyayı anlama, problem çözme doğrultusunda kullanma süreci veya süreçleri olarak tanımlanmaktadır.
- İnsan beyninin **düşünme, anlama, konuşma, yorumlama, hesaplama, tasarlama, planlama, problem çözme, bellek, algılama, muhakeme vb. yüksek zihinsel işlemleri** için kullanılan ortak kavramdır.

biliş ?

- **BİLİŞSEL ALAN BASAMAKLARI**
- Bilişsel alan basamakları, Bloom'un taksonomisine göre oluşturulmuştur. **6 düzeyden** oluşmaktadır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

- **BİLİŞSEL DİL YAKLAŞIMI**
- Dil eğitimiyle ilgili yaklaşımlardan biridir.
- Bilişsel yaklaşımda insan beyni bilgisayara benzetilmektedir.
- Öğrenme **5 duyu** organıyla dışarıdan alınan bilgilerin zihinde işlenmesiyle gerçekleşmektedir.
- Öğrenciler kendilerine sunulan bilgileri pasif bir biçimde değil **aktif** çabalarla belleklerine yerleştirmelidirler.

- Bu yaklaşımın en büyük temsilcisi **Chomsky'dir.**
- Chomsky'e göre dil edinilmektedir ve dil edinim süreci insanlarda genetik bir donanımla gerçekleşmektedir. Ayrıca dil edinim süreci zekadan bağımsız ve bilinçsiz olarak gerçekleşmektedir.
- Bu yaklaşım sınırlı bir alan içinde kalarak yaygınlaşamamıştır.

- **BİLİŞSEL GELİŞİM**
- Bireyin çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir.
- Bilişsel gelişim, bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sürecidir.
- **Piaget, Bruner ve Vygotsky** çocukların farklı yaşlarda dünyayı nasıl ve niçin böyle gördüğünü belirlemeye çalışan bilim adamlarıdır.

- **BİTİŞİK EĞİK YAZI**
- Türkçe ilk okuma ve yazma öğretiminde, yapılandırıcı yaklaşımla birlikte **bitişik eğik yazı** uygulaması başlatılmıştır.
- Dik temel yazı ile eğik yazı arasındaki farklar pek çok insanın düşündüğü gibi harflerin birleştirilmesi veya birleştirilmemesi değildir. Farklılık, harfleri oluşturmak için yapılan hareketlerdir.

- Dik temel küçük harfleri okunaklı şekilde yazmak için **6 ayrı hareket** yapılması gerekirken, eğik küçük harfleri yazmada **3 temel hareket** yeterli olmaktadır.
- Hareket sayısının fazla olması hem zaman, çaba kaybına neden olmaktadır.
- Ayrıca iyi bir yazma hem akıcı hem okunaklı olmalıdır. Bitişik eğik yazıda okunaklık daha iyi sağlanmaktadır.

- **BLOOM YÖNTEMİ/ TAM ÖĞRENME**
- 1968 yılında Bloom tarafından davranışçı eğitim anlayışına uygun olarak geliştirilmiştir.
- Bu yöntemde **ek öğrenme olanakları sağlandığında,** bütün öğrencilerin okullarda öğretilmek istenen yeni davranışları öğrenebileceği ileri sürülmüştür.
- Bu yöntemin en önemli ögeleri; **pekiştireç, ipucu, dönüt, düzeltme ve etkin katılımdır.***(pidde)*
- Bu yöntem alana pek bir yenilik getirmemiştir. Başarısız olduğu için uygulama sürecinde yaygınlaşamamıştır.

- **BOĞUMLAMA/EKLEMLEME**
- Sesin oluşunda kullanılan hava akımı düzenine göre, akciğerlerden, gırtlaktan veya artdamaktan gelen havanın belli konumlara girmesini sağlayarak gırtlağın üst kısmında bulunan ses organları aracılığıyla konuşma seslerini oluşturma ve çıkarma işlemidir.
- Boğumlama süreci doğrudan doğruya telaffuz ile ilgilidir.

- **BROCA ALANI**
- Broca alanı genelde **anlatma becerileriyle ilgili** fonksiyonları üstlenmiş bir bölge olarak tanımlanmaktadır.
- Paul Broca tarafından yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur.

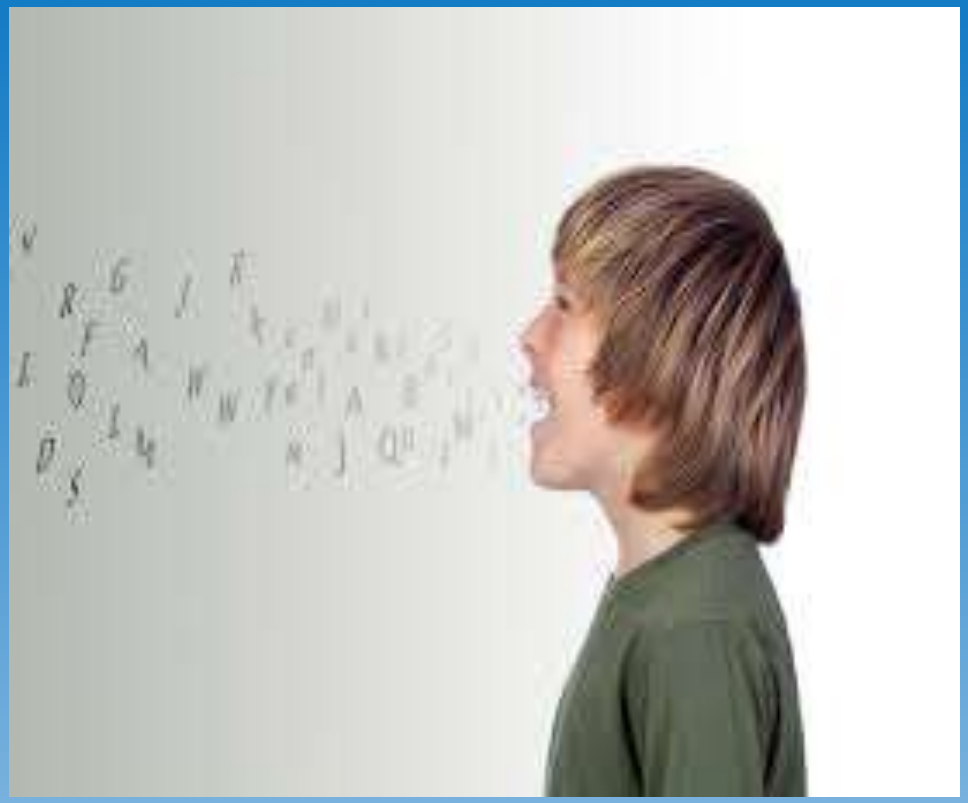
- Paul 1861'de otopsi yaptığı bir hasta üzerinde edindiği bulguları sunmuştur:

*''Hastası küçük yaşlardan beri epileptik olan ve konuşma yetisini 30'lu yaşlarda bilinmeyen bir nedenle kaybeden Leborgne adlı biriydi. Leborgne kendisine söylenenleri anlıyor fakat bir şeyler söylemesi gerektiğinde ağzından sadece ''**tan….tan**'' sözcüğü çıkıyordu. Hatta bu yüzden kendisine **Bay tan tan** denildiği bilinmektedir. Bay tan tan 51 yaşında hayatını kaybettikten sonra beynine Paul Broca tarafından otopsi yapıldı. Beyin incelendi ve beynin konuşma merkezlerinde fiziki hasar meydana geldiği görüldü ve konuşmanın bu yüzden gerçekleşmediği anlaşıldı.''*

- Bu veriler bilim dünyasını aydınlatmakla birlikte bu çalışma esnasında beyinde birden fazla konuşma merkezi olduğu da ortaya konuldu. **Broca merkezi** bu merkezlerin en önemlisiydi.

- Görüldüğü gibi Broca alanındaki hasarlar sonucunda ortaya çıkan temel bozukluk **akıcı konuşamama** sorunudur.
- Farklı bilim adamları tarafından yapılan çalışmalar sonucunda bu konuyla alakalı şu tespitlere yer verilmiştir:
- Broca hastalarında anlama göreceli olarak normaldir. Konuşma akıcılıktan yoksun, söz kurgusu açısından sınırlı ve kurallara uygun değildir. Ayrıca bu tip hastalar seslerdeki müzikaliteyi de algılayamazlar.
- Tipik bir Broca afazisinde hasta, konuşmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Bu nedenle konuşma tutuk, agramatik(dilbilgisizlik) ve yavaştır.

- **BÜKÜMLÜLÜK**
- Konuşma becerisi ile ilgil bir kavramdır.
- Bükümlülük **sesin musikisi** olarak da tanımlanabilir.
- Bükümlü bir ses monoton olmamalıdır. Ses **yüksek ve alçak tonda, hızlı- yavaş, duraklamalı- duraklamasız, vurgulu-vurgusuz** arasında değişerek çıkmalıdır.
- Bükümlülüğün karşıtı tekdüzeliktir.

- **BÜRÜN OLGULARI/PARÇAÜSTÜ BİRİMLER**
- Titrem, vurgu, durak, süre vb. ses olgularının genel adıdır.
- Vurgu, ton, süre, durak gibi ses olguları bürünsel niteliktedir.
- Parçaüstü birimler, beden dili gibi dil ötesi bir nitelik taşımaktadır.
- Parçaüstü birimler, beden diliyle birlikte konuşma sürecinde kullanılmaktadır.
- Okuma ve dinleme sürecinde anlam belirleyici işlevleri vardır. Yazma sürecinde ise parçaüstü birimlerin kullanımında **noktalama işaretlerinden** yaralanılmaktadır.

BÜTÜNSEL BEYİN MODELİ

- Beyin çalışmaları çerçevesinde, beynin işlev ve davranışlarını belirlemeye yönelik olarak, bugüne kadar 3 beyin modeli geliştirilmiştir:

1. Üçlü Beyi Modeli

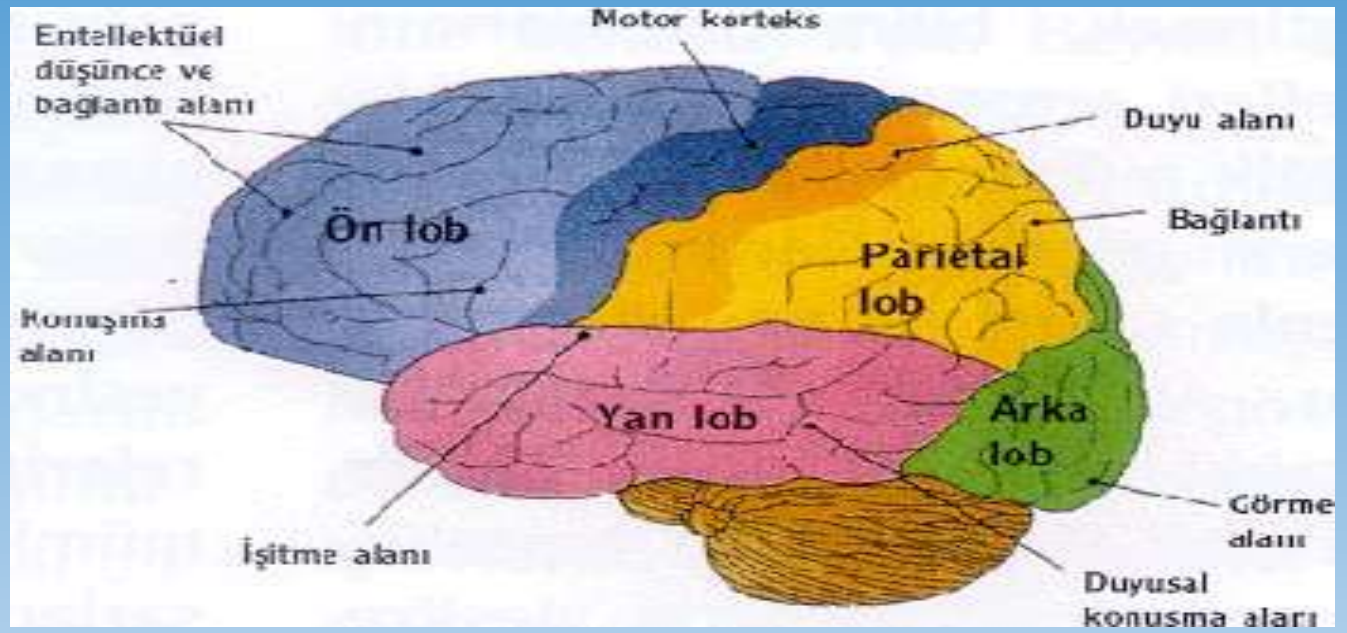
2. Sağ ve Sol Beyin Modeli

3. Bütünsel Beyin Modeli

- **Ned Hermann** ilk iki modelden yararlanarak Bütünsel Beyin Modeli'ni geliştiren kişidir. Modelinde beyin **4 çeyreğe** ayrılmaktadır. Her çeyreğin kendine özgü düşünme ve davranış biçimleri vardır.

- Bütünsel Beyin Modeli, bugün dil eğitimi dahil, diğer alanlarda kullanılabilir özelliğe sahiptir. İnsanların bilişsel özelliklerinin belirlenmesinde işlevsel olarak kullanılmaktadır.
- Dil eğitim sistemini oluşturan öğretim program, ders kitapları, etkinlik, öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi vb. hususların beyin temelli bir niteliğe kavuşturulmasında bu modelin verilerinden yararlanılabilir.

DİL ÖĞRETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Doç.Dr.Bilginer ORHAN

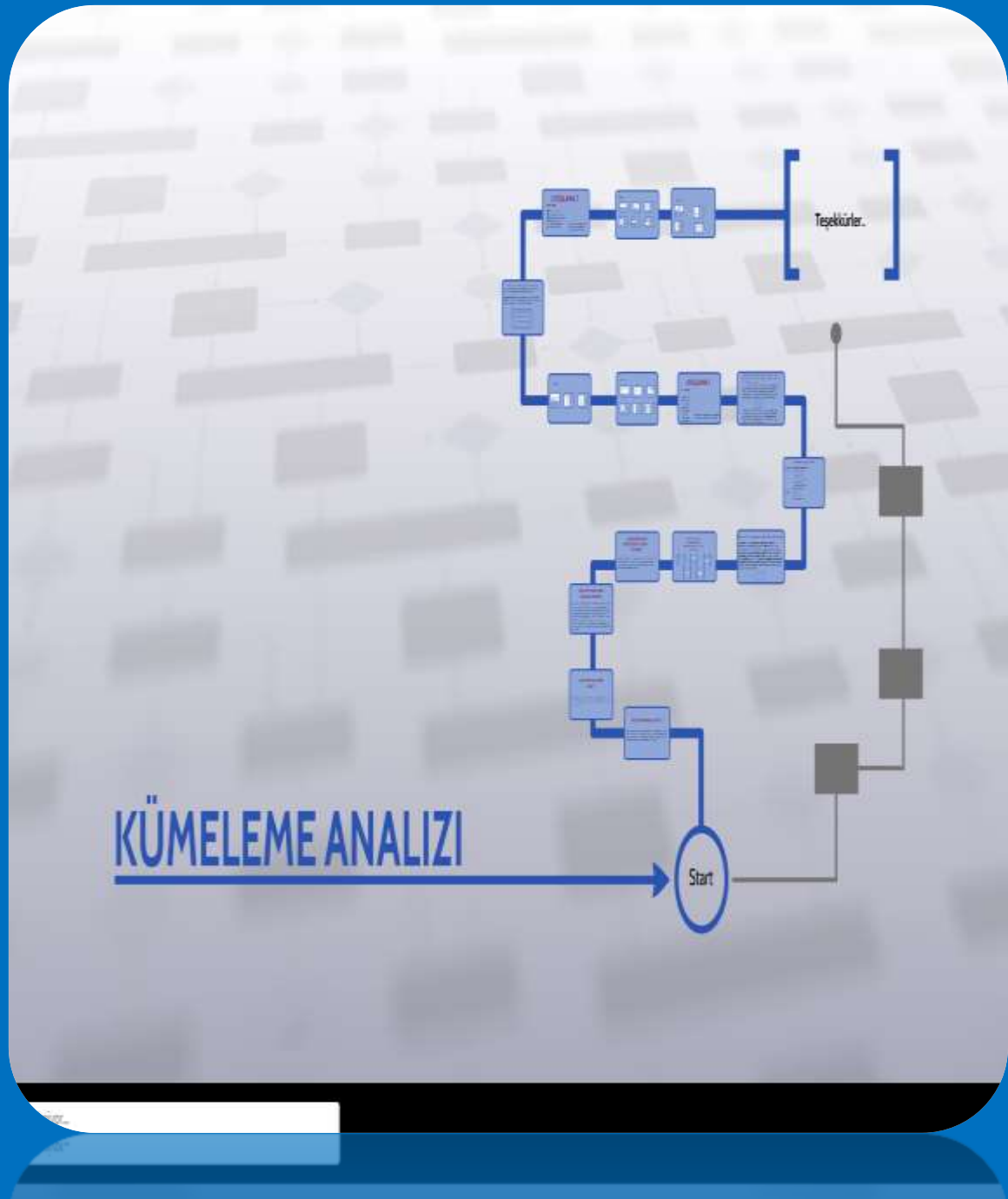
CLUSTER TEKNİĞİ(KÜMELEME/SALKIM OLUŞTURMA)

Yazma becerisinin geliştirilmesinde kullanılan bir öğretim tekniğidir.

Bu tekniğe çağrışım ya da kavram haritası oluşturma da denilmektedir.

Bu tekniğin uygulanma sürecinde ana kavram boş bir kağıdın ortasına yazılır. Daha sonra **beyin fırtınası tekniği ile yardımcı kavramlar üretilerek ana kavramın etrafındaki daha küçük elips daireler** içine yazılır.

Ana kavram ile çağrışım yoluyla elde edilen kavramlar birbirlerine oklarla bağlanarak zincirleme ilişki gösteren salkım oluşturulmuş olur.

CÜMLE ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ

Cümle çözümleme, bütünden parçaya doğru hareket eden bu yöntemde önce cümleler, daha sonra kelimeler, heceler ve sesler tanıtılıp ardından serbest okumaya geçilir.

2005-2006 öğretim yılından itibaren yeni bir uygulamaya geçilmiş ve **sesten öğretim** tercih edilmiştir.

Cümle çözümleme yönteminde, günümüzde uygulanmakta olan **ses temelli cümle yönteminin tersi bir süreç** takip edilerek okuma yazma öğretilmektedir.

ÇAĞRIŞIMSAL ANLAM/TASARIMLAR

Anlam bilimle ilgili bir terimdir.

Bir göstergenin insan zihninde çeşitli imgelerin canlanmasına yol açmasına **çağrıştırma** denir.

Farklı göstergeler, farklı insanlarda değişik duyguların uyanmasına yol açabilir. **Genel** ve **özel** nitelikli bu anlam özelliğine ise **çağrışımsal anlam** denir.

Özel çağrışımlar, kişinin yetiştiği çevreye, yaşantılarına, kültür düzeyine, cinsiyetine ve kişisel duygularına göre değişebilir.

Ayrıca **çağrışımsal anlam** hem bireye özgü hem de zamanla toplumu oluşturan bireylerin zihinlerinde ortak bir uzlaşıma da kavuşabilir.

Öğrenme öğretme sürecinde anahtar kavramlar üzerinden çağrışımsal anlam çalışmaları yaptırılabilir.

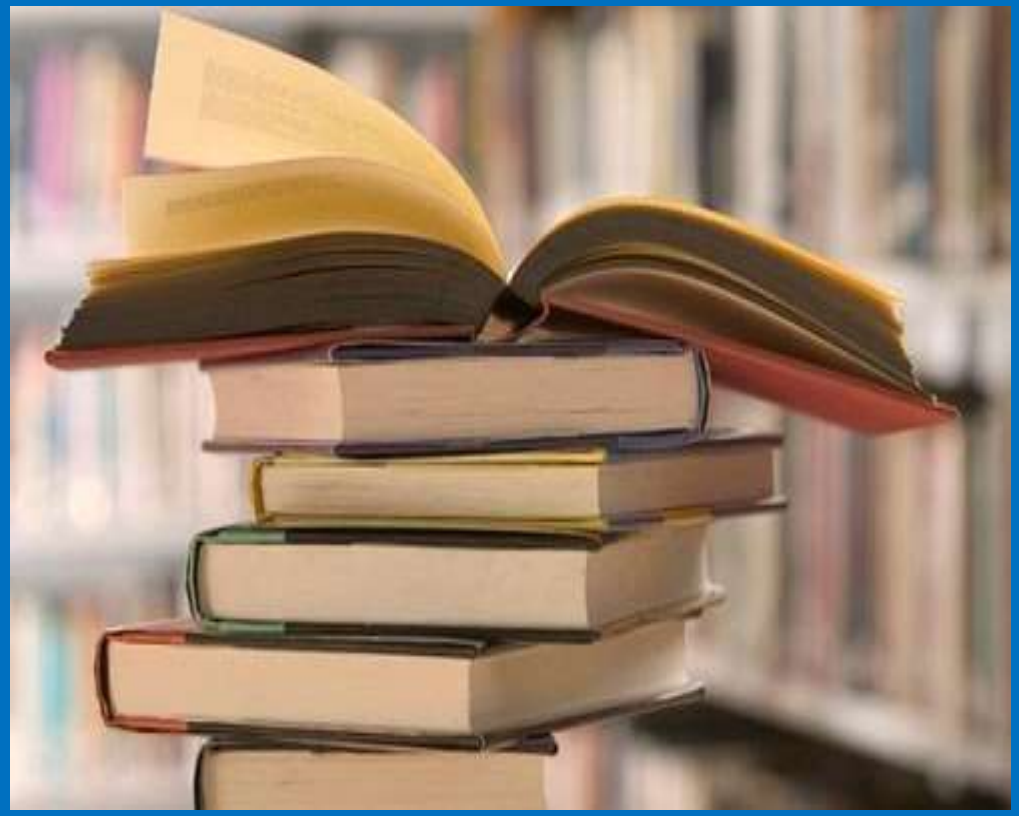
ÇATIŞMA

Bir metindeki kişinin veya kişilerin herhangi bir uyumsuzluk, anlaşmazlık nedeniyle insanlarla, doğayla ters düşmeleri durumudur.

Bazı eserlerde çatışma bir yöntem olarak kullanılırken bazı eserler tamamen bir çatışmadan, bir zıtlıktan doğabilir.

Ayrıca kahramanların *karşıt tavırları, duruşları; birbiriyle tezat teşkil eden mekanların yan yana, iç içe sergilenmesi; sunulan yaşama biçiminin iki zıt yüzü* bu eserlerin kıymetini artırır.

Eserdeki zıt unsurlar sayesinde yazar anlatmak istediğini daha kolay ve etkili biçimde anlatabilir.

ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; dilde ve ölçüde yalın ve içtenlikle gerçekleştirien; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması, çocuğun birçok yönden gelişmesine katkı sağlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatının çocuğa göre olmasını sağlayan **temel iki ilke**, **yalınlık** ve **içtenliktir.**

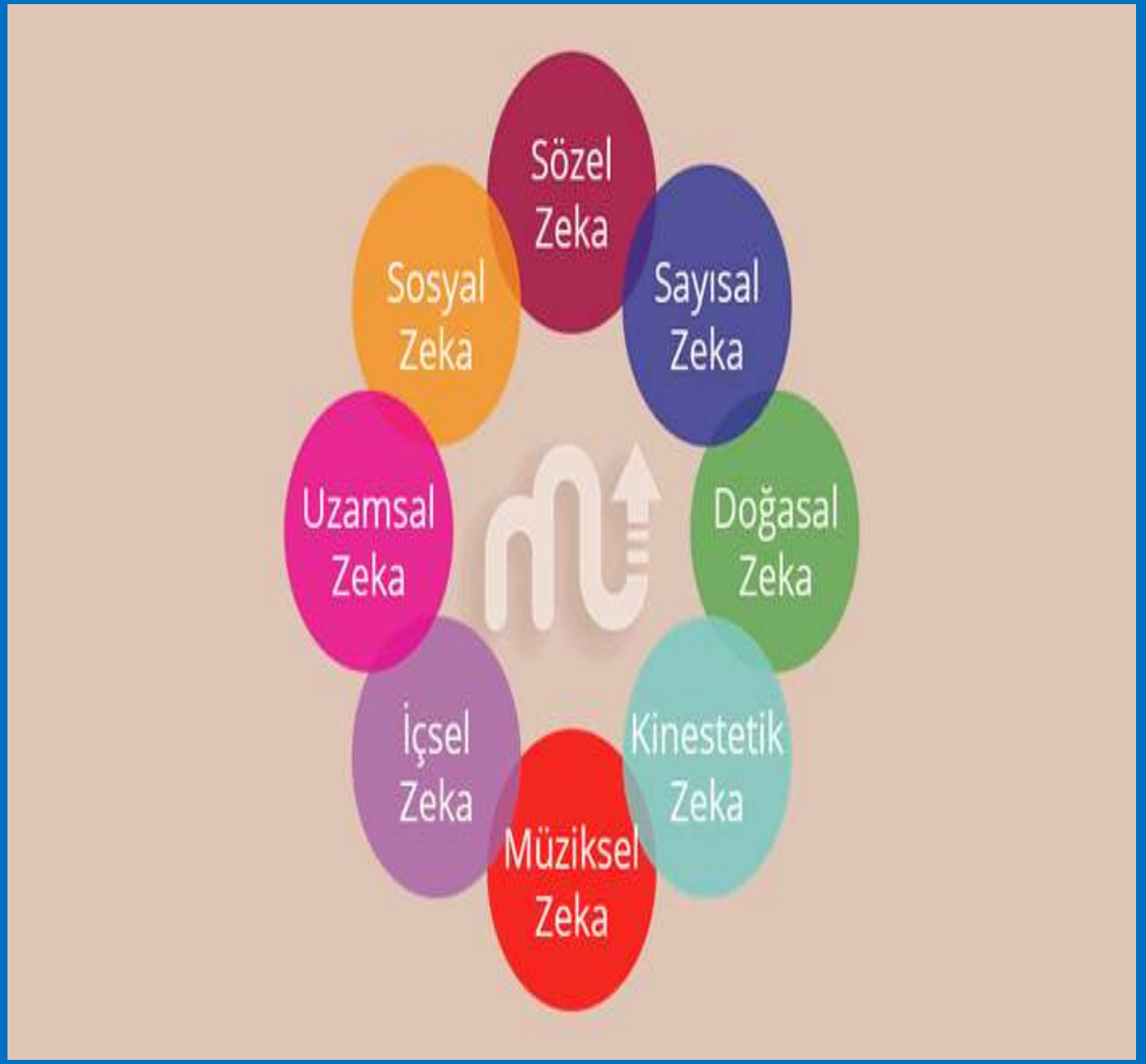
2-14 yaşlar arasındaki kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsamaktadır.

- *Masallar, hikayeler, romanlar, anılar, gezi yazıları, şiirler* vb. hep bu çerçeve içine girebilir.

ÇOKLU ZEKA KURAMI

- Gardner tarafından ortaya atılan bu kuramda ilkin yedi değişik zeka alanı tanımlanmış daha sonra geliştirilen çalışmalarla bu sayı 8'e çıkarılmıştır.
- Bu zeka alanlarının tamamı doğrudan ve dolaylı olarak dil eğitimiyle ilişkilidir. Bu zeka alanları günümüzde özellikle öğrenme öğretme süreci açısından önem taşımaktadır.

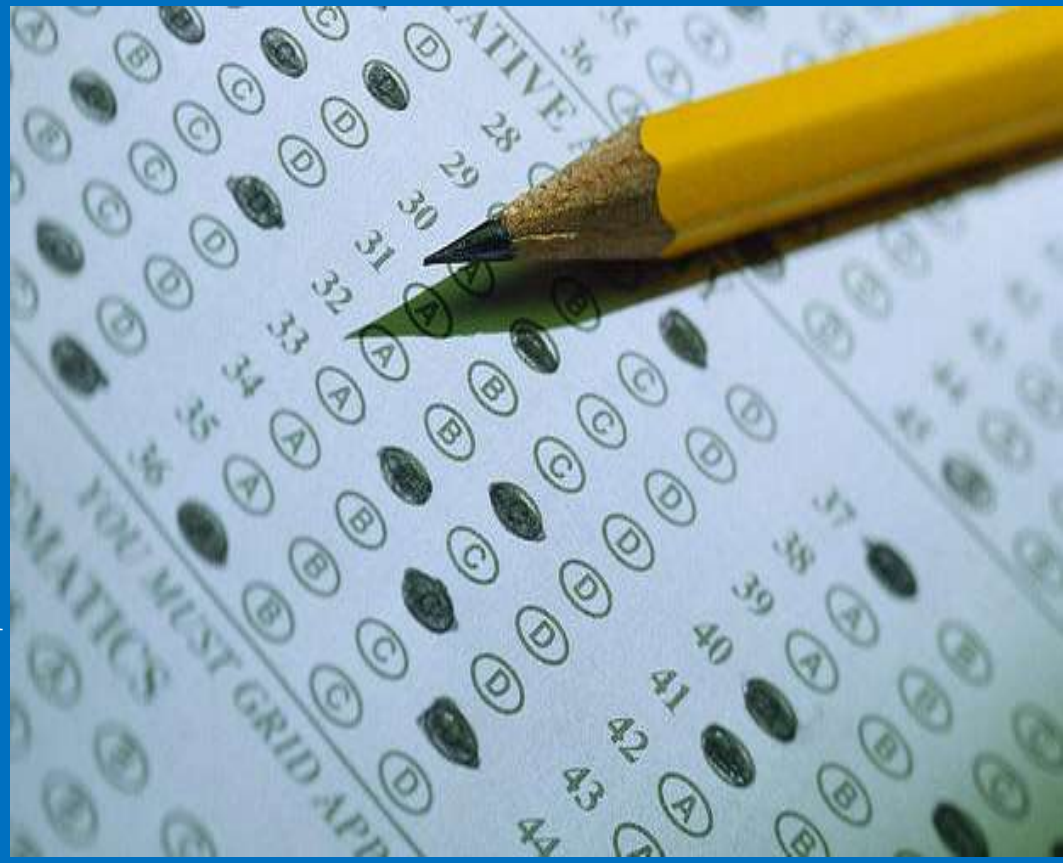
ÇOKTAN SEÇMELİ TESTLER

Bir madde kökü ve üç veya daha fazla sayıdaki seçimlik cevaplardan meydana gelmektedir.

Soru köküne göre madde şıklarından biri sorunun doğru cevabı diğerleri ise sorunun çeldiricileri olarak adlandırılmaktadır.

Uygulanması, puanlaması, sonuçların alınması ve **kullanışlılığı** kolaydır.

Şans ihtimalinin olması ve **üst bilişsel becerileri ölçmede yetersiz** olması bu türün olumsuz yanlarındandır.

ÇÖZÜMLEME ve BİRLEŞİM YÖNTEMİ

Çözümleme, bir bütünü meydana getiren parçaları amaçlı olarak birbirinden ayırma işidir.

Bir metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin bulunması, metnin ana düşüncesinin ve yardımcı düşüncelerinin, metindeki eş ve zıt anlamlı kelimelerin bulunması ve metin üzerinde dil bilgisi çalışmalarının yapılması bir **çözümleme** işidir.

Birleşim çalışmaları ise aralarındaki ilişkiler belirgin olan unsurların bir araya getirilmesidir.

Türkçe derslerinde yaptırılacak olan birleşim çalışmaları, öğrencilerin **sentez** yapabilme becerilerini geliştirmede bir basamak olacaktır.

DİL ÖĞRETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

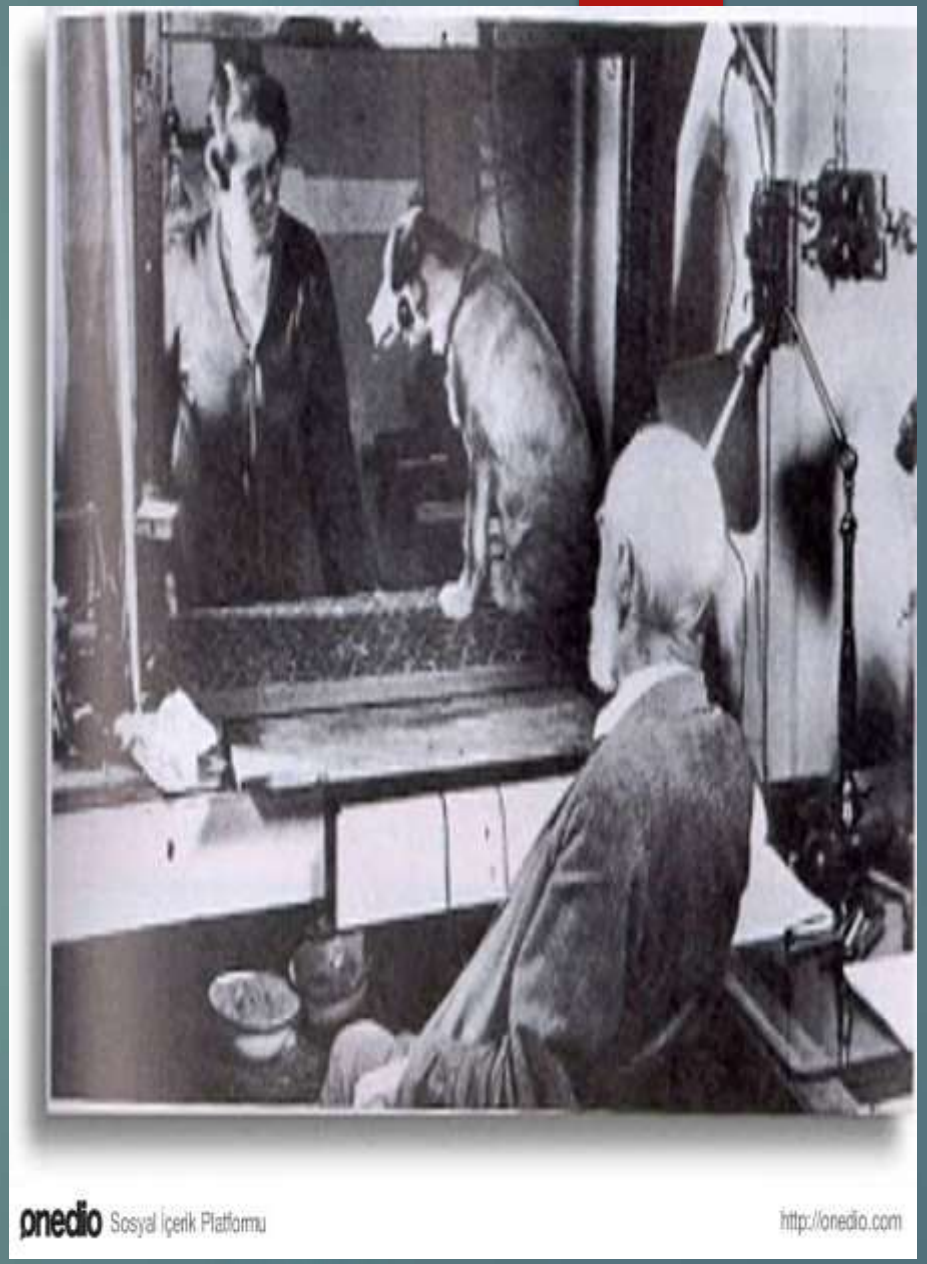
DAVRANIŞ DEĞİŞİKLİĞİ

- Türkçe eğitiminde, dil becerilerinin gelişiminde kaydedilen ilerlemeler **davranış değişikliği** olarak tanımlanır.
- Örnek olarak kazanımlar yoluyla edinilen bilgi ve becerilerin öğrenciler üzerinde yarattığı olumlu değişimler birer davranış değişikliğidir.
- Ayrıca **olumlu yönde davranış değişikliği oluşturmak** Türkçe eğitiminin temel hedeflerinden biridir.

DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM

- **B.F. Skinner** tarafından geliştirilmiştir.
- Eğitimde uzun yıllar etkili olmuştur.
- Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme, verilen bir **uyarıcıya** karşı öğrencinin istenen **tepkiyi** göstermesidir. (U-T)
- Davranışçı yaklaşımda öğretim süreci davranış değiştirmeye yönelik olarak planlanmakta , öğrencinin zihnini geliştirme çalışmalarına fazla önem verilmemektedir.

- Bu anlayış dil öğretimine de yansımıştır. Skinner'e göre **dil bir davranıştır** ve diğer davranışlar gibi öğretilebilir.
- Öğretim çalışmaları **öğretmen merkezlidir.**
- Ülkemizde uzun yıllar davranışçı dil yaklaşımı ile Türkçe öğretimi yapılmıştır.
- Bunun sonucunda *zihinsel becerileri gelişmeyen, okuduklarını anlamada, kendilerini ifade etmede, zihindekilerini yazıya aktarmada ve Türkçeyi doğru kullanmada güçlük çeken bireyler* yetişmiştir.

DEĞERLENDİRME

- Değerlendirme, ölçme sonucunda ortaya konulan sayısal verilerin belli ölçütlere göre **yorumlanmasıdır.**
- Programda **bütün aşamaların değerlendirilmesi,** ölçmenin objektif **yorumlanması** ve her beceriye yönelik ölçme ve değerlendirme formlarının kullanılması vurgulanmaktadır.

DEĞERLER

- Değerler, bireylerin amaçlarını, tercihlerini, tutumlarını ve davranışlarını belirlemede ölçüt olarak kullandıkları düşüncelerdir.
- Değerler bir **toplumsal gruptan** diğerine hatta **kişiden kişiye değişebilir.**

- Ayrıca bireylerin davranışları ve tutumları da büyük ölçüde değerlerin etkisinde kalır.
- Bir çocuğun değerler yönünden gelişimi gerek bireysel gerekse sosyal gelişimi açısından önemlidir.
- Türkçe derslerinde metinler aracılığıyla **değerler eğitimi** verilebilir.

DEĞİŞTİRİM

- Değiştirim, metinde **bir ögenin yerini, başka bir ögenin almasıyla** oluşmaktadır.
- **İsme** dayalı**, fiile** dayalı ve **cümleye** dayalı değiştirim olmak üzere **3 türü** vardır.
- Değiştirimin türlerini belirleyen şey anlamsal özellikleri değil, değiştirilen ifadenin dil bilgisel işlevidir.
- ‘*’Ahmet yağmurlu havada okula gitti. O çok ıslanmıştı.”* İkinci cümledeki ‘’**O zamiri”** bir değiştirim ögesidir.

DEKLARATİF BELLEK/AÇIK BELLEK

- Uzun süreli bellek, kendi içinde açık ve örtük olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir.
- Deklaratif(açık) Hafıza, deklare edilebilir bilgileri toplamaktadır.
- Örneğin bir soruya doğru yanıt verirken bu hafızamızı kullanırız.
- Deklaratif Hafıza kendi içinde **epizodik(anısal)** ve **semantik(anlamsal)** belleklerden meydana gelmektedir.

DEKLARATİF OLMAYAN(ÖRTÜK) BELLEK

- Uzun süreli bellekte bilinç dışı işlemlerin hızlı bir şekilde meydana geldiği yer örtük bellektir.
- Deklaratif olmayan hafıza; *klasik şartlanma, prosedürel hafıza, öncülleme ve ilişkisiz öğrenme bölümlerinden* meydana gelmektedir.

- ***Bisiklete binme, piyano çalma, ayakkabılarını bağlayabilme*** ile ilgili bilgiler prosedürel hafızada depolanmaktadır.
- Örneğin kişiye bunları nasıl gerçekleştirdiği sorulduğunda, bütün adımları ile anlatamamaktadır. İşte bu bilgiler örtük yani deklaratif olmayan bilgilerdir.

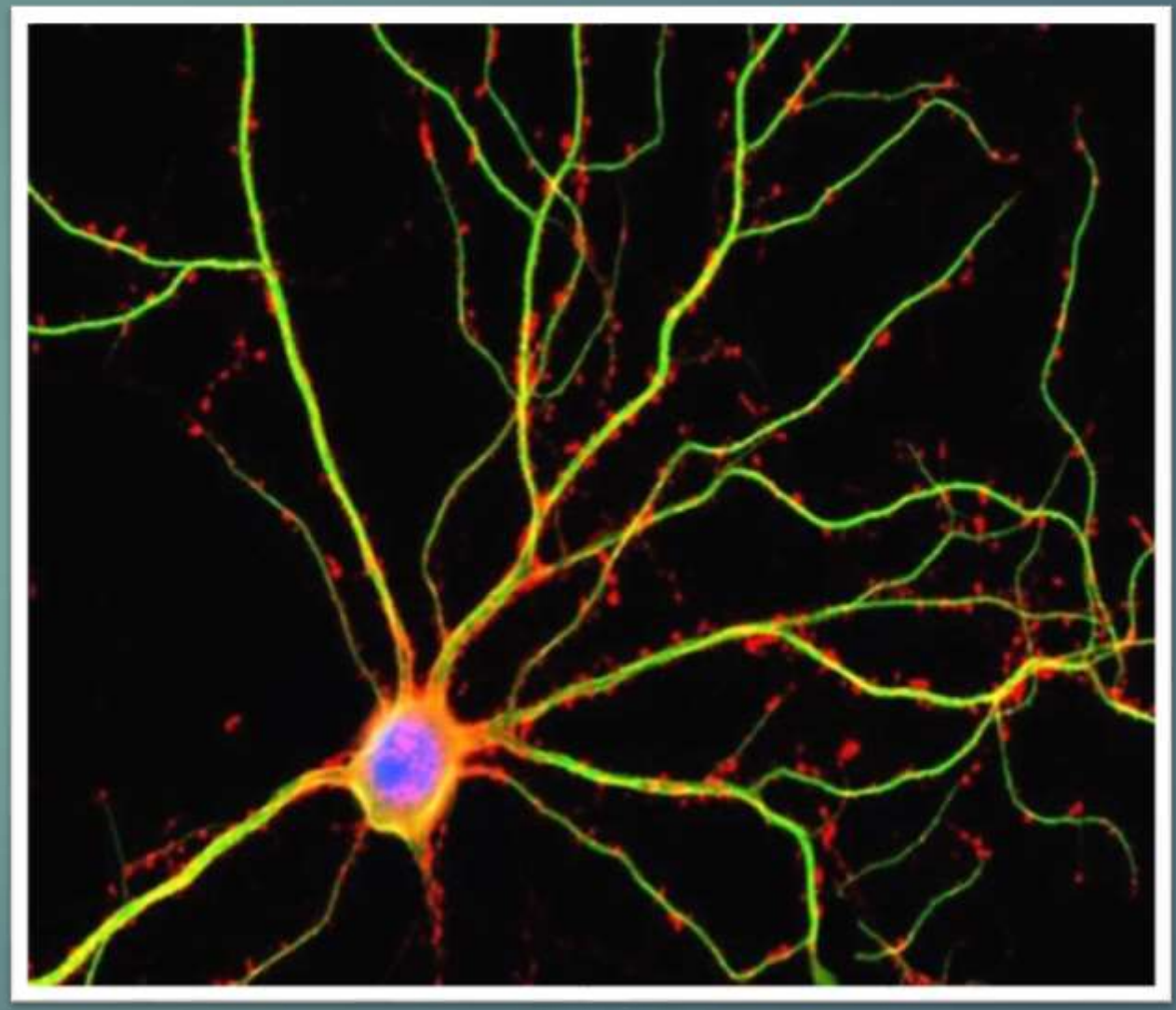
DEMAGOJİ

- ***Demagoji***, *‘’konuşmacının kendisine sorulan soruları ustalıkla bir kenara iterek kendi söylemek istediklerini söylemesi, çok önemli şeyler söylüyormuş gibi davranıp hiçbir şey söylememesidir.”*
- Konuşmacının demagoji yapmasının çeşitli nedenleri olabilir:
- Birincisi **bilgisizliktir**. İkincisi ise konuşmacının bilgisi olduğu halde **gerçeği gizlemek** istemesidir.

DENDRİT

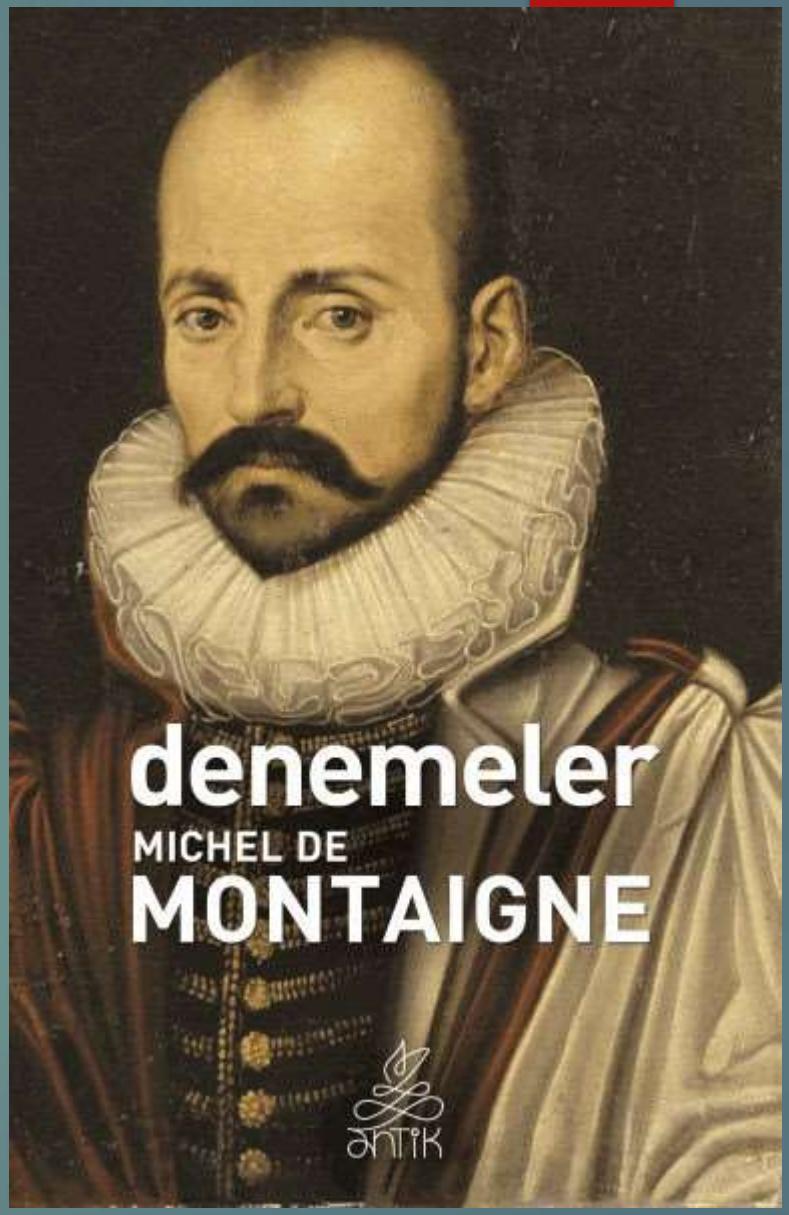
- Öğrenmenin gerçekleşmesinde rol alan nörofizyolojik unsurlardan biridir.
- Dendritler, bir başka nörondan gelen **bilgi nitelikli sinir akımlarını** hücre gövdesine ulaştırırlar.

DENEME

- Deneme, **özgürce seçilen bir konuda** gelişen, **düşünsel boyutlar** içeren, bir **konuşma havası içinde** biçimlenen, genellikle **orta uzunlukta** bir düzyazı biçimidir.
- Denemeye **özgü bir konu yoktur.**
- Denemeci bir **sohbet havası** içinde yazar.
- Denemede öne sürülen her düşünce ya da savı **doğrulama, kanıtlama gibi bir kaygı yoktur.**
- Deneme, bir düşünceyi makale gibi **kesin sonuçlara bağlamaz.**

- Dünya edebiyatında deneme türünde en başarılı isim **Montaigne** iken Türk edebiyatında bu alanda ***Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Melih Cevdet Anday, Tahsin Yücel ve Oktay Akbal*** gibi isimler başarılı örnekler vermiştir.

DENGELEME

- **Piaget’in** ilkelerinden biridir.
- Dengeleme, kısaca *bireyin bilişsel gelişiminde özümleme ve düzenleme yoluyla çevreye uyum sağlama sürecidir.*
- Dengeleme, bireyin çevreye uyumunu ve dengeye ulaşmasını sağlar.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI(RUBRİC)

- Türkçe öğretiminde kullanılan ölçme araçlarından biridir.
- **Performansı tanımlayan ölçütleri** içeren **puanlama** rehberidir.
- **Herhangi bir çalışmanın puanlanması** için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır.

- Dereceli puanlama anahtarı performans değerlendirme ile doğrudan ilgilidir.
- Öğretim esnasında öğrencilere performans ödevlerine ek olarak bir de dereceli puanlama anahtarı verilir ve bu sayede öğrencilerin kendilerinden ne beklendiğini bilmelerine yardımcı olmalarına ve çalışmalarını ona göre yönlendirmelerine olanak sağlar.

Konuşma Becerisi İçin Analitik Puanlama Anahtarı

	Çok İyi (3)	İyi (2)	Yetersiz (1)
Konuşmada Akıcılık	Konuşma sırasında asalak sesler ve sözleri hiç kullanmamıştır.	Konuşma sırasında asalak sesler ve sözleri yer yer kullanmıştır.	Konuşma sırasında asalak sesler ve sözleri sık sık kullanmıştır.
Konuşmaya Başlama	Topluluk önünde konuşurken konuşmasına uygun hitap cümlesiyle başlamıştır.	Topluluk önünde konuşurken konuşmasına pek uygun olmayan hitap cümlesiyle başlamıştır.	Topluluk önünde konuşurken konuşmasına hitap cümlesiyle başlamamıştır.
Konuşmayı Bitirme	Konuşmasını uygun bitiş ifadesi kullanarak bitirmiştir..	Konuşmasını uygun olmayan bitiş ifadesi kullanarak bitirmiştir.	Konuşmasını bitiş ifadesi kullanmadan bitirmiştir.
Kitleye Uygunluk	Hitabelerini hitap edilen kitleye uygun olarak hazırlamıştır.	Hitabelerini hitap edilen kitlenin bazı özelliklerini dikkate almadan hazırlamıştır.	Hitabelerini hitap edilen kitleye uygun olarak hazırlamamıştır.
Mekân Seçimi	Konuşmaları için mekân seçimi ve düzenlemesini doğru yapmıştır.	Konuşmaları için mekân seçimini yanlış veya mekân düzenlemesini eksik yapmıştır.	Konuşmaları için mekân seçimi ve düzenlemesini doğru yapmamıştır.
Beden Dilini Kullanma	Konuşurken beden dilini doğru ve etkili kullanmıştır.	Konuşurken beden dilini bazen doğru ve etkili kullanmıştır.	Konuşurken beden dilini doğru ve etkili kullanmamıştır.
Hitabeyi Destekleme	Hatip ve hitabeyi destekleyen unsurları (ses yapısı, tiyatral yetenek, notlar, günlük olaylar) doğru kullanmıştır.	Hatip ve hitabeyi destekleyen unsurların bazılarını (ses yapısı, tiyatral yetenek, notlar, günlük olaylar) uygun yerlerde kullanmamıştır.	Hatip ve hitabeyi destekleyen unsurları (ses yapısı, tiyatral yetenek, notlar, günlük olaylar) kullanmamıştır.

Bütüncül Puanlama Anahtarı

EK 4: YAZILI ANLATIMI DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin;

Adı ve soyadı:

Sınıfı:

	Yazılı anlatımda aranacak özellikler	Verilmesi gereken puan	Öğretmenin vereceği puan
Biçim	Kâğıdın kenarlarında, paragraf ve satır aralarında uygun boşluklar bırakılmıştır.	5	
	Düzgün, okunaklı ve işlek bir yazı kullanılmıştır.	5	
Dil ve Anlatım	Başlık konuyla ilgilidir.	5	
	Konu, mantıksal tutarlılık ve bütünlük içinde anlatılmıştır.	5	
	Paragraflar arasında uygun geçiş sağlanmıştır.	5	
	Her bir paragrafta tek bir duygu ve düşünce işlenmiştir.	5	
	Yazıda verilmek istenen ana fikre ulaşılmıştır.	10	
	Ana fikir ve duygu, yardımcı fikir ve duygularla desteklenmiştir.	10	
	Alıntı, örnek ve benzetmeler yeterli olup içeriğe uygundur.	10	
	Sonuç ifadesi konuyu bağlayıcı ve etkileyicidir.	5	
	Cümle kuruluşları dil bilgisi kurallarına uygundur.	5	
	Kelimeler yerinde ve doğru anlamda kullanılmıştır.	5	
	Cümlede kelime tekrarları yapılmamıştır.	5	
	Konuyla ilgili kaynaklara başvurulmuş ve yeterince yararlanılmıştır.	5	
	Konuyu kendine özgü ifadelerle anlatmıştır.	5	
Yazım ve Noktalama	Yazıda yazım kurallarına uyulmuştur.	5	
	Noktalama işaretleri doğru yerde kullanılmıştır.	5	

NOT: Ölçekte belirtilen puanlama örnek olarak verilmiştir. Öğretmen tarafından değiştirilebilir.

- **YARARLARI**:

✓ Öğretmenlerin puanlama için harcadıkları zamanın azalmasına katkıda bulunurlar.

✓ Öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesini kolaylaştırırlar.

✓ Öğrencilere, kendi performanslarını değerlendirebilecek ölçütleri sağlarlar.

✓ Ayrıca ölçütlerin velilere bildirilmesi sonucunda velilerin çocuklarına yardımcı olmalarını da sağlarlar.

DERİN YAPI ve YÜZEY YAPI

- Derin yapı- yüzey yapı kavramından ilk kez 8. yy'da Arap dilcisi **Sibeveyhi**, *El Kitab* adlı eserinde bahsetmiş ve cümle için 3 temel düzey belirlemiştir.
- Anlamsal düzey, gramatik düzey ve pratik düzey.
- Bunlardan **anlamsal düzey ➡ derin yapıya,**

  gramatik düzey ➡ yüzey yapıya karşılık gelmektedir.

- Dilbilim alanındaki gelişmelerin sonucunda bu kavramlar üzerinde yapılan çalışmaların artmasıyla beraber **Üretici Dönüşümsel Dil Bilgisi'nde derin yapı,** tümcenin tamamen anlamının belirlendiği, biçimsel **soyut yapı** olarak belirlenmiştir.
- **Yüzey yapı** ise, derin yapının dönüşümler sonucu bildirişim sağlayacak düzeydeki **somut biçim** olarak belirlenmiştir.
- Ayrıca **Chomsky'e** göre derin yapı, yüzey yapıyı ortaya çıkarır ve kimi zaman derin yapı yüzey yapıda görünmeyen ögeleri açıklayabilir.

DERİNLİK

- Ana dili eğitiminde sözcük bilgisi **derinlik, genişlik** ve **ağırlık** olmak üzere 3 boyutta ele alınır.
- Bilindiği gibi sözcükler bir dilde, sadece temel anlamlarıyla bulunmazlar. Derinlik de sözcüklerin **çeşitli anlamlarını** bilmek demektir.

- Derinlik boyutu, ana dili eğitimiyle **doğrudan** ilgilidir.
- Ana dili eğitiminde, alıcı ve üretici kelime hazineleri derinlik yönünden ne kadar geliştirilirse, öğrenciler *okuma*, *yazma*, *konuşma ve dinleme* sürecinde bağlama uygun kelime üretme ve algılamada zorluk çekmezler.
- Özellikle edebi metinlerin, sözcüklerin derinlik boyutunu geliştirmede son derece etkili olduğu söylenebilir.

DERS KİTABI

- Türkçe öğretiminde en önemli eğitim ortamlarından birini yazılı veya basılı araç gereçler grubuna giren **ders kitapları** oluşturmaktadır.
- Türkçe öğretimi büyük ölçüde kitaplara, dolayısıyla metinlere dayalıdır.
- Amacı ve aracı dil olan Türkçe öğretimi gibi bir derste kitap, diğer materyallerle mukayese edilemeyecek kadar önemli bir eğitim aracıdır.

- **<u>YARARLARI</u>**:

- ✓ Ders kitapları **kültür aktarımını kolaylaştırır.**
- ✓ Türk ve dünya edebiyatından seçilen seçkin metinler aracılığıyla öğrencilerin Türkçenin kurallarını **sezmelerine**, bu sezgilerini davranışa dönüştürerek kullanmalarına ve **alışkanlık** haline getirmelerine yardımcı olur.

- ✓ Öğrencilerin **anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerine** yardımcı olur.
- ✓ Programdaki **kazanımların uygulanmasına** yardımcı olur.
- 2005 yılı Türkçe Öğretim Programı'nda **ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı** olmak üzere 3 üçlü kitap modeli benimsemiştir.

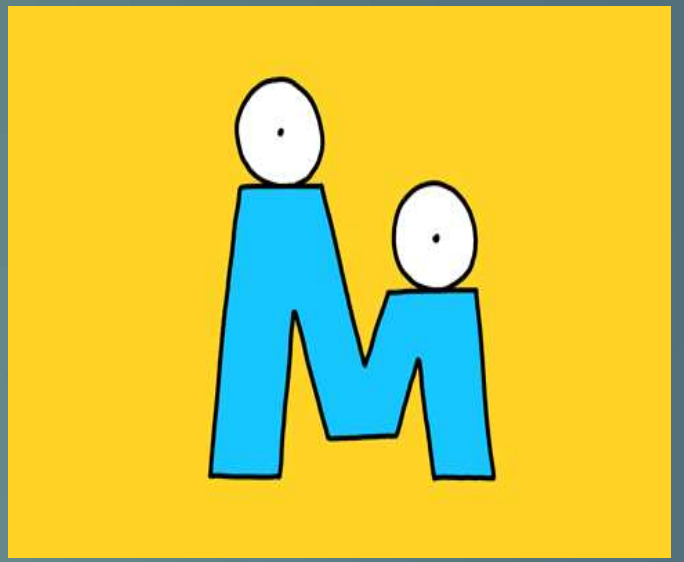
DEYİM AKTARMASI

- Yunancada **metafor (metaphore)** olarak adlandırılmaktadır.
- Bir genç kızın fidan gibi ince, narin yapılı ve çekici olduğunu belirtmek üzere, onun için ‘’*fidan gibi*” ya da ‘’*ceylan gibi*” benzetmeleri yapılır.
- Ancak benzetme ilgeci kaldırılarak bu genç kız *fidan* ya da *ceylan* göstergeleriyle anlatılırsa burada artık birer **deyim aktarması** söz konusudur.

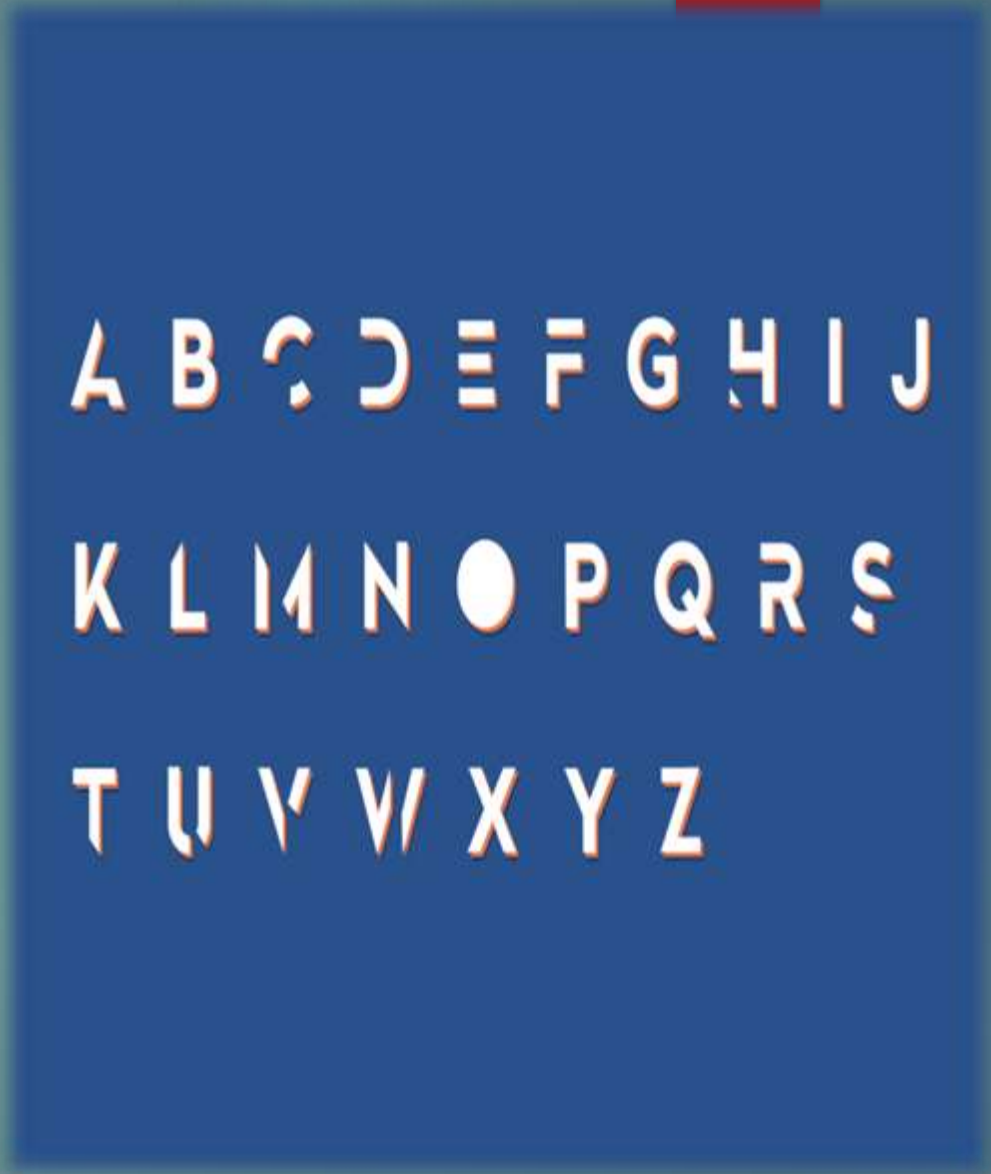
- Deyim aktarmaları Türkçede **5 farklı** şekilde gerçekleşir.
- ✓ *İnsandan Doğaya Aktarma*
- ✓ *Doğadan İnsana Aktarma*
- ✓ *Doğadaki Nesneler Arasında Aktarma*
- ✓ *Somutlaştırma*
- ✓ *Duyular Arasında Aktarma*
- Deyim aktarmaları Türkçeye geniş anlatım olanakları ve zenginlikleri katmaktadır.

DİK TEMEL YAZI

- Daha çok, çizilen bir yazıdır.
- Kısa ve kesik çizgilerle yukarıdan aşağıya ve soldan sağa yazılmaktadır.
- Her çizgi ve harften sonra el kaldırılmakta, kalemin yeri değiştirilmektedir.
- Bazı harflerde el **4 kez** kaldırılmaktadır. ***E*** **ve** ***M*** harflerinde olduğu gibi.
- Bu yüzden yazma işlemi seri olmamakta ve sık sık kesilmektedir.

- Günümüzde yapılan araştırmalarla, dik temel yazının yazma eğitimi açısından çok yararlı olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Bu araştırmalar sonunda dik temel yazının bitişik eğik yazıya geçişi zorlaştırdığı, bitişik eğik yazı ile daha hızlı yazıldığı, bitişik eğik yazının öğrencinin beden gelişimine daha uygun olduğu vb. görüşler ortaya çıkmıştır.

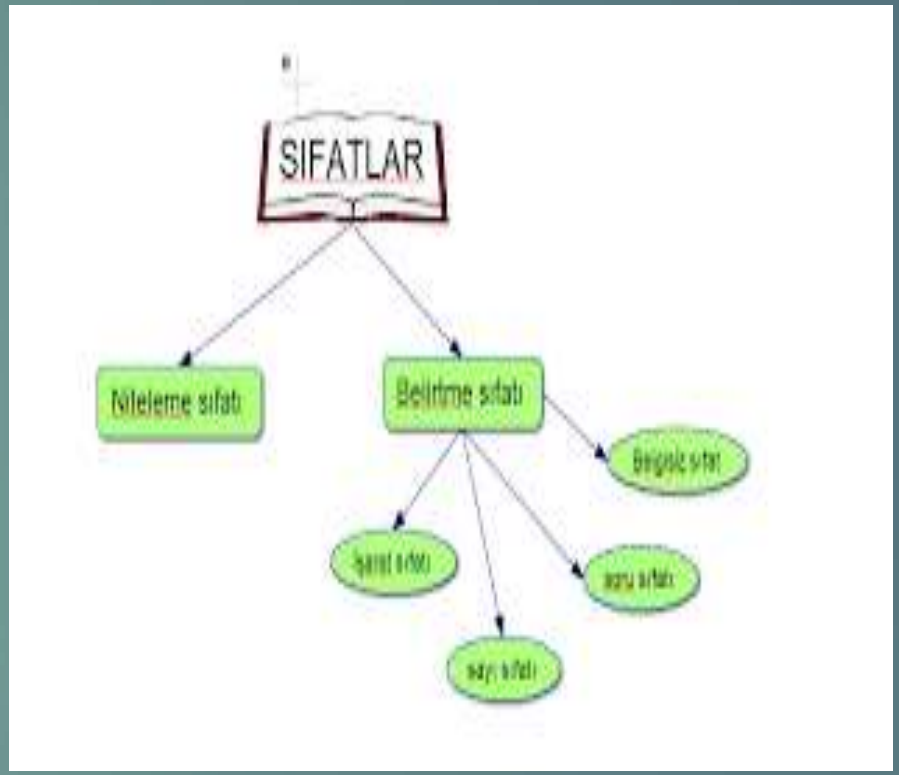
DİL

- Yapılan tüm tanımlardan hareketle kısaca dil;
  - *Son derece karmaşık bir sistem olan beyinde oluşup, insan zihnini, zamanın üç boyutunda mevcut olan her şeye doğru, onu kullanan bireylerin uzlaşımlarıyla oluşturulan ses, anlam ve biçimlerden örülmüş yapısal birimler eşliğinde, anlama ve anlatma becerilerini tetikleyebilme gücüne sahip sistematik, insani yeti.*

- *Canlı bir bildirişim aracı,*
- *Toplumsal bir uzlaşım,*
- *Kültür taşıyıcısı,*
- *Yapısal bakımdan bir dizge yani sistemdir.*
- Ayrıca bildirişimi yani iletişimi sağlayan da dildir.
- Bildirişime yönelik birtakım bilgilerin kazanılması ve becerilerin geliştirilmesi için dil öğretimi ve eğitimi şarttır.

DİL ALANI/KAVRAM ALANI

- *‘’**Kavram alanı**, birbiriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eş anlamlıların, içinde düşünüldükleri alan olarak tanımlanmaktadır. ‘’*
- Türkçedeki ***bıkmak, bezmek, usanmak, bıkkınlık getirmek, usanç, bezginlik, bıkkınlık*** gibi ögeler, bir kavram alanı içinde düşünülebilirler.

DİL BECERİSİ

- Türkçe öğretiminde dil becerisi dendiğinde *dilin okuma, konuşma, dinleme ve yazma süreçlerindeki yeterlilikleri* akla gelmelidir.
- Bir öğrencinin okuma, dinleme, yazma düzeylerindeki yeterliliği, dili kullanma becerisinin göstergesidir.
- Dil öğretiminin temel hedeflerinden biri de öğrencilerin **4 temel dil becerisini** geliştirmektir.

DİL BİLGİSİ/GRAMER

- *‘’Bir dili ses, şekil ve cümle yapıları ile dilin çeşitli ögeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceleyerek bunlarla ilgili kuralları ortaya koyan bilimdir.”*
- **Ses** bilgisi, **şekil** bilgisi, **cümle** bilgisi ve **anlam** bilgisi gramerin başlıca bölümleridir.
- Dil bilgisi kuralları, belli bir dizge halinde olan dilin alt sistemleriyle (şekil, ses, anlam, cümle) karşılıklı ilişkisinden doğar.

DİL EDİNİM KURAMLARI

- Dil edinim ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda ortaya atılan kuramlar:
  - *Davranışçı Yaklaşım*
  - *Etkileşimci Yaklaşımlar*
  - *Psikodilbilimsel Yaklaşım*
  - *Sosyal Etkileşim Yaklaşımı*
  - *Sosyodilbilimsel Yaklaşım* adı altında 5'e ayrılır.

- Her bir kuram dil edinim sürecini kendi açısından açıklamış ve çocuğun dil edinim sürecine ayrı bir katkı getirmiştir.

DİL EDİNİMİ

- *‘’**Dil edinimi**, dil öğreniminden farklı olarak, dilin **doğal** bir ortamda , herhangi özel bir eğitim gerektirmeden kazanılmasıdır.”*
- Bu, çocukların ortalama 2-3 sene içerisinde ana dillerini edinmelerini veya ana dilini konuşabilen kişilerin eğitim almadan **ikinci bir dil** edinmeleri şeklinde olmaktadır.

- Yapılan araştırmalar sonucunda dilin edinilebilmesi bazı koşulların olması gerektiği belirlenmiştir. Bunları;
- ***Kişide var olması gereken özellikler***
- ***Çevresel özellikler*** olarak iki ayrı grupta incelemek mümkündür.
- Kişide bulunması gereken özellikler konuşma ve işitme organlarının mevcudiyeti ve dilin zihinsel boyutuyla ilgili olan *dinleme, anlama, yargılama, analiz, sentez* gibi becerilerdir.
- Çevresel özellikler ise kısaca çocuğun bir dili öğrenebilmesi için o dilin konuşulduğu ortamda bulunmasıdır.

- Görüldüğü gibi dil edinimi hem **kalıtsal** hem de **toplumsal** koşulları bir arada gerektiren eş güdümlü bir süreçtir.
- Peki bu çevresel ve kişisel koşullar oluştuğunda dil edinim süreci nasıl işlemektedir? Bu süreç üç önemli aşamada anlatılabilir:

1. Duyulan ses dizelerinin, kelime ve kelime gruplarının **fonetik analizi.**
2. Analiz yoluyla tespit edilen birimlerin anlamlandırılma süreci. **Senteze dayalı semantik süreç.**
3. Bu süreç sonunda elde edilen tümcelerle dış çevre arasında bağdaşıklık kurma aşaması. **İletişim aşaması.**

DİL FARKINDALIĞI

- *‘’**Dil farkındalığı,** kısaca bireyin kendi dilinin özelliklerine ve kullanımına karşı geliştirdiği bilinç ve duyarlılık anlamında kullanılmaktadır.’’*
- Bu bilinç ve duyarlılığın etkili eğitim süreçleri ile kazandırılabileceği düşünülmüştür.

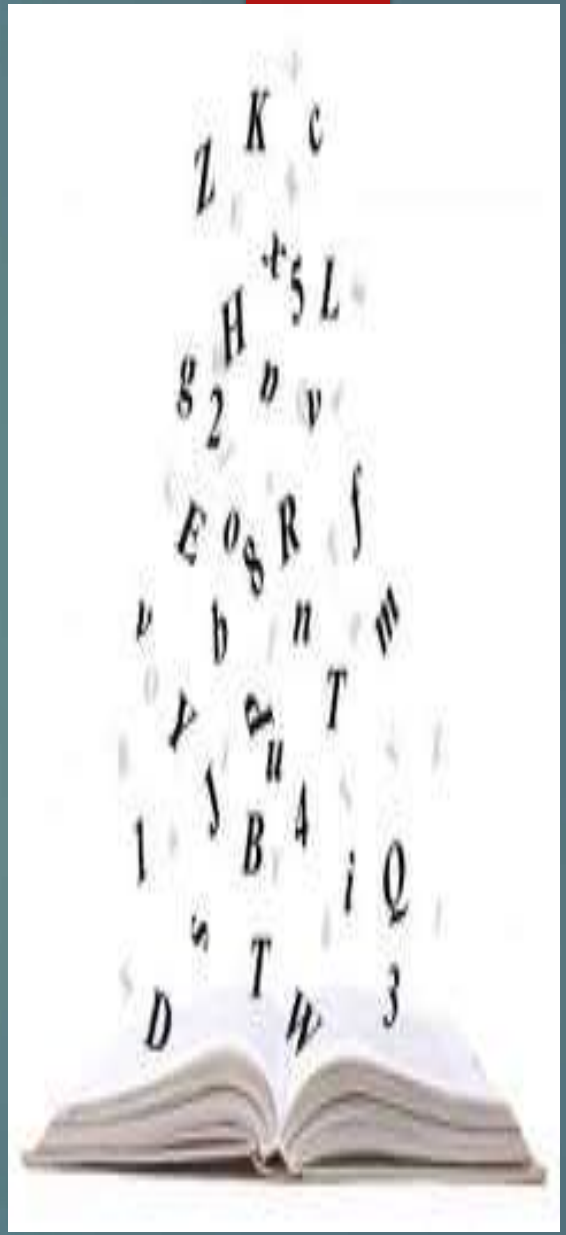
- Dil farkındalığını geliştirme süreci şu şekilde olmaktadır:
- Öncelikle dil bilgisi öğretiminde öğrencilere verilen **açık bilginin** mutlaka **örtük bilgi** durumuna getirilmesi gerekmektedir.
- **Okul öncesi dönemden** ana diline ait **örtük** bilgileri edinen çocuk, okul döneminde bu bilgiyi **açık** bilgiye dönüştürmektedir.
- Dil farkındalığı açısından önemli olan bu **açık** bilginin okul döneminde **tekrar örtük** hale getirilmesidir.
- Bu sayede çocukta belirli bir dil duyarlılığı ve bilinci gelişmiş olur.

DİL ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI

- *‘’**Dil öğretim yaklaşımları**, öğretim sürecine odaklanan, bu süreçte yapılacak çalışmaları, geliştirilecek beceriler,, kullanılacak yöntemleri, teknikleri ve etkinlikleri açıklayan yaklaşımlardır.”*
- 1998 yılında **Bailly** tarafından yapılan sınıflandırmada yaklaşımlar *davranışçı*, *yapılandırıcı* ve *bilişsel* olmak üzere üçe ayrılmıştır.
- **Eski dil yaklaşımları** davranışçı yaklaşım adı altında, **Chomsky** ve **Krashen** bilişsel yaklaşım adı altında ve **Piaget**, **Vygotsky** ve **Bruner** de yapılandırıcı yaklaşım adı altında ele alınmıştır.

DİL YAPISI/ DİL SİSTEMİ

- Bir dilin ses**(fonetik)**, biçim**(morfoloji)**, anlam**(semantik)** ve cümle**(sözdizimi)** özellikler o dilin 4 temel yapısını oluşturmaktadır.
- Bu temel yapıların karşılıklı etkileşiminden de **dil bilgisi kuralları** doğmaktadır.

- Ana dili öğretiminde okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi öğrenme alanlarındaki kazanımlar, temelde yukarıda ifade edilen dil yapıları göz önüne alınarak yapılandırılmaktadır.
- Bir öğretmen adayının dil yapıları hakkındaki farkındalık düzeyi doğrudan kazanımları anlama ve yorumlama becerisini etkilemektedir.

DİL YETİSİ

- *‘’Bir bildirişim aracı yardımıyla insanlar arasındaki iletişimi sağlayan insana özgü bir yetidir.”*
- Bir başka tanıma göre *dil yetisi, hem toplumsal hem bireysel özellikler içeren karmaşık nitelikli bir bütündür.*
- Dil yetisi, insanın değişmeyen, evrensel bir özelliğidir, oysa diller her zaman özeldirler ve değişirler.

DİLBİLİM

- Dilbilimi, dilin bilimidir.
- Dilin bilimsel yöntemlerle incelenmesiyle uğraşan bilim dalıdır.
- Çağdaş anlamda bilimsel ve bağımsız dil incelemeleri 19. yüzyılda karşılaştırmalı dil çalışmaları olarak başlamış, 20. yüzyılın başlarında **F. De Saussure**'ün *dili kendi içinde kendisi için izleme* ilkesiyle özerk bir bilim dalı kimliği kazanmıştır.

- Çağdaş dilbilimin ayırıcı özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

✓ Çağdaş dil incelmelerinde ***sözlü dil*** öncelik taşır.

✓ Çağdaş dilbilim ***kuralcı*** değil, ***betimleyicidir***.

✓ Çağdaş dilbilim ***eşzamanlı*** çalışmalara öncelik verir.

✓ Dilde ***edinç*** ve ***edim*** düzlemlerini birbirinden ayırmak gerekir.

✓ Çağdaş dilbilim ***yapısal*** bir yönelimi yansıtmaktadır.

DİNLEME

- Temel dil becerileri içerisinde **en sık** kullanılan dil becerisidir.
- Yapılan araştırmalara göre insan bir gününün **%9'unu** yazarak, **%16'sını** okuyarak, **%30'unu** konuşarak, **%45'ini** ise dinleyerek geçirmektedir.

- Genel olarak **işitme** ve **dinleme** kavramları birbirine karıştırılmaktadır.
- **İşitmek**, *kulakla algılamak, duymak* anlamına gelmekte, dinleme ise *işitmek için kulak verme* anlamında bilinçli olarak yapılmaktadır.
- İşitme, devam eden bir süreçtir, dinleme bu süreç içerisinde dikkate bağlı olarak ara ara gerçekleştirilen zihinsel bir eylemdir.
- Anlamanın gerçekleşmediği durumlarda işitmeden söz edilemez.

DİNLEME/ANLAMA HIZI

- Konuşma hızı ile dinleme hızı birbirinden farklıdır.
- Dinleme hızı konuşma hızından daha yüksektir.
- İnsan dakikada ortalama **125 sözcük konuşurken, düşünce ortalama hızı 500 sözcük** civarında seyretmektedir.
- Ayrıca bu konuda yapılan araştırmalar, başkalarıyla konuştuğumuzdan 5 kat daha fazla kendimizle konuşabildiğimizi ortaya koymuştur.

- Dinleme ve konuşma arasındaki bu fark, **kodlama** ve **kod açma** adı verilen bilişsel süreçlerden kaynaklanmaktadır.
- Konuşmacı kodlama yaparken, dinleyici kod açma işlemini gerçekleştirir.
- Konuşma ve dinleme hızının birbirinden farklı olması, bilgi işleme sürecinde dinleyiciye zihinsel tekrar yapma ve oluşan boşluk esnasında konuşmacının önceden söylediklerini karşılaştırma imkanı sağlar.

DİNLEYİŞ SES BİLİMİ

- Dinleyiş ses bilimi, seslerin kulak ve ilgili organlardaki etkisini inceleyen bir bilim dalıdır.
- *Dildeki seslerin duyulmasını sağlayan duyu organlarımızın yapısını, işleyiş biçimini ve duyma işleminin gerçekleşmesindeki aşamalarını* **dinleyiş ses bilimi** inceler.
- Ayrıca *kulağın yapısı, dış kulak, orta kulak, iç kulağın özellikleri* ve *işitme olayının gerçekleşmesi* üzerinde durur.
- Dinleyiş ses bilimi dil öğretimiyle doğrudan ilgili olan bir kavramdır.

DİSEMİ

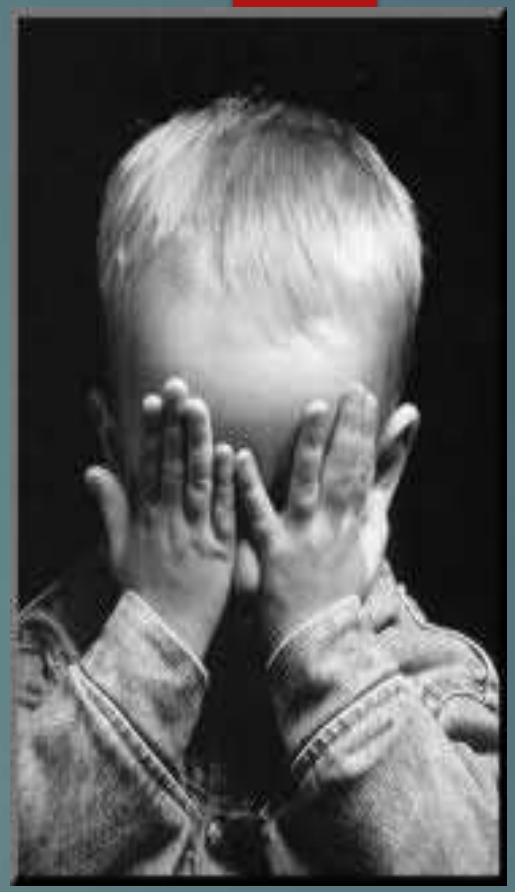
- Beden dilinin kullanımı ile ilgili bir rahatsızlıktır.
- Dünyada neredeyse her on çocuktan birinin bu alanda bir sorunu olduğu belirtilmektedir.
- **Disemi rahatsızlığı bulunan çocuklarda;**

✓ Beden dilini yorumlamakta veya kullanmakta güçlük çekebilir.

✓ Yüz ifadelerini yanlış yorumlar ya da yanlış kullanır.

✓ Göz teması kurmakta zorlanır.

✓ Konuşmanın duygusal niteliğini veren **prozodiyi(vurgu, ton, ezgi)** unsurları anlamlandıramaz ve buna ek olarak çok tiz ya da düz bir sesle konuşur.

DİSLEKSİ

- İlk defa **W.Pringle Morgan** tarafından tanımlanmıştır.
- Disleksi bir hastalık değil, okumayla ilgili zihinsel süreçlere ait bir farklılıktır.
- **Dislekside sık karşılaşılan sorunlar;**

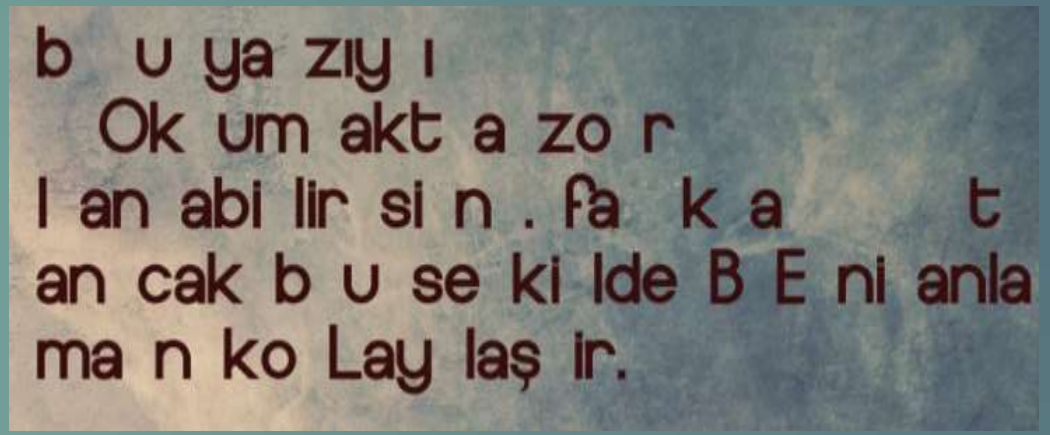
✓ *Yazılı kelimeleri öğrenme ve hatırlamada zorluk çekme,*

✓ ***b*** *ve* ***d, p*** *ve* ***q*** *harflerini,* ***6*** *ve* ***9*** *gibi sayıları ters algılama,*

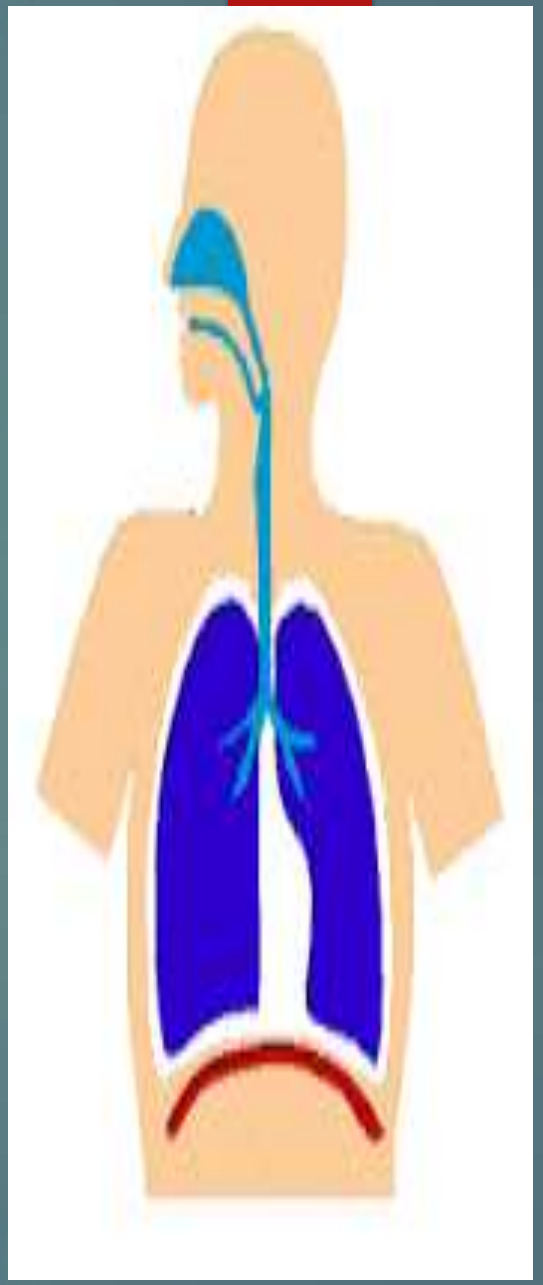

- *Kelimedeki harfleri ya da sayıları ters algılama,*
- ***Ne'yi*** ➡ ***en*** *,* ***için'i*** ➡ ***çini****,* ***3'ü*** ➡ ***E****,* ***81'i*** ➡ ***8*** *olarak algılama,*
- *Hecelerin seslerini karıştırma ya da sessiz harflerin yerini değiştirme,*
- *Sıklıkla* ***yazım hatası*** *yapma,*
- *Gecikmiş ya da* ***yetersiz konuşma,***
- *Okurken* ***kelime atlama****,*
- *Konuşurken anlama ve uygun kelimeyi seçmeyle* ilgili sorunlar.

DİYAFRAM

- ‘’**Diyafram**, *konuşmanın motor sürecinde, akciğerleri hareket ettiren ve göğüs boşluğu ile karın boşluğunu ayıran kastır.”*
- Diyafram hareketi **iki evreden** oluşur:
- Birinci evrede, diyafram her kasılışında alçalıp düzleşerek göğü boşluğunun hacmini artırır.
- Bu hacim artışı esnasında içerideki hava basıncı zayıf olduğundan dışarıdaki hava solunum yollarından içeri girer. Böylece **soluk alma** gerçekleşir.
- **İkinci evre** de, diyafram tekrardan genişlemesi ve bu sefer içerdeki basıncın miktarının çok olması sonucunda havanın bir bölümünün dışarı atılmasıyla meydana gelir. Buna da **soluk verme** denir.

DİZARTRİ

- Bir konuşma bozukluğudur.
- ‘’***Dizartri***, *konuşma kaslarının güç ve kontrolü ile ilgili sorunların yaşandığı motor konuşma sorunudur.”*
- Değişik sinir ve kas hastalıklarına bağlı olarak konuşma organlarında meydana gelen güçsüzlük ya da koordinasyon bozukluğu sonucunda ortaya çıkmaktadır.

DOĞAL İKİ DİLLİLİK

- İki dilliğin bir türüdür.
- *''İki dilin çeviri gereksinimi duyulmaksızın direkt aktif ve pasif kullanımıdır.''*
- Bir çocuğun iki dilliliğe sahip olması, annesinin yabancı olması sebebiyle konuştuğu dilin farklı olması ve göç veya başka sebeplerle yabancı bir ülkede eğitim görmesinden kaynaklanabilir.
- Doğal iki dilli çocuklar, iki dil arasında kolaylıkla çeviri yapamazlar.

DOĞRUDAN KELİME ÖĞRETİMİ

- Metin işleme sürecinde bazı öğrenciler konuyla ilgili kelimeleri öğrenmekte zorluk çekerler.
- Bu tür zorluk çeken öğrencilere **doğrudan bir öğretim** yapmak gerekir.

- **Doğrudan kelime öğretiminin uygulama süreci şu aşamalardan meydana gelir:**

1. 2 ile 5 kelime arası bir **liste hazırlanır.**
2. Bu kelimeler cümle içinde tanıtılır.
3. Çocukların kelimelerle ilgili görsel ve işitsel hafızalarını güçlendirici **etkinlikler düzenlenir.**
4. Aynı kelime zihinde yazdırılır.

DOLAYLI YAŞANTI

- *Edebi metinler yoluyla kazanılan deneyimlere eğitimde* **dolaylı yaşantı** denir.
- Çocuk bulunduğu çevrede sınırlı bir bakış açısına sahiptir.
- Edebi eserlerle bu sınırlı bakış açısını geliştirme fırsatı bulur.
- Bireysel değerlerini kazanmada edebi metinler yoluyla kazandığı deneyimlerin önemli bir payı vardır.

DOLGU SES

- **Konuşma becerisi** ile ilgili bir kavramdır.
- Konuşmanın akıcı bir şekilde gerçekleşmesi bilgileri hızlıca uzun süreli bellekten kısa süreli belleğe aktarılmasıyla sağlanır.
- Bazen konuşma esnasında bu aktarımda çeşitli nedenlerden dolayı aksamalar meydana gelir.
- Bu aksamalar da **konuşmada gereksiz duraklamalara** ve **susmalara** sebep olur.

- Bu süreçte konuşmacı, gereksiz durma ve susmaların yerine ‘’**Eeee, Iııı, Ooooo**” gibi dolgu sesler kullanmaya başlar.
- Dolgu seslerin çıkarılması sırasında, beyin bilgileri tespit etmek için zaman kazanmaktadır.
- Dolgu seslerin sıklıkla çıkarılması dinleyicilerin dikkatlerinin dağılmasına neden olur.
- Demagoji yapan insanların konuşmalarında da dolgu sesler sıklıkla kullanılmaktadır.

DRAMATİZASYON(OYUNLAŞTIRMA) YÖNTEMİ

- Türkçe eğitiminde kullanılan öğretim yöntemlerinden biridir.
- Dramatizasyon, hareket, konuşma ve taklit gibi ögelerden yararlanmayarak doğa ve toplum olaylarının hayali bir ortam içinde canlandırılmasıdır.
- Ülkemizde bu yöntem 1985'lerden sonra eğitimde *yaratıcı drama* adıyla tartışılmaya *ve* uygulanmaya başlanmıştır.

- Türkçe öğretiminde dramatizasyon iki türlü yapılmaktadır:
- Birincisi, **herhangi bir oyun yani piyes metnine bağlı olmadan** öğrencinin okuduğu gördüğü veya dinlediği şeylerden anladığını hareket ve sesle anlatması, bir çeşit yorumlamasıdır.
- İkincisi, bir **oyun metninin** canlandırılması şeklinde yapılmaktadır. Bu çalışmaya kitaptaki karşılıklı konuşmaları okutmakla başlanır.

- Farklı ölçütlere göre gruplandırılan drama türleri şunlardır:

- *İnformal Drama*: Öğrencilerin belli karakterleri hazırlık yapmadan hemen canlandırmasıdır.
- *Formal Drama:* Öğrencinin oynayacağı rolün tamamen öğreten denetiminde ve yazılı bir senaryoya bağlı gerçekleştirilmesidir.
- *Doğal Drama:* Sınırlama olmaksızın yapılan dramadır.
- *Yaratıcı Drama:* Önceden hazırlanmış bir metin olmaksızın, katılımcıların özgür düşüncelerine, anılarına, yaratıcı buluşlarına dayanarak oluşturdukları doğaçlama canlandırmalardır.

- *Kukla*: öğrencilerin kendi başlarına bir kukla geliştirip bu kuklanın arkasına saklanarak söylemek istedikleri mesajları söylemeleriyle gerçekleşir.
- *Pandomim:* Duygu, düşünce ve olayların sözsüz olarak sadece beden dili unsurlarını kullanarak anlatılmasıyla yapılır.
- *Parmak Oyunu:* Okul öncesi ve ilkokul döneminde, bazı şiir ve hikayelerin parmak hareketiyle dramatizasyonudur.

DUDAK ve DAMAK YARIKLIĞI

- Konuşma bozukluklarından biridir.
- Dudak yarıklığında özellikle üst dudağın yarık olduğu görülür.
- Dudak ve damak yarıklığı konuşmanın şekillendiği ağız boşluğunda **artikülasyonu engeller** ve sözel olarak gribal enfeksiyon geçiriyormuşçasına genzel bir ses üretilir.
- Ayrıca damağın yarık olmasında dil, devingenliğini tam olarak yapamamakta ve bunun sonucunda kişi konuşmasını kontrol edememektedir.

DURAK /KAVŞAK

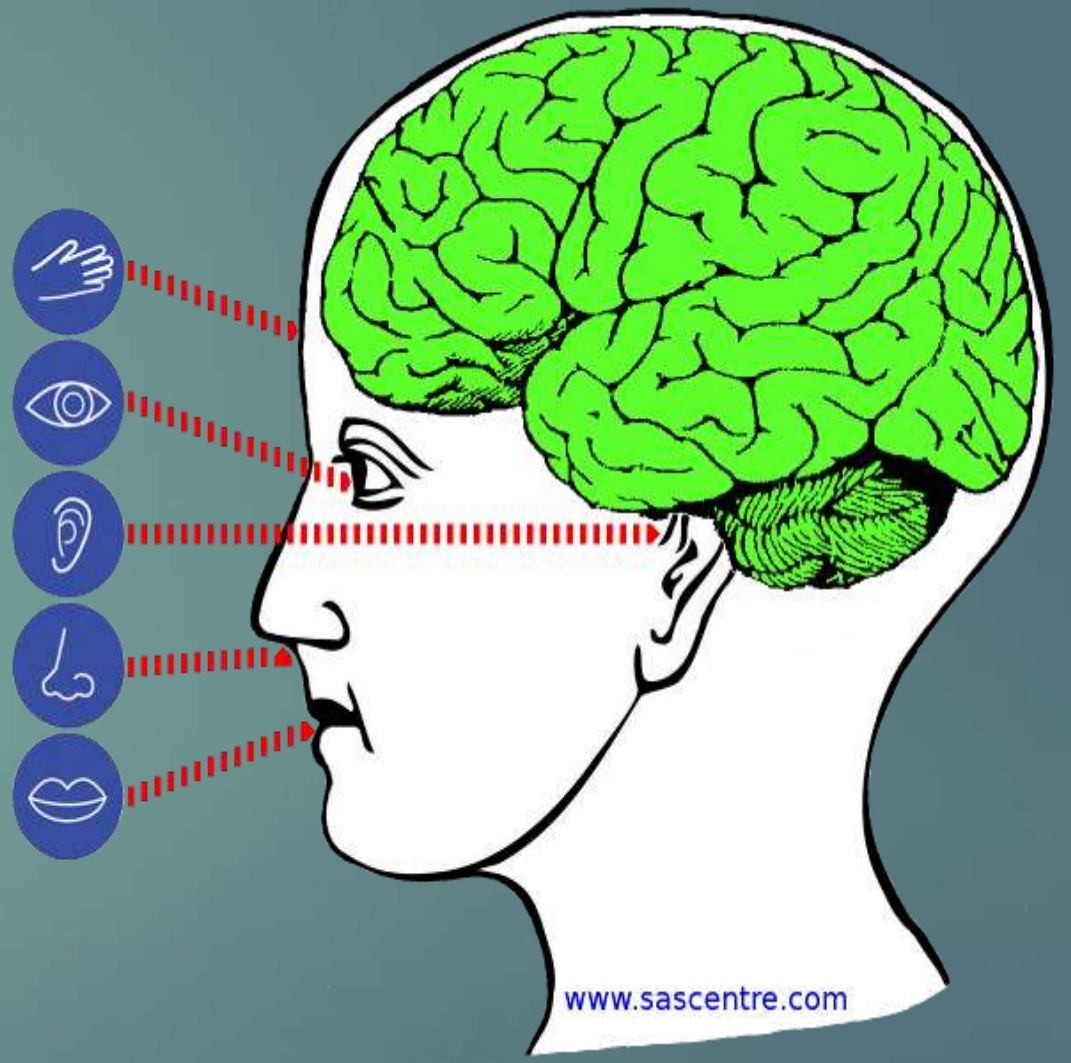
- Türkçede anlamlandırmada etkili olan bürün olgularından biri de duraklardır.
- Duraklar, sözlü iletişim sırasında, bir mesajın amacını ve içeriğini belirtmede anlam sınırları üzerinde son derece etkili olan fonolojik unsurlardır.
- Konuşucunun, iletmek istediği duygu ve düşüncelerin en etkili ve anlaşılır biçimde alıcı tarafından algılanabilmesine yardımcı olan duraklar, dilimizde gereği gibi kullanılmadığında yanlış anlamalara neden olacak ölçüde önemli ayırıcı özellikler taşımaktadır.

DURUMA UYGUN OLMA/DURUMSALLIK

- Metinsellik ölçütlerinden biridir.
- *‘’Metnin konusu, hitap ettiği kitle, ulaşmak istediği amaç ve metin türüne uygun düşecek şekildeki anlatımdır.”*

DUYUSAL KAYIT

- Duyusal kayıt bilgi işleme sürecinin ilk aşamasını oluşturur.
- Dışarıdan 5 duyu organı ile bombardıman gibi gelen bilgi, alıcılara geldiği zaman buradaki seçilme işlemi birinci basamaktır.
- En fazla bilgi görme ve işitme ile alınır. Bu nedenle en seçici bilgi bu alıcılar tarafından gerçekleşir.

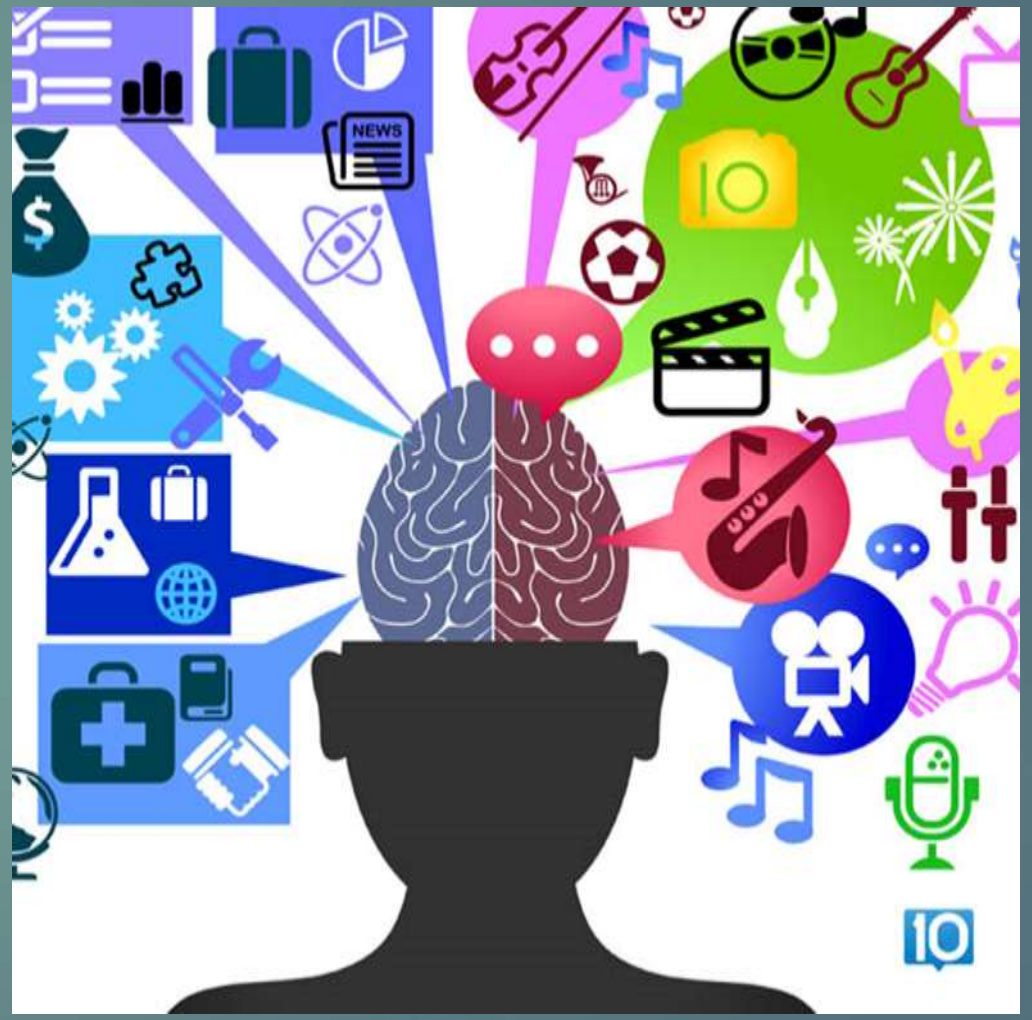
- Görsel bilginin saniyede 100 milyon bit olarak geldiği varsayılırsa çok çabuk kaybolması gerektiği de düşünülebilir.
- İşitme uyaranları daha az miktarda gelir ve işitme bilgisinin beyinde kalması daha uzundur.
- Bir araştırmaya göre, ‘ *’görsel bilgi **bir saniye** civarında, işitsel bilgi ise **dört saniye kadar** duyusal kayıtta kalabilmektedir. ‘’*
- Gelen bilginin duyusal kayıtta fazla kalabilmesi ilgi, beklenti, dikkat, bilgi birikimi gibi ögelere de bağlıdır.

- Duyusal kayıt aşaması kısaca şöyle gerçekleşir:
- Duyular aracılığıyla bireyin çevresindeki uyaranlardan bilgiler seçilerek alınır.
- Seçilen bilgiler sinirleri uyarır, bu uyaranlar bir saniye kadar duyu tarafından kaydedilir.
- Belirli noktalar kısa süreli belleğe geçişi sağlar, diğerleri kaybolur.

- **DÜZENLİ BİLGİ**
- **Uzun süreli bellekte konu ve temalarına göre dosyalanmış, ilişkilendirilmiş, kullanıma hazır hale getirilmiş bilgidir.**
- Düzenli bilgi konuşma ve yazmada akıcılığı sağlar.

- **DÜZENSİZ BİLGİ**
- **Sınıflandırılmamış bilgidir.**
- Dış çevreden gelen yeni bilginin düzenlenmeden uzun süreli belleğe aktarılmasıyla oluşur.
- Düzensiz bilgi konuşma ve yazmanın akıcılığını olumsuz etkiler.

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

DO. DR. BİLGİNER ONAN

EDEBİ METİNLERİ OKUMA

- Edebi metinler **hikaye, roman, şiir, tiyatro** gibi anlatılanların kurmaca bir düzlemde aktarıldığı metinlerdir.
- Edebi metinlerde çocuk soyut ve kavramsal düşünme becerisi içine girer.
- Edebi metinlerde **söz sanatları** sıklıkla kullanılır.

EDİM

edim ?

- **Chomsky'nin** ortaya attığı Üretici Dönüşümlü Dil Bilgisi kuramında edim, soyut dil yetisine(edinç) karşı olarak gerçekteki **somut dil kullanımıdır.**
- Saussure'in **dil-söz** kavramlarına benzer.
- Herkes dil yetisiyle doğar, bu edinçtir. Bu dilin gerçek hayatta kullanımı ise edimdir.
- Örneğin bir öğretmenin dil yetisini(edinç) kullanarak *''Haydi çocuklar sınıfa!''* demesi bir edimdir.

EDİNÇ

- Edinç yine Chomsky'nin kuramına göre bir dil konuşurunun **kendi diline ait olan bilgisine** denir.
- Edinç, bireyin dilde kurulan cümleleri anlama ve dildeki kodları kullanarak yeni cümleler üretebilmesidir.
- Örneğin herkes dili kurallarına göre konuşabilir ancak çoğu kişi kuralların hepsini sıralayamaz. Kısaca kişinin dile ait bu **örtük bilgisine** edinç denir.

edinç ?

EDİNİLMİŞ BİLGİ

- Edinilmiş bilgi, herhangi bir konuyla ilgili olarak, kişinin uzun süreli bellekte depoladığı bilgiye denir.
- Edinilmiş bilginin kaynağı doğumdan ölüme kadar olan hayat deneyimlerinden elde edilen bilgilerden ve okuma/dinleme yoluyla kazanılmış bilgilerden oluşur.
- Edinilmiş bilgi **sınıflandırılmış** veya **sınıflandırılmamış bilgi** olabilir.

- Edinilmiş bilginin sınıflandırılmış olması konuşma ve yazma edimlerinin gerçekleşmesinde akıcılık sağlar.
- Ayrıca sınıflandırılmış bilgi **dolgu ses** kullanımını da en aza indirir.
- Ana dili eğitiminde ve öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmede edinilmiş bilgiden yararlanılır.
- Edinilmiş bilgiler öğretmenlerin dersin girişinde birkaç soru sormaları ve bilgiler arasında çağrışım yapmaları ile uyandırılabilir.

- Yine ana dili öğretiminin temel aşaması olan ilk okuma ve yazma öğretimi çerçevesinde, sesi hissettirme çalışmalarında çocuğun bildiği seslerden yola çıkmak edinilmiş bilgileri harekete geçirme sürecidir.
- Edinilmiş bilgi kavramı, ana dili eğitiminin **yakından uzağa, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa** ilkeleriyle doğrudan ilgilidir.

EDİTÖR

- Kitap basan, yayımlayan ve satan yayınevi sahibi veya bu kuruluşlarda hangi kitabın ne şekilde basılacağına karar verecek yetkiye sahip kişilere **editör** denir.

EĞİTİM

- Şu ana kadar birçok tanımı yapılan eğitim Eski Türkçede, *beslemek, bakmak, yetiştirmek, büyütmek, ilgilenmek, itina etmek* anlamlarına gelen *igid/-igit> egit-* fiil kökünden gelir.
- **Çiçero'ya** göre eğitim, *çocuğu insan haline getirme sanatıdır.*
- **Eflatun'a** göre eğitim, *bedene ve ruha yetenekli olduğu güzelliği vermektir.*
- **J.J. Rousseau'ya** göre eğitim, *insanı doğasına göre yetiştirmektir.*
- **E.Durkheim'e** göre eğitim, *yetişmiş nesiller tarafından, henüz sosyal hayat için olgun hale gelmemiş bulunan nesiller üzerinde yapılan her çeşit etkidir.*

- Eğitim kavramı, çeşitli düşünce akımları ve çalışma disiplinleri tarafından da farklı şekillerde tanımlanmıştır.
- Sonuç olarak eğitim ile ilgili yapılan tanımlardan hareketle;

✓ Eğitim bir **süreçtir**.

✓ Eğitim bireyin davranışlarını **kasıtlı** olarak **istendik** yönde değiştirmeyi amaçlar denilebilir.

EĞİTİM ORTAMI

- Eğitim ortamı, amaca ulaşmak için kullanılan her türlü **araç ve gereçler** ile eğitimin gerçekleştiği **yapay** ve **doğal çevreyi** ifade eden geniş bir kavramdır.
- Türkçe eğitiminin başlıca eğitim ortamlarını, **yazılı ya da basılı araç ve gereçler, görsel-işitsel araçlar, kitaplıklar, kütüphaneler, öğrenci kulüpleri, okul temsilleri ve tiyatrolar, belirli gün ve haftalar** oluşturmaktadır.

Eğitim Programlarımız

EĞİTİM PROGRAMI

- Eğitim programı, bir milletin kültürünü meydana getiren temel unsurları dikkate alarak, toplumdaki sosyal bağları düzenleyip gelecek nesillere aktaran hedefler dizisidir.
- Eğitim programı kavramı, öğretim programı kavramına göre daha geniş bir kavramdır.

EĞİTİMSEL DİLBİLİM

- Dil eğitimi ve öğretimi ile ilgili dil bilim alanıdır.
- Eğitimsel dil bilimi yabancı dil öğretimi ile ana dili öğretimini kapsayan bir alandır.

EKSİLTİLİ İFADE/KIRIK İFADE

- Eksiltili anlatım,, anlam kaybına yol açmamak koşulu ile bir tümce içinden zamanla bazı **sözcükleri atma** işidir.
- Eksiltili yapılarda dilin en az çaba yasası devreye girer.
- Örneğin, ***Çay istiyorum/Çay içmek istiyorum.***
- Eksiltili anlatımlar gündelik konuşma dilinde kişiye kolaylık sağlar.
- Bu tür bir kullanımla düşünce, **kısa** ve **özlü** bir şekilde anlatılır.
- Şiirsel bir anlatımda da eksiltili anlatım alıcıda bir heyecan uyandırma ve coşkulandırma amacıyla kullanılır.

ELEŞTİREL DİNLEME

- Eleştirel dinlemenin amacı öğrencilere dinledikleri/izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini; konuyu **olumlu** ve **olumsuz** yanlarıyla, **tarafsız bir bakış açısıyla** değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmaktır.

- Öğrencilere sunulan bilginin objektif olup olmadığı, bilimsel verilere mi gözlemlere mi dayandığı konularını analiz etmek için eleştirel dinleme uygulamasında şu sorular sorulabilir:

- ✓ Konuşmacının **amacı** nedir?
- ✓ Konuşmacı konuyla ilgili yeterli bilgi ve birikime sahip mi?
- ✓ Konu tarafsız bir **bakış açısıyla** mı ele alınıyor?
- ✓ **Alternatif çözüm önerileri** sunulmakta mıdır?
- ✓ Çözüm önerileri **bilimsel midir?**

- Öğrenciler bu sorular yardımıyla sağlıklı bir değerlendirme yapabilirler.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME

- Eleştiri, genel anlamda, bir insanı, bir eseri, bir konuyu **doğru ve yanlış yanlarını** bulup göstermek amacıyla inceleme; felsefi anlamda ise bilgiyi **sınama, yargılama** anlamına gelmektedir.
- Bir başka tanıma göre eleştirel düşünme ‘’ *yorumlama, çözümleme, değerlendirme ve çıkarım yapma ile sonuçlanan amaçlı ve organize olmuş bir yargı ve bu yargının dayandığı kanıtsal, yöntemsel, ölçüte dayalı düşünmenin açıklamasıdır.*”

- Türkçe öğretiminin temel hedeflerinden biri de bireylere **eleştirel düşünme becerisini** kazandırmaktır.
- Eleştirel düşünme becerisi **okuma** ve **dinleme** eğitimiyle eş zamanlı olarak geliştirilebilir. **Konuşma** ve **yazma** sürecinde ise uzun süreli bellekteki yorum bilgisinin kullanımıyla gerçekleşir.

ELEŞTİREL KONUŞMA

- Ele alınan belirli bir konuyu **olumlu** ve **olumsuz** yanlarıyla ve **tarafsız bir bakış açısıyla** değerlendirerek yorum yapma, fikir ve çözüm üretmeyle sonuçlanan bir konuşma eğitimidir.
- Eleştirel konuşma ele alınan konuyla ilgili **sadece olumsuz düşüncelerin dile getirilmesi** değildir.

ELEŞTİREL OKUMA

- Eleştirel okumada amaç, öğrencilere okudukları hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini sağlamak; konuyu **olumlu** ve **olumsuz** yanlarıyla **tarafsız bir bakış açısıyla** değerlendirerek kendi doğrularını buldurmaktır.
- Eğer okuyucu, *metnin doğruluğunu, mantıklı olup olmadığını kontrol ediyorsa, kendi bilgi ve yaşantılarını okuduklarıyla kıyaslayabiliyorsa, metnin niçin yazıldığını, yazarın amacını ve yanlı davranıp davranmadığını anlayabiliyorsa* eleştirel okuma yapıyor demektir.

ELEŞTİREL YAZMA

- Ele alınan belirli bir konuyu **olumlu** ve **olumsuz** yanlarıyla ve **tarafsız bir bakış açısıyla** değerlendirerek yorum yapma, fikir ve çözüm üretmeyle sonuçlanan bir yazma tekniğidir.

ELEŞTİRİ

- *İntikad*, *tenkid* ve *kritik* kavramlarıyla da karşılanmaktadır.
- Eleştiri, herhangi bir fikir ve edebiyat eserinin özünü, yapısını, olumlu olumsuz yönlerini ortaya koyan veya kişilerin toplum karşısındaki tutum ve eğilimlerinden bir sonuca varan gazete ve dergi yazılarıdır.
- Eleştiri sözcüğü bizde hep olumsuz bir çağrışım yapmıştır. Ancak eleştiride hem olumsuz hem de olumlu yönler ayrı ayrı ortaya konulmaktadır.

EL YAZISINDA HIZ

- Türkçe öğretiminde hızlı okuma kavramı ne kadar önemliyse hızlı yazma kavramı da bir o kadar önemlidir.
- Ortaokul programı bu evrede erişilecek hızı dakikada **15-20 hece(ortalama 50-60 harf)** olarak saptamıştır.
- ABD'de 8.sınıf öğrencileri bu sürede **80 harf** yazmaktadırlar.

- Yazıda hızı artıran etmenler arasında **bir sözcükteki harflerin birleştirilmesi** ve **uzun satırlar kullanılması** gösterilebilir.
- Yazı hızı arasında diller arasında istatiksel bir karşılaştırma yapmak doğru değildir. Çünkü diller yapısal bakımdan birbirlerinden ayrıdır. Örneğin Türkçe eklemeli bir dildir ve kelimelerin uzunluğu Hint Avrupa Dilleri'ndeki kelime uzunluklarından farklıdır.

EMPATİ

- Empati, ‘’ *belli bir zamanda kişinin yaşadığı deneyimi ya da öznel gerçeği bir başka kişinin anlamasıdır.*’’
- Empati kısaca bir kişinin bir diğer kişinin fenomenolojik dünyasına odaklanmasıdır.
- Empati;

✓ Dünyayı diğer kişinin bakış açısıyla algılama yeteneğidir.

✓ Diğer kişinin durumuna hayali olarak katılım demektir.

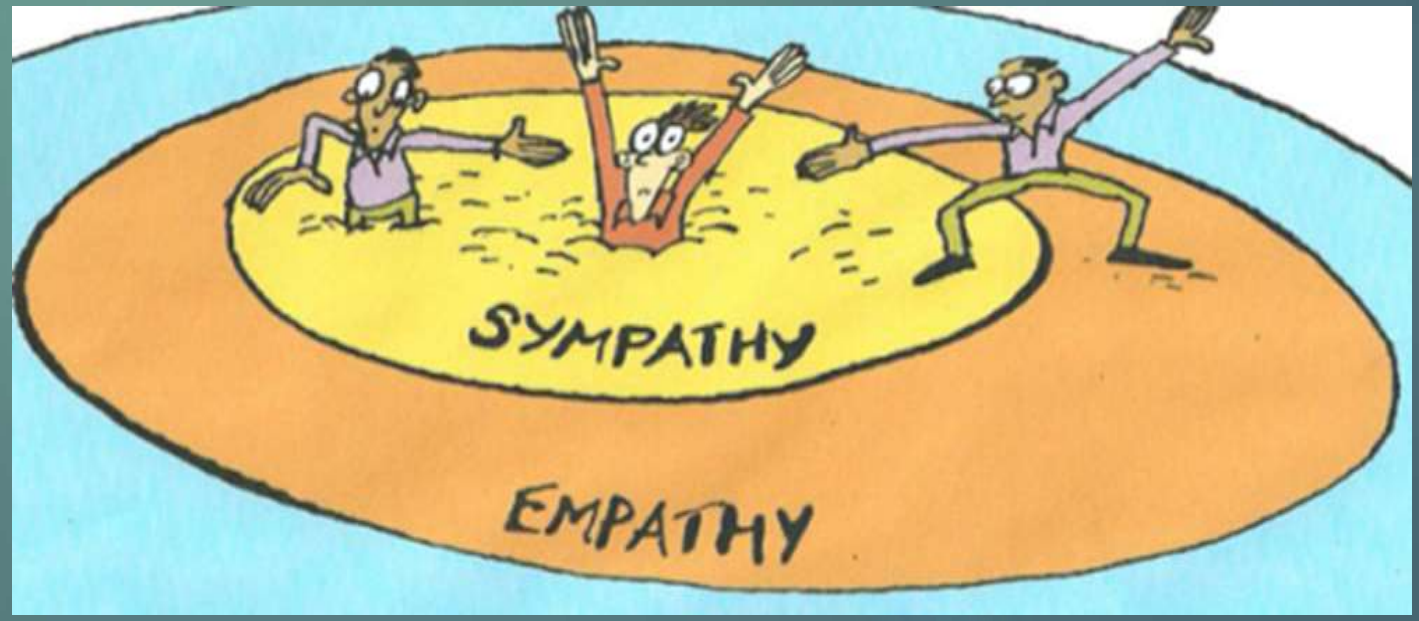
✓ Diğer kişinin duygusal durumuna cevap vermedir.

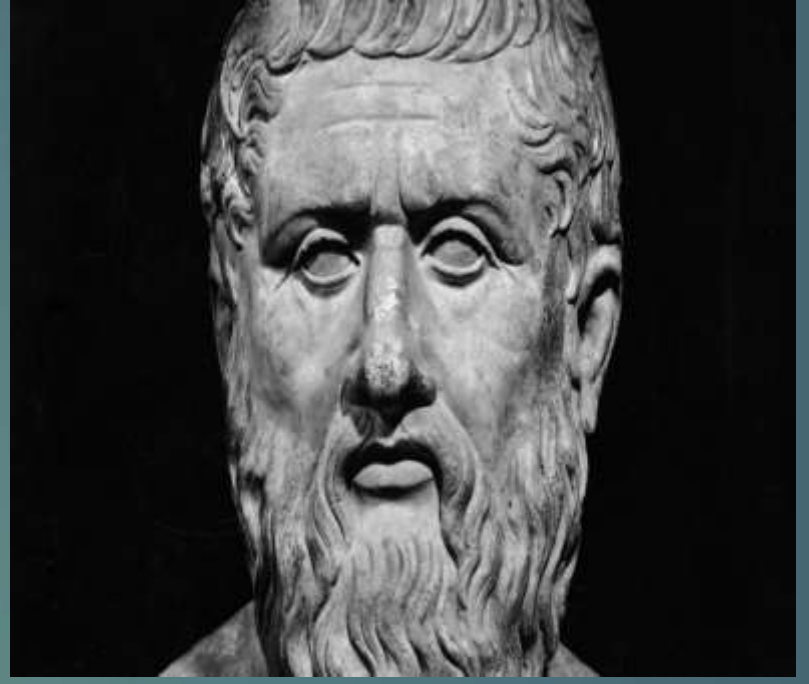
EMPATİ KURARAK DİNLEME

- Dinleme tekniklerinden biridir.
- Empati kurma yoluyla öğrenci, kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun psikolojik durumunu, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışır.
- Bu stratejiyi kullanan öğrenci karşısındakinin dünyasını anladığı için karşı tarafın konuşma esnasında vermek istediği mesajı da daha iyi anlayacaktır.

- Empatik dinlemede duygu yüklemesi gerçekleşmez, duygu yüklemesi sempatide gerçekleşmektedir.
- Empati- sempati karşılaşması bir örnekle şöyle gösterilebilir:
- Karşınızda üzgün duran birisine, **‘’evet, sen x olayından dolayı üzgünsün”** demek **empati**, karşısındakinin durumundan etkilenip üzülmek ise **sempatidir**.

- **EPİSTEMOLOJİ/BİLGİ FELSEFESİ**
- Bilgi felsefesi, bilginin olanaklı olmasına, doğruluğuna, kaynağına, doğasına ilişkin araştırmayı kendine konu edinen felsefe disiplinidir.
- Türkçe dersi **bilgi, beceri ve davranış** dersidir.
- Metinlerin bilgilendiricilik yönü ve niteliği Türkçe öğretimi açısından son derece önemlidir.

- **ESTETİK DİNLEME**
- Zevk için bir okuyucuyu veya konuşmacıyı dinlerken kullanılan bir dinleme türüdür.
- Okul öncesi dönemde, çocuklar tarafından en fazla kullanılan dinleme türüdür.
- Estetik dinleme **tahminde bulunma, zihninde resmini çizme, dil oyunları, ilgi kurma ve özetleme** aşamalarından meydana gelir.

- **EŞ ANLAMLILIK**
- Sesbilimsel olarak birbirinden farklı ama aynı ya da yakın anlamlı sözcükler için kullanılır.
- Eş anlamlılık özdeşlik anlamına gelmez ama anlamca yakınlığı belirtir.
- Türkçede *darılmak, küsmek, gücenmek, incinmek, alınmak* gibi aynı kavram alanından, aralarında ince anlam ayrımları olan göstergelerin bulunması bu durumu örneklendirmektedir.
- **Tam eş anlamlılık:** Önceleri aynı anlamdayken zamanla yakınlaşarak aynı anlamı karşılamak demektir. Örneğin **göndermek/yollamak** kelimeleri gibi.

eş anlamlı ?

- **EŞ SESLİLİK**
- ‘’Yazılışları ve sesletimleri aynı olup değişik anlamlara gelen sözcüklere eş sesli sözcükler adı verilir.’’
- Eş seslilik cümle içinde anlam bulanıklığına yol açmaz. Anlamlar bağlamdan yararlanılarak tespit edilir.

eş sesli ?

- **EŞ YAZIMLILIK**
- **Aynı biçimde yazılan, aynı biçimde seslendirilen ancak değişik anlamlara gelen sözcüklere** denir.
- Türkçe hem eş yazımlı hem de eş sesli bir dildir.

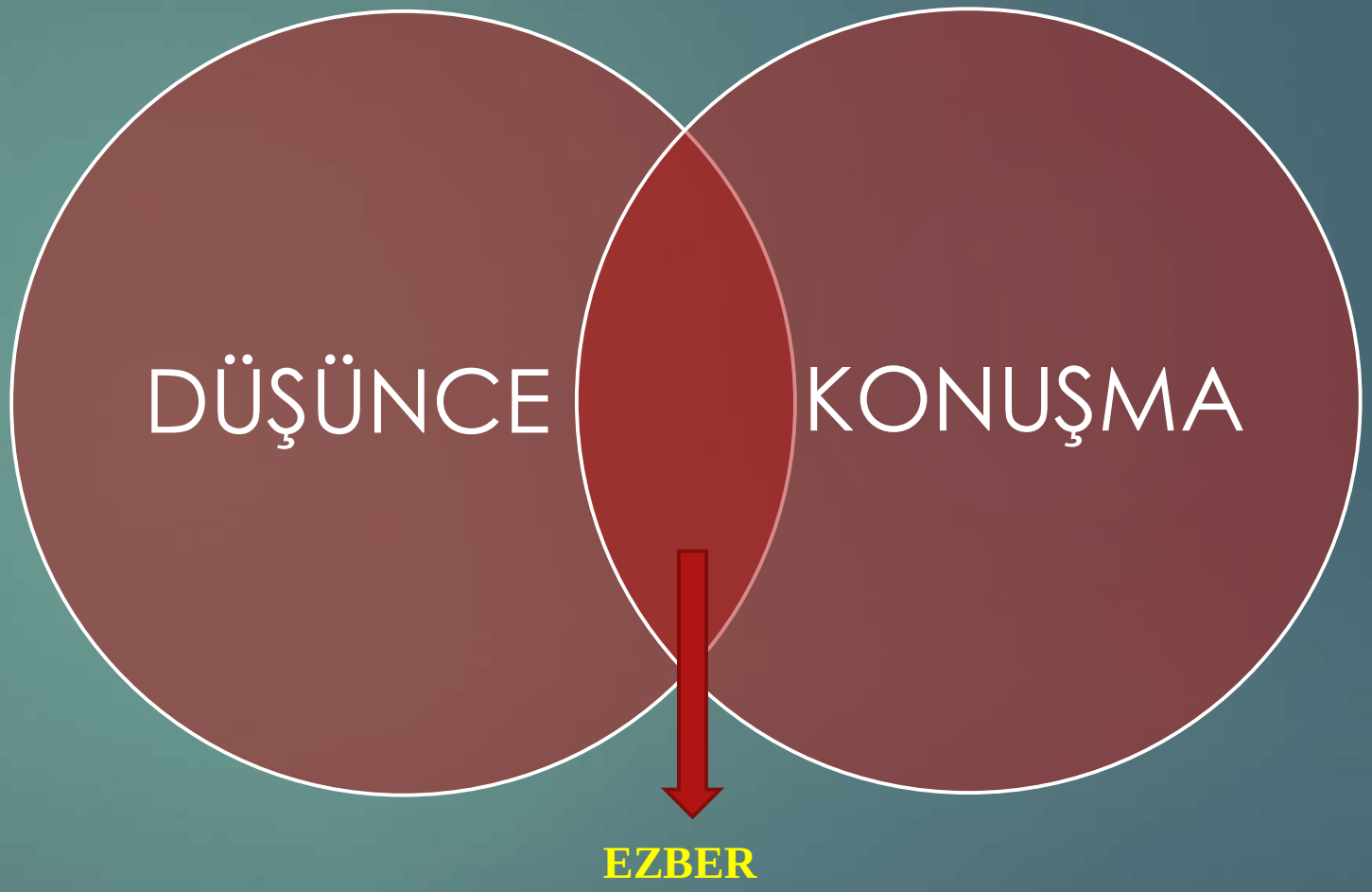
EŞLEŞTİRMELİ SORULAR

- İki grup halinde verilen ve birbirleriyle ilgili olan bilgi ögelerinin, belli bir açıklamaya göre eşleştirmesine dayanmaktadır.
- Eşleştirme soruları **kim, ne, nerede, ne zaman ve nasıl** gibi sorulara cevap veren bilgilerin ölçülmesinde kullanılabilir.
- Eşleştirmeli soru tipi, öğrencilerin belirli özelliklerden hareketle sınıflandırma, gruplandırma ve sentez yapma becerilerini geliştirmektedir.

1-Alttan almak.	( ) İstek duymak.
2-Bildiğini okumak.	( )İstediği gibi davranmak.
3-Yüz bulmak.	( )Sert konuşana karşı yumuşak davranmak.
4-Keçileri kaçırmak.	() İlgi ve yakınlık görmek.
5-Canı çekmek.	

- **ETKİNLİK**
- Müfredat programındaki kazanımların içerdiği temel hususları çocuklara kazandırmak ve sezdirmek amacıyla ders kitabında yer alan faaliyetler olarak tanımlanabilir.
- Etkinliklerin ana dili eğitiminde;
- Örtük Bilgi ➡ Açık Bilgi ➡ Örtük Bilgi şeklinde ifade edilen dil farkındalığının gelişmesinde önemi büyüktür.

- **EZBER**
- ‘’Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayacak biçimde akılda tutma’’ olarak tanımlanır.
- Düşüncenin dahil olmadığı konuşma alanına ezber denir.

- Ezber kelimesi her ne kadar eğitim ve öğretimde olumsuz bir kavram olarak algılansa da Türkçe öğretimi çerçevesinde belleğin güçlendirilmesi ve konuşma becerisinin geliştirilmesinde etkili bir teknik olarak değerlendirilebilir.
- Gerek okul öncesi dönemde gerekse okul döneminde ana dili eğitimi çerçevesinde ezber tekniğinin uygulanmasındaki en etkili araçlardan biri **tekerlemelerdir**.
- Özet olarak ezber tekniği tekerleme, şiir ve tiyatro vasıtasıyla çocukların konuşma becerilerinin geliştirilmesinde işlevsel olabilecek önemli bir tekniktir.

- **EZGİ/EZGİLEME**
- Bir konuşma zincirindeki seslem, biçimbirim ve sözcükleri kapsayan ton değişimlerinin tümüne ezgi adı verilir.

ezgi ?

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

PROF. DR. BİLGİNER ONAN

FIKRA/ KÖŞEYAZISI

- Kısaca, **gazete** ve **dergilerin** belirli sütunlarında yayımlanan, güncel siyasal ve toplumsal sorunları konu alan, başlıklı imzalı yazılara köşeyazısı (fıkra) denir.
- Köşeyazısının anlatımları **yoğun** ve **yalındır**.
- Fıkracının zengin bir kültür ve bilgi birikimi olması gerekir.

POKEMON GO ÇILGINLIĞI

Sizler de farkındasınızdır, bugünlerde neredeyse tüm gündem Pokemon Go oyunu üzerinde yoğunlaşmış. 90'lı yılların vazgeçilmez çizgi filmi, şimdilerde bir oyun olarak geri döndü. Hem de tüm dünyayı bir anda yerinden sarsarak.

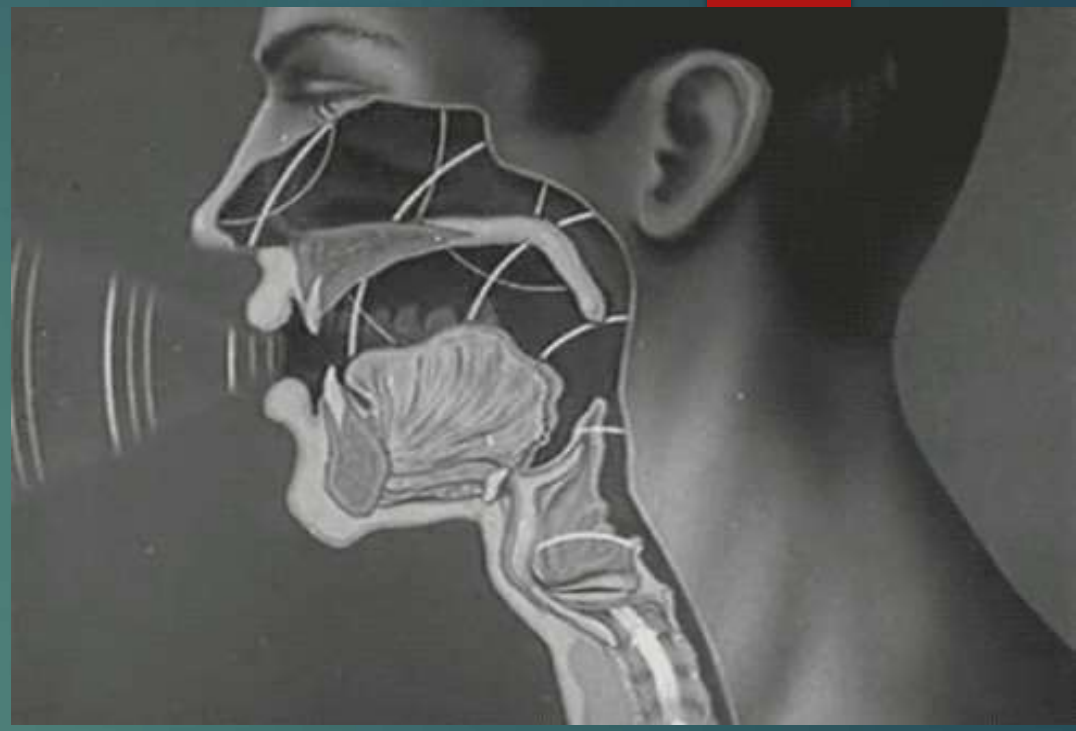
Daha kısa bir süre içinde bu oyun dünya çapında yayıldı ve Twitter gibi dev sosyal medya unsurunu geçecek hale geldi. İnsanlar, adeta bu oyunun bağımlısı haline geldi. Peki, Pokemon Go'yu bu seviyeye getiren etken neydi? Elbette ki kendinden öncekilerden tamamen farklı olmasıydı. Biliyorsunuz, şimdiye kadar çıkan tüm oyun ve uygulamalara evdeki bilgisayardan veya akıllı cihazlardan girilirdi; oysa Pokemon Go'da böyle bir zorunluluk söz konusu değil. İnsanlar pokemon avlamak için aynı zamanda dışarı çıkmalı ve insan kalabalıklarının arasına girmeli. Yani bir tür sanal gerçekçilik durumu söz konusu...

Görülen o ki, Pokemon Go uygulaması/oyunu sayesinde insanlar dört duvar arasına sıkışmaktan bir nebze de olsa kurtulacak ve sokaklara dökülecek. Bana sorarsanız, bu bile sosyalleşme yönünde bir gelişme sayılır. Ne diyeyim, pokemon avlarınız bol olsun, rast gele!

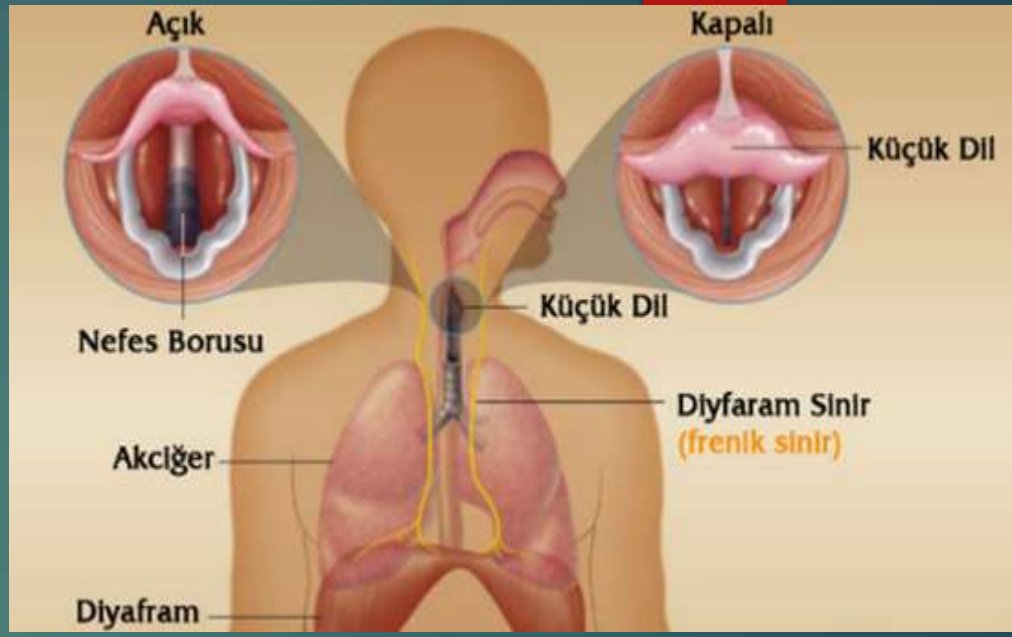
(Ekrem ADFEROĞLU, Kompozisyon Gazetesi, 15 Temmuz 2016)

FİZYOLOJİK SES BİLİMİ

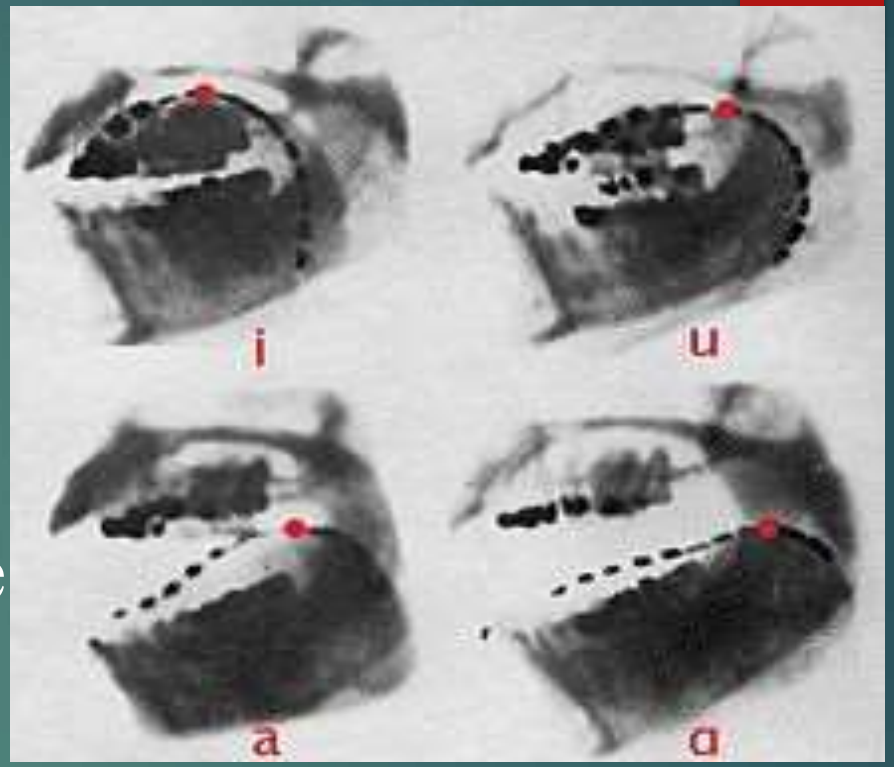
- İnsan sesleri ile konuşma organlarının ve ses yollarının **(akciğer, gırtlak, ağız….)** sesin çıkarılmasındaki rolünü inceler.
- Bu organların yapısını, işleyişini ve niteliklerini araştırır.

- Sesin fizyolojik yapısını konu edinir.
- Araştırma sonuçlarına göre her dilde **30** ile **50** arasında değişen seslerin oluştuğu saptanmıştır.

- **FONEM**
- **Prag okulu** tarafından türetilmiş bir kavramdır.
- Fonem, **‘’anlam ayıran ses birliği’’** demektir.
- Fonem içerisinde bulunan çeşitli seslere **alofon** denir. Fonem birçok alofonu içine alan daha büyük bir birliktir.

- Fonem bir başkası ile yer değiştirdiğinde bir anlam ayrılığı meydana gelir. Bu yüzden fonemin dil yolu ile anlam aktarmada ve anlaşmada değeri büyüktür.

- Herhangi bir dilde bulunan fonem sayısı **25-100** arasındadır. Bu sayı standart kültür Türkçesinde **9 vokal, 23 konson, bir uzunluk, bir vurgu, bir ses tonu ve bir de kavşak** olmak üzere **36'dır**.

- Fonem kavramı, Türkçenin ana dili olarak öğretiminde, konuşma eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır.

FONOSEMİ ve FONESTEM

- Fonosemi, ‘*’ses ve anlam arasındaki ilişki*’’ anlamına gelmektedir.
- Fonestem, ‘*’sesin anlam telkin etmesi*’’ anlamında kullanılır.

- **Ses- anlam** ilişkisi özellikle **şiir** ve **tiyatro** türünde ön plana çıkar. Burada kullanılan kelimelerin sahip olduğu **vurgu, ezgi, ton** gibi prozodik unsurlar kelime anlamı üzerinde etkili olmaktadır.

FONETİK ve FONOLOJİ

- **Fonetik**, ‘’*özde* bulunan ses *malzemesini*’’ inceleyen bilim dalıdır.
- **Fonoloji** ise, ‘’*biçimde* bulunan *fonemleri*’’ inceleyen alandır.
- Bu ayrışma sesin **öz** ve **biçim** durumuna göre değişkenlik gösterir.

fonetik ?

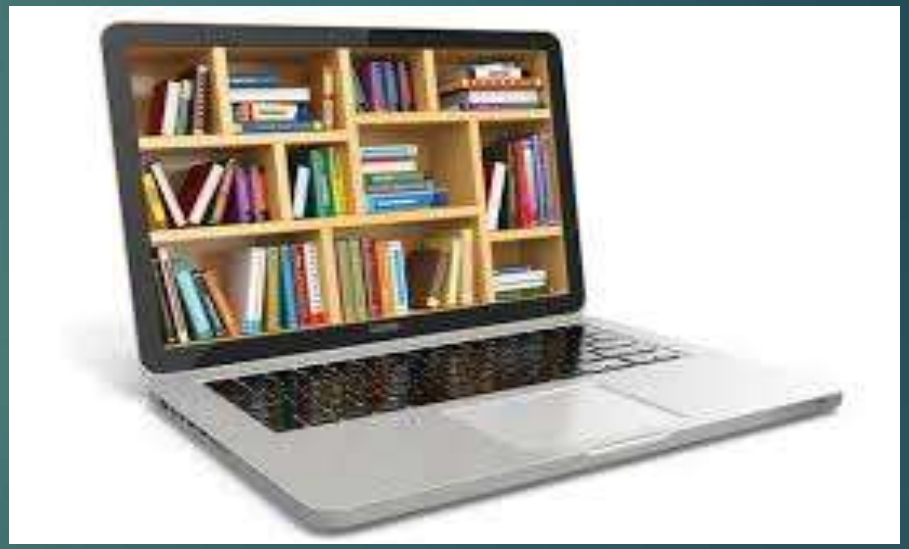
fonoloji ?

FONKSİYONEL OKURYAZARLIK

- Temel okur yazarlıktan sonra gelen düzeydir.
- Okuma- yazma ile ilgili bilgi ve becerilerin **bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel** alanlarda kullanılması durumunu anlatır.

Teknolojik okuryazarlık

- Fonksiyonel okuryazarlık bireyin kendini bu alanlarda yetiştirmesine yardımcı bir alan olarak da görülür.
- Fonksiyonel okuryazarlıkta önemli olan **bilgi ve becerilerin günlük yaşamda** kullanılmasıdır.

Dijital- Medya Okuryazarlığı

FORUM/ KÜTLE TARTIŞMASI

- Forum, *Eski Roma'da halkın toplandığı ve herkesin özgürce konuşabildiği alan, bazı kararların alındığı toplantı,* anlamına gelmektedir.

- Bugün ise forum, **bir başkanın** yönetiminde, **belirlenen bir konuda** çok sayıda kişinin katılımıyla düzenlenen ve **katılımcıların ayrı ayrı görüş bildirdikleri** toplantılardır.

- Forum, panelin devamıdır.
- Süresi ortalama **yarım saat** ve **bir buçuk saat** arasındadır.
- Forum sayesinde toplumun birçok kesimi düşüncelerini özgürce ifade edebilir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

- **GAF**
- Konuşmacılar bazen zihinlerindeki bilgiyi belli bir düzene koymadan sunabilirler.
- Böyle bir sunumda söylenen şeylere **gaf** denir.
- Gaf yapmada asıl söylenmek istenilenlerin yerine onlara benzeyen bilgi ve sözler söylenir.

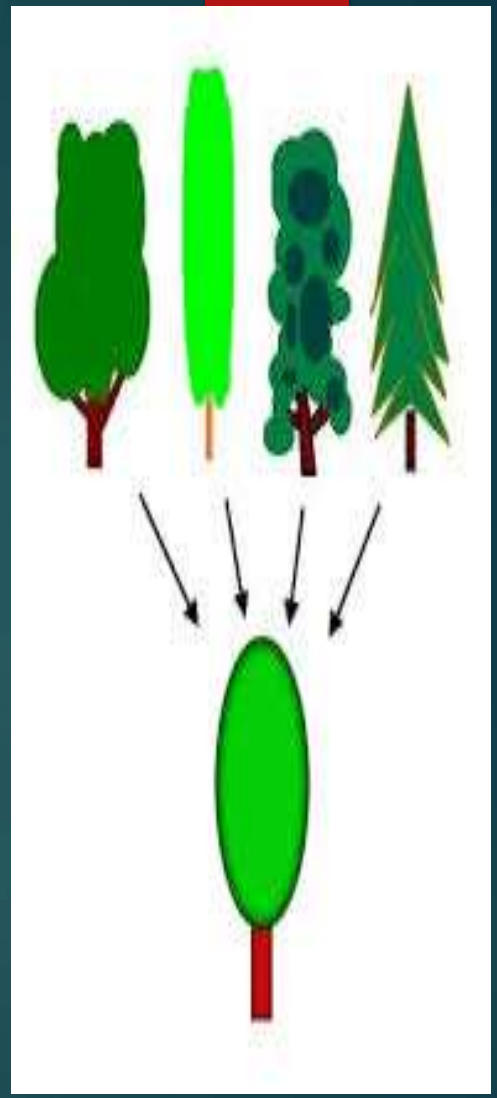
gaf yapmak ?

- **GELİŞMELİ SES BİLİM**
- ‘*’Dilde zaman içinde oluşan **ses değişimlerini** inceleyen bilim dalına*’’ denir.
- Dilin temelindeki **ses olgusu,** konuşma dilinde sürekli işlendiği için zaman içerisinde değişikliklere uğrar.
- Gelişmeli ses bilim de bu değişimleri ve değişimlerdeki kuralları araştırır.

- **GENELLEME**
- Öğrenmede izlenen yollardan biridir.
- *Benzer birçok örnekle karşılaşıldığında bunların ortak noktalarından hareketle bir yargıya varmaya* **genelleme** denir.
- Genelleme yapıldıktan sonra benzer görülen bütün örneklere de aynı işlem uygulanır.

Genelleme ?

- Genelleme ilköğretim birinci kademe dil bilgisi öğretiminde uygulanır.
- Bu kademede soyut kavramlar öğrencilere direk verilmez bunun yerine cümle içerisindeki örneklerden hareketle ortak özellikler sezdirilmeye çalışılır.
- Öğrenci bu ortak noktalardan hareketle bir genelleme yapar.

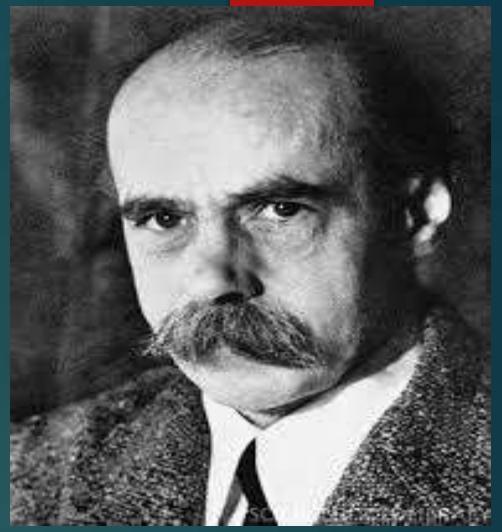
- **GENİŞLİK**
- Ana dili eğitiminde sözcük bilgisinin ikinci boyutunu oluşturur.
- ‘’***Genişlik***, *çeşitli konularda sözcük bilmek demektir.*’’
- Öğrencilerin farklı konulardaki metinleri anlayabilmeleri ve farklı konularda düşünce üretebilmeleri kelime hazinelerindeki genişlik boyutuyla ilgilidir.
- Bu yüzden ders kitapları öğrencilerin **kelime hazinelerini** geliştirebilir düzeyde olmalıdır.

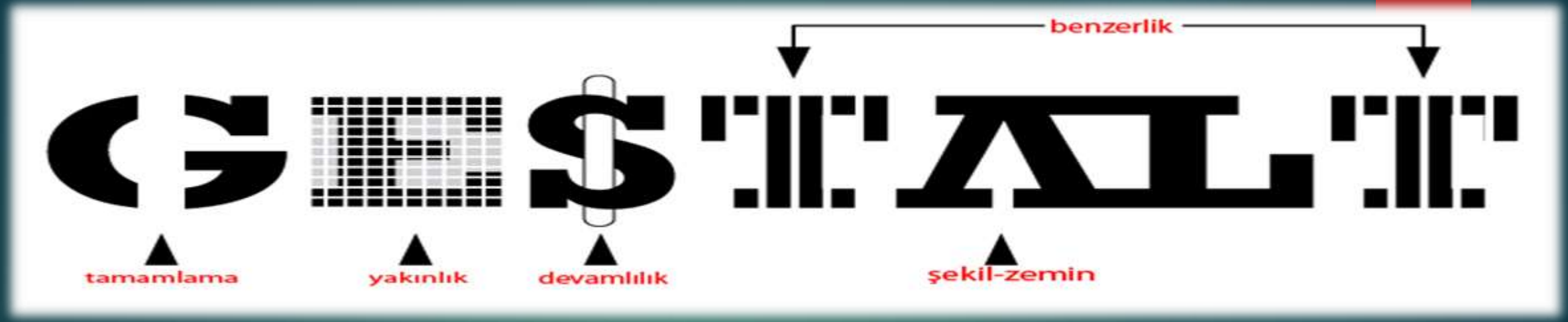
- **GEREÇ**
- ‘*Türkçe eğitiminde yazılı ve basılı öğrenme/öğretme materyalleri”* olarak tanımlanabilir.
- **Ders kitabı, sözlük, görsel okuma ve görsel sunu malzemeleri** Türkçe öğretiminde kullanılan birer gereç olarak tanımlanabilir.

- **GESTALTÇI ÖĞRENME**
- Almancada "***'gestalt***" işlevsel biçim, ayrı durum ya da deneyim ögelerinin birleşimi anlamına gelmektedir.
- Bu bağlamda bütün, kendini oluşturan parçaların toplamından daha anlamlıdır.
- Örneğin küçük çocuk anne akşam ara sözcükleriyle **Küçük çocuk akşam annesini aradı."** tümcesinin kendisini oluşturan sözcüklerden daha belirleyici olması.
- Bu kuram 1912'de Max Wertheimer ortaya atmıştır.

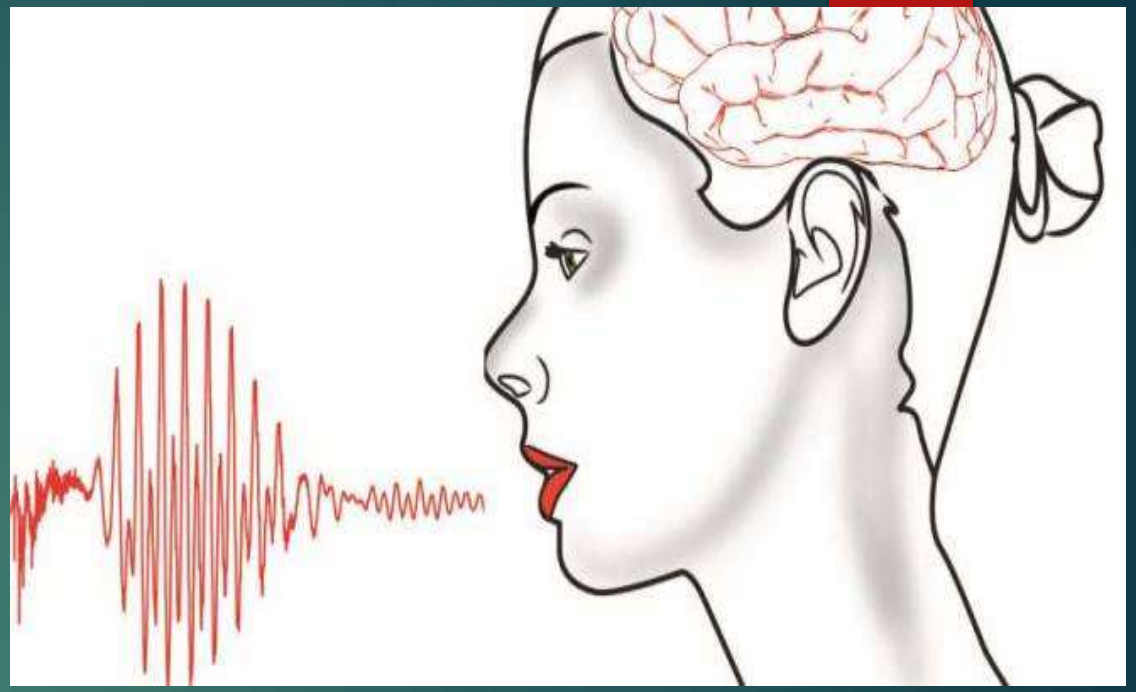

MAX WERTHEİMER

- Gestaltçilere göre öğrenme, önceki anlamlı örgülerde ve düzenlemelerde oluşan değişiklikler ile açıklanmaktadır.
- Örneğin öğrenci yeni bir durumla karşılaşınca bunu açıklamak için kendi geçmiş deneyim örgüsüne başvurur.
- Ayrıca bu kurama göre dil algısının temelinde de **farklı bilgi, deneyim, kültür, dil birimleri, dil dışı gerçeklik** gibi unsurların birleştirilmesi vardır.

- **GEVŞEKLİK**
- Ünsüzlerin sesletimi esnasında uzuvların (dil, diş, damak) dağınık biçimde duruşu ile seslerin **net bir şekilde çıkarılamamasıdır.**
- Böyle bir bozuklukta **tekerlemelerin** kullanımı problemin azalmasını sağlayacaktır.

- **GİZLİ OKUMAZ YAZMAZLIK**
- Bu kavram, ‘’yeni okur- yazarların ileri düzeye geçememeleri, edindikleri bilgi ve becerileri giderek kaybetmeleri durumunu anlatır.’’
- Buna sahip bireyler genellikle resmi belgelerde okur- yazar olarak görülmektedirler.
- Bu duruma daha önce ‘’**A**’’ bölümünde açıkladığımız ‘’**alletrisma**’’ da denmektedir.

- **GÖNDERİM**
- **Bağdaşıklık** ile ilgili bir kavramdır.
- ‘’**Gönderim**, metinde bir kavram, varlık veya durumu ifade eden bir söz, bir kez söylendikten sonra aynı cümlede veya bir başka cümlede bu sözün yerine, onu karşılayan **bir başka kelimenin**, **kelime grubunun veya ekin kullanılması** ile oluşur.’’

- Gönderim şu yollar kullanılarak yapılır:
- **1. Zamirler**
- **2. İşaret sıfatları**
- **3. Karşılaştırma Gönderimi**
- Örneğin ‘’*Ahmet, atının sırma döşeli eyerini ulu ağaca bağladı.*” ifadesinden sonra ‘’*O, atını oraya bağladığı için çok pişmandı*” cümlesindeki ‘’**O**” zamiri bir gönderim ifadesidir.

- **GÖRSEL OKUMA/ GÖRSEL OKURYAZARLIK**
- Görsel okuma kavramı ilk kez **2005** programıyla 1-5. sınıflar Türkçe Programına dahil edilmiştir.
- **Debes'e** göre **görsel okuryazarlık**, görme yoluyla ve diğer duyuşsal tecrübelerin birleşimiyle geliştirilebilen, görmeyle ilgili bir dizi yeterliliktir.

- Bu yeterlilikleri geliştirmiş kişi olayları, nesneleri, sembolleri, tabiat olaylarını ayrıt edebilir ve yorumlayabilir.
- **Ausburn'a** göre ise **görsel okuryazarlık**, bireylerin görselleri anlaması ve iletişimde kullanabilmesini sağlayan bir grup beceridir.

- Görsel okuryazarlık, görsellerden anlam çıkartabilmek ve onları yorumlayabilmektir.

- İyi bir görsel okuryazar, görsellerin konusunu anlar, görselleri kültürel bağlamda dikkat ederek onları analiz ve senteze tabi tutarak anlam kurar.
- Görselleri oluşturmak, anlamak ve yorumlamak **4 dil becerisi** kadar önemlidir.

- **GÖSTERİ YÖNTEMİ (DEMONSTRASYON)**
- Türkçe öğretiminde kullanılan yöntemlerden biridir.
- ‘’**Gösteri yöntemi**, *bir öğretmenin veya uzmanın, öğrencilerin önünde bir şeyin nasıl yapılacağını açıklaması ve uygulamalı olarak göstermesi’’* demektir.

- **Gösteri** ve **gösterip yaptırma** birbirine karıştırılmamalıdır.
- Gösteri yönteminin uygulama sürecinde öğretmen **aktiftir**.
- Gösteri yönteminin amacı bir şeyi öğrencilere **en uygun** ve **en iyi şekilde** nasıl yapılacağını öğretmektir.
- Öğrenciler bu yöntemle konuyu **işitip görürler**.
- Yöntemin uygulanması sırasında, **basitten karmaşığa** ilerlenmeli ve çalışma öğrencilere mutlaka **tekrar** ettirilmelidir.

- Gösteri yöntemi Türkçe öğretiminde farklı alanlarda kullanılabilir;
  - ***Yazma*** *öğretiminde*
  - ***Kelime tanıma*** *becerisinin kazandırılmasında*
  - *Sesli okuma çalışmalarında* ***dilin bürünsel*** *(vurgu, ezgi, tonlama) özelliklerinin kullanımında*
  - ***Hazırlık*** *çalışmalarında*

- **GÖZ- SES GENİŞLİĞİ**
- Gözün kelimeyi saptadığı an ile onun sesli okunması arasında geçen süreye **göz- ses genişliği** denir.
- Göz-ses genişliği **okuma hızını** doğrudan etkilemektedir.
- Sesli okuma sırasında *göz, ses telleri* ve *kulak* gibi unsurlar göz-ses genişliğini meydana getirerek okuma ve anlama hızını düşürmektedir.
- Sessiz okumada ise göz-ses genişliği kalkmakta yerini **algı genişliğine** bırakmaktadır.

- **GÖZLEMCİ BAKIŞ AÇISINA SAHİP ANLATICI**
- Bu tür anlatıcı, olayları **üçüncü tekil şahıs** ağzından anlatır. Fakat her şeyi bilen konumda değildir.
- Anlatıcı, roman kahramanlarını tanır.
- Anlatıcı, kahramanları adım adım takip ederek gördüklerini, bildiklerini naklederken **tarafsız** olmaya çalışır.

- **GRAFOLEKT**
- Grafolekt yazıya derinden bağlılığıyla diğer lehçelere egemen olan ve onları kapsayan dil anlamına gelmektedir.
- Yazı grafolekte sözlü lehçelerden kat kat üstün bir güç kazandırır.
- Örneğin **standart İngilizce** grafolektinde kullanıma hazır en az **bir buçuk milyon kelime**, günümüz ve geçmiş anlamlarıyla beraber kullanılır.
- Sözlü lehçelerin kelime dağarcığı **bin kelimeyi** zor aşar ve konuşurlar kelimenin geçmiş anlamını da bilmezler.
- Bu açıdan **Türkçe** grafolekt bir dildir denilebilir.

- **GRUP OLARAK OKUMA**
- Bu okuma türünde **amaç**, öğrencilerin okudukları farklı metinlerle ilgili **farklı görüşleri değerlendirmelerini** ve grup çalışmalarında **sorumluluk kazanmalarını** sağlamaktır.

- **Uygulama sürecinde;**
- ✓ Öğrenciler gruplara ayrılır ve kendi seçtikleri bir kitabı veya metni okurlar.
- ✓ Grup içinde her öğrenci bir görev alır.
- ✓ **Başkan**, okuma sürecinde oturumu yönetir.
- ✓ **Sözcü**, okuma sonrasında grubun görüşlerini diğer gruplara aktarır.
- ✓ **Yazıcı**, okuma sonrasında anlaşılanları ortak bir metne çevirir.

- **GRUP OLARAK YAZMA**
- Grup olarak yazmada amaç, ‘*’öğrencilerin çevreleriyle iletişim kurmalarını, iş birliği yapmalarını ve etkileşimde bulunarak grup bilinci kazanmalarını sağlamaktır.*‘’

- **Uygulama sürecinde;**
- ✓ Sınıf gruplara ayrılır ve her gruba **farklı konular** verilir.
- ✓ Grup üyeleri konunun belli bir yönünü ele alarak yazar.
- ✓ Gruplar, konu hakkında yazdıklarını mantıksal düzen, dil ve anlatım yönünden **birleştirerek bir metin haline** getirirler.

- **GRUPLAMA YÖNTEMİ**
- Kelime dağarcığını geliştirmede kullanılır.
- Bu yöntemde yeni öğrenilen kelimeler başlıklar altında sıralanabilir.
- Örneğin **isimler, sıfatlar; okul, aile; zıt veya eş anlamlılar, alfabetik sıralamalar** gibi.
- Gruplar halinde öğrenilenler daha kolay hatırlanmaktadır.

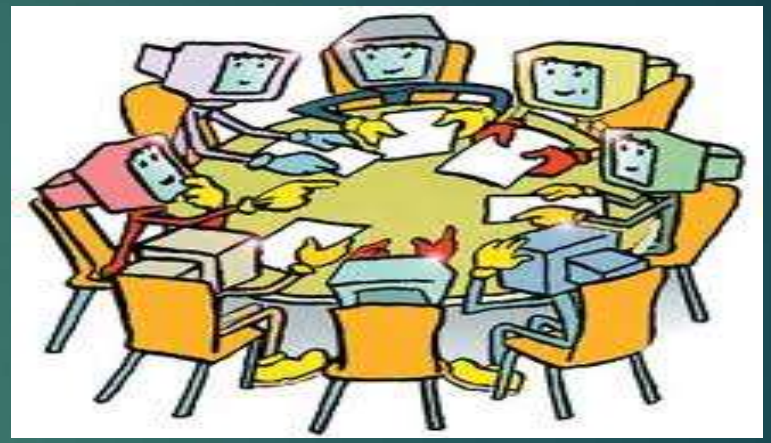

- **GÜDÜMLÜ KONUŞMA**
- Öğretmen tarafından **belirli bir konu** seçilerek sınıfın gündemine alınır.

- Sınıfta konuyla ilgili **beyin fırtınası** yaptırılır.
- Birkaç öğrenci seçilerek konu hakkında duygu, düşünce ve hayallerini **iki dakikada ifade etmeleri** istenir.

- **GÜDÜMLÜ YAZMA**
- Öğretmen tarafından **belirli bir konu** hakkında öğrenciler bilgilendirilir.

- Konu sınıfta **tartışılıp değerlendirilir.**
- Öğrenciler konu hakkında edindikleri bilgiler ışığında duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade ederler.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

- **HAKİM BAKIŞ AÇISINA SAHİP ANLATICI**
- Yazma eğitimi ile ilgili bir kavramdır.
- Bu tür anlatıcı, romandaki kişilerle ilgili **her şeyi bilir** fakat bunlardan sadece istediğini okuyucuya aktarır.
- Anlatımını da **üçüncü tekil şahıs** ağzından yapar.

- **HAZIRLIK ÇALIŞMALARI**
- Türkçenin ana dili olarak öğretiminde hazırlık çalışmalarının önemli bir yeri vardır.
- Hazırlık çalışmaları kendi içerisinde **2'ye** ayrılır:
- **Ön hazırlık :** Öğretmen ve öğrencilerin fiziki olarak derse hazırlanmalarını ve eğitim ortamının düzenlenmesini kapsar.
- *Öğrencinin ve öğretmenin araç gerecini hazırlaması, materyal seçmesi, sunum için gerekli nesne ve modelleri getirmesi, oturacağı yeri belirlemesi* vb.

- **Zihinsel hazırlık :**

Kendi içerisinde; *ön bilgileri harekete geçirme, anahtar kelimelerle çalışma, metni tanıma ve tahmin etme, amaç belirleme,* tür- *yöntem- teknik belirleme gibi çalışmaları kapsar.*

- **HAZIRLIKLI KONUŞMALAR**
- ‘’ *Konuşma* ***yeri*** *ve* ***zamanının*** *önceden belirlendiği, belli bir* ***plan*** *ve* ***programa*** *göre yapılan konuşmalardır.”*
- Konuşmanın konusu hem konuşmacı hem dinleyiciler tarafından bilinir.
- ***Konferans, münazara, sempozyum, söylev, röportaj, mülakat*** hazırlıklı konuşma türleridir.

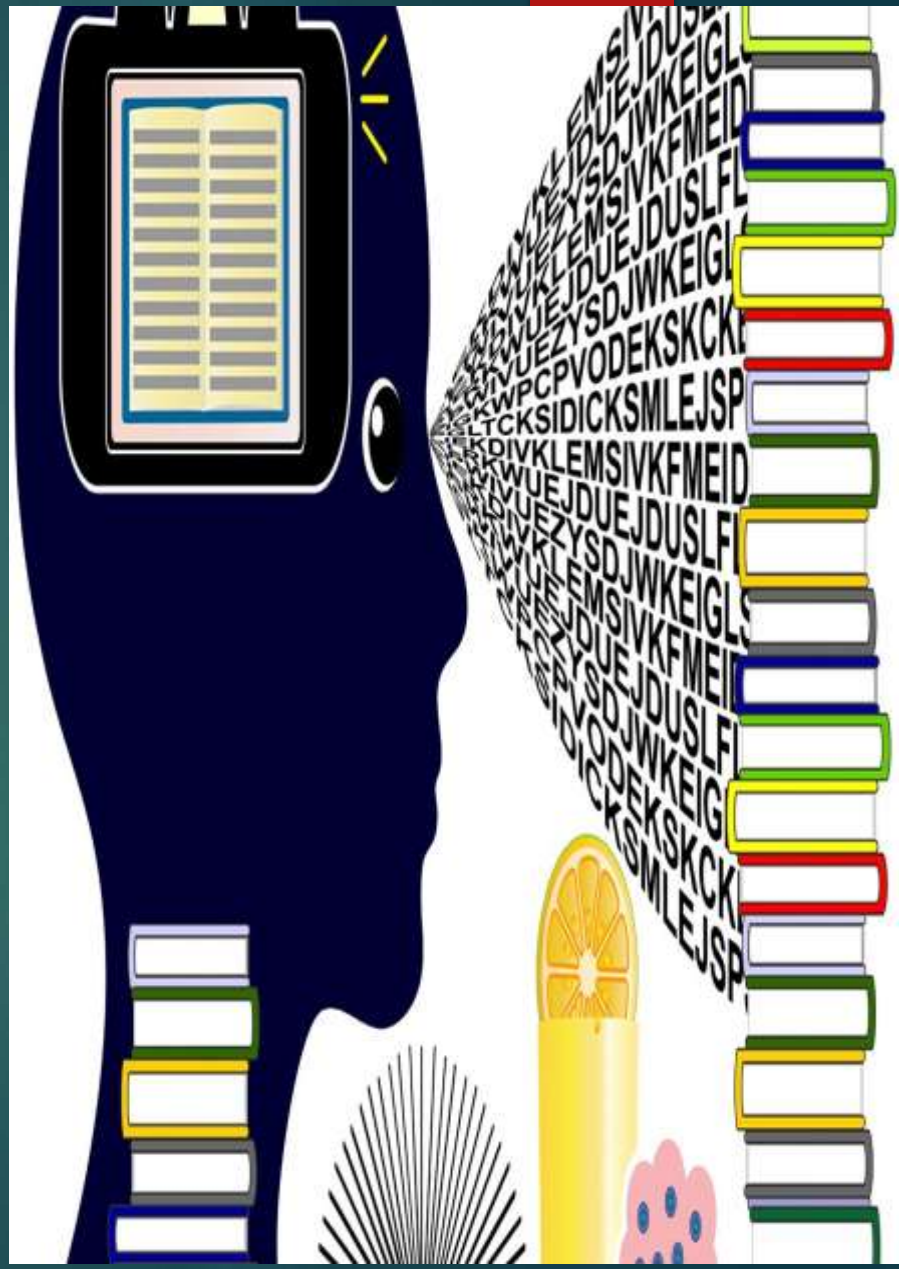
- **HAZIRLIKSIZ KONUŞMALAR**
- ‘’Bu konuşmaların **yeri ve zamanı belli değildir.”**
- Bu tür konuşmalara **gündelik hayatın her yerinde** karşılaşabiliriz.
- *Kendini tanıtma, teşekkür etme*, özür dileme, *uğurlama, ziyaret,* yol sorma, *tanıtma, fıkra* anlatma, *sohbet konuşmaları,* soru sorma ve *cevap verme* vb. bu tür konuşmalardır.
- Hazırlıksız konuşmalarda *içtenlik, anlaşılırlık, ses ve seslendirme, beden dili ve görgü kurallarına uyma* gibi unsurlar ön plana çıkar.

- **HERMENOTİK**
- ‘’ *Metinleri doğru yorumlama ve açıklama sanatıdır*’’
- Metnin doğru anlaşılması için yazarın kişiliğinden, dilinden, yazdığı dönemden yola çıkılmalıdır.
- Hermenotik bir metnin birden fazla anlamı olacağı görüşüne de karşı çıkar.

- **HIZLI OKUMA**
- Amacı, ***sessiz olarak bir dakikada,*** *okunan kelime sayısını ve anlama düzeyini artırmak, geri dönüşler yapmadan olay ve kavramları anlayacak biçimde okumayı sağlamak* olan okuma türüdür.
- Hızlı okuma **düşünce hızını artırır ve algılama becerisini** geliştirir.

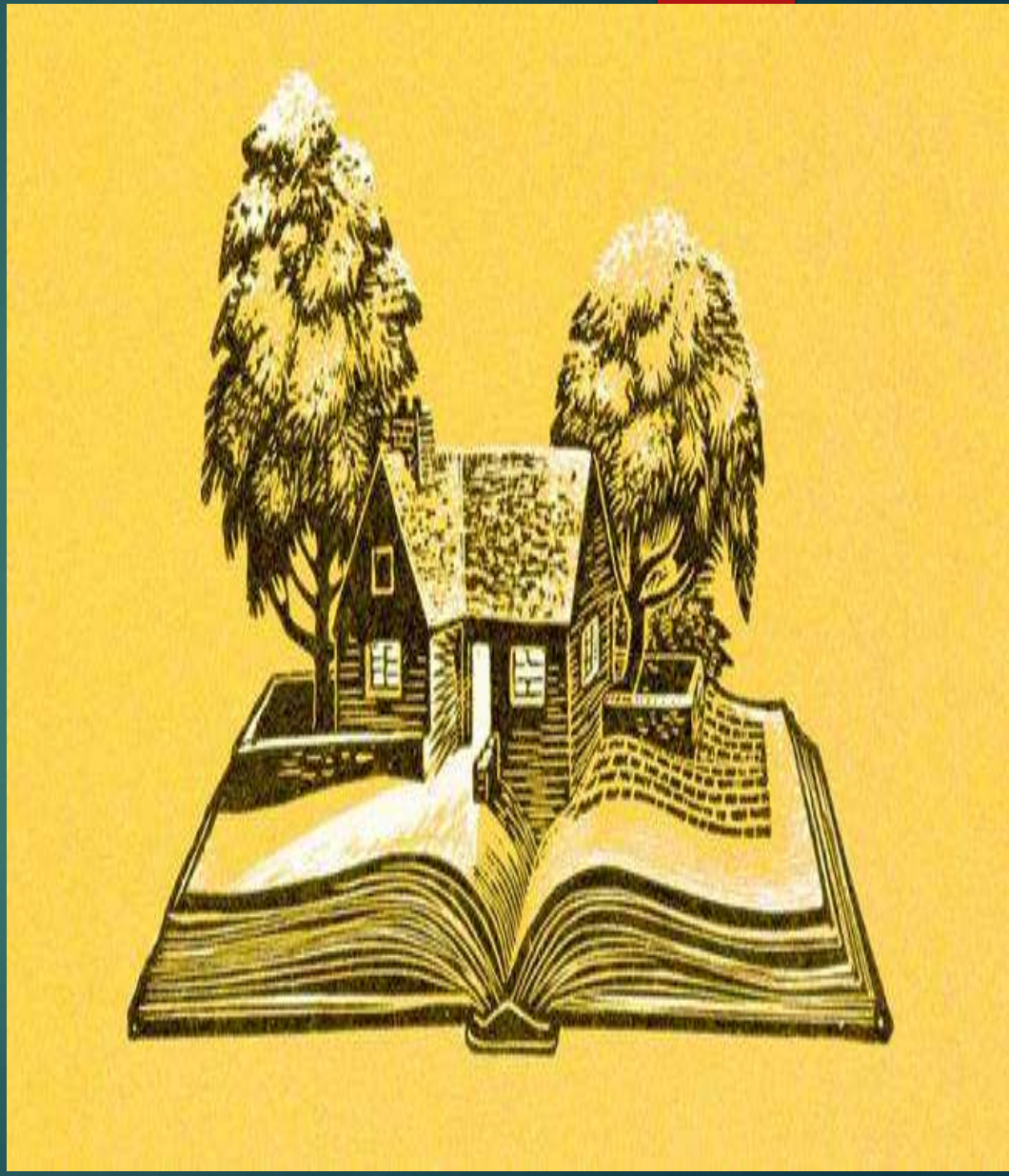

- Hızlı okuma alanında dünyada ilk 5’ e giren isimler ve dakikada okudukları kelime sayıları:
- 1. **Sean Adams:** ABD / 3850
- 2. **Kjetil Gunnarson:** Norveç / 3050
- 3. **Vanda North:** İngiltere / 3000
- 4. **Chris Von Aken:** Hollanda / 2520
- 5. **Mithymna Corke:** Hollanda / 2100

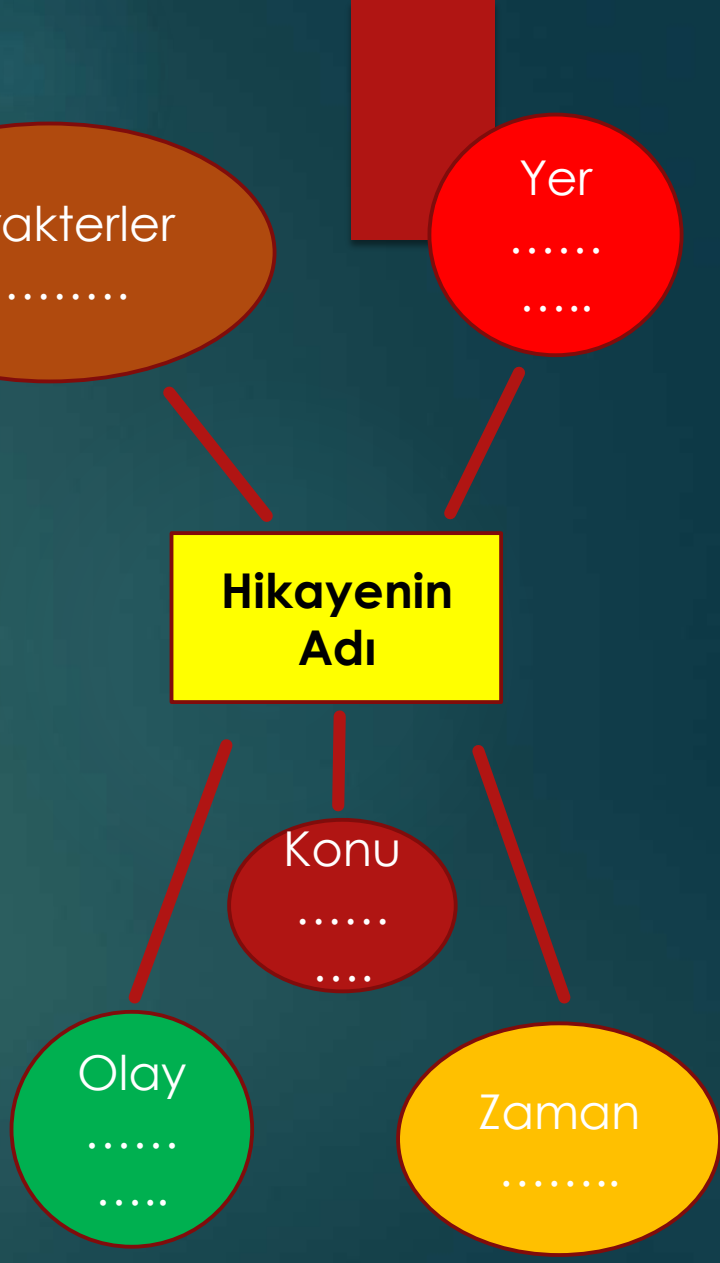
Guinnes Rekorlar Kitabı’na giren Howard Berg

- **HİKAYE EDİCİ YAZMA**
- Bir ya da birkaç kişiyi, bir anıyı, bir dönemi, bir durumu hikaye unsurlarıyla (yer, zaman, olay, karakterler) anlatmaktır.
- Bu tür yazmada olaylar **peş peşe** sıralanır.
- Böylece **baştan sona** doğru gidilir.

- **HİKAYE HARİTASI TEKNİĞİ**
- ‘*’Hikaye elemanlarının bir kısmının veya tamamının ve bu elemanlar arasındaki ilişkinin grafik şeklinde sunumudur.”*
- **Okuma- anlama** becerisini geliştirir.

- Bu teknik, öğrencinin dikkatini hikayedeki ortak elemanlara çeker ve öğrencide genel bir çerçeve oluşturur.
- **Pearson** tarafından hazırlanan hikaye haritası örneği sıklıkla kullanılmaktadır.
- Bu haritada *sahne, problem, amaç, hareket ve sonuç* bölümleri vardır.

- Bu tür öğretim;
- ✓ Önemli önemsiz bilgileri ayırt etmede,
- ✓ Dikkatleri önemli unsurlara yoğunlaştırmada,
- ✓ **Etkin katılım** sağlamada,
- ✓ Ön bilgileri **aktif hale** getirmede,
- ✓ İleriye dönük tahminler yapmada,
- ✓ Bilgileri organize bir şekilde **USB'ye** yerleştirmede,
- **2005 Türkçe Programında,** MEB Türkçe ders kitaplarında hikaye edici metinlerde hikaye haritası tekniğinin kullanılması gerektiğine yer verilmiştir.

- **HİPER METİN / HİPER MEDYA**
- Görsel okuryazarlığın diğer bir boyutudur.
- 1960'lı yıllarda, yaratıcı bir şekilde metinleri birbiriyle ilişkilendirmek amacıyla geliştirilmiştir.
- Hiper metinlerin temel noktası, okuyucu ve yazar arasındaki ilişkiye yeni bir boyut kazandırmaktır.

- **Garthwait'** in bu konuda yaptığı araştırmada, **grafiklerin kullanılması** ve düşüncelerin organize edilmesinde **renklerin kullanımının** öğrencileri cezbettiğini, etkilediğini ve güdülenmeyi artırdığını saptamıştır.
- Garthwait'in araştırması sonucunda çocuklar çizgisel hikaye anlatımından değil, hiper medya anlatımları sevdikleri ortaya çıkmıştır.

- **HİPERLEKSİ**
- Erken yaşta okumaya başlayan çocuklar için kullanılan bir terimdir.
- Okuma yaşı normalde **5-6 yaş** arasıdır.
- Hiperleksik çocuklar **2-3** yaşlarında okumayı sökerler.
- Hiperleksik çocuklar genelde ilk kelimelerini (tren, araba, kamyon vb.) **12. ayda** söylerler.
- Aslında anlamlı konuşma yapmazlar. Bir odaya girdiklerinde herhangi bir metni yüksek sesle okurlar.

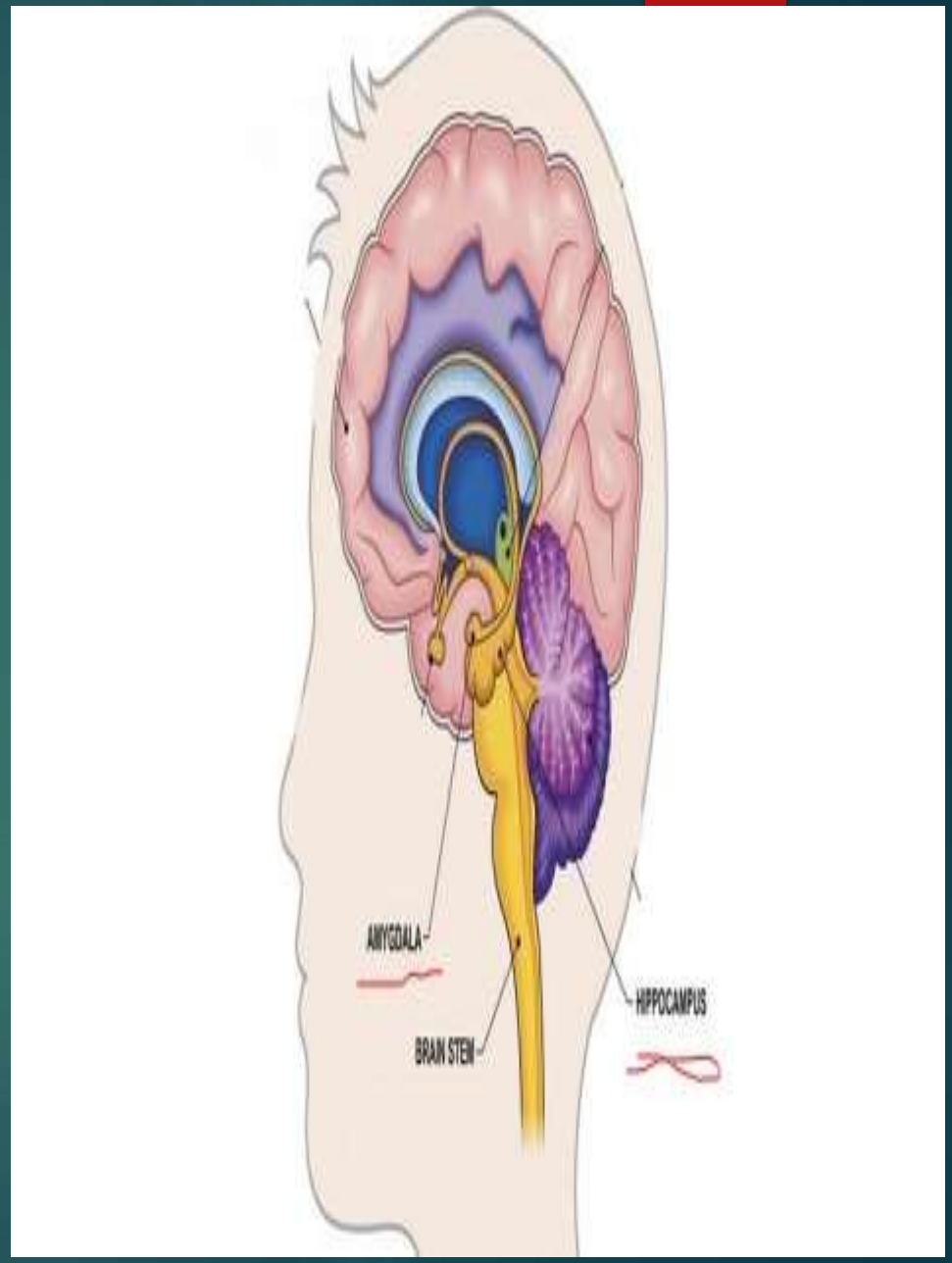

- **Sayıları** ve **alfabeyi** rahatlıkla sayabilirler ve kolayca **şarkı** söyleyebilirler.
- Bu tür çocuklarda önüne geçilemeyen bir okuma isteği vardır.
- Anlama odaklanmadıkları için **okumaları hızlıdır.**
- Okumaları genelde **ezber öğrenme** tarzındadır.

- Tüm hiperleksik çocuklar kelimeleri bütün olarak tanır.
- Bazıları ise kelimeyi önce görmüş olmasalar bile okuyabilirler.
- Bu çocukların okuma yeteneklerinin doğuştan geldiği söylenir.

- **HİPOKAMPÜS**
- **Hipokampüs**, çağrışımsal öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan kritik beyin yapılarından biridir.
- Yeni edinilmiş bilgilerin depolanmasında rol oynar.
- Belleğin başlama noktası veya **belleğin kontrolü** hipokampüstedir.

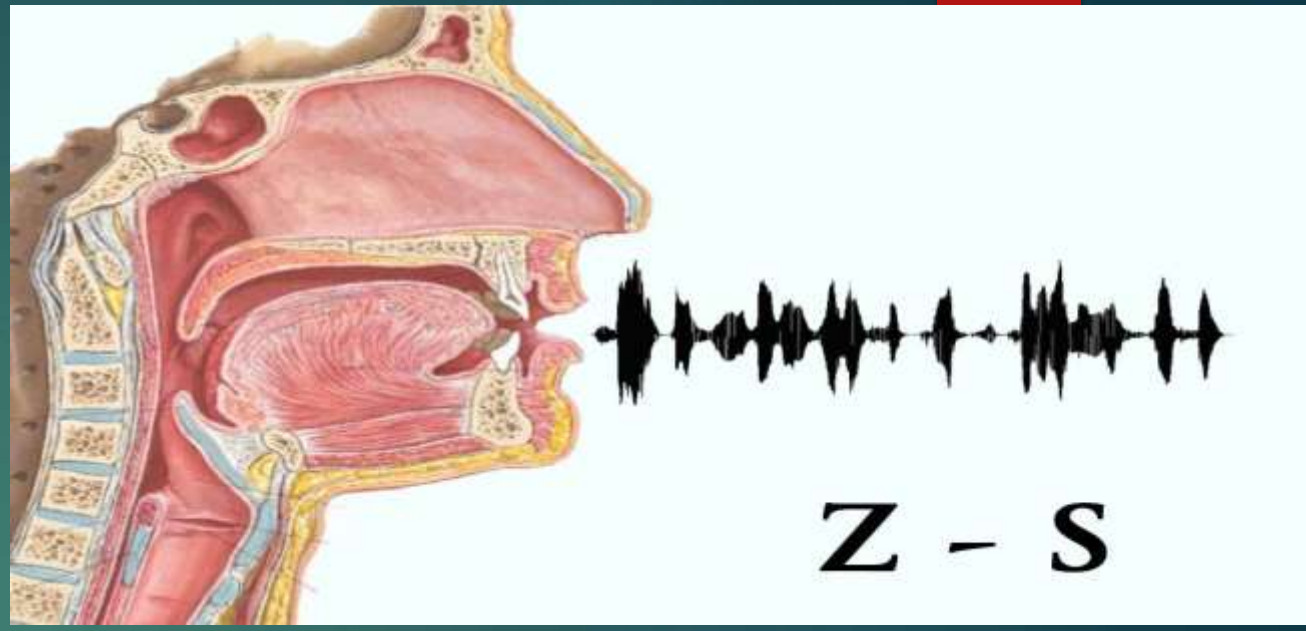

- Hipokampüs, **amigdala** ile birlikte çalışır.
- Amigdala olayların duygusal yönü ile ilgili iken hipokampüs olaylara ilişkin belleğe (**nerede, ne zaman, kim tarafından**) yöneliktir.

- **HOLOFRAZ**
- Anlamsal olarak **cümle değeri taşıyan kelimelere** denir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

- **ISLIKLAMA**
- **Tıslama** da denilmektedir.
- Genelde **(s) ünsüzü** ile ilgilidir.
- Dişlerin yapısal bozukluğu ya da abartılı boğumlamadan kaynaklanır.
- Dişlerden kaynaklı sorunların mutlaka giderilmesi gerekir.
- Islıklamanın önüne geçebilmek için **(s)** ünsüzü ile ilgili **tekerlemeler** kullanmak ve bu ünsüzü ünlü harflerle kullanmak yararlı olacaktır.

İKİ DİLLİLİK(Bilingualism)

- *‘’İki veya birkaç dilin aynı anda öğrenilmesi ve gerektiğinde bir sistemden diğerine geçiş yapılması ve kullanılması”* olarak tanımlanır.

- Bir başka ifadeyle **iki dillilik**, ‘*’bir bireyin iki dil bilmesi ya da toplumda iki dil kullanması durumu”* olarak tanımlanmıştır.
- İki dil bilmede önemli bir nokta da dilleri **dönüşümlü** ve **değişimli** olarak kullanabilmektir.

İKNA EDİCİ YAZMA

- ‘’***İkna edici yazma***, *kabul edilebilir bir isteğin, gerekçe ve nedenleriyle isteği karşı tarafa kabul ettirmek amacıyla yazılan yazma türüdür”*
- Bu tür yazılar çoğunlukla *hayal etmeyi, tahmin etmeyi* ve *görüş belirtmeyi* gerektirir.
- İkna etme aynı zamanda kendi düşüncenizi öne sürmek anlamına gelir.

İLETİŞİM

- İletişim ile ilgili **126 farklı tanıma** ulaşılmıştır.
- Bunlardan bazıları;

✓ *İletişim düşüncenin sözel olarak **değiş tokuşudur.***

✓ İletişim, katılanların *bilgi/sembol* üreterek birbirlerine ilettikleri ve bu iletileri *anlamaya, yorumlamaya* çalıştıkları bir süreçtir.

- İletişim, *iki birim arasındaki ilişkili mesaj alışverişidir.*
- İletişim *duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her yolla başkalarına aktarılmasıdır*
- İletişim, *düşünce* ve *duyguların jest* ve *mimiklerle* veya *konuşma* yoluyla ya da *kitle iletişim araçları, araç ve gereçlerden* yararlanılarak bir kimseden başka bir kimseye **aktarımıdır**.

İLETİŞİMSEL DİNLEME

- *‘’Gündelik hayatta öğrencilerin sosyal çevreleriyle iletişim kurarken kullandıkları dildir.”*
- İletişimsel dinlemede temel amaç, çevredeki insanlarla duygu paylaşımıdır.
- Bu dinleme becerisinin geliştirilmesi öğrencilerin yakın ilişkilerinde önemli fayda sağlar.

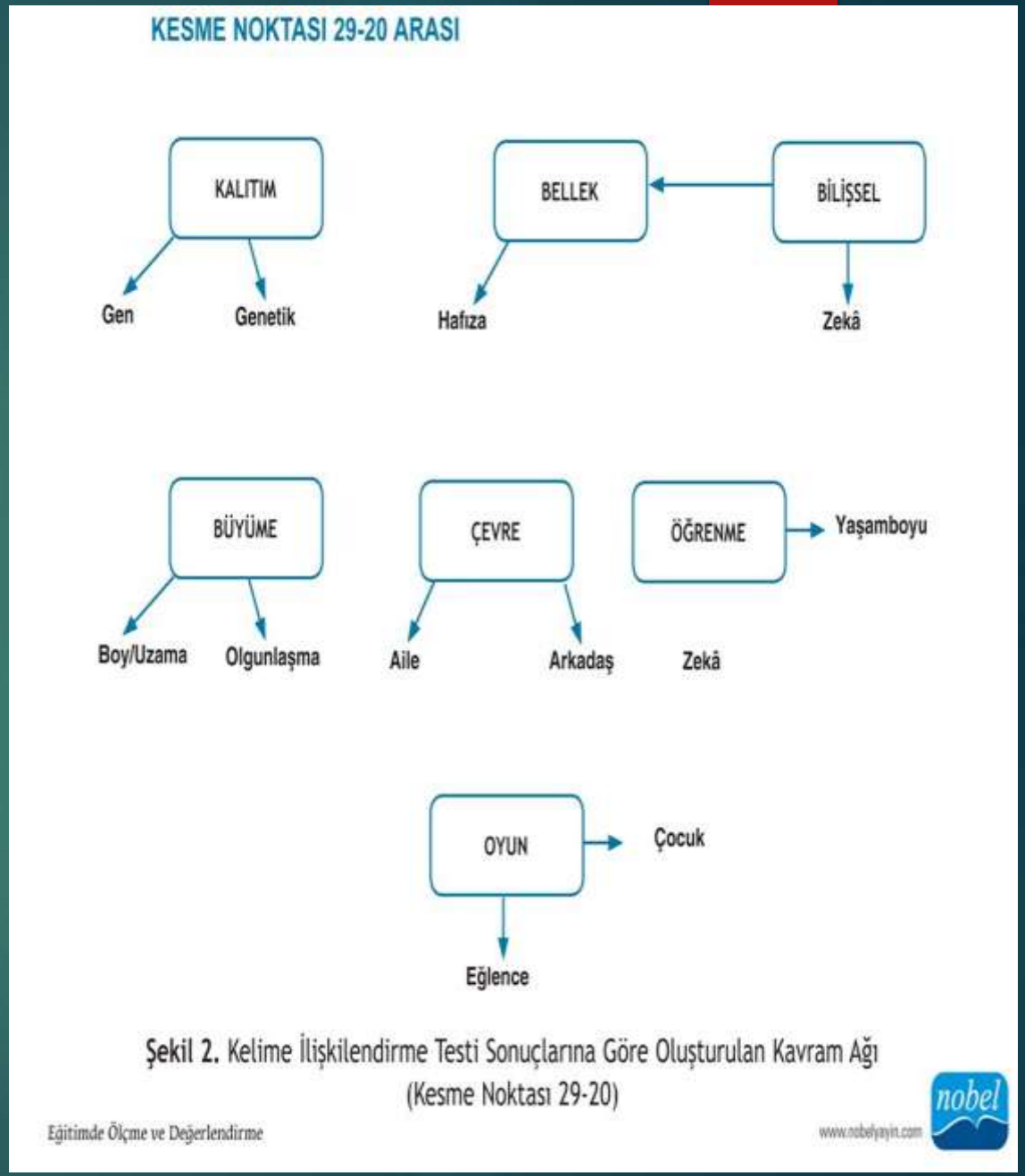

- **İLİŞKİLENDİRİCİ YÖNTEM**
  - **Kelime hazinesini** geliştirmede kullanılan yöntemlerden biridir.
  - Bu yöntemle kelime öğretiminde, öğrencinin **ön bilgilerinden** hareket edilir.

Tablo 4. Kelime İlişkilendirme Testi 2. Sayfa Örneği

	REFLEKS
REFLEKS	Babinski
REFLEKS	Moro
REFLEKS	İstemli
REFLEKS	İstemsiz
REFLEKS	Emme
REFLEKS	Yutma
REFLEKS	Yenidoğan
REFLEKS	Sinir Sistemi
REFLEKS	Kavrama
REFLEKS	Hayati

- Kelime öğretiminde kelime ile ilgili özellikler çocuğun yakın çevresiyle ilişkilendirilerek öğretilir.
- Çocuk bu yöntemde **kelimeleri karşılaştırarak** öğrenir.

Şekil 2. Kelime İlişkilendirme Testi Sonuçlarına Göre Oluşturulan Kavram Ağı (Kesme Noktası 29-20)

- **İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ**
- İlk okuma yazma öğretiminde kullanılan başlıca yöntemler:
- Sesten Öğretim Sistemi
- Resimli Ses Yöntemi
- Sesten Okuma Yöntemi
- Cümle Çözümleme Yöntemi

ilke ?

- **İLKE**

- İlke kavramı ‘*’temel düşünce, temel inanç, umde, unsur, prensip, temel bilgi, öge, davranış kuralı, prensip”* olarak tanımlanır.

- Türkçe öğretiminde ilke kavramı, eğitim programlarından ders kitaplarının içeriğine ve öğretmenin sınıftaki uygulamalarına kadar ana dili öğretiminin her aşamasını kapsar.

Türkçe öğretiminin başlıca ilkeleri aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

1. **Kanunilik**
2. Görelik
3. Planlılık
4. Motivasyonu Sağlama
5. **Ekonomiklilik**
6. **Amaç-Araç**
7. **Öğretim Programlarına Uygunluk**
8. **Hayatilik**
9. Demokratiklik
10. **İş Birliği**
11. **Bütünlük**
12. **Kolaydan Zora**
13. **Somuttan Soyuta**
14. **Yakından Uzağa**
15. **Bilinenden Bilinmeyene**
16. **Açıklık**
17. Tekrar
18. **Güncellik**
19. Değerlendirme
20. **Yaparak Yaşayarak Öğrenme**
21. Yeni Gelişmeler ve Teknolojiden Yararlanma
22. Diğer Disiplinlerle İlişki Kurma
23. **Etkileşim**

imge ?

- **İMGE**

- Edebi dilin uyandırdığı duygusal her türlü etki, hayal, yeni anlam imge olarak adlandırılır.
- İmgesel kullanımda kelimenin anlamı *genişler*, *derinleşir* ve *çoğalır*.
- İmgenin ilk işlenmemiş haline **imaj** denir.
- **İmaj,** dış dünyadaki malzemelerin çağrıştırdığı anlamın zihindeki oluşturulan görüntüsüdür.

İNTERAKTİF YAKLAŞIM

- Okuma yaklaşımlarından biridir.
- İnteraktif yaklaşıma göre okuma, doğrusal bir süreç değildir.
- Okuyucu ne sadece **parçadan bütüne** ne de sadece **bütünden parçaya** doğru ilerleyerek okuma yapar.
- Okuma sürecinde her iki anlayış da birlikte kullanılır.

- Alexander'in yaptığı bir araştırmada, kelimeler, **metin ortamının** dışında bir liste halinde, öğrencilere verilmiş öğrenciler bazı kelimeleri okuyamamışlardır.
- Bu araştırma, kelimelerin okunmasında, **metin ortamının** katkısını ve önemini ortaya koymuştur.
- Ayrıca araştırmada bireyin ihtiyacına göre parçadan bütüne veya bütünden parçaya yaklaşımlarını kullandığı belirlenmiştir.

İŞ BİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRENME

- Öğrenenlerin **ortak öğrenme hedeflerini gerçekleştirmek** için **küçük gruplar** halinde birlikte çalıştığı ve **işbirlikli başarıları** için ödüllendirildikleri öğretim süreçlerini betimlemek için kullanılan bir kavramdır.
- Bu öğrenmede gruplardaki öğrenci sayısı **4-6** arasında değişir.

- Öğrencilerin görevi ya öğretmenin verdiği konuyu öğrenmek-geliştirmek ya da bir *ödevi- projeyi takım olarak* tamamlamaktır.
- İşbirlikli öğrenmede öğrenciler, grup üyeleri ile *tartışarak, problemleri çözerek, yeni çözümler ortaya koyarak, yanlışları düzelterek* **üst düzey düşünme becerilerini** geliştirirler.

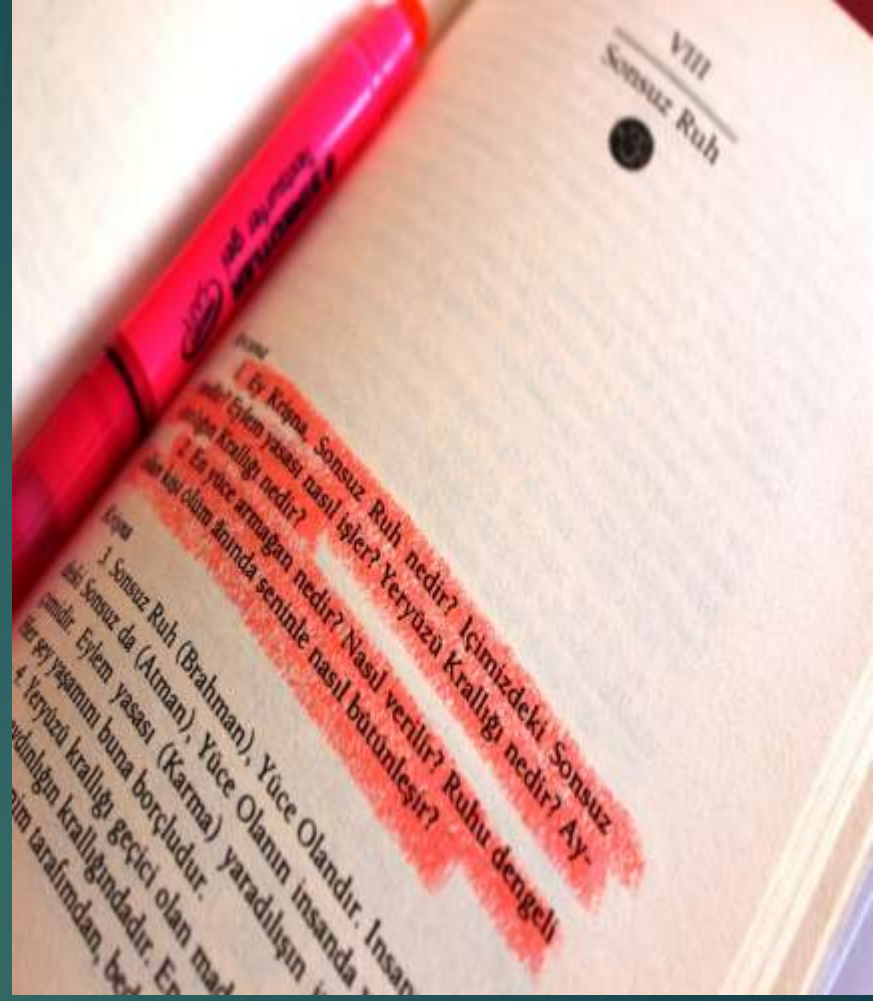
İŞ BİRLİĞİ YAPARAK YAZMA

- Öğrencilerin bir konu hakkında **küçük gruplar** halinde birlikte çalışarak bir metin oluşturmasıdır.
- Metni yazarken **iş bölümü** yapılır.
- Paylaşarak yazma, sınıftaki **bütün öğrencilerin katılımıyla** ya da **küçük gruplarla** yapılabilir.

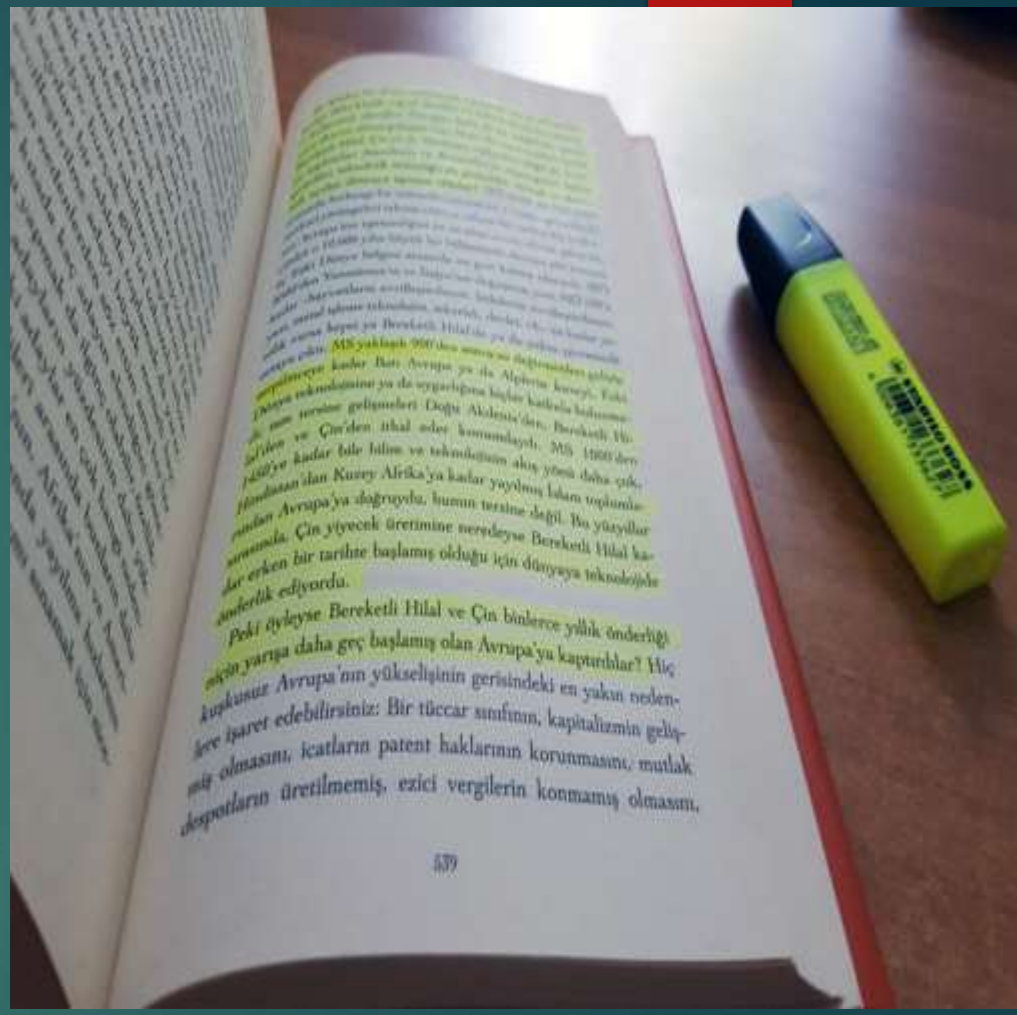

- Her öğrenci bir cümleyi ya da bir dizeyi yazarak sürece katılmalıdır.
- Sınıfta toplu yazmalarda **öğretmen ilk cümleyi** tahtaya yazarak süreci başlatmalıdır.
- Yazma çeşitli **aşamalara bölünmeli**, her öğrencinin katkısı sağlanmalıdır.

- **İŞARETLEYEREK OKUMA**
  - Bu okuma türünde, öğrenciler konuyu anlamaya yardımcı olacak **anahtar kelime** ve **kavramları** belirlerler.
  - Not alma yönteminden farklı olarak öğrenciler, **önemli gördükleri** yerleri metin üzerinde **işaretlerler.**

- Bunun için **farklı renklerde kalemler** kullanırlar.
- Öğrenciler altını çizdikleri kelimelerden kendi cümleleriyle bir metin oluştururlar.
- Böylece metin ana hatlarıyla kavranmış olur.

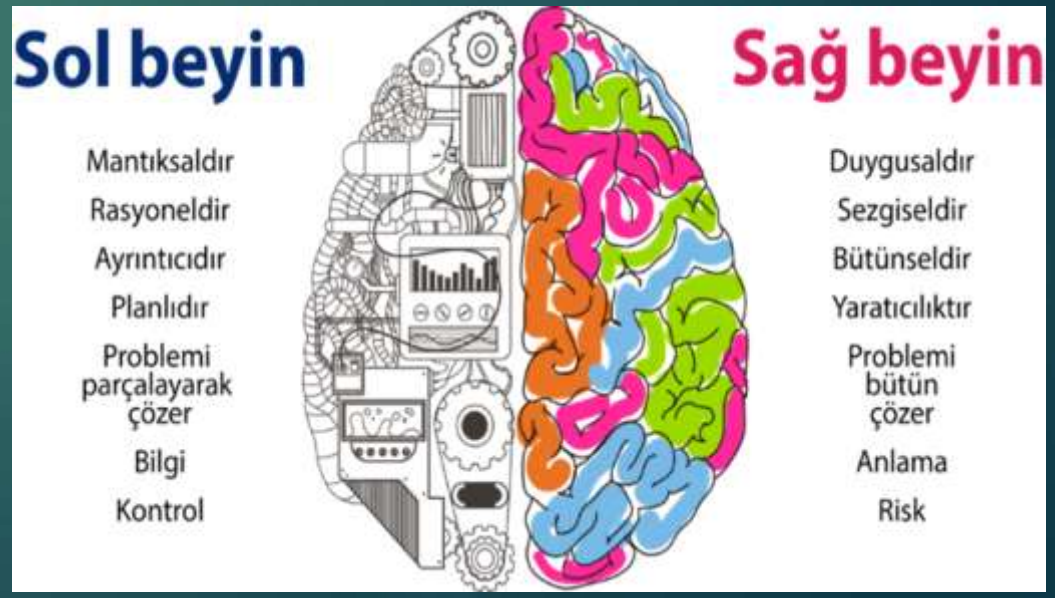

- **İŞİTİLEBİLİRLİK**
  - ‘’Konuşmacı ile dinleyici arasında sağlıklı iletişimin en önemli unsuru **işitilebilirliktir**.’’
  - Bazıları kelimeleri bağırarak bazıları ise fısıldarcasına söylemektedir.
  - Aslında hangi ortamda konuşuluyorsa **sesin yüksekliği o ortama uydurulmalıdır**.
  - Sesin şiddeti tıpkı ton ve hız gibi hiçbir zaman **monoton olmamalıdır**.

İŞİTSEL SÖZEL DİL ZEKASI

- Sözel dil zekası, ‘’*bir bireyin kendi diline ait kavramları bir **masalcı**, bir **konuşmacı** veya bir **politikacı** gibi **sözlü olarak** ya da bir **şair**, bir **yazar** yahut bir **gazeteci** gibi **yazılı olarak** etkili bir biçimde kullanabilme kapasitesidir.”*

- Sözel dil zekasının **dört unsuru** vardır:

1. **Ses Bilgisi:** *Kelimelerin seslerinin farkında olmak*
2. **Anlam Bilgisi:** *Kelimelerin anlamlarının farkında olmak*
3. **Söz Dizimi:** *Dilin gramer kurallarını bilmek*
4. **Pragmatik:** *Dili açıklamak, ikna etmek, cesaretlendirmek vb.*

- Sözel dil zekası güçlü olan bireyler işiterek, konuşarak, okuyarak, tartışarak başkalarıyla iletişime girerler.
- Gardner, bu alanı işitsel- sözel zeka alanı olarak tanımlar.
- Gardner bu alanla ilgili olarak ‘ *’’Dil, insan zekalarının en üstünüdür.” ‘’Şiir de dil zekasının sembolüdür.”*

HOWARD GARDNER

İŞLEVSEL DİL KULLANIMI

- Öğrencide dil farkındalığı oluşturma sürecinin bir sonucudur.
- İşlevsel dil kullanımı bilginin ***örtük- açık- örtük*** hale getirilmesiyle oluşur.
- Örneğin okulda noktalama işaretlerinin görevini **açık bilgi** olarak öğrenen çocuğun bunu daha sonraki dönemlerde doğru olarak kullanabilmesi, işlevsel dil kullanımıdır.

İZLEK (TEMA)

- Tema, eserde ele alınan **temel duygu, temel düşüncedir.**
- İzlek **bir iki kelime** ile ifade edilir.
- İzlek eserin derin yapısında yer alır.
- Konu, olay, kişiler, yer, zaman temanın etrafında şekillenir.
- Anlatmaya dayalı metinlerde ele alınan bazı izlekler *sevgi ,ümit, özgürlük, batılılaşma* vb. şeklinde ifade edilir.
- Okuma anlama sürecinde izleğin okuyucu tarafından tespit edilmesi gerekir.

jargon ?

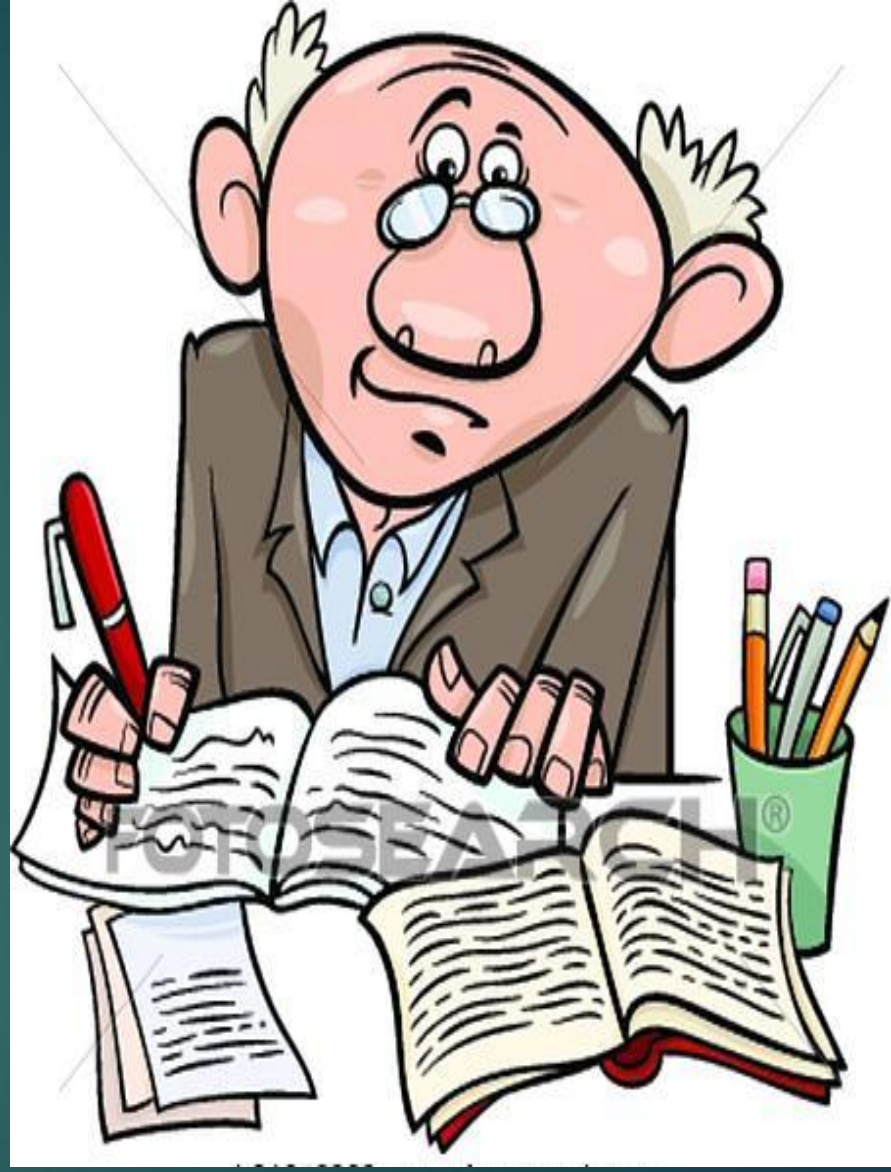
- **JARGON**
- Adacık halinde bulunan coğrafi bir bölgenin bozuk lehçesine denir.
- Jargon bir sınıfa veya mesleğe ait olan ve genelde halk tarafından da anlaşılmayan yapılardır.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

KABUL EDİLEBİLİRLİK

- Yazarın niyetini, düşüncesini hedef kitleye uygun şekilde açık ve anlaşır delillerle ifade etmesiyle ilgilidir.
- Metnin amacı ne kadar açık bir şekilde ortaya konulursa okuyucu tarafından kabul edilmesi o derece kolay olacaktır.

KALIPLAŞMIŞ SÖZLER

- *Geleneksel bir amaca hizmet eden, genellikle değişmez bir sıra düzeninde kullanılan sözcük kümeleridir.*
- Kalıplaşmış sözler, önceleri geçmiş olayı anımsatarak anlatımı güçlendirmek için kullanılmaktadır.

jargon

atasözü

- **Atasözleri, deyimler, bilmeceler, dualar, beddualar, yeminler, argo sözler, nasihatler, tekerlemeler, hitaplar** birer kalıplaşmış söz gruplarıdır.
- Kalıplaşmış sözler ayrıca selamlaşmada, mektup başlıklarında, bayramlarda, bayramlaşma sırasında da kullanılır.

deyim

bilmece

KARŞILAŞTIRMALI KURAM?

- **KARŞILAŞTIRMALI KURAM**
- Bu kurama göre ikinci dil öğrenme sürecinde ilk öğrenilmiş dile ait sözcük ve yapılar ikinci dile aktarılmaktadır.
- Bu aktarım **transfer stratejisi** diye adlandırılmaktadır.

- Transfer stratejisi, **olumlu transfer** ve **olumsuz transfer** olarak 2'ye ayrılır.
- Eğer öğrenen kişinin **birinci** ve **ikinci dili** paralel yapılara(morfolojik, sentaktik) sahipse öğrenmede olumlu transfer söz konusu olacaktır.
- Farklı yapılara sahip birinci ve ikinci dil ise öğrenen kişinin olumsuz transfer yapmasına yol açacaktır.

KARŞILAŞTIRMALI YAZMA

- İki ya da daha fazla **nesnenin**, **kişinin**, yerin birbiriyle **benzer** ve **farklı** yönlerini ele alarak yazmadır.
- Karşılaştırma yazılarında nesne, kişi ya da yerin benzer özellikleri bir paragrafta farklı yönleri ayrı bir paragrafta verilebilir.

KATILIMLI DİNLEME

- Dinleme sürecinde zihinde oluşan soruların konuşmacıya iletilerek dinlenilenlerin daha iyi kavranmasıdır.
- Bu tür dinleme konuşmacının rahatlamasını ve amaca ulaşmasını sağlar.
- Katılımlı dinlemede **dinleyici aktiftir.**

KATILIMSIZ DİNLEME

- Katılımlı dinlemenin tersine, dinleyici **sadece zihinsel** anlamda aktiftir.
- Soru sorma ve sözlü dönütler **yoktur**.
- Konuşmacı, konuşma metniyle ilgili olarak sadece zihninde oluşturduğu sorulara cevap arar.

KATILIMLI KONUŞMA

- Dinleyicileri konuşma sürecine katarak *konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve farklı bakış açıları getirmek amacıyla uygulanan* bir tekniktir.
- Konuşma sürecinde konuşma yer yer kesintiye uğratılarak dinleyicilerin duygu, düşünce ve sorularını iletmeleri sağlanır.

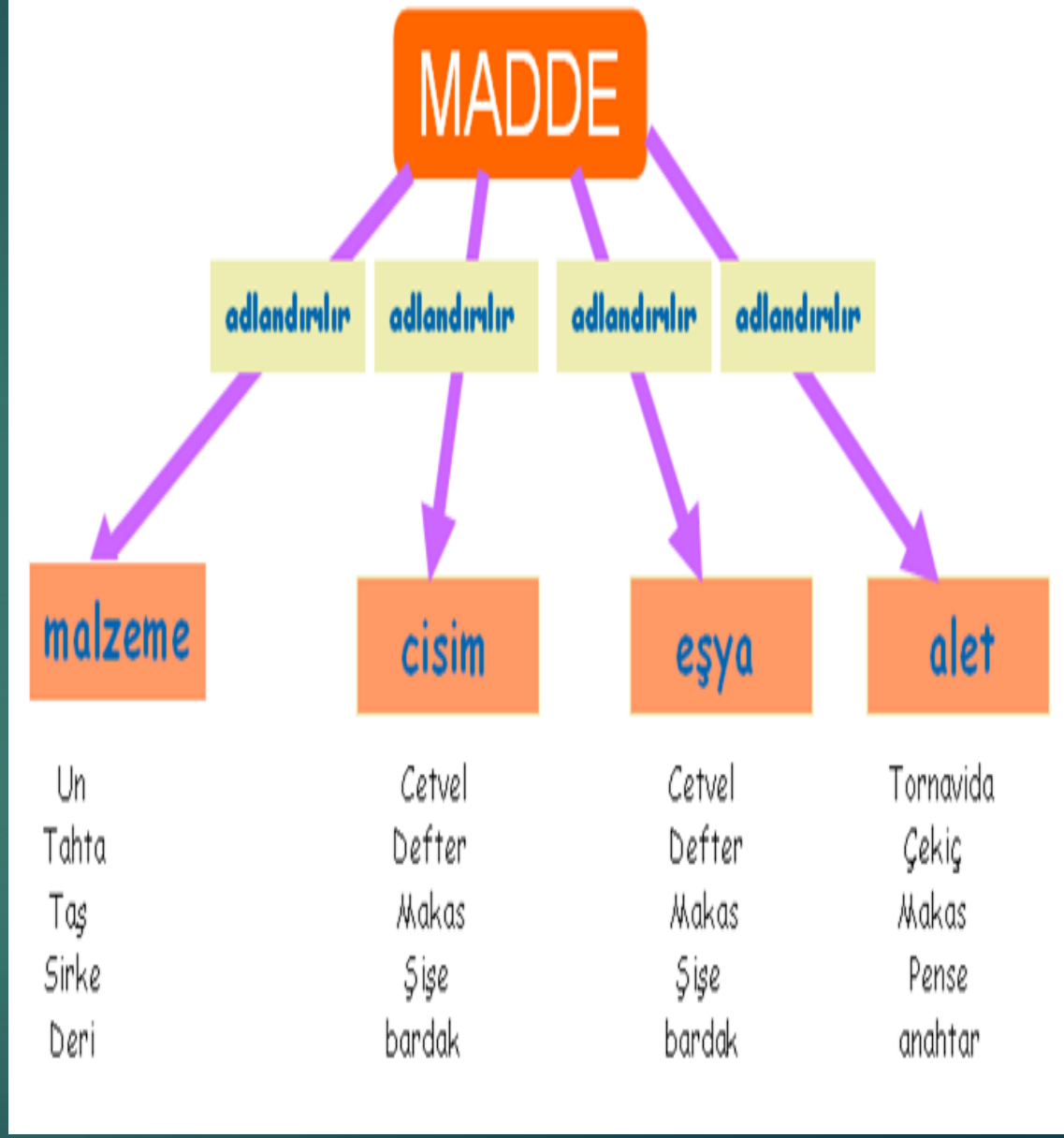
kavram ?

KAVRAM

- İnsan zihninde anlamlanan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu yapısıdır.
- Kavramların genel anlamları değişim gösterebilir.
- Örneğin *genel anlamda gelişme*, olumlu yönde ilerlemeye işaret eder.
- *Ekonomide gelişme*, kaynakların üretimi ve tüketimindeki artış anlamını taşır.
- *Davranış bilimlerinde gelişme,* bireyin algılama, hissetme ve hareket sisteminin koordinasyonundaki ilerlemedir.

KAVRAM HARİTASI

- Kavram haritası, tek bir kavramın aynı kategorideki diğer kavramlarla ilişkisini belirten **somut grafiklerdir.**
- Kavram haritaları, bir öğrencinin verilen kavramlar arasında kurduğu bağı temsil eder.
- Kavram haritaları, bilginin zihinde **somut** ve **görsel** olarak düzenlenmesini sağlar.

- Kavramlar harita üzerinde **en alt ve en üst kavramları** kapsayacak şekilde hiyerarşik bir sırayla dizilir.
- Kavramlara bağlanan **çizgiler** ve **etiketler** içerisine yazılan kelimeler, kavramlar arasındaki **bağı gösterir.**
- En genel kapsayıcı kavram haritanın en üst kısmında ya da ortasında yer alır.
- Kavram haritaları özellikle dil bilgisi öğretimi için uygun bir öğretim tekniğidir.

KEKEMELİK

- Kekemelik, ‘ *’Söz söylerken birden duraklama, çoğunlukla buna katılan yüzde bir buruşma ve gerilme hareketiyle hecelerin tekrarlanmasından ibarettir.”*
- **Kelimelerin boğumlanması** ile **soluğun çıkışında** bir beraberlik olmamasından ileri gelmektedir.

- Kekemelik işitmeye dayalı bir bozukluktan veya iç konuşmanın engellenmesinden yani kaçınmadan kaynaklanabilir.

- Kekemelik **tedavi edilebilir** bir konuşma bozukluğudur, **kontrol altına alınabilir.**

kelime ?

- **KELİME**
  - Türkçe öğretiminin **en önemli** kavramlarından biridir.
  - Tanımlanması kolay görünen bu kavramı aslında tanımlamak zordur.
  - Öncelikle tanımın **yazı dili** ve **konuşma dilini** kapsayacak bir tanım olması gerekir. Çünkü kelime bu iki alanla ilişkilidir.

- Örneğin kelimenin yazı diline göre; ‘*’Bir kelime tarafından boşluk ya da noktalama işareti bağlı olan harf dizisidir*’’ şeklinde basit bir tanımı yapılabilir.
- Ancak kelimeyi sadece yazı diline göre tanımlamak doğru olmaz.
- Çünkü dünyada yazısı olmayan diller de vardır.

- Bu noktadan hareketle kelime için yapılabilecek **tanımlar** şunlardır:

✓ Kelime, anlamı olan ses veya ses birliği, söz, sözcük olarak tanımlanmaktadır.

✓ Anlamı olan ya da tümce kuruluşuna yarayan anlatım aracı.

✓ Manası veya gramer vazifesi bulunan tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu.

- Bu tanımlardan kelimeye ait **4 ortak özellik** tespit edilir:

❑ **Anlam, biçim, görev ve ses.**

KELİME AİLESİ

- Türkçe eklemeli bir dil yapısına sahip olduğundan kelime ailelerine sahiptir.
- Kelime ailesi, ‘*’aynı kökten türemiş çeşitli kelimeleri, bunların meydana getirdikleri aileyi anlatmak üzere kullanılır”*

- Örneğin dilimizde **al-** fiil kökünden gelen ***aldır- , aldırıl- , aldırt- , alın-*** gibi fillerin yanı sıra, aynı kökten ***alıcı, alıntı, alım*** gibi türevleri birer kelime ailesidir.
- **Yol-** kelimesinden ***yolla- , yollat-, yollan-, yolluk, yolsuzluk*** gibi ögeler de birer kelime ailesidir.

KELİME AYIRT ETME

- **Kelime ayırt etme**, *kelimeyi hem doğru seslendirme, hem de anlamını bilmektir.*
- Kelime ayırt etme, kelimeyi tanımayı kapsar.
- İlköğretim birinci kademede öğrencilerin kelime tanıma ve ayırt etme becerisini kazanmış olmaları gerekmektedir.

- Bir kelimeyi tanımada ve ayırt etmede güçlük çeken bir öğrenci okuma becerisini bir araç olarak değil halen bir amaç olarak görüyor demektir.
- Bu nedenle, **ilk okuma ve yazma öğretiminde** öğrencilerin kelimeyi ses ve anlam yönünden farkındalık düzeyine ulaştırmalarını sağlamak gerekir.

KELİME BAĞDAŞIKLIĞI

- Kelime bağdaşıklığı **2 başlık** altında ele alınır:
- **Tekrar** ve **aynı kavram alanından kelime kullanımı.**
- **Tekrar**, bir metinde bir kelimenin yerine aynısının, eş anlamlısının, yakın anlamlısının veya genel anlamlı bir kelimenin kullanımıdır.
- **Aynı kavram alanından kelime kullanımı** ise bir kelimenin yanında o kelimeyle ilişkili bir başka kelimenin kullanımı demektir.
- Kelime bağdaşıklığı yazma eğitimi açısından son derece önemlidir.

Sıfat tamlamaları

Edat grupları

Tekrar grupları

KELİME GRUBU

- Kelime ve kelime hazinesi ile ilgilidir.
- *İsim tamlamaları, sıfat tamlamaları, sıfat-fiil grupları, zarf-fiil grupları, isim-fiil grupları, tekrar grupları, edat grupları, birleşik isim grupları, kısaltma grupları, isim grupları* birer kelime grubudur.
- **Kelime** ile **kelime grubu** birbirinden farklı kavramlardır.
- Birden fazla kelime bir kavramı ifade edebilmek için bir araya gelerek kelime grubu oluşturur.

İsim-fiil grupları

Kısaltma grupları

Kelime Gruplarının Bazı Özellikleri:

- Bir veya birden fazla kelime grubu bir araya gelerek cümlenin ögesini oluşturur.
- Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde tek kelime gibi *isim, sıfat, zarf ve fiil* görevi yapar.

- Bir kelime grubunda, kelimelerin grup içindeki sıralanışları **kurallıdır.**
- Kelime grubundaki unsurların sırası, konuşma ve şiir dilinde bozulabilir.
- İkiden fazla kelimeli kelime gruplarında, iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları bulunur.

- Kelime gruplarını ayırt edebilen bir öğrenci okumayı daha akıcı ve anlaşılır kılar.
- Kelime gruplarının bölündüğü bir okuma ve konuşmada, dinleyici kelime grubunu oluşturan kelimelerin bağlamını ayırt edemez ve anlama sürecini gerçekleştiremez.

- Özetle insan beyni, söz diziminde yer alan kelime ve kelime gruplarından yola çıkarak algılama ve anlama sürecini gerçekleştirmektedir.
- Bu açıdan bakıldığında, kelime gruplarının **anlama** ve **anlatma becerileriyle** doğrudan ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

- **KELİME HAZİNESİ/ SÖZCÜK DAĞARCIĞI**
  - Kelime hazinesi ‘’ *bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamıdır.*”

- *Kelime hazinesi, kelime serveti, sözcük varlığı, sözcük dağarcığı, söz varlığı* gibi terimlerin hepsi aynı kavramı karşılar ancak aralarında ince nüanslar bulunur.
- *Kelime* ve *söz* de birbirinden farklıdır.
- *Kelime* ile *sözcük* ise aynıdır

- ***Söz***, konuşma becerisiyle ilgili bir kavramdır.
- **Kelime** ise sözün özel türde bir parçasıdır.

- Söz= **Kelime ya da cümle+ sesleme+ jest ve mimik**”

- Görüldüğü üzere söz, kelimeye dil ötesi birimlerin yüklenmiş halidir.
- Sonuç olarak kelime ile söz arasındaki bu ayrım kelime servet, sözcük dağarcığı, söz varlığı terimleri arasındaki anlamı belirlemektedir.

KELİME KALİTESİ

- Kelime kalitesi, *sözcük dağarcığı* ve *sözcük bilmek* ile ilgilidir.
- *‘’Sözcük dağarcığı, bireyin bildiği sözcükleri ifade eder.”*
- Öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirmek, bildiği sözcükleri artırmak demektir.

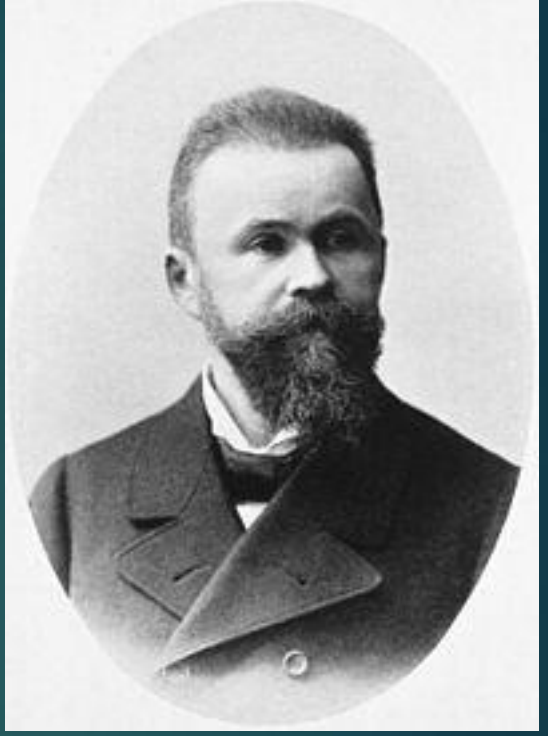
- Ayrıca herhangi bir sözcüğü bilmek, o sözcüğü doğru seslendirmek, doğru yazmak, yerinde kullanmak ve ne ifade ettiğini anlamak demektir.
- Bundan dolayı sözcük öğretimi, sözcüğün doğru söylenmesini ve yazılmasını; bir bütün içinde ne anlama geldiğini öğretmeyi kapsamalıdır.

KELİME ÖĞRENME SÜRECİ

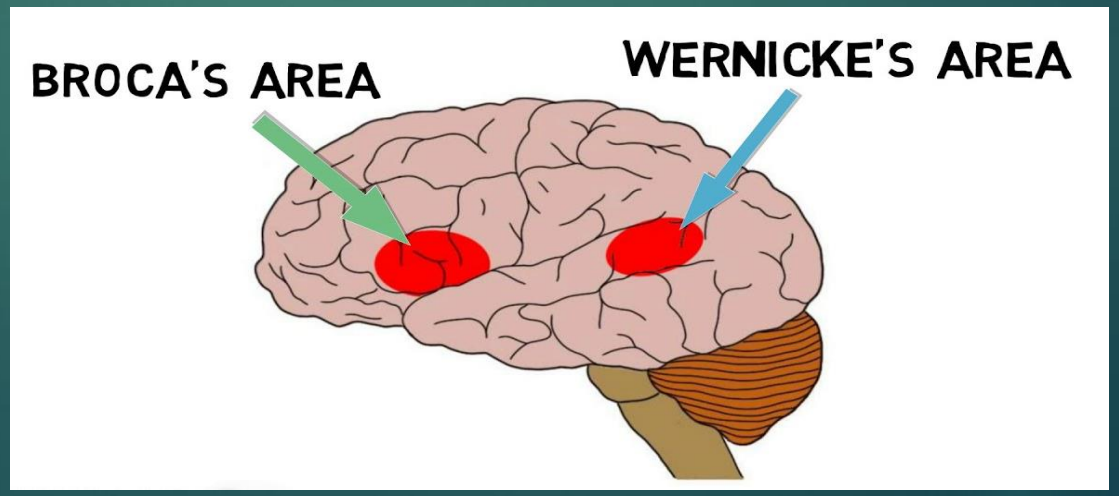
- Kelime öğrenme süreci *kelime tanıma, kelime ayırt etme, derinlik, genişlik ve ağırlık* olmak üzere 5 alt kavramdan oluşur.

KELİME KÖRLÜĞÜ VE KELİME SAĞIRLIĞI

- 1874 yılında bilim adamı **Wernicke** tarafından beyinde işitme merkezine çok yakın ve sözlü dili anlama yetisinde etkili olan bir alan bulunmuş ve buraya **Wernicke alanı** denmiştir.

CARL WERNİCKE

- 1876 yılında Wernicke söz anlama sürecinde **iki tip vaka** ayırt etmiştir.
- Bunlar, **kelime sağırlığı** ve **kelime körlüğüdür.**
- Kelime sağırlığı olanlar kelimeyi işitse bile anlam veremezler.
- Kelime körlüğü olanlar ise yazılı olan kelimeleri görür fakat anlayamazlar.

KELİME SIKLIĞI

- Bir dildeki kelimeler ihtiyaca göre değişik sıklıkta kullanılmaktadır.
- *Çevre*, *günlük ihtiyaçlar* ve *dil becerileri* kelime sıklığını etkileyen faktörlerdendir.
- Bir dildeki kelime sayısı ne denli çok olsa da, biz bunları ne kadar bilsek de günlük konuşmalarda kullandığımız kelime sayısı en çok birkaç bin kelimedir.
- *Kişinin eğitim düzeyi, statüsü, kültür seviyesi, ortam, okuma alışkanlığı ve kişisel yetenek* kullanılan kelime sayılarında etkili olur.

- Kelime sıklığı çalışmaları Batıda, **1900'lü** yılların başından beri yapılagelmektedir.
- Araştırmacılar dilde kimi sözcüklerin yazma ve konuşmada eşit olarak dağılmadığını gözlemlemişler ve birçok dilde sözlüksel sıklık dizgeleri oluşturmuşlardır.
- Bu çalışmalar özellikle dil öğretimi konusunda yararlı olmuştur. Örneğin bildirişimlerde sıklıkla kullanılan kelimeler öncelikle öğretilmeye çalışılmıştır.

- Kelime sıklıklarının belirlenmesi ana dili ve yabancı dil öğretimi açısından son derece önemlidir.
- Ülkemizde kelime sıklığı çalışmalarına ilk kez Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından *1926 yılında Elifba Kitapları Hakkındaki Rapor'da* değinilmiştir.

- Kelime sıklığı ile ilgili **ilk eser** *Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimeleri Belirtme Usülü* adıyla **Ömer Asım Aksoy** tarafından hazırlanmıştır.
- 1926 yılından günümüze kelime sıklığı üzerine **11 araştırma** yapılmıştır.

Ömer Asım Aksoy

KELİME TANIMA

- Kelime tanıma ‘ *’verilen kelime veya kelimeleri doğru bir şekilde seslendirmektir.”*
- Kelime tanıma ilk okuma yazma sürecinde bir kelimeyi **fonem (ses) değerlerine** göre okumayı ifade eder.
- Kelime tanıma sürecinde önemli olan sesi ifade eden **harf** ile bu harfin ses değerinin çocuk tarafından doğru bir şekilde eşleştirilmesidir.

- Kelimenin anlamının kavranması için **doğru sesletim** gereklidir.
- Öğrenciler sınıf seviyeleri yükseldikçe (4 ve 5. sınıflar) kelime tanıma ve anlamada yetersiz kalmaktadırlar.
- **Kelime tanıma** ve **kelime anlama** aynı şeyler değildir.
- Örneğin çocuk *arşın* kelimesini doğru telaffuz edebilir ancak ne tür bir ölçü birimi olduğunu ve ne ifade ettiğini bilmeyebilir.
- Kelime tanıma süreci ilk okuma yazma öğrenimi açısından son derece önemlidir.

KELİME TÜRÜ

- *‘’yapıları, görevleri ve nitelikleri bakımından kelimelerin cümle içindeki işleyişlerine göre ayrıldıkları bölümlere* ***kelime türü*** *denir’’*
- Türkçede **isim** ve **fiil** olarak iki temel grup altında 8 kelime türü vardır.
- Bunlar; **isim, sıfat, zarf, fiil, edat, bağlaç, ünlem, zamirdir.**

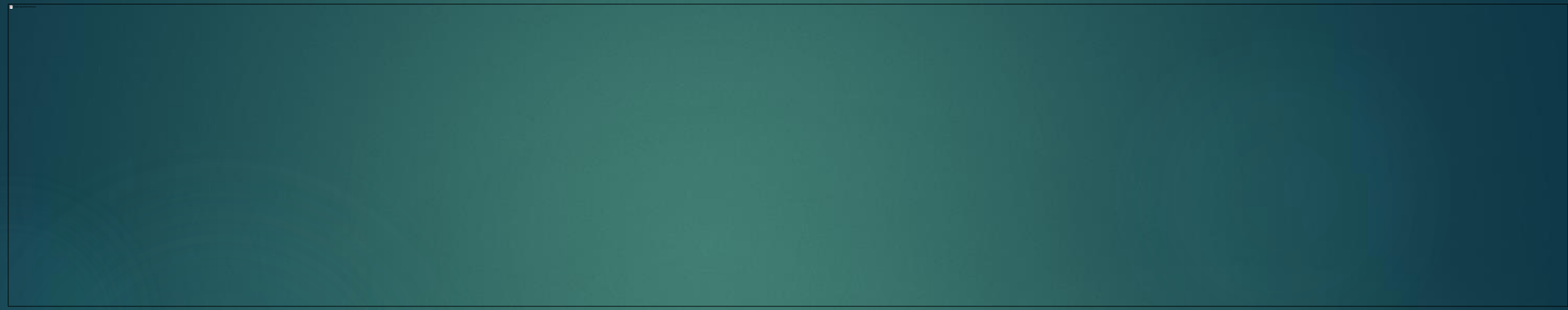
- Ana dili eğitiminin temel hedeflerinden biri de öğrencilerin kelime hazinelerini kelime türleri açısından zenginleştirmektir.
- Kelime türlerinin geliştirilmesi anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi demektir.

KELİME YAYGINLIĞI

- ‘’***Yaygınlık***, *bir kelimenin belli bir grupta yer alan kişilerce ortak olarak kullanılması anlamına gelmektedir.*’’
- Kelime sıklığı ve kelime yaygınlığı birbirine karıştırılmamalıdır.
- Kelime sıklığı, kelimenin kaç kere kullanıldığı ile ilgilidir; kelime yaygınlığı kelimenin kaç kişi tarafından ortak olarak kullanıldığı ile ilgilidir.

- Kişi *eğitim, ilgi, çevre, bireysel* ve *bölgesel* kullanımların etkisiyle bazı kelimeleri diğer insanlara göre daha sık kullanabilir.
- Örneğin genel sıklıkta gerilerde olan bir kelime bu kişi tarafından kullanılabilir. İşte yaygınlık bu gibi örneklerin ayıklanmasına yardımcı olmaktadır.

- Aşağıdaki tabloda bir dilde en sık kullanılan kelimeler ile bir metnin anlaşılma düzeyi arasındaki ilişki verilmiştir.

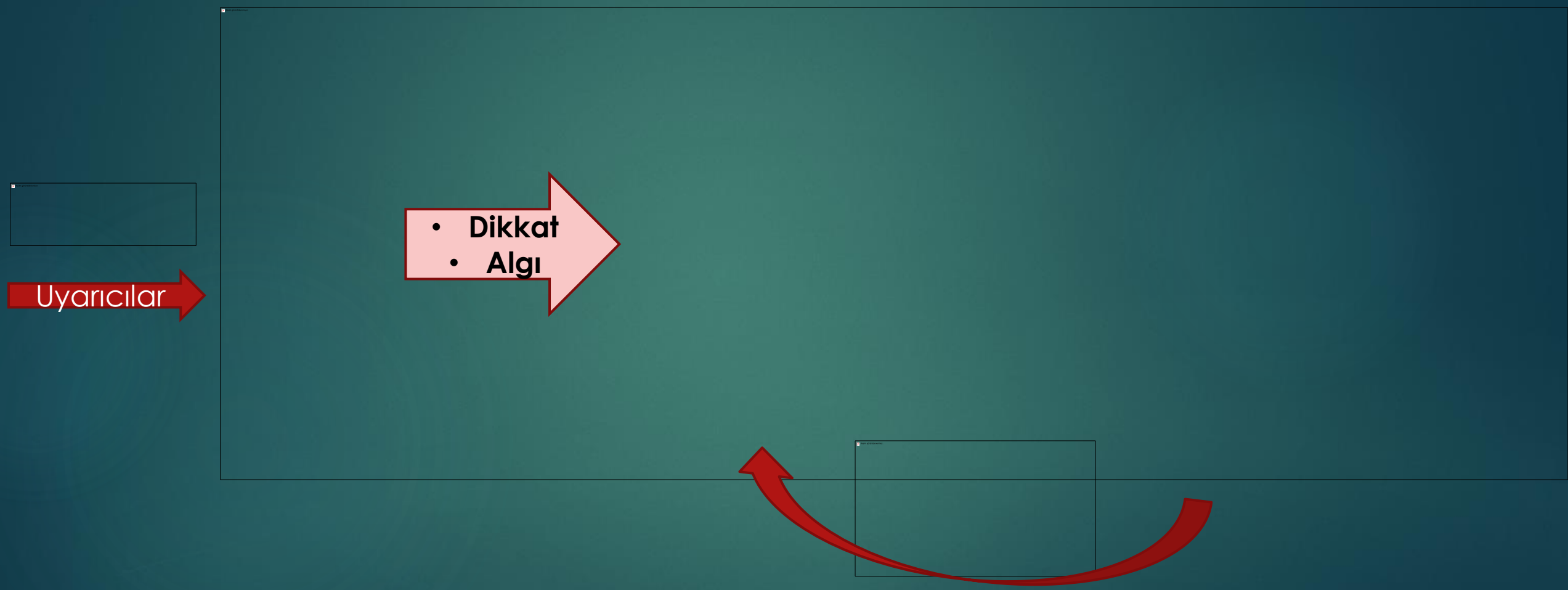
- Demek ki yaygın kelimelerin tespit edilip öğretimine öncelik verilmesi, ortalama bir metnin öğrenciler tarafından anlaşılabilirlik düzeyini artıracaktır.
- Bunun için öncelikle sınıf ve yaş seviyelerine göre öğretilmesi gereken **kelime listelerinin oluşturulması** ve öğrencilerin **kelime hazinelerinin tespit edilmesi** gerekir.

KILINIŞ ve GÖRÜNÜŞ

- Eylemlerin bir başlama, bir sürme, bir bitme anlatma özelliklerine *kılınış* denir.
- *Görünüş* ise yine eylemlerle ilgili bir dil bilgisi kavramıdır.

KISA SÜRELİ BELLEK

- Bilgi işleme sürecinin **ikinci aşamasıdır.**
- *‘’dikkat edilen ve algılanan bilginin duyusal kayıttan sonra geçtiği yerdir’’*
- Kısa süreli bellek **işleyen bellek** olarak da adlandırılır.

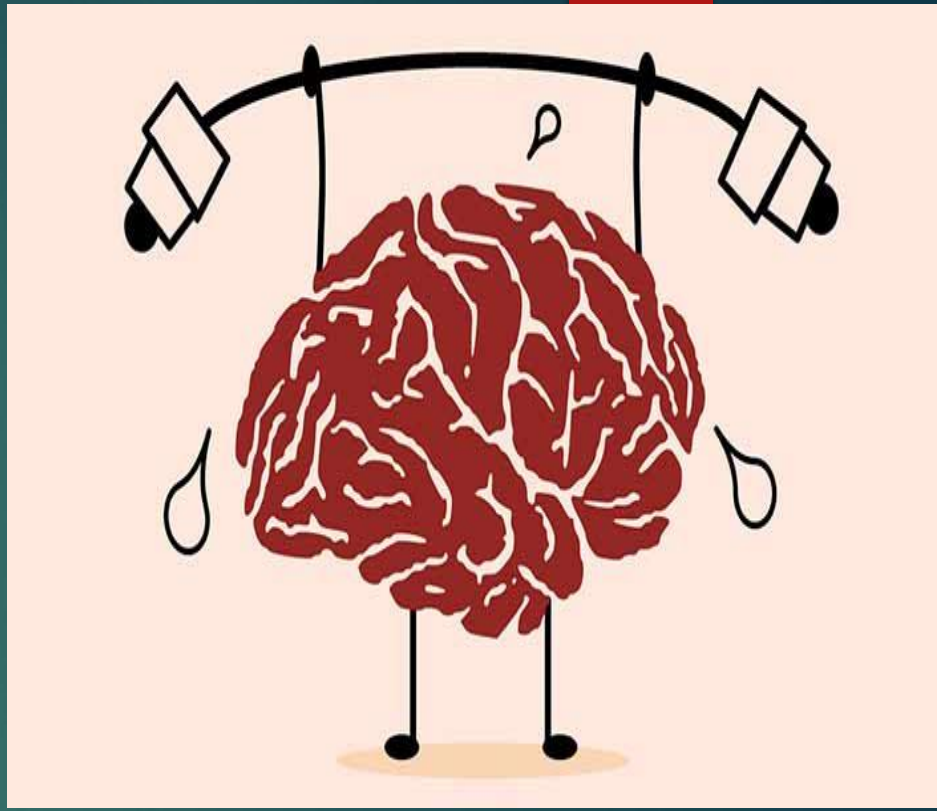

Uyarıcılar
• Dikkat
• Algı

- Kısa süreli belleğin birinci işlevi, **sınırlı miktardaki bilgiyi sınırlı bir zaman** süresi içinde **geçici olarak** depolanmasıdır.

- Bilginin kısa süreli bellekte kalma süresi **2 saniye** ile **20 dakika** arasında değişmektedir.

- Kısa süreli belleğe gelen bilgi **tekrar edilip** ve **kodlaması** yapılmazsa uzun süreli belleğe gitmez ve **unutulur.**

- Kısa süreli belleğin işleyen bellek olmasının bir sebebi de gelen bilgilerin USB'deki bilgilerle eşleştirilmesi, karılaştırılması ve bütünleştirilmesidir.

KİP

- *‘’Kök ve gövde durumundaki fiilin konuşan ve dinleyen ya da kendisinden söz edilen şahıslar açısından ne biçimde ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbıdır.”*

- Türkçede kipler **bildirme kipleri** ve **tasarlama kipleri** olarak 2’ye ayrılır.

KİPLİK

- Bir konuşmacının iletişim halindeyken bir olay ya da durum karşısındaki tutumunu anlatma biçimidir.

- Türkçede kiplik biçimbirimler *–(y)Abil, -malı ve mutlaka, elbette, belki, ola ki* belirteçleri ile anlatılır.

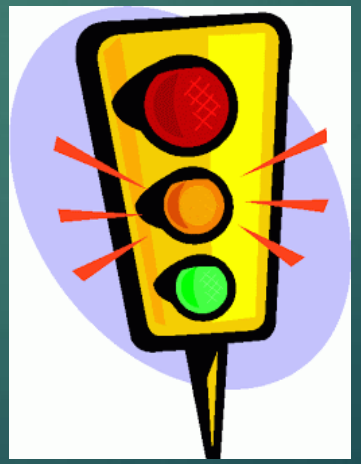
KOD

- İletişim sürecinin temel kavramlarından biridir.

- ‘*’Mesajın işaret haline dönüşmesinde kullanılan* ***simgeler*** *ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen* ***kuralların tümüne kod*** *denir.”*

- Kod, bir göstergeler sistemidir.
- Kod, uzlaşımsaldır.
- En çok kullanılan kod sistemi dildir.
- Bunun yanında sayılar, **işaretler** (*trafik işaretleri, beden dili işaretleri)* de birer koddur.

KOD AÇMA ve YORUMLAMA

- **Kod açma**, kaynaktan gelen mesajın içeriğinin alınıp çözümlenmesidir.
- **Yorumlama** ise kodu açtıktan sonra mesajın yeniden değerlendirilerek bir sonuca varılmasıdır.
- Kod açma ve yorumlama sonucundaki bilgiler her zaman uyuşmayabilir.

KODLAMA

- Mesajın içeriğinin kod sistemlerine dönüştürülmesidir.
- Bir mesaj çeşitli şekillerde kodlanabilir.
- Sözel işaretlere de davranışsal işaretlere de dönüştürülebilir.

KOLOKYUM

- Kolokyum, **uzman 3-4 kişinin** resmilikten uzak bir şekilde, **bir başkan yönetiminde** genellikle sosyal ya da siyasal bir konuyu tartışmasıdır.
- Bu tür tartışmalarda dil, bilimsel nitelikli terim ve sözcüklerden oluşur.
- Konuşma izin alınarak yapılır.

- **KOMPOZİSYON**
- Kompozisyon *birleştirme, birleşim* anlamlarına gelir.
- Yazıda kompozisyon ‘’*duygu, düşünce, görüş ve hayallerin düzenli bir biçimde açık, canlı bir anlatımla sözlü veya yazılı olarak anlatılmasıdır.*”
- Kompozisyonun **3 temel ögesi** vardır:
- **1.** Duygu, düşünce, görüş ve hayal
- **2.** Belirli bir düzen
- **3.** Açık, canlı ve çarpıcı bir anlatım

KONFERANS

- ‘’***Konferans***, *bilim adamlarının, sanatçıların* veya *uzman kişilerin* bilim, sanat ve teknoloji gibi alanlarda belli konularda bilgi vermek amacıyla bir kitle karşısında yaptıkları planlı konuşmalardır.’’

- Konferansta konuşma **tek kişi** tarafından yapılır.
- Konferansta **öğretici** yön ağır basmaktadır.

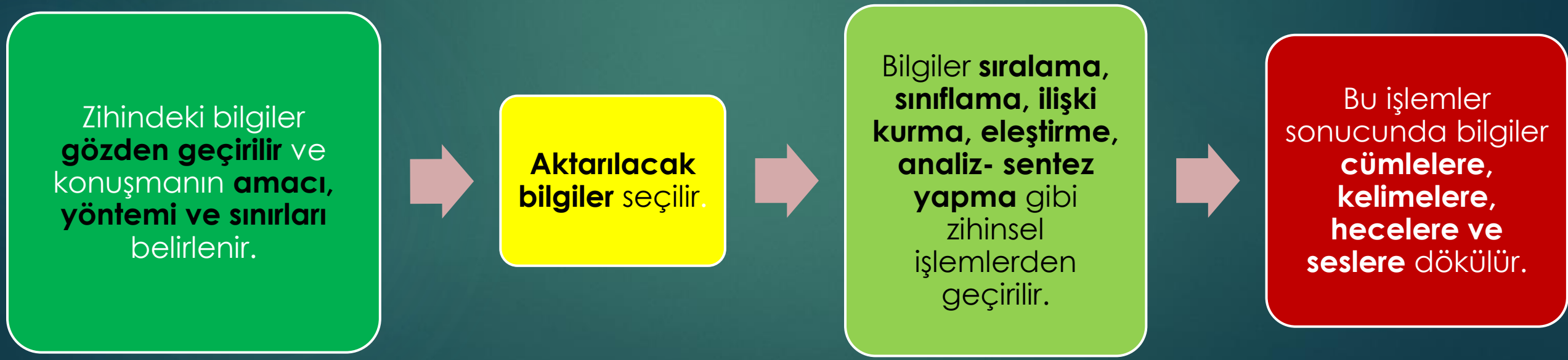

KONU

- Eserlerin içeriklerinde duygu, düşünce, olay veya durum gibi anlatılan temel şeydir.
- Bir yapıtın en kısa biçimde anlatılabilecek öykü olgusudur.
- Anlatılması amaçlanan şey konudur.
- Her yazı, bir konuyu anlatmak üzere kaleme alınır.

KONUŞMA

- Konuşma, zihinde başlayan ve düşüncelerin ifade edilmesiyle son bulan bir süreçtir.
- Konuşma süreci şöyle gerçekleşmektedir:

KONUŞMA DİLİ

- Bir milletin, bir dil birliğinin dilinin yazıyla ilişkili olmayan ve çeşitli özellikleri taşıyan yönüdür.
- Konuşma dili yazı diline göre daha hızlı gelişir ve değişir.

KONUŞMA HIZI

- **Diksiyonun** en önemli ögelerindendir.
- Konuşma uzmanları, olağan konuşma hızı **dakikada 125-175 sözcük** arasında olmalıdır derler.
- Konuşmada dakikada söylenen sözcük sayısı dillere göre değişir.
- Konuşma hızının yüksek olması **telaffuzu** olumsuz etkiler.

KRONEM FARKI

- Vokal uzunluğunun yarattığı anlam farkına kronem farkı denir.
- *Alem: Bayrak / Âlem: Dünya* kelimeleri arasında vokal uzunluktan kaynaklı kronem farkı vardır.

KUANTUM ÖĞRENME

- ***Kuantum öğrenme,*** *beyindeki tüm sinirsel ağların kullanılarak anlamlı bilgi oluşturmak için yapıları bir araya getirmedir.*

- Kuantum öğrenme **Dr. Georgi Lazanov'un** çalışmalarına dayanır.
- Kuantum öğrenme *temeller, ortam, tasarım ve çevre* olmak üzere **4 ilke** üzerine yapılandırılmıştır.
- Kuantum öğrenmede **öğretmen** faktörü son derece önemlidir.

KURGU- KURGULAMA- KURMACA

- Kurgu, kurgulama ya da kurmaca, gerçek dünyadan alınan malzemenin yazarın hayal dünyasında sanatsal bir biçime, aleme dönüştürülmesidir.
- Türkçe öğretiminde, özellikle eğitimsel değerler yönünden incelenmiş kurmaca metinlere ihtiyaç vardır.

- **KÜLTÜREL İKİ DİLLİLİK**
  - İki dilliliğin bir türüdür.
  - Kültürel iki dillilik grubuna giren çocuklar, ikinci dili örgün eğitimde birinci dillerine ek olarak öğrenirler.
  - Bu tür iki dillilik durumunda, ***kişi her iki dili de çok iyi bildiği halde her alanda iki dili rahatlıkla kullanamaz.***

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

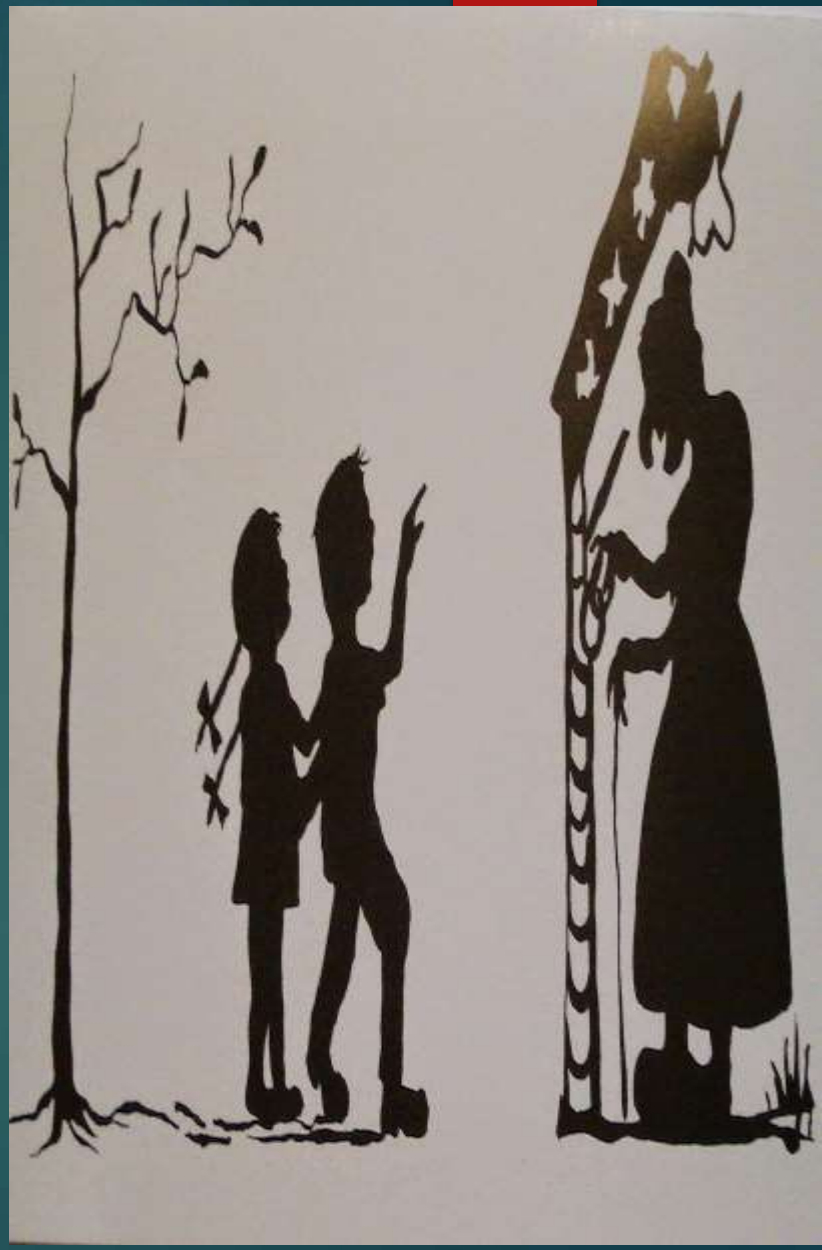

- **MAKALE**
- Makale, *gazete ve dergi yazısıdır.*
- Fıkranın ağabeyidir.
- Makalede fıkra gibi okurları bilgilendirme, gerçekleri sunma amacıyla yazılır.
- Ancak makale bir düşünceyi ya da savı kanıtlamaya çalışır.

- Fıkrada kanıtlama düşüncesi yoktur.
- Makale **her konuda** yazılabilir.
- Makaleler belli **uzmanlaşmış** kişiler tarafından yazılır.

- **MASAL PARODİSİ**
- Çocuk edebiyatı ile ilgili önemli kavramlardandır.
- ‘*’Masalların ana kurgusunu kullanarak oluşturulan güncel öykülere masal parodisi denir.*”
- Bu tür çalışmalarda amaç öğrencinin sorunları dışa vurması ve rahatlamasıdır.
- Bazen bilinen bir masalı ders konusu olarak ele almak sıkıcı olabilir. Öğrencilerin kendi sorunlarını masallarda görmeleri derse ilgilerini artırabilir.

- Parodilerin bir diğer özelliği de masallardaki dünyanın günümüz dünyasından farklı olmadığını göstermesidir.
- En bilinen masal parodisi Almanya' da Sophia Brandes tarafından '***'Pamuk Prenses 85''*** 'tir.
- Dil öğretiminde kullanılmak amacıyla Türk masalları üzerinde benzer çalışmalar yapılabilir.

- **MATERYAL TASARIMI**
- ‘*’Öğretim amacıyla hem materyallerin hem de görsel- işitsel unsurların öğretim hedefine yönelik seçimi, üretimi, kullanımı ve bunlardan etkili şekilde yararlanılmasına”* denir.

- Materyallerdeki *renk, yazı, resim, grafik, hareket* gibi unsurlar öğrenme üzerinde etkilidir.

- **Edgar Dale** materyallerin işlev ve önemini şöyle belirtmektedir:
  - 1. Öğrenme ortamlarına katılan **duyu sayısı** ne kadar artarsa öğrenci o kadar iyi öğrenir ve geç unutur.
  - 2. En iyi öğrendiğimiz şeyler **kendi kendimize yaparak** öğrendiklerimizdir.
  - 3. en iyi öğretim **basitten karmaşığa, somuttan soyutadır.**

- Ana dil öğretiminde, konuların kavratılmasında, karmaşık konuların anlatımında materyal kullanımı önem arz etmektedir.

Yaşantı Konisi (Dale)

- **MEDYA OKURYAZARLIĞI**
- Medyanın kötü etkisi altına kalmış insanları korumak için eğitsel bir araç olarak oluşturulmuş bir kavramdır.

- Bu konuda ilk sistematik tanımlama **1978**'te **Srikka Minkinken** tarafından yapılmıştır.

- Bu kavram genelde ‘ *’medya aracılığı aktarılan sembolleri kodlayabilme, kod çözebilme, analiz sentez yapabilme”* şeklinde tanımlanır.

- Türkçe dersleri öğrencilere medya okuryazarlık farkındalığı kazandırma açısından etkili niteliklere sahiptirler.

- **METİN**
- Metin (*Latince textus: dokuma > texere: dokumak*) bir bildirişim ortamında bir veya birden kişi tarafından sözlü veya yazılı olarak üretilen dil dizgesi bütünüdür.
- Bildirişim işlevi olmayan yazılı veya sözlü belge, metin değildir.
- Dilsel açıdan metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturulan tümceler dizisidir.

- **METİN ADACIĞI**

- ‘***’Metin adacığı,*** çok sesli metinlerde yazarın kendisinin sorumluğunu üstlenemeyeceği bir sözü yansıtmak istemesi üzerine başvurduğu bir yoldur.’’

- Metin adacığı tırnak, iki çizgi ya da italikle vurgulanabilir.

- **METİN YAPILARI (Küçük Yapı / Büyük Yapı / Üst Yapı)**
- Bütün metinlerde 3 tür yapı vardır:
  - *Küçük yapılar, büyük yapılar ve üst yapılardır.*

- ***Küçük yapıları*** *kelime, cümlecik ve cümlelerden* oluşur.

- ***Büyük yapıları*** *paragraflar, metnin en belirgin bölümleri* kısacası tümü oluşturmaktadır.

- **Üst yapı** ise metnin daha çok türünü belirleyen yapıdır. *Öyküleyici*, *bilgilendirici* ya da *şiir* gibi.

- Metnin türünü bilen öğrenciler metinlerdeki mantık yapısını, düşünce akışına da kolay bulurlar.

- **METİNDİLBİLİM**
- Metni oluşturan ögelerin ve metindeki dilsel düzenlerin çözümlenmesi ile ilgili dilbilim dalıdır.

- **Metindilbilim konuları şunlardır:**

1. Metni oluşturan ögelerin yapısal ve işlevsel düzenleri
2. Metin türleri ve alt türler
3. Metinlerin işlemlenmesinde disiplinler arası çalışmalar
4. Biçembilim ve söz bilim ilişkileri

- **METİNLER ARASILIK**
- Metinsellik ölçütlerinden biridir.
- Metinler arasılık kavramını ilk kez tanımlayan **Julia Kristeva** metne *alıntılar mozaiği* demiştir.

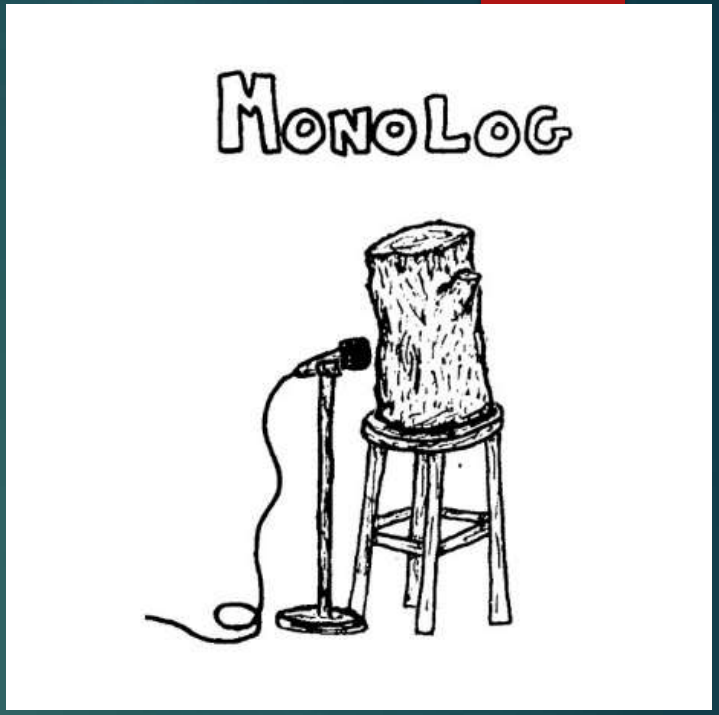
- Metinlerarasılık kuramına göre;
  - Hiçbir metin diğer metinlerden soyutlanmış bir ürün değildir.
  - Hiçbir metin tek başına yazılmamıştır, tek başına okunamaz ve tek başına anlamlandırılmaz.

- **METİNLERLE İLİŞKİLENDİRME**
- Öğrencilerin okudukları metinler arasında ilişki kurmasını sağlayarak düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir okuma türüdür.

- Öğrencilerden metinler arasında konu, yer, zaman, düşünce ve olay bakımından ilişki kurmaları istenir.

- **METİNSELLİK ÖLÇÜTLERİ**
- Metinsellik, metnin oluşması için gerekli koşullar olarak düşünülür.

- Dressler bu ölçütleri metin içi ve alıcıya yönelik olarak 2 ‘ ye ayırır:
- Metin içi ölçütler ***tutarlılık*** ve ***bağdaşıklıktır.***
- Alıcıya yönelik ölçütler ***amaçlılık, durumsallık, bilgi vericilik, benimsenebilirlik*** *ve* ***metinler arasılıktır.***

- **MONOLOG**
- Tek kişinin bir öyküyü komik bir şekilde anlatmasıdır.
- Monolog, **meddah** oyununa benzer.
- Monolog çalışmaları dil öğretiminde, konuşma ve yaratıcı becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilir.

- **MOTİVASYON ve GÜDÜLEME**
- Motivasyon ve güdüleme, Türkçe öğretimi açısından büyük önem taşır.
- ‘’**Motivasyon**, herhangi bir şekilde eylemde bulunma eğilimidir.’’
- ‘’**Güdü** ise bir ihtiyaç ya da istek olarak tanımlanabilir.’’
- Hemen hemen bütün davranışlarımızın temelinde güdü ve motivasyon yer almaktadır.

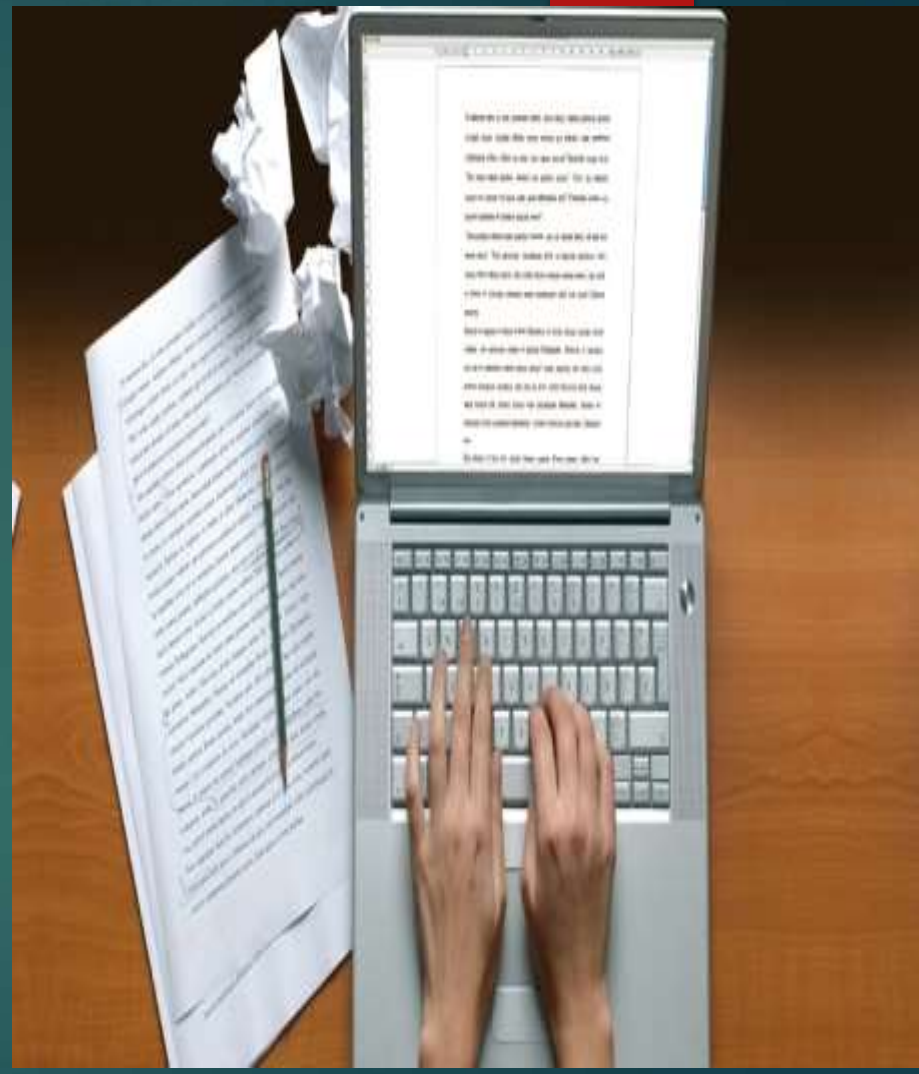
- Türkçe öğretiminde ***hazırlık çalışmaları,*** önemli ölçüde motivasyonu ve güdülenmeyi sağlayan bir süreç olarak değerlendirilir.

- *Fıkra, atasözü, şiir, bilmece veya bir hatıra üzerinde konuşma,* metnin yer aldığı kitabın sınıfa getirilmesi, metinle ilgili karşılaştırma yapma, tasvirler ve karşılaştırmalar yapma, aktüel bilgiler ve sorular motivasyonu sağlayıcı etkinlikler olarak düşünülebilir.

- **MULTİFONKSİYONEL YAZARLIK**
- Bu düzey, *okuma- yazma ve aritmetikle ilgili temel bilgi ve becerileri edinmeyi, bunları bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel anlarda kullanmayı ve giderek bireyin kapasitesini sonuna kadar geliştirmeyi sağlayan bir düzeydir.*

- Ayrıca bu düzey bilgi edinmenin kapısı olarak görülmektedir.

- **MÜLAKAT**
- Röportaj türünün daha özel biçimidir.
- ‘ ’*Toplum tarafından merak edilen kişileri tanımak ve topluma tanıtmak, toplumu ilgilendiren önemli bir konuyu aydınlatmak üzere ünlü kişilerle veya uzmanlarla yapılan konuşmalardan elde edilen sonuçları aktarmak amacıyla yapılan görüşmelere* **mülakat** denir.”

- Mülakat türünde konuşmacı, görüşme yaptığı kişinin görüşlerini **değiştirmeden** yazıya aktarır.

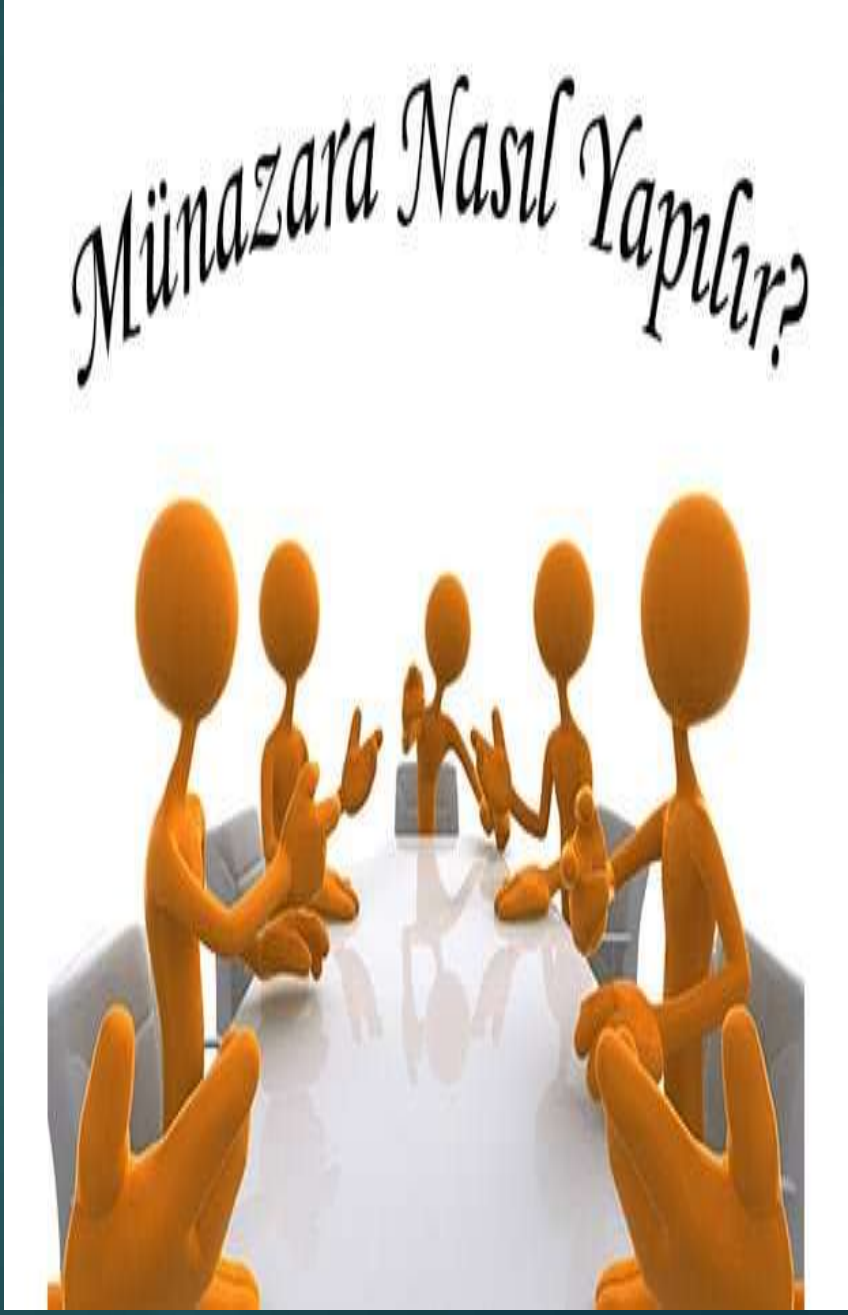

- **MÜNAZARA**
- Münazara, iki tartışma grubunun bir konuyla ilgili iki karşıt görüşü bir jüri önünde savunmalarıdır.
- Öğrenme- öğretme ortamında sıkça kullanılır.
- Münazarada her zaman **kazanan bir taraf** vardır.
- Münazarada yanlış olan görüş kazanabilir.
- Münazaralar genellikle **60- 75** dakikalık bir sürede gerçekleştirilir.

- Münazarada bir jüri vardır ve jüri bir değerlendirme çizelgesi hazırlayıp taraflara ayrı ayrı puanlar verir.

- Münazara sonunda jüri, *sunuş tarzı, kanıtların ve yorumların inandırıcılığı, konuşma yeteneği, nezaket, ifade şekli* gibi sözlü anlatım ilkelerine göre konuşmacıları değerlendirir ve kazanan tarafı ilan eder.

- Münazarada gruplar en az **üçer kişiden** oluşur.
- Her grup kendine bir **başkan** seçer. Başkan son konuşmayı yapan kişidir.
- Münazarada amaç **jüriyi** etkilemektir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

NESNEL BİLGİ/ OBJEKTİF BİLGİ

- *Kişisel duygu ve düşüncelerden arındırılmış, çoğu zaman bilimsel verilere dayalı bilgilere* **nesnel bilgi** denir.
- Bireyin öznel yargıları nesnel yargılardan ayırt edebilmesi zihinde eleştirel düşünceyi oluşturup geliştirmesini sağlar.

NİTEL ARAŞTIRMA

- Bilimsel araştırma yöntemlerinden biridir.
- Nitel araştırmalar **gözlem, görüşme** ve **doküman analizi** gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve olayların doğal ortamda gerçekçi bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır.

NOT ALARAK DİNLEME

- Bilgi için dinlemede kullanılan bir not tutma tekniğidir.
- Kısaca dinlenilen bir konuşmadan veya metinden notlar alınmasıdır.
- Ortalama bir öğrenci, bir metni;
  - ✓ Sadece okursa ➡ **%20**'sini,
  - ✓ Okuyup dinlerse ➡ **%40'**ını,
  - ✓ Okuyup dinledikten sonra yazarsa ➡ **%60**'ını hatırlayabilmektedir.
- Not almada en önemli nokta, ana düşüncelerin bulunması ve kişinin kendi cümleleriyle ifade edilmesidir.

NOT ALARAK OKUMA

- Bu teknikte amaç, öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak, onların önemli bilgi, düşünce ve olayları hatırlamalarını sağlamaktır.
- Not alma sürecinde kavram ve zihin haritalarından yararlanılabilir.

NOT ALMA

- Not alma, öğrencinin konunun özünü yakalamak için *kısaltmalar yapma, konuyu resimleme, sembol kullanma* vb. teknikler kullanmasıdır.
- Burada dikkat edilmesi gerekilen en önemli husus öğrencinin **kendi kelimeleriyle** konunun özetini çıkarmasıdır.

- **NÖRON**
  - Temel sinir hücresidir.
  - *Öğrenme, hatırlama, düşünme* gibi bilişsel davranışların yanı sıra tüm insan davranışlarının temelinde nöron bulunur.
  - İnsan beyninde **13 milyara** kadar sinir hücresi olduğu düşünülmektedir.
  - Sinir hücrelerinin insan belleğinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Bilginer Onan

OKUMA

- Dil merkezli **anlama** süreçlerinden biridir.
- Kısaca alıcının yazılı bir metin karşısında yaptığı düşünsel bir etkinliktir.
- ***Okuduğunu anlama*** ise mevcut bilgilerle dışarıdan gelen bilgilerin bir dizi zihinsel işleme tabi tutularak tutarlı sonuçların elde edildiği bir süreçtir.

OKUMA EĞİTİMİNİN FİZİKSEL UNSURLARI

- Okumanın fiziksel unsurları okuma sürecinde devreye giren *siliyer kaslar* ve *irin, lens, retina, sarı nokta* gibi fiziksel unsurların dışında **netlik açısı, netlik alanı, okuma mesafesi** ve **göz hareketleri**nden oluşur.

OKUMA HIZI

- Okunan kelime sayısının / dakika sayısına bölünmesiyle okuma hızı tespit edilir.
- Okurken dudakları hareket ettirmek, geri dönüşler yapmak ve iç sesini kullanmak okuma hızını engelleyen unsurlardandır.

OKUMA MODELLERİ

- Okuma becerilerini geliştirmeye yönelik modellerdir.
- **4 okuma** modeli vardır. Bunlar;
  - ✓ Açıklayıcı Okuma Modeli
  - ✓ Etkileşimsel Okuma Modeli
  - ✓ Okuma Teknikleri Modeli
  - ✓ Örnekleme Modeli

OKUMA STRATEJİLERİ

- Okuma eylemi sırasında bireyler tarafından metinleri anlamayı kolaylaştırmak için uygulanan **zihinsel taktiklerdir.**
- Anlama sürecindeki sorunları ortadan kaldırmak için okuyucu tarafından alınan önlemler de denilebilir.

OKUMA TİYATROSU

- Bir metnin yapısını, dilini ve şahıs kadrosunun özelliklerini anlamak için geliştirilmiştir.
- Okuma esnasında ***beden dili, vurgu, ezgi ve tonlama*** yoğun bir şekilde kullanılır.

UYGULANIŞI:

1. Bir metin okunur.
2. Metin diyaloglara dönüştürülür ve tiyatro haline getirilir.
3. Metnin içeriği değiştirilmez.
4. Her öğrenci okuyacağı bölüme hazırlanır.

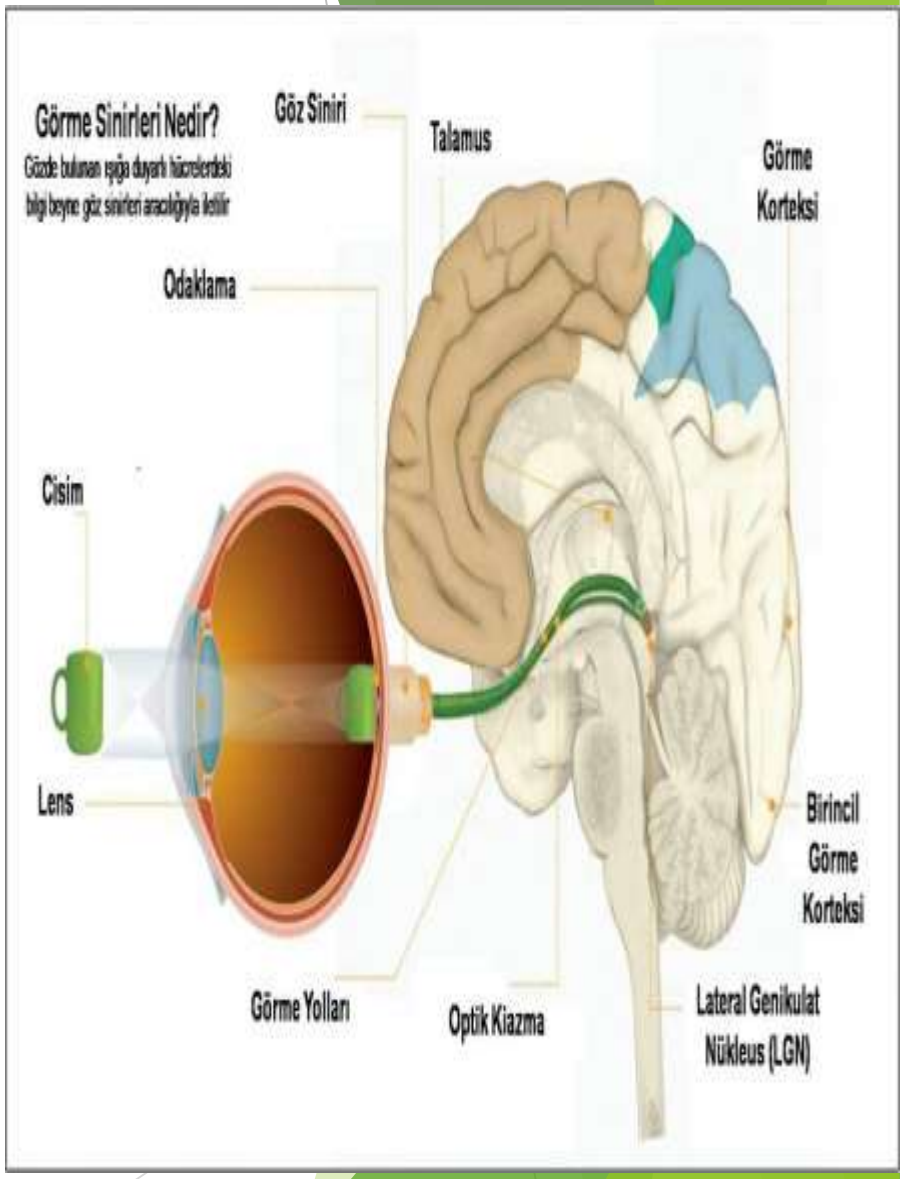
OKUMA YAKLAŞIMLARI

- Okuma öğretimi konusunda **3 yaklaşım** vardır.

1. Parçadan Bütüne Yaklaşım (ses+harf+kelime+cümle..)
2. Bütünden Parçaya Yaklaşım (ön bilgiler+ metin)
3. İnteraktif Yaklaşım (parçadan bütüne+ bütünden parçaya)

OKUMANIN ZİHİNSEL UNSURLARI

- Göz ve göz kasları sayesinde, gözün netlik alanı içine giren kelime veya kelime grubu, beynimizde *Görüntü, Görüntü Tanıma, Görüntü Yorum Alanı* merkezlerinde değerlendirilir.

- **OKUMAZ YAZMAZLIK**
- Bireyin günlük hayatıyla ilgili kısa ve basit bir cümleyi anlayarak okuyup yazmamasına denir.

OKUNABİLİRLİK

- Okunabilirlik, *bir yazıyı belli bir düzeydeki öğrencinin okuyup anlayabilmesi* şeklinde tanımlanır.
- Ana dili öğretiminde okunabilirlik önemli bir unsurdur.
- Metnin okunabilirlik seviyesi çocuğa ne kadar uygunsa anlama da o kadar iyi gerçekleşir.

OKURYAZARLIK

- Okuryazarlık, genellikle bireyin yazılı işaretleri, yani okuma ve yazmayı en basit şekilde anladığı zaman başlamaktadır.”
- Bazı dönemlerde, sadece adını okuyup yazabilene okur-yazar denilirken, bazı toplumlarda ise okuduğu kelimeleri hatırlama (anlamadan uzak) durumu olarak anlaşılmıştır.

- Dünyada 1950'li yıllardan beri ele alınan okuryazarlık kavramı, *bireyin adını ve soyadını yazabilmesi ve imza atabilmesinden başlamış, daha sonra sırasıyla okuduğu kelimeleri hatırlama, basit bir cümleyi anlayarak okuma-yazma, ilkokul mezunu kadar bilgili olma, modern toplumun gerektirdiği faaliyetler için yeterli becerilere sahip olma* şeklinde evrilmiştir.

OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ

- Okumaz-yazmazlık
- Yarı Okuryazarlık
- Temel Okuryazarlık
- Gizli Okumaz-yazmazlık
- Fonksiyonel Okuryazarlık
- Multi-fonksiyonel Okuryazarlık

OLAY/ VAKA

- Anlatmaya dayalı türlerdeki en önemli unsurdur.
- Anlatmaya dayalı olan masal, hikaye, roman ve tiyatro gibi eserlerde bulunan tüm unsurlar olaya bağlı olarak şekillenir.
- Olay kavramı, en genel anlamıyla iki unsur arasındaki ilişkiler ve etkileşimler bütünüdür.
- Okuma ve dinleme becerilerinin gelişimi açısından öğrencilerin okudukları metindeki olayı kronolojik ve mantıklı bir şekilde özetleyebilmeleri gerekir.

OLAY ÖRGÜSÜ

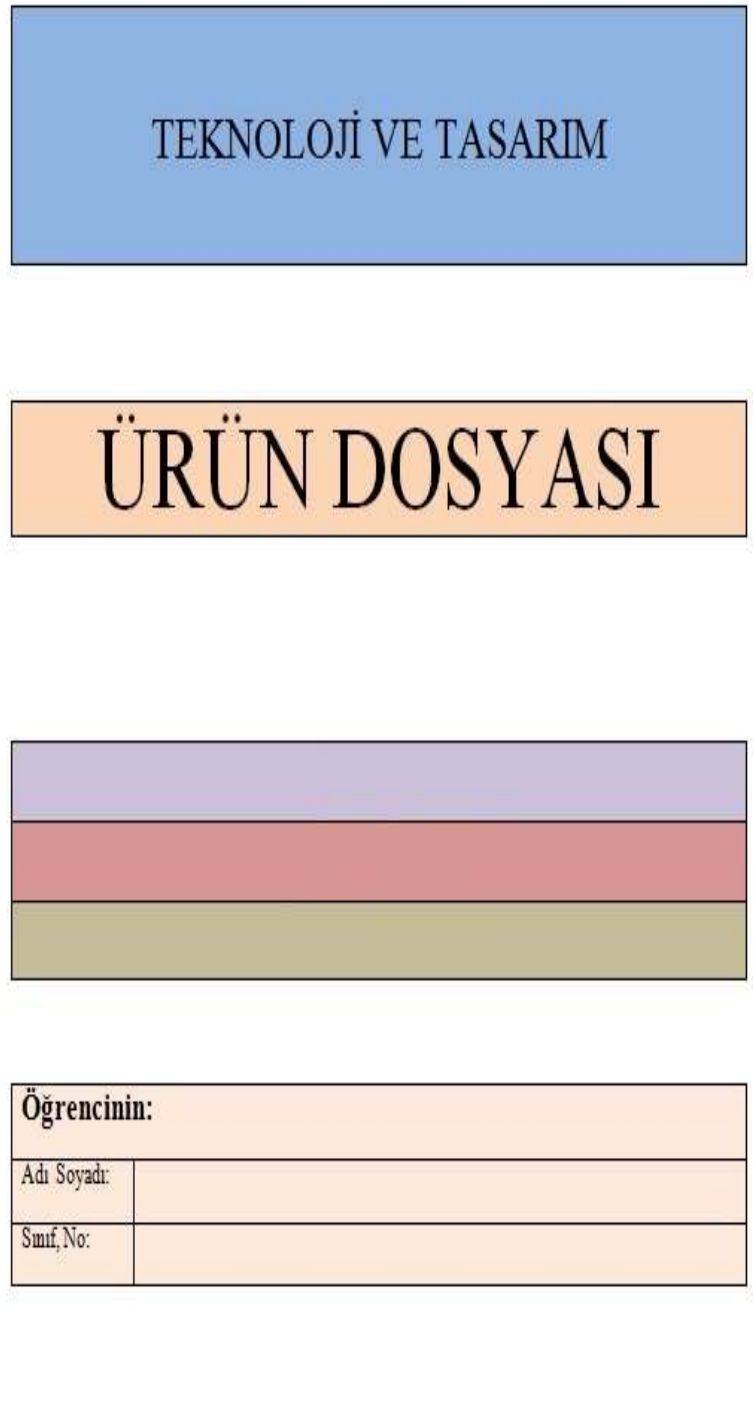
- Olay örgüsü, roman ve hikaye gibi eserlerde yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir.
- Bu sistemin alıcı tarafından kavranması son derece önemlidir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI

- Öğrencilerin dönem veya yıl boyunca yaptıkları çalışmaların belli standartlara göre organize edilmiş bir koleksiyonudur.

- **Bu koleksiyonda;**
  - öğrenciler tarafından yapılan ödevler,
  - araştırmalar,
  - fotoğraflar,
  - resimler,
  - ses kayıtları,
  - grup ödevleri ve projeler,
  - öğretmen kontrol listeleri,
  - kitap okuma listeleri gibi çalışmalar yer almaktadır.

ÖĞRENME

- Öğrenme, bireyin çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda meydana gelen nispeten ***kalıcı izli davranış değişiklikleridir***.
- Yapılandırıcı yaklaşıma göre dil, öğrenmenin en temel aracıdır.

ÖĞRENME/ ÖĞRETME SÜRECİ

- Öğrenme öğretme süreci, ‘*’eğitimin planlı ve programlı bir şekilde belirli bir zaman diliminde, belirli bir mekanda, belirlenmiş amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen bölümüne denir.”*

- **İlköğretim İkinci Kademede Öğrenme Öğretme Süreci 5 aşamadan** meydana gelmektedir:

1. HAZIRLIK	2. OKUMA-ANLAMA/ DİNLEME-ANLAMA	3. KONUŞMA	4. YAZMA	5. DİL BİLGİSİ
a. Derse Hazırlık b. Metne Hazırlık				

ÖĞRENME ALANI

- Öğrenme alanı, öğretim programında, kazanımlarla yapılandırılmış olan temel dil becerilerini ifade etmektedir.
- **Dinleme, okuma yazma, konuşma, dil bilgisi, görsel okuma ve görsel sunu** programdaki öğrenme alanlarıdır.
- Türkçe öğretimi, bu alandaki kazanımlar sayesinde yürütülmektedir.

ÖĞRENME STRATEJİLERİ

- Öğrencinin bilgi kazanma faaliyetini gerçekleştirirken kullandığı zihinsel süreçlerin tamamı öğrenme stratejilerini oluşturmaktadır.

Öğrenme stratejileri temel olarak şu başlıklarda toplanabilir:

1. Dikkat stratejileri
2. Tekrar stratejileri
3. Anlamlandırmayı artırma stratejileri
4. Yürütücü biliş stratejileri
5. Duyuşsal stratejiler

ÖĞRETİM

- Okullarda yapılan ***planlı, kontrollü*** ve ***örgütlenmiş*** öğrenme faaliyetlerine öğretim denir.
- Bir ***formal eğitim*** türüdür.

ÖĞRETME

- Öğretme en geniş anlamıyla **öğrenmeyi sağlamaktır**.
- Öğretmede anne- baba, akran grupları, kitle iletişim araçları önemli rol oynayan ögelerdir.

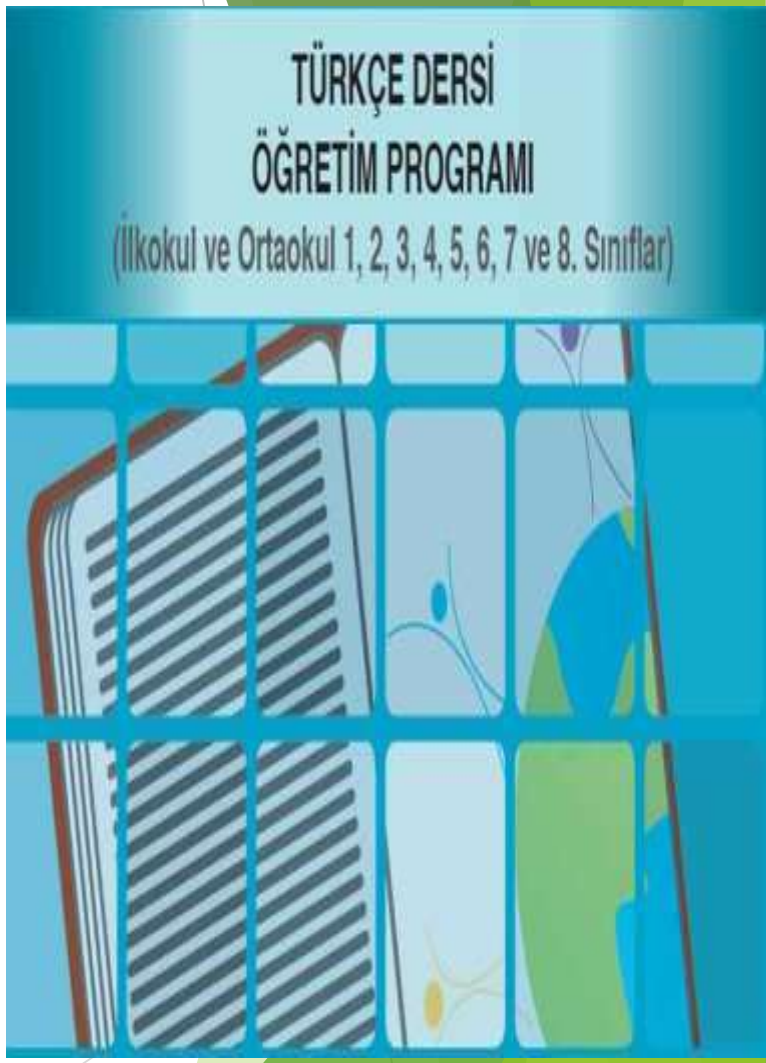
ÖĞRETİCİ METİNLERİ OKUMA

- Okuma türlerinden biridir.
- Öğrenci öğretici metinleri okurken <u>şu hususlara dikkat etmelidir:</u>

ÖĞRETİM PROGRAMI/ MÜFREDAT

- Öğretim programı, ‘’bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için okunması gereken ders ve konuları kapsayan plan, müfredat, ders programı, müfredat programı’’ olarak tanımlanır.
- Öğretim programı eğitim programı içerisinde yer alır.

ÖLÇME

- **Ölçme**, öğretim etkinliklerin ***sayısal verilerle ifadesidir.***
- **Değerlendirme** ise bu sayısal ifadelerin belli ölçütlere göre **yorumlanmasıdır.**
- Türkçe öğretiminde, ölçme ve değerlendirmede kullanılan araç ve yöntemler şunlardır:

Eğitimde Kullanılan Ölçme Araç ve Yöntemleri

A. Geleneksel Ölçme Araç ve Yöntemleri

1. Yazılı Yoklamalar
2. Kısa Cevaplı Testler
3. Doğru-Yanlış testleri
4. Ödev ve Projeler
5. Sözlü sınavlar
6. Çoktan Seçmeli Testler

B. Diğer Ölçme Araç ve Yöntemleri

1. Portfolyolar (Öğrenci gelişim dosyası)
2. Öz değerlendirme
3. Gözlem Formları
4. Performans değerlendirme çizelgeleri (kontrol listeleri veya dereceleme ölçekleri)
5. Tutum ölçekleri
6. Kavram haritaları
7. Gösteriler, Anektodlar, Tartışmalar, Sergiler, Görüşme (Mülâkat), Projeler, Araştırma Kâğıtları vb.

ÖN BİLGİ

- Ön bilgi uzun süreli bellekteki edinilmiş bilgilerin kısa süreli belleğe çağrılmasıyla oluşturulan bilgilerdir.
- Yapılandırıcı yaklaşımda ön bilgi öğrenmenin anahtarı olarak kabul edilmektedir.

ÖNERME AĞI

- Önerme, doğru ya da yanlış olduğuna karar verdiğimiz ***bilginin en küçük parçasıdır.***
- Bilgiler bellekte ayrılmış halde değil birbiriyle belli bir dizi halinde ilişkili olarak organize bir şekilde bulunurlar.
- Bu ilişki ağı bireyin bilgiyi aktif olarak düzenlemesiyle oluşur.
- Yapılandırıcı yaklaşımın hareket noktası da budur.

ÖNVARSAYIM VE SEZDİRİM

- ***Önvarsayım,*** ‘’***bir sözcede dinleyiciye ulaştırılmak istenen bildirinin dışında kalan, tartışma götürmeyecek şekilde sunulan bilgi”*** olarak tanımlanır.
- *‘’Kardeşimin çocuğu hasta”* tümcesinin içerdiği ‘’*Kardeşimin çocuğu var”* ve ‘’*Çocuk hasta*” önermelerinden birincisi önvarsayım, ikinciyse sunulan bilgidir.
- Ya da ‘’*Katil aramızda”* cümlesi ‘’*Falanca öldürüldü”* önvarsayımını içermektedir.

- **Önvarsayımın bazı özellikleri şunlardır.**
  - 1. Uzlaşımsal niteliktedir.
  - 2. Yüzey yapıda görünmez.
  - 3. Edimsöz niteliği taşır.
  - 4. Dilsel ipuçları kullanılarak ulaşılır.
- **Sezdirim** ise bir bağlam ya da sözceleme durumunda verilen bilgilerden çıkarım yoluyla ulaşılabilecek bilgiyi belirtir.

ÖRNEKSEME

- Öğrencinin, başkalarının yaptıklarını örnek alarak kendince yeni örnekler üretebilmesine **örnekseme** denir.
- **Kapkara** ve **sapsarı** kelimelerinden hareketle çocuğun **kupkuru** örneğini vermesi.

ÖRTÜK BİLGİ

- Çocuğun ailesinden ve yakın çevresinden edindiği bilgidir.

ÖRTÜK PROGRAM

- Okulun dolaylı olarak öğrencilere kazandırdığı her şey, örtük program kapsamına girmektedir.
- Sadece dersle ilgili değil, ders dışı etkinlikleri de içine alan çok geniş bir kavramdır.
- Örtük program değer ve kültür aktarımında önemli bir rol oynar.

ÖRTÜLÜ ANLAM

- Bir sözcenin içerdiği açık anlam üzerinden erişilebilecek öncüller aracılığıyla sezdirilen anlamdır.
- Örtülü anlamlar bir veya birden fazla kişiler arasında ortak uzlaşımlar meydana getirebilir. Bu da dilin gelişmesini sağlar.

ÖZDEŞLİK KURAMI

- ***Birinci*** ve ***ikinci dil edinimi*** süreçlerinin eş değerde gerçekleştiğini savunan kuramdır.

ÖZ DEĞERLENDİRME

- *Belli bir konuda, bireyin kendi kendisini değerlendirmesidir.*
- **Öz değerlendirme bireyin ;**
  - ✓ kendi yeteneklerini keşfetmesine,
  - ✓ güçlü ve zayıf yönlerini tanımasına,
  - ✓ güdülenmesine,
  - ✓ davranışlarını kontrol altına almasına yardımcı olur.
- Öğrencilerin kendilerini değerlendirirken yanlı tavırlar sergilediği göz ardı edilmemelidir.

ÖZ DÜZENLEME

- ***Öz düzenleme,*** bireyin kendi davranışlarını inceleyip, kendi kriterleriyle karşılaştırarak, hükme varması ve gerekirse davranışlarını kriterlerine uygun hale getirmesidir.
- Örneğin ‘’**arkadaşları ile sinemaya gitme yerine evde kalıp ders çalışan bir öğrencinin”** davranışı öz düzenleme kavramını örneklendirmektedir.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

- ***Özel öğrenme güçlüğü*** gördüğümüz, duyduğumuz veya tanımaya çalıştığımız şeylerin algılanmasıyla ilgili bir sorun olarak yaşanmaktadır.
- ***Özel öğrenme güçlüğü*** çocuk okula başladığında ve akademik becerileri kazanmakta başarısız olduğunda ortaya çıkar.
- Bu çocukların zekası ve başarısı yaşıtlarına oranla düşüktür.

ÖZET ÇIKARMA

- Okunan bir parçanın, dinlenen bir konuşmanın ana düşüncelerini belirtmek üzere sözlü ya da yazılı özetinin çıkarılmasıyla gerçekleşir.
- Özet yazılı veya sözlü bir metnin ayrıntılardan arındırılmış, **temel fikrini** veya bu fikri destekleyen yan düşünceleri içeren birkaç cümleden oluşur.

ÖZETLEYEREK OKUMA

- Amaç, sözlü ya da yazılı olarak metni ana hatlarıyla ifade etmektir.
- **Uygulaması;**
- Metni okumaya başlamadan önce tahtaya;
- ✓ "*Metinde geçen **şahıs ve varlıklar** kimler/nelerdir?"*
- ✓ *"Olaylar **nerede** ve **ne zaman** geçmektedir?"*
- ✓ *"Metnin **giriş** ve **sonuç** bölümlerinde ne tür değişiklikler olmuştur?"* gibi sorular yazılır.
- Öğrenciler metni dinlerken veya okurken bu soruların cevaplarını bulmaya çalışırlar.

ÖZNEL BİLGİ/ SUBJEKTİF BİLGİ

- Nesnelerin kendi doğal gerçeği yerine öznenin düşünce ve duygularına dayanan **şahsi bilgiye** öznel bilgi adı verilmektedir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

- **PANDOMİM**
- Bir düşünceyi bir duyguyu kısa bir olayı, bir durumu **konuşmaksızın** yüz ve beden hareketleriyle anlatmaktır.
- *Müzik+Dans* ile oluşur.
- **Faydaları:**
- Konuşmayı başaramayan öğrencileri topluma alıştırır.
- Öğrencilerin dikkat ve değerlendirme yeteneklerini geliştirir.

PANEL

- Bir konuşmacı grubunun bir başkan yönetiminde ve topluluk karşısında, belirli süreler dahilinde **bilimsel, sosyal, politik** vs. bir konuyu tartışmasıdır.
- Panelin amacı, konu ile ilgili kesin bir sonuca varmak değildir. Aksine konuyu farklı yönlerden görmektir.

PARÇADAN BÜTÜNE YAKLAŞIM

- 3 okuma yaklaşımından biridir.
- Okuma ***önce harf*** sonra ***kelime*** ve sonra da ***cümlenin*** ayırt edilmesiyle gerçekleşir.
- Kelimeler birleştirilerek anlama varılır.

PARMAK YÖNTEMİ

- Bilhassa birinci sınıflarda okumayı hatırlatmak ve kolaylaştırmak amacıyla kullanılır.
- Örneğin her parmak haftanın bir çalışma gününe karşılık kullanılabilir.

- **PATUA**

- Kültür seviyesi düşük bir bölgede yaşayanların bir dilin işlenmiş şeklini konuşanlara bakarak oluşturdukları dilin yerel ve bozuk şekline denir.

PAYLAŞARAK OKUMA

- Bir metnin çeşitli bölümlerinin öğrenciler ve öğretmenler arasında, paylaşılarak sesli olarak okunmasıdır.
- ***Faydaları:***

- Öğrencilerin kendilerine güvenleri artar.
- Öğrenci- Öğretmen arasındaki etkileşimi artar.
- Öğrencilerin zihinsel sözlükleri gelişir
- Öğrencilerin akıcı okumalarını sağlar.

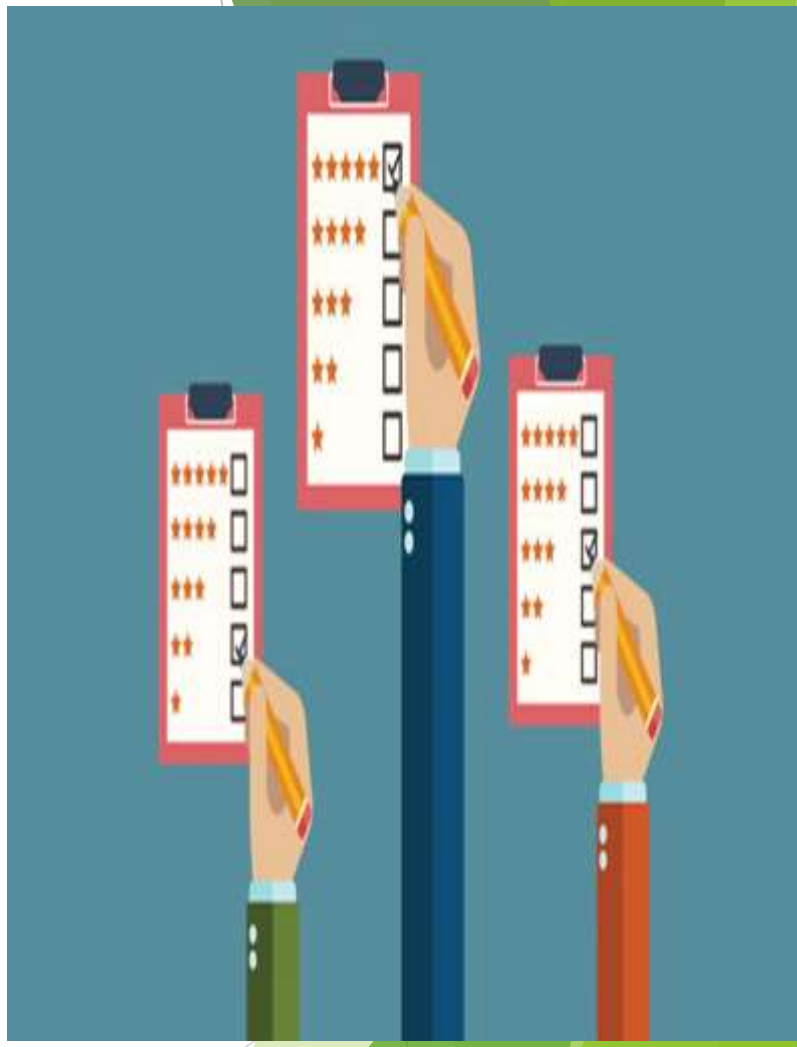

- **PELTEKLİK**
- Bir hecenin başka bir hece yerine kullanılmasıdır.
- **Ş** yerine **S,**
- **C** yerine **Ç,**
- **R** yerine **L** kullanımı peltekliğe örnektir.
- Tekerleme çalışmaları peltekliğin azaltılmasında etkili bir yöntemdir.

PERFORMANS DEĞERLENDİRME

- Öğrencilerin bireysel özellikleri dikkate alınarak bunları uygulamaya dönüştürecek ödevlere denir.
- ***Süreç odaklı*** çalışılır.
- Değerlendirmede öğrenci kendisinden ne beklendiğini görebilir.

PERFORMANS ÖDEVİ

- Öğrencilerin ***üst düzey zihinsel*** becerilerini ölçmek amacıyla kullanılır.
- Öğrencilerin ***gerçek hayattan*** bir problemle nasıl başa çıkacağını göstermek amacıyla hazırlanan ödevlerdir.
- Performans ödevleri geniş bir zaman diliminde hazırlanır.

- **PISA SINAVLARI(Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)**
- PISA projesi, örgün eğitim gören 15 yaş grubu öğrencilerin matematik, fen veya okuma becerilerinin ne dereceye kadar iyi olduğunu ölçmez.
- PISA, öğrencilerin günümüzde günlük hayatta karşılaşabilecekleri durumlar karşısında sahip oldukları becerileri kullanabilme yeteneğini ölçer.

- PISA 3’ er yıllık uygulanır ve her yıl farklı bir alana ağırlık verilir.
- İlki 2000 yılında yapılmıştır.
- Okuma becerilerinde ***Finlandiya, Kanada, Kore, Avustralya*** gibi bir başarı sıralaması vardır.
- PISA’ ya göre Türkçe Öğretim Programı 2005 yılına kadar başarılı değildir.

PİRAMİT

- Bir kelimeden hareketle cümleler kurmayı amaçlayan bir çalışmadır.
- Örneğin;

- ✓ **Kutladı.**
- ✓ **Ece** kutladı.
- ✓ Ece **doğum gününü** kutladı.
- ✓ Ece doğum gününü **evde** kutladı.
- ✓ Ece doğum gününü evde **dün** kutladı.
- ✓ Ece doğum gününü evde dün **arkadaşlarıyla** kutladı.

PLANLI YAZMA

- Öğrencilerin bir konuyu belli bir plana göre yazmalarını konu edinir.
- ***Giriş, gelişme*** ve ***sonuç*** bölümleri iyi olan, konusu ve ana düşüncesi açıkça anlaşılan örnek yazılar sınıfa getirilir.
- Öğrencilere gösterilir.

- **POLYLOGTTE**
  - Birçok dil konuşan ya da bilen anlamına gelmektedir.

PRAKSİ VE APRAKSİ

- ***Praksi***, bir hareketi becerebilme, tek tek bileşenleri bütün halinde yapabilme yeteneğidir.
- Örneğin kişiden bir kağıdı eline alıp ikiye katlaması, bağcıklarını bağlaması beklenir. Bunu beceremez ise ***apraksiden*** söz edilir.

PROBLEME DAYALI ÖĞRENME

- Temelini 1950'li yıllarda **John Dewey** tarafından ***yaparak yaşayarak öğrenme*** ilkesinden alır.

ÖZELLİKLERİ
Öğrencinin üst düzey becerilerini geliştirir.
Öğretmen rehber konumundadır.
Kuramda öğrenme, gerçek hayattan ilgi ve merak uyandırılan bir problemin çözülmesi ile gerçekleşir.
Gerçek hayatta olan problemlerle daha önceden yüz yüze gelmeyi ve tecrübe etmeyi sağlar.

PROGRAM/ MÜFREDAT

- ‘’Eğitim ve öğretimin içeriği, araçları, amaçları ve bunların nasıl düzenleneceğini kapsayan bir bütün olarak tanımlanır.’’

PROJE ÖDEVİ

- Öğrencini gerçek yaşama benzer işler üzerinde özgün bir ürün ortaya koymak amacıyla yaptıkları bağımsız konu araştırmaları ve etkinlikleridir.
- Öğrenci merkezlidir.
- Her konu bir proje konusu olabilir.
- Projenin performans ödevinden farkı ***ödevin sonunda sunumun yapılmasıdır.***

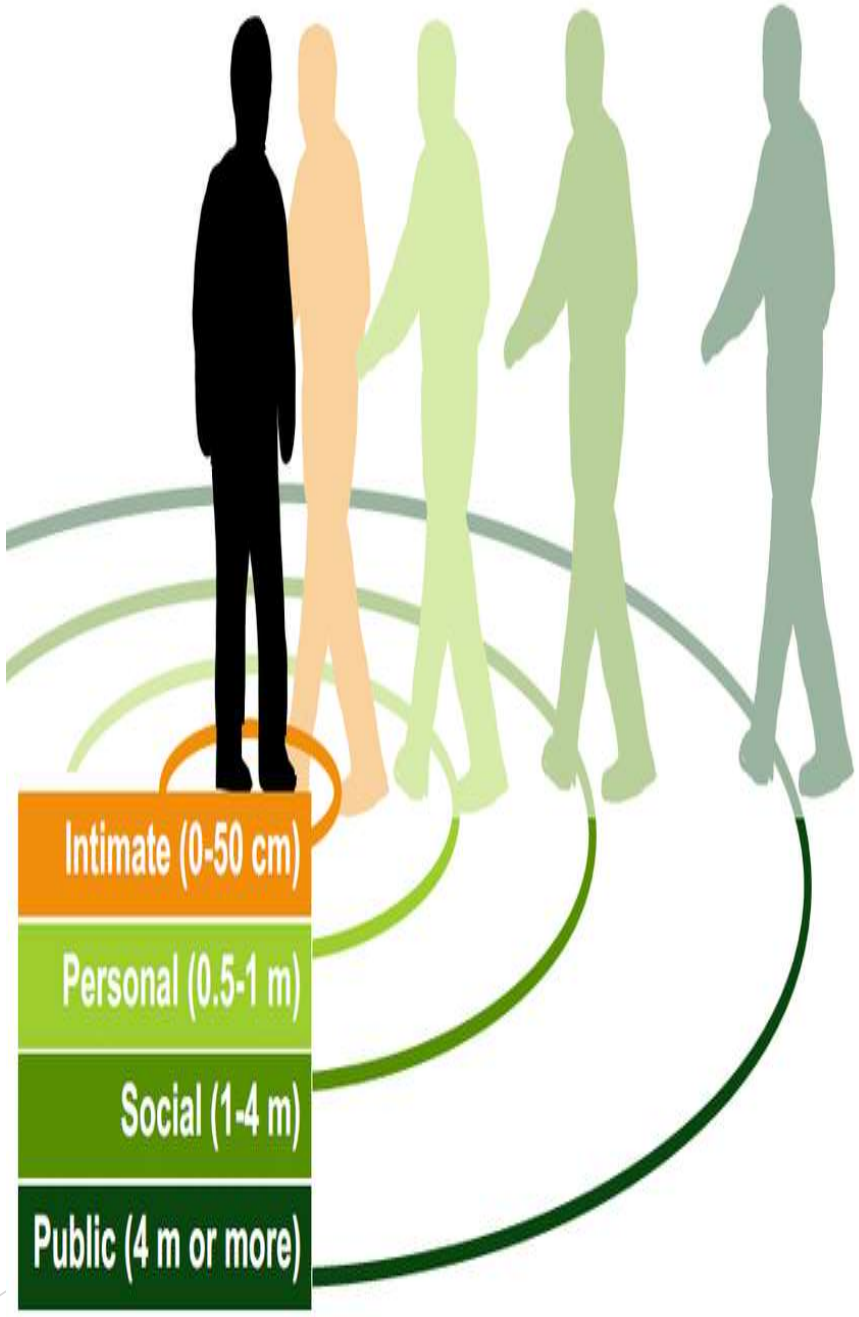

PROJE TABANLI ÖĞRENME

- Proje tabanlı öğrenme, *öğrenenlerin kendi bilgilerini kurarak, deneyimleri yoluyla öğrenme düşüncesinden hareket eder.*
- Öğrenenlere kendi öğrenme stilleriyle öğrenme fırsatı verir.
- Yaparak öğrenmeyi sağlar.

PROXEMİKS

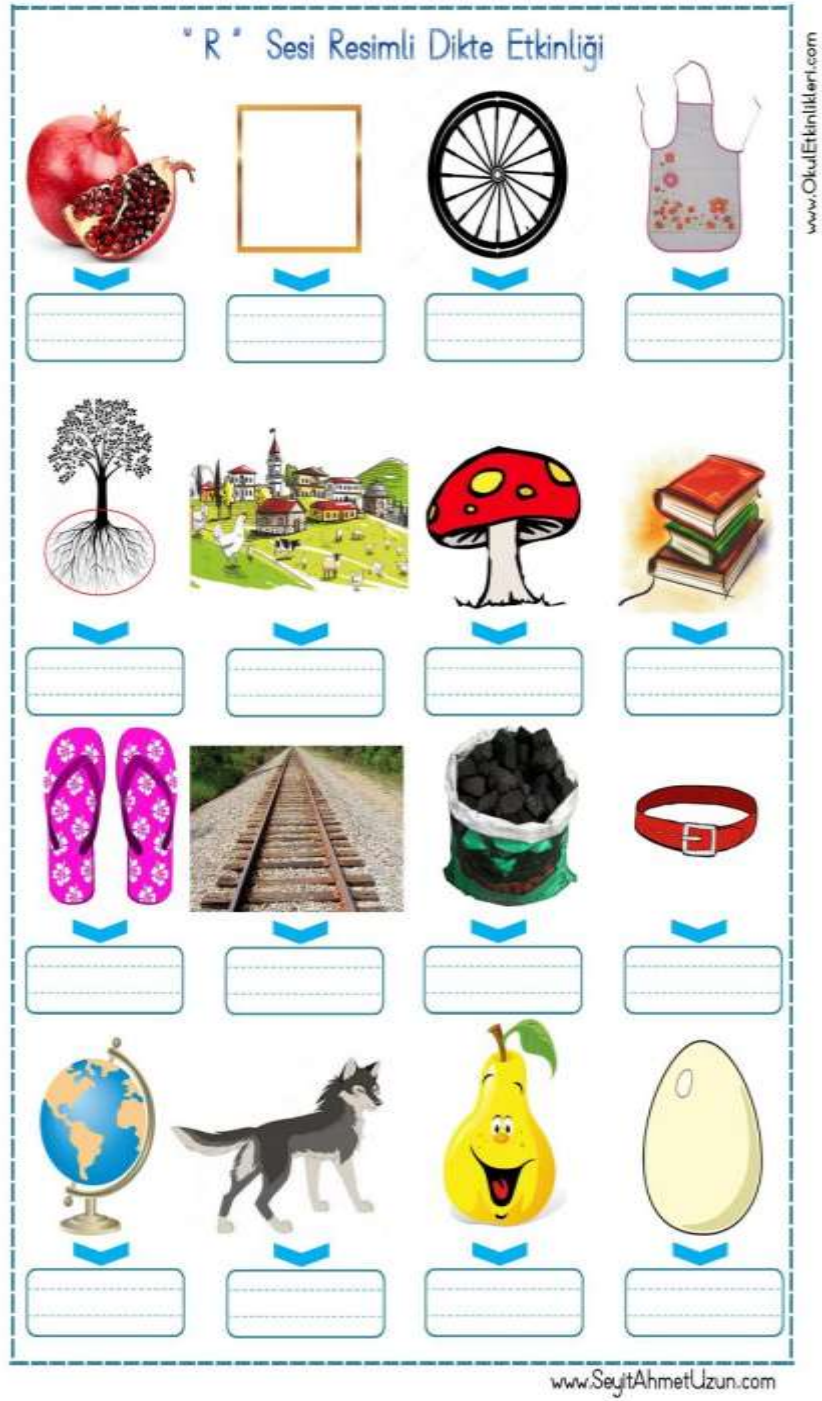
- Bireylerin algılama ve çevre kullanımına ***proxemics*** denir.
- Çevremiz vücudumuzun dışında kalan bölgenin sınırlarını ifade eder.
- Bu sınırlar rahatlama bölgeleridir. Buralarda huzur buluruz ve bu sınırlar kültürden kültüre değişir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

RESİMLİ SES YÖNTEMİ

- İlk okuma yazma öğretiminde kullanılan bir yöntemdir.
- 4 aşamalıdır.
- İlk iki aşamada ünsüzler resimle birlikte verilmekte üçüncü aşamada ünlüler kavratılmaktadır.
- Temel materyal ***resimli ünlü ünsüz şemalardır.*** Harflerin adı asla söylenmez.

RETORİK/ BELAGAT/ HİTABET

- ***Belagat,*** sözün güzel, etkileyici bir biçimde, yerinde söylenmesidir.
- ***Retorik,*** konuşmanın Orta Çağ'daki ismidir.

RÖPORTAJ

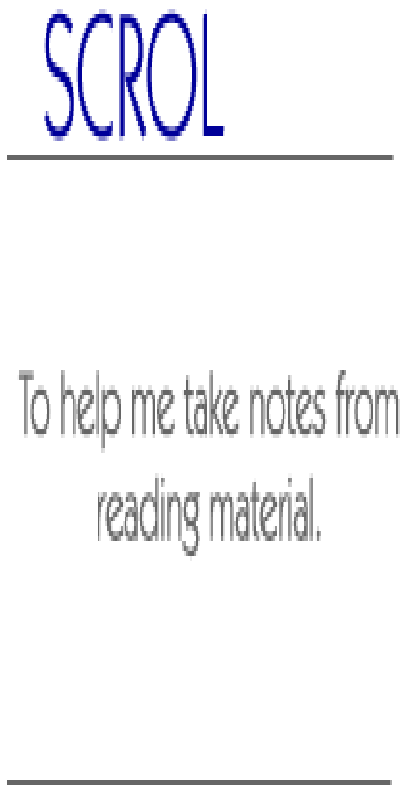
- *‘’Bir yazarın, bir konuyu inceleyip araştırarak ve kendi görüşlerini, yorumlarını da ekleyerek oluşturduğu gazete yazısıdır.”*
- Mülakattan en büyük farkı yazarın kendi düşüncelerini de ekleyebilmesidir.

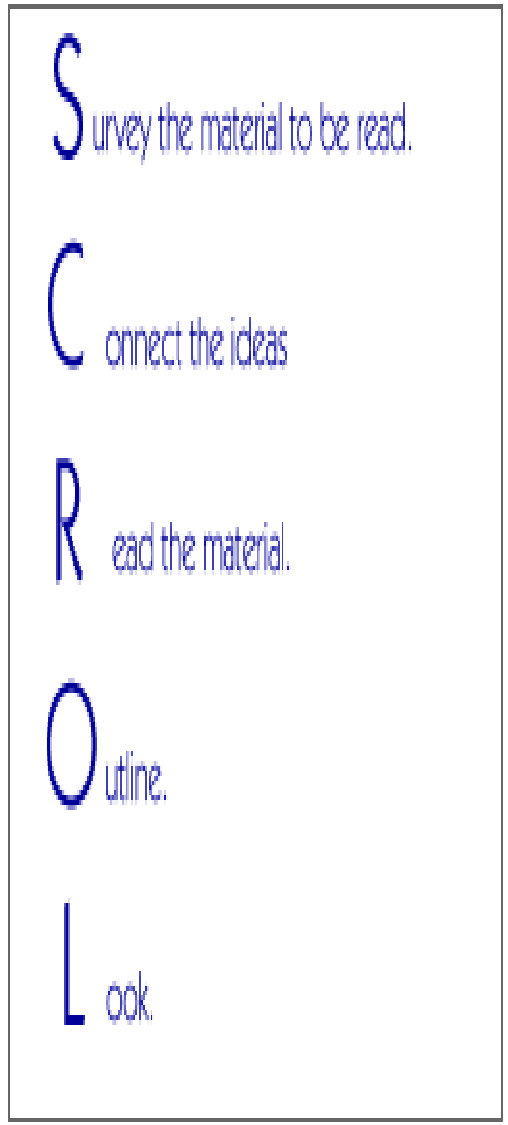

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

SCROL STRATEJİSİ

- Yazılı metinlerdeki başlıkla ilgili bir durumdur.
- ***Scrol stratejisi***, *özellikle yüksekokul öğrencilerini metinlerdeki başlıklar aracılığıyla bilgiyi tahmin etmeyi, kodlamayı ve hatırlatmayı öğretmek amacıyla* geliştirilmiştir.

- İyi okuyucuların diğer okuyuculara göre başlıklardan daha fazla yararlandıkları ortaya konmuştur.
- Bu strateji Türkçe derslerinde başlıktan hareketle içeriği tahmin etme, anahtar kelimelerden metni tanıma gibi çalışmalarda kullanılmaktadır.

SEÇİCİ DİNLEME

- Dinlenenlerin içinden ***ilgi ve ihtiyaca*** yönelik olanların seçilmesiyle yapılır.
- Sınıfta uygulanmadan önce öğrencilere dinlenilecek metnin belirtilen bölümü üzerine yoğunlaşmaları söylenir. Böylece öğrenciler seçici dinleme yapmış olurlar.

SEÇMELİ-ESNEK OKUMA

- Seçmeli-esnek okuma metnin türüne, ihtiyaçlara, amaçlara ve zamana göre okuma hızını ve türünü belirlemektir.
- Seçmeli okumada *göz atma, tarama, göz gezdirme, kaymağını alma* gibi seçici okuma yöntemlerinden yararlanılır.

SEMPOZYUM

- Özellikle bilim, sanat ve düşünce ağırlıklı konuların çeşitli yönleri üzerinde, uzman ***3-6 konuşmacının***, ***bir başkan yönetiminde*** ve bir dinleyici topluluğu önünde yaptıkları konuşmalardan oluşan türe denir.
- Sempozyumda bildiriler belirli oturumlarla açıklanır.
- Konuşmacılar ***5-20 dakika*** arasında sunumlarını yaparlar.
- Konuşmanın sonunda soru-cevap yapılır.

SENTEZ

- Bloom taksonomisinin 5. basamağıdır.
- ***Yaratıcı düşünmeyle*** doğrudan ilgilidir.
- Sentez sonucunda özgün bir ürün ortaya çıkmalıdır.
- Sentezin hedefi, basit ögeleri bir araya getirerek yeni bir bütün oluşturmaktır.

SERBEST KONUŞMA

- Serbest konuşma, öğrencilerin ***herhangi bir konudaki*** duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade etmeleridir.

SERBEST YAZMA

- Öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini tür sınırlaması olmadan yazmalarıdır.

SES BİLİMİ (FONETİK)

- *‘’Seslerin oluşumunu, çıkış yerlerini ve seslerle ilgili tüm kuralları inceleyen bilim dalıdır.”*
- Dil bilimin bir koludur.

ses bilimi ?

SES BİLİNCİ

- Ses bilinci, seslere duyarlı olma, kelimelerin seslerini tanıma, ayırt etme, ses ve heceleri birleştirme, değiştirme gibi becerilerin edinilmesidir.
- Ses bilinci eğitimi zorunlu görülmektedir.

SESÇİL YAZIM

- Türkçe sözcüklerin yazımında her ses bir harf ile gösterilmektedir. Yani ***Türkçenin yazımı sesçildir.***
- Sesçil yazımlı diller kolaydır.
- Sesçil yazım eğitiminin ağız yanlışlarını düzeltmede önemli bir işlevi vardır.

SES TEMELLİ CÜMLE YÖNTEMİ

- İlköğretim 1-4. sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programında ilk okuma yazma yöntemi olarak *Ses Temelli Cümle Yöntemi* tercih edilmiştir.
- Bu yöntemde ilk okuma yazmaya seslerle başlanmaktadır.
- Daha sonra ***seslerden hecelere, kelimelere, cümlelere ve metinlere*** ulaşılmaktadır.

SESLİ OKUMA

- Sesli okuma, *yazıyı görme, kelimeleri seslendirme ve anlamı kavramadır.*
- Eskiden okuma yalnızca sesli olarak yapılmaktaydı.
- Yapılan araştırmalarla sesli okumanın okuma hızını düşürdüğü belirlendi ve 1970'li yıllarda ***sessiz okuma*** gündeme geldi.
- Ancak sessiz okuma ile ilgili görüşler de 1990'lı yıllarda tekrar değişti.

- Yapılan araştırmalarda sürekli yapılan sessiz okumanın hızı artırdığını ancak anlama becerilerini yeterli derecede geliştirmediği belirlendi.
- Bu yüzden ***sessiz okumanın yanında sesli okuma da yapılması gerektiği*** belirtildi.

- **Sesli Okumanın Faydaları:**
- ⇨ Metinle sesli iletişim kurulur.
- ⇨ Öğrencinin dikkatini geliştirmesine, okuduklarına odaklanmasına ve kendine güvenmesine katkıda bulunur.
- ⇨ Vurgu ve tonlamayı geliştirir.

- **SESLİ OKUMA HIZI**
- Alain Lieury'nin deneysel çalışmalarına göre 1 saniyede sesli olarak en fazla dört kelime okunabilir.
- ***Bir dakikada*** ise ***240 kelime*** okunabilmektedir.
- Bu sayılar öğrencilere indirgendiğinde;
- ***8. sınıf öğrencileri*** *dakikada 200 kelime,*
- ***Ortaöğretim sonundaki öğrenciler*** *dakikada 250 kelime,*
- ***Yetişkinler*** *ise 200 kelime* okuyabilmektedirler.

SESSİZ OKUMA

- Sessiz okuma, *kelimeleri ve cümleleri seslendirmeden gözle takip ederek yapılan okumadır.*
- Sessiz okuma ile okuma ve anlama hızı artmaktadır.
- Sessiz okumaya ilköğretim birinci sınıfta yer verilmemelidir.
- İkinci ve üçüncü sınıfta aşamalı olarak öğretilmelidir.
- Dördüncü ve beşinci sınıfta uygulamaya geçilmelidir.

sessiz okuma ?

SESTEN OKUMA YÖNTEMİ

- İlk okuma yazma öğretiminde kullanılır.
- Sesler oldukça büyük ve renkli resimler eşliğinde öğretilir.
- Önce ses tek başına resimlerle birlikte verilir sonra kelime içerisinde kullandırılır.

SEZGİSEL DÜŞÜNME

- **Sezgi,** *‘’bir problemin, kavramın, olgunun çok dikkatli incelenmeden, deneye akla ve mantığa vurmadan dolaysız bir şekilde kavranmasıdır.”*
- Türkçe öğretimindeki **tahmin etme çalışmaları** doğrudan sezgisel düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir.

- Ayrıca **Türkçe dil bilgisi öğretiminde** de sezdirme yoluna gidilmektedir.
- Dil bilgisi konuları soyut olduğundan birinci kademede doğrudan konu anlatımına yer verilmez, örneklerden hareketle sezgiye dayalı bir öğretim yapılır.

SINAMA YANILMA

- Sınama yanılma, yeni bir davranışın **deneme** yoluyla öğrenilmesidir.

SİNAPS

- Bir sinir hücresiyle gelen bilginin diğer sinire aktarıldığı ve sinirlerin bağlanıldığı yere **sinaps** denir.
- Sinaps bozulursa iletim bozulur.
- Sinapsların artması öğrenmenin gelişmesinin temelini oluşturmaktadır.
- Nöronların oluşturduğu sinaptik bağlantılar, telefonda aynı anda 1000 ya da 10.000 kişiyle birini diğerine karıştırmadan konuşmak gibidir.

SİNESTEZİ/ DUYULAR ARASI AKTARIM

- Sinestezi, *bilinçli zihinsel olayların tetiklemesiyle ortaya çıkan bilinçli bir duyusal deneyimdir.*
- İnsanların çok azı bu deneyimi yaşarlar.
- En sık izlenen şekilde, ***kişinin harfleri renk olarak deneyimlemesidir.***
- Her harf kişiye göre farklı bir renktir.
- Temelde her duyu bir sinestezik eşik oluşturabilir.
- Dil öğretiminde düşünmeyi geliştirme çalışmalarında sinestezik algıdan yararlanılabilir.

SORGULAYICI OKUMA

- Okuyucunun okuma sırasında, metindeki *tutarsızlıklar, çelişkiler, nedenler,* örneklerin uygunluğu ya da yetersizliği ile ilgili kendine sorular sorarak okumasıdır.

SORGULAYICI YAZMA

- Yazan kişinin bir konu hakkında katılmadığı noktaları, çelişkileri, tutarsızlıkları ya da katıldığı durumları, mantıksal bir temele oturtarak, nedenlerini açıklayarak aşamalı bir şekilde yazmasıdır.

SORU CEVAP YÖNTEMİ

- Eğitimin en vazgeçilmez unsurlarından biri olup en eski öğrenme yöntemlerinden biridir.
- Öğretim yöntemleri içerisinde ***en sık*** başvurulan yöntemdir.

⇨ ***Faydaları:***

- Öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerini geliştirir.
- Öğrenme süreçlerini motive eder.
- Öğrencilerin ilgileri, tutumları, merak ve becerileri hakkında öğretmene bilgi verir.
- Konuların tekrar edilmesini sağlar.

SORU SORARAK OKUMA

- Okuma öncesinde ve sürecinde öğrencilere sorular hazırlatılarak metin üzerinde düşünmelerini ve metni anlamalarını sağlamaktır.
- Metin sesli veya sessiz okunduktan sonra veya metni okumadan önce uygulanır.

SOSYOLEKT(*Social+ Dialect)*

- Aynı dil birliği içinde, kültür açısından birbirinden ayrı düzeydeki kimselerin aynı dili kullanışı birbirinden çok farklıdır.
- Örnek vermek gerekirse ***hekim dili, denizci dili*** birer sosyolekt özelliği göstermekte ve diğer gruplar tarafından anlaşılmayabilmektedir.

- Bir sosyolekt içerisindeki sözcükler sınırlı uzlaşıma sahiptir.
- Bu yüzden özellikle ders kitaplarındaki metinlerde sosyolekt özellik taşıyan sözcüklerin anlamları üzerinde durmak gerekir.

- **SÖYLEM**
- Söylem ‘’ ***belirli bir durumda kişiler arasında gerçekleşen bir etkinliktir.”***
- Söylem, sözcelem ediminin gözlemlenebilir sonucudur.
- Söylem, Saussure sonrası Avrupa dilbiliminin önemli inceleme alanlarından biri olmuştur.

SÖYLEV (NUTUK)

- Söylev ‘ ’***bir topluluğa düşünceler, duygular aşılamak amacıyla söylenen uzunca, coşkulu ve güzel söz, nutuk, hitabe***” biçiminde tanımlanır.
- Söylevlerin konusu ***askeri, politik, siyasi, dini*** veya ***hukuki*** olabilir.
- Bu tür hazırlıklı bir konuşmada vurguya, tonlamaya ve beden dilini özenle kullanmaya dikkat edilir.

SÖYLEYİŞ SES BİLİMİ

- Konuşmayı sağlayan hareketleri inceleyen alandır.
- Seslerin hangi organlarda ve bu organların hangi eylemleriyle oluştuğu araştırılır.
- ***Seslerin çıkışı, oluşumu, ünlülerin ve ünsüzlerin özellikleri,*** hece ve hece çeşitleri söyleyiş ses bilimin konusuna girer.

SÖZ KOROSU

- Öğrencilerin okuma ve birlikte çalışma becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yapılır.
- Söz korosu çalışmalarında metin okunurken şahıs ve varlık kadrosu, karakter özelliklerini yansıtacak şekilde seslendirilir.

- **SÖZCE**
- Sözce her türlü çözümlemeye gelen söylemin bir parçasıdır.
- ‘’*Genellikle konuşan kişinin iki susma arasında söylediklerini içeren, kimi zaman tek bir sözcükten, tek bir ünlemden, kimi zaman da bir çok tümceden oluşan bir birim*’’ olarak tanımlanır.
- **Örnek:**

⇨ -Yarın ben işimi bitirip gelince gideriz.

⇨ -Peki onlar da hemen gelir mi?

⇨ **-Tabii.**

⇨ -Parayı peşin mi vereceğiz?

⇨ **- Yooo.**

⇨ -Ben başlarında dururum.

⇨ **-Eh!**

- **SÖZCELEM/ SÖZCELEME**
- ***Sözce üretme edimi*** olarak tanımlanır.
- Sözcelem, sözcenin gerçekleşme bağlamı olarak tanımlanabilir.

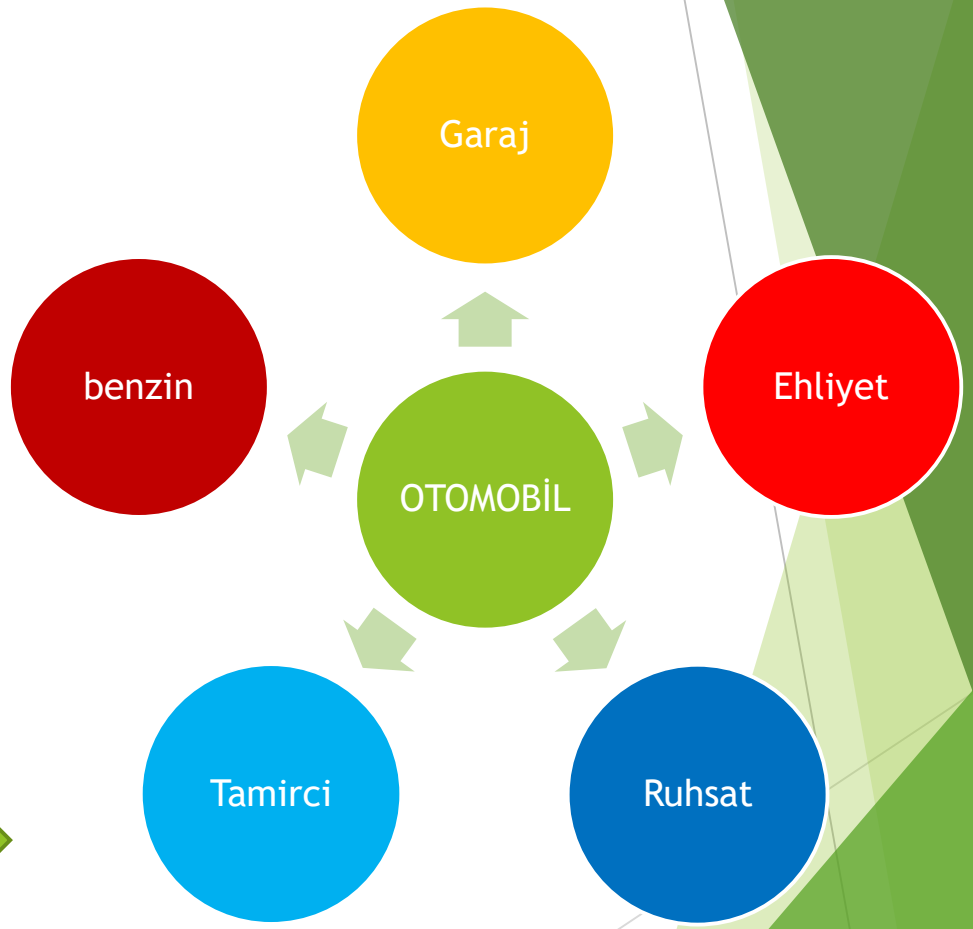

SÖZLÜ DİL BECERİLERİ

- Dil eğitiminde ***konuşma ve dinleme*** sözlü dil becerileri olarak kabul edilmektedir.

SÖZLÜKSEL ALAN

- Aynı izlek ya da aynı kavram etrafında öbeklenen sözcükler bütününün oluşturduğu yapısal düzene sözlüksel alan denir.
- Örneğin ***otomobil*** kelimesinin sözlüksel alanını;

STRATEJİ

- Strateji, eğitim öğretim faaliyetlerine yön veren temel felsefe, anlayış ve yaklaşımlardır.
- ***Örneğin;***
- Öğrencinin öğretim esnasında olabildiğince çok duyu organının aktif olması düşüncesi bir ***öğretim stratejisi,***
- Bu düşünceye paralel olarak eğitimde dramatizasyon bir ***öğretim metodu,***
- Bir metne bağlı kalınıp kalınmayacağı, derste oyun ile konu arasında ilişkinin nasıl kurulacağı gibi hususlar birer ***öğretim tekniği*** olarak düşünülebilir.

SUNUŞ YOLUYLA SÖZCÜK ÖĞRETİMİ

- Öğrencilere sözcüğün anlamı, temsil ettiği kavramın belirgin özellikleri sunulur.
- Sözel bilgi yanında mümkünse görsel bilgi de kullanılır.
- Bu öğretim yönteminde kelime, anlam değerleriyle birlikte gösterilmelidir.

SÜRE

- Ünlülerin çıkarılışındaki süre, onların **uzun** ya da **kısa söylenişleriyle** ilgilidir.
- Uzunluk kısalık her dilde farklılaşır. Bir dildeki uzun ünlü başka bir dilde orta uzunlukta kabul edilebilir.
- Dilimizde uzunluk- kısalık karşıtlığı çok belirleyici olmasa da bazı noktalarda anlam ayırt edici özellik taşımaktadır.

SÜREÇ ODAKLI YAZMA YAKLAŞIMI

- Süreç yaklaşımı ***yapılandırıcı yaklaşımın*** ürünüdür.
- Bu yaklaşımda amaç, metin oluşturmaktan çok, öğrenciye metin oluşturma becerisinin kazandırılmasıdır.
- Süreç odaklı yazma yaklaşımı ***hazırlık, taslak oluşturma, düzenleyerek yazma, düzeltme ve yayımlama*** alt aşamalarından meydana gelmektedir.

ŞEMA

- Şemalar bilgiyi ***organize*** etmek için kullanılan temel çerçeve yapılardır.
- Şemalar bilgi ağlarından meydana gelirler.
- Bu bilgi ağları ilişkileri, önermeleri, işlemleri ve gelen bilgiyi eski bilgiyle ilişkilendirmeyi sağlar.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ.DR. BİLGİNER ONAN

- **TAHMİN EDEREK OKUMA**
  - Bu okumada amaç ***öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak*** ve metinde geçen olaylarla ilgili ***merak uyandırmaktır.***

- ***UYGULAMASI:***

⇨ ***Birincisinde,*** okuma süreci aniden durdurulur. Metnin kalan kısmı ile ilgili öğrencilerden tahminde bulunmaları istenir.

⇨ ***İkincisinde,*** öğretmen metni sesli okur ve metinle ilgili tahtaya sorular yazar. Metnin devamında cevaplar bulundukça soruların üstü çizilir.

⇨ ***Üçüncüsünde,*** metin daha okunmadan öğretmen öğrencilerden metnin başlığından ve resimlerinden hareketle tahminde bulunmalarını ister.

- **TAM OKUMA**
  - *‘’Metindeki düşünce ve duygu süreçlerini adım adım izlemeyi ve içeriği analiz edip değerlendirmeyi kapsayan okuma türüdür.”*
  - Ders kitaplarının okunmasında yapılan genellikle tam okumadır.
- ***Faydaları:***
  - Öğrenci ders kitabını anlamada kolaylık kazanır.
  - Ayrıntılı bilgilere ulaşmada, yorumlara gitmede, ön bilgilerden yararlanmada öğrenciye kolaylık sağlar.

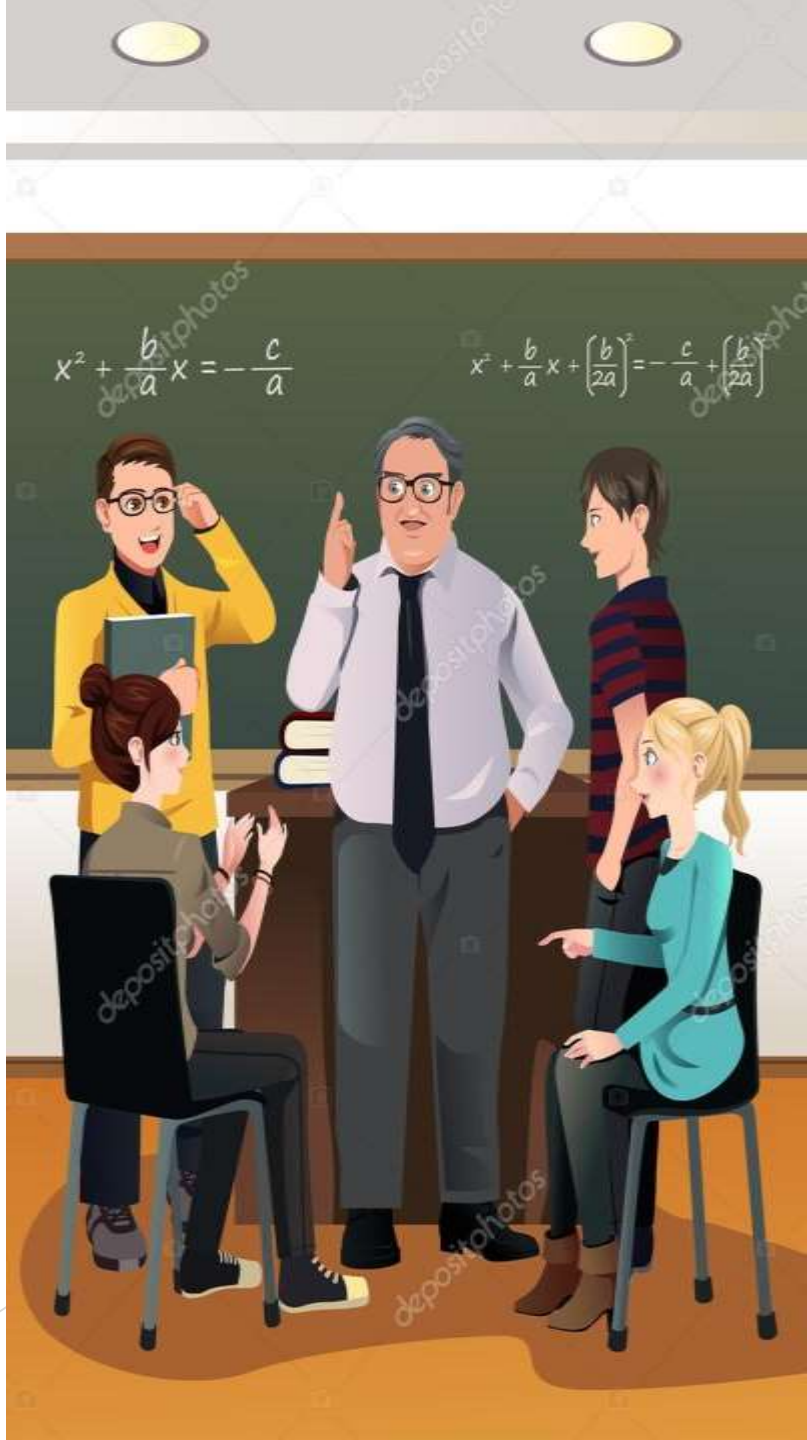
TARTIŞARAK OKUMA

- Amacı, öğrencilerin metinde işlenen konuyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamak olan okuma türüdür.

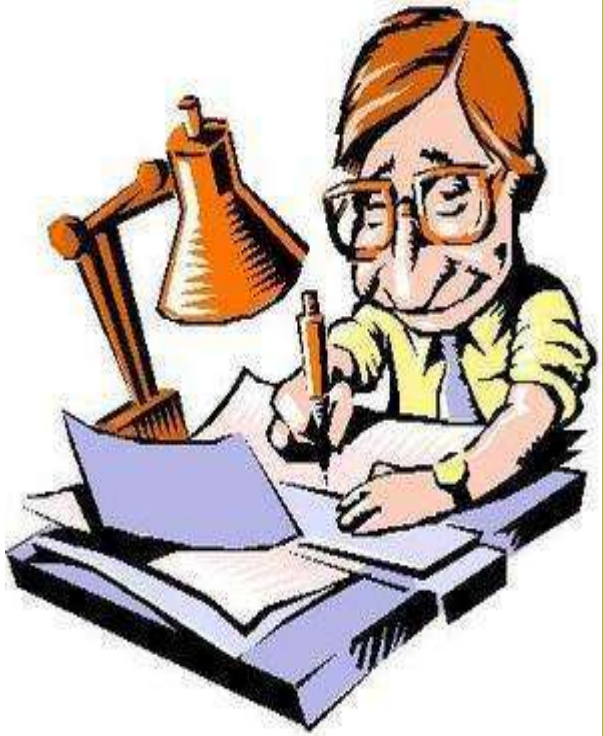
TARTIŞMA YÖNTEMİ

- *‘’Bir grup öğrencinin belli bir konunun kavranması amacıyla karşılıklı görüşler, fikirler ve eleştiriler üreterek o konuyu kapsamlı ve detaylı olarak irdelemesiyle gerçekleşir.”*
- Tartışma yöntemi sınıfta ***münazara, panel, forum, seminer ve büyük grup tartışması*** olarak uygulanabilir.

TARTIŞMACI METİN

- Yazarın düşünceyi geliştirme yollarını kullanarak bir konu hakkında öne sürdüğü iddiasını verileriyle beraber ortaya koyup karşı iddiaları da çürüterek bir sonuca vardığı metin türüdür.

TARTIŞMACI METİN ELEMENTLERİ

ANA ELEMENTLER:

Veri: İddialarla ilgili bilgilerin sunulduğu bölümdür.

İddia: Yazarın temelde savunduğu şeydir.

Karşı İddia: Yazarın iddiasıyla ters düşen görüşlerdir.

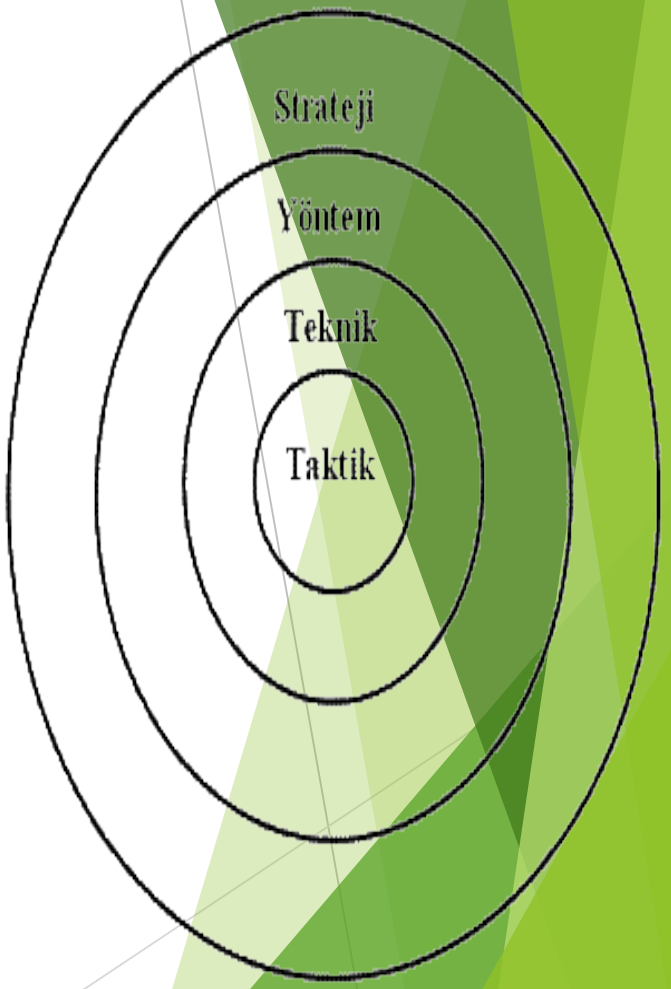
Sonuç: Bir konu üzerinde ortaya çıkan fikirdir.

YARDIMCI ELEMENTLER:

Destek Gerekçesi: yazarın iddiasını güçlendirmek için ortaya koyduğu kanıtlardır.

Çürütme Gerekçesi: karşı iddiayı çürütmek için ortaya koyduğu kanıtlardır.

- **TEKNİK**
- Günlük kullanımda bir işi ustalıkla yapmak demektir.
- Eğitim öğretimde ise ***teknik***, ‘’eğitimde kullanılan yöntemin kişiler, yer, zaman, araç ve gereçlere bağlı olarak uygulanış şeklidir.’’
- Yöntem, tekniğe göre daha kapsamlıdır.
- Teknik, yöntemin uygulanış şeklidir.

TEMA VE KONU

- Tema ‘***’bir esere hakim olan his veya fikir***’’ anlamına gelir.
- Tema konuya göre daha kapsamlıdır.
- Konu, ***tema içinde işlenen olaydır.***
- 2020 programına göre hazırlanan ders kitapları, seçmeli ve zorunlu temalar içerisinde yer alan konulardan oluşur.

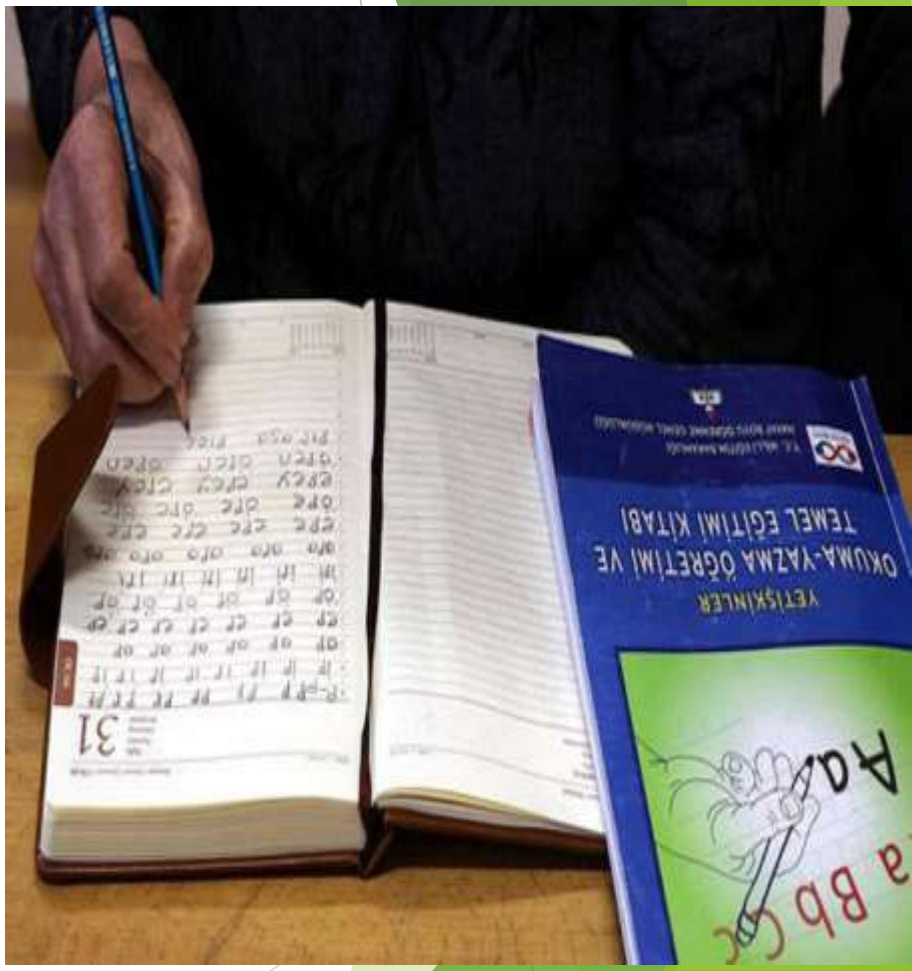
tema ?

- **TEMEL ANLAM**

- *‘’Bir göstergenin belli bir dönemde insan zihninde canlandırdığı kavramdır”.*

TEMEL OKURYAZARLIK

- Okuma yazma ve aritmetik ile ilgili bilgileri henüz öğrenme durumunu anlatır.

Terimler ?

- **TERİM**
  - Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelimedir.

TON

- Dilin bürünsel bir özelliğidir.
- Genel olarak bir seslemdeki ***sıklık yüksekliği(pes)*** ya da ***düşüklüğü (tiz)*** ile ilgilidir.
- Dünya dillerinde *İtalyanca* ve *İspanyolca* ton açısından yüksek iken *Türkçe* zayıf, *İngilizce* daha da zayıftır.

TONEM FARKI

- Tonlama seviyesine göre kelimede meydana gelen anlam farkına denir.
- Örneğin, ***evet*** kelimesi söylenişindeki tonlamaya bağlı olarak farklı anlamlara gelebilir.

tutarlılık ?

- **TUTARLILIK**
- Metin içi ölçütlerden biridir.
- ***Tutarlılık,*** metin içindeki anlamsal ve mantıksal bağlantı olarak görülür.
- Bir metinde tutarlılıktan bahsetmek için cümleler arasında mantıksal bir düzen olması gerekir.

TUTUKLUK

- Konuşma sırasında bir hece üzerinde takılıp o hecenin birkaç defa tekrar edilmesiyle birlikte tutukluk ortaya çıkar.
- Genellikle sebebi heyecan, stres ve sinir bozukluğudur.

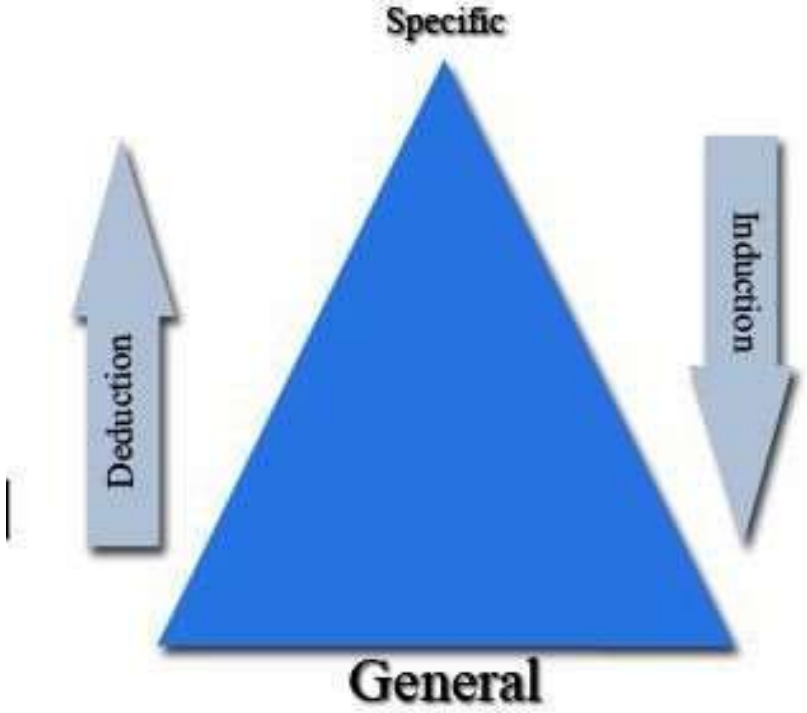
TUTUM ÖLÇEKLERİ

- Tutumların ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem ***Likert Tipi*** ölçektir.

Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	2	3	4	5
- 2	- 1	0	+ 1	+ 2

TÜMDENGELİM YÖNTEMİ

- İlk başta kuralın veya sonucun bildirilmesi, ondan sonra da bu kuralın örneklere uygulanması, deneylere ya da gözlemlere başvurularak doğruluğunun saptanması yoluna ***tümdengelim*** denir.

TÜMEVARIM YÖNTEMİ

- Gerek deneyler yoluyla, gerekse gözlemlerle elde edilen bilgilerden bir sonuca varmaya veya örneklerden gidilerek bir kural çıkarmaya ***tümevarım*** denir.

DİL EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

UZAK BAĞDAŞTIRMA

- Anlam ayırıcıları ve belirleyicileri arasında uyum bulunmayan bağdaştırmalar uzak bağdaştırmalardır.
- Örneğin ***ağlayan merdiven, rüzgarın rengi, suyun hafızası*** gibi.

UZUN SÜRELİ BELLEK

- Bilgilerin ***kalıcı olarak*** uzun süre depolandığı yerdir.
- **USB** *gerektiğinde kullanılmaya hazır olarak saklanan düzenlenmiş, organize edilmiş bilgilerin depolandığı bir kütüphaneye* benzetilir.
- Bu kütüphanedeki bilgiler ne kadar iyi düzenlenirse ulaşılması da o kadar kolay olur.
- Bu düzenlenme de çeşitli hafıza teknikleriyle yapılabilir.

ÜRETİCİ/ AKTİF/ ETKİN KELİME HAZİNESİ

- Kısaca, *konuşurken ve yazarken kullanılan kelime hazinesidir.*
- Üretici kelime hazinesinin alanı, alıcı kelime hazinesine göre daha dardır.
- Örneğin duyduğumuzda ya da okuduğumuzda anlamını kavrayabildiğimiz birçok kelimeyi, konuşurken veya yazarken kullanamayız.

ÜRÜN ODAKLI YAZMA YAKLAŞIMI

- Yazma çalışmalarında kullanılan iki yaklaşımdan biridir.
- ***Davranışçı yaklaşımın*** yaygın olduğu dönemde kullanılan yazma yaklaşımıdır.
- Bu yaklaşımda, ***ortaya konulan ürün*** daha değerlidir.
- Türkiye'de 2005 programına kadar ürün odaklı yazma yaklaşımı kullanılmıştır.

- Bu yaklaşımda amaç, öğrencinin bir metin meydana getirmesidir.
- Doğrudan doğruya sonuca yöneliktir.
- Değerlendirmede daha çok yazım ve noktalama, kağıt düzeni ve okunaklılık gibi biçimsel niteliklere dikkat edilir.
- Değerlendirme daha çok not vermek için yapılır.
- Türkçe öğretiminde **yapılandırıcı** yaklaşımla birlikte **süreç odaklı yazma yaklaşımına** geçilmiştir.

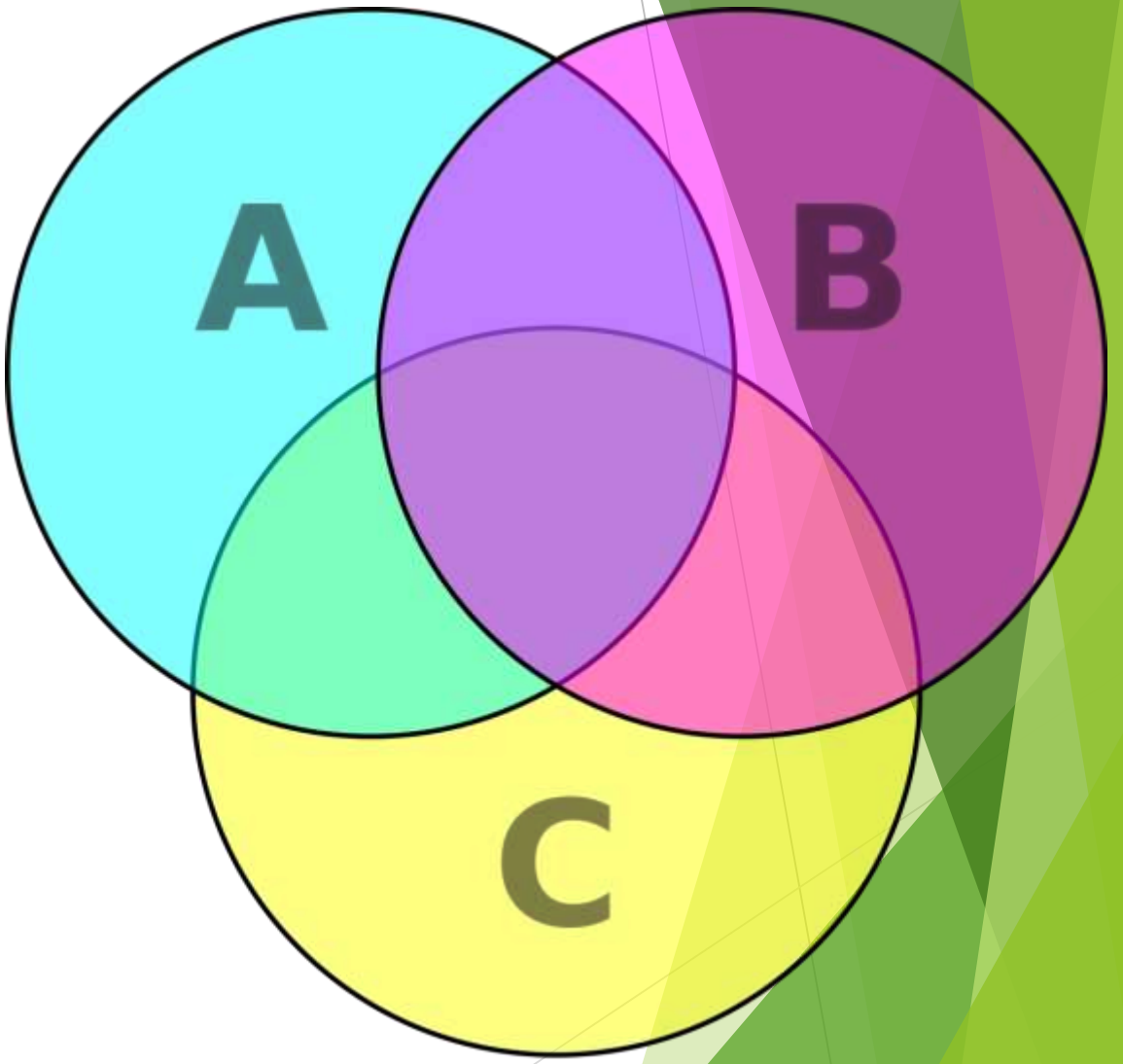
ÜSLUP (BİÇEM, STİL, EDA)

- Bir metindeki cümlelerin uzunluğu kısalığı, kelimelerin seçilişi, eda ve ahenkteki farklılıklar, üslubunun özelliklerindendir.

VEN ŞEMASI

- Kelime hazinesi geliştirmede kullanılan yöntemlerden biridir.
- Karşılaştırma ve kıyaslama türü metinlerde kullanılabilir.
- Bir kesişim bölgesine sahip yan yana getirilmiş iki oval veya dairesel şekilden oluşur.

- **VURGU**

- Konuşma sırasında kelimedeki bir heceyi diğerlerine göre daha yüksek bir ses tonuyla, daha baskılı bir şekilde söyleme anlamına gelmektedir.

- **3 şekilde** görülür:

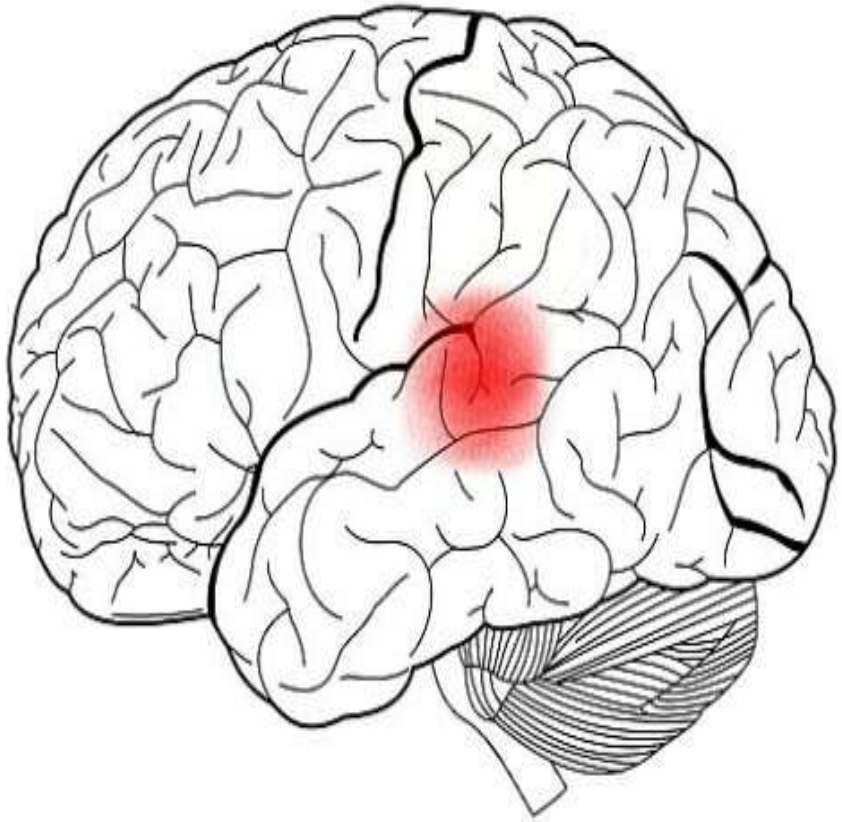
⇨ Kelime vurgusu

⇨ Cümle vurgusu

⇨ Anlam vurgusu

WERNİCKE ALANI

- Beynin sol yarımküresindeki iki önemli dil merkezinden biridir.
- Sağlıklarında konuşmaları akıcı ve engelsiz fakat karmaşık ve anlaşılmaz olan hastalara ait otopsi sonuçlarının 1874’ te Wernicke tarafından beynin sol hemisferindeki bir bozukluktan kaynaklandığı şeklinde yorumlanmasıyla ortaya çıkmıştır.
- Bu bölge o zamandan beri ***Wernicke Alanı*** olarak adlandırılmaktadır.

- Wernicke merkezi hasar gören bir insan, işittiği veya okuduğu kelimeleri anlayamaz. (***Kelime sağırlığı veya Kelime körlüğü)***
- Wernicke afazisi olan bir kişide konuşma, düzgün ve akıcıdır ama içerik açısından boştur.
- Wernicke merkezi, ana dilinin anlamaya yönelik bütün fonksiyonları üzerinde etkilidir.
- Zaten bu alanda zamanla yapılan çalışmalar nörolojik bir çerçevede kalmamış, dil bilgisi alanındaki çalışmalara da önemli ölçüde kaynaklık etmiştir.

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

DOÇ. DR. BİLGİNER ONAN

YANLIŞ ANALİZİ ENVANTERİ

- Okuma becerisini geliştirmede kullanılan değerlendirme araçlarından biridir.
- Bu envanterle, okuyucuların bireysel olarak okuma ve okuduğunu anlama düzeyleri tespit edilmektedir.
- Anlama ve kelime tanımada ne tür hatalar yapıldığı konusunda da envanter bilgilendiricidir.

	Özellikler					
Hayvanlar ↓	Kürklü	Evcil	Ayaksız	Boynuzlu	Otcul	Etcil
Tavşan	+	-	-	-	+	-
İnek	-	+	-	+	+	-
Kurt	-	-	-	-	-	+
Yılan	-	-	+	-	-	+
Eşek	-	+	-	-	+	-
At	-	+	-	-	+	-
Güvercin	-	+ / -	-	-	+	+
Köpek	-	+	-	-	-	+
Ayı	+	-	-	-	-	+
Aslan	-	-	-	-	-	+
Tilki	+	-	-	-	-	+
Koyun	+	+	-	-	+	-
Tavuk	-	+	-	-	+	-
Ördek	-	+	-	-	+	-

Çizelge 7. Anlam analizi çizelgesi

YANSITICI DÜŞÜNME

- Öğrenci aktif olarak katıldığı eğitim ortamından kendi deneyimleriyle bilgiler edinmeli, bu bilgileri paylaşmalı ve yeni etkileşimlerine aktarmalıdır.
- Yansıtıcı düşünme becerisi, ***öğrenilenlerin yeni durumlarda kullanabilmesini sağlar.***

❖ ***Özellikleri:***

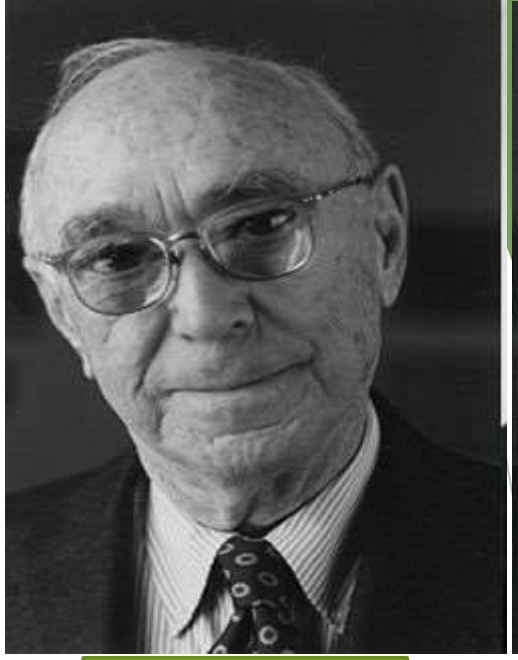
- ⇨ Öğrenci etkin konumdadır.
- ⇨ Öğretmen bilgi verici değil kolaylaştırıcıdır.
- ⇨ Öğrenme ortamını sadece öğretmen değil işbirlikçi kümeler yönetir.
- ⇨ Öğretmen öğrenci arasında iki yönlü, tutarlı ve açık bir iletişim vardır.
- ⇨ Öğrencinin sorumluluğu vardır ve sorumluluk bilincini geliştirmesi beklenir.

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM

- Yaklaşık otuz yıldır uygulanan davranışçı sistemin ardından 2005/2006 yılından itibaren uygulamaya konan yeni eğitim yaklaşımıdır.
- 20 yy. sonlarına doğru eğitim alanında sorunların artması sonucunda yeni arayışlar başlamış ve beyin üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarının eğitime aktarıldığı çalışmalar yapılmıştır.
- Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı, bu çalışmalar üzerine ortaya çıkmıştır.

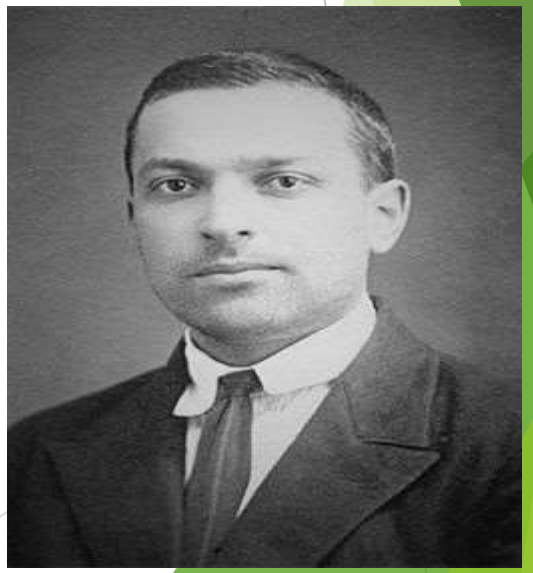
- Bu yaklaşımın en bilinen temsilcileri **Piaget, Vygotsky ve Bruner'** dir.
- Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme bireyin aktif çabalarıyla oluşmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır.
- Yapılandırıcı yaklaşım gelişimsel yapılandırıcılık, sosyal yapılandırıcılık ve etkileşimsel yapılandırıcılık olarak 3' e ayrılır.

Bruner

J.Piaget

Vygotsky

- ***Piaget' e göre çocuk öğrenme aşamasında aktiftir ve öğrendiklerini zihinde yapılandırmaktadır.***
- ***Çocuk bilgileri dengeleme, özümseme ve uyumsama ilkelerine göre alır.***

- *Vygotsky'e göre dil gelişimi ve öğrenme çocuk ve çevre arasındaki etkileşimler sonucunda gerçekleşir.*

- Bruner *öğrenmenin hem gelişimsel hem de sosyal yapılandırıcılık ile mümkün olduğunu savunur.*

YARATICI DÜŞÜNME

- Türkçe eğitiminde **yaratıcı düşünme** *okuma*, *yazma*, *dinleme* ve *konuşma becerilerini yaratıcı düzeyde kullanabilme becerisi*ni ifade etmektedir.
- Yaratıcı düşünme, okuma ve dinleme sürecinde, çocuğun daha önceden kazandığı edinilmiş bilgileri, yeni bilgilerle birleştirip özgün bir yorum yapma bilgisine ulaşmasıyla gerçekleşir.

YARATICI YAZMA

1. İlk başta bir konu belirlenir.
2. Konuyla ilgili kavram ve düşünceler beyin fırtınası, çağrışım yoluyla ortaya çıkarılır.
3. Ortaya çıkan kelimeler sıralanır. Aralarında ilişki aranır.

Faydaları:

- Düş gücünü harekete geçirir.
- Düşünme, sorgulama, yorumlama, eleştirme yetilerini geliştirir.
- Kalıpları yıkarak özgün olanı buldurur.

YARI OKUR-YAZARLIK

- Okuryazarlık sürecinin ilk aşamasını ifade eder.
- Başka bir ifadeyle de okuryazarlık sürecinin yarıda kaldığı düzeydir.

YARI SESLİ OKUMA

- Sesli okumadan sessiz okumaya geçişte oluşan okuma türüdür.
- Bir tür mırıldanarak yapılan okumadır.

YAZI BİLİNCİ

- Yazı bilinci, yazının işlevlerinin farkına varma, yazıyı oluşturan kelime, harf, cümle birimlerini tanıma ve bunların işlevlerini öğrenme, yazının yönü gibi hususlara da duyarlı olmak demektir.
- Yazı bilincinin geliştirilmesi, çocuklarda yazma farkındalığı oluşturma sürecini olumlu yönde etkileyecektir.

YAZILI DİL VE YAZI DİLİ

- Bu iki kavram birbirinden faklıdır.
- **Yazılı dil**, konuşma dilinin yazıya geçirilmiş halidir.
- **Yazı dili** ise bir lehçe üzerine kurulan ve ortak dilin yazışmalarında, bilim ve sanat dergilerinde kullanılan dildir.
- Örneğin bugünkü Türkçemizde İstanbul ağzı hem bir yazılı dil hem de yazı dilidir.
- Yazı dilindeki değişim konuşmaya göre daha yavaştır.

YAZILI DİL BECERİLERİ

- Yazılı dil becerileri ***okuma*** ve ***yazmadır.***

- **YAZMA**
- Beyinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesidir.
- Anlatma becerilerindendir.
- ***Yazı yazarken;***
- Önce yazının amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenir.
- Belirlendikten sonra yazılacak bilgiler seçilir.
- Seçilen bilgiler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, tahmin etme, analiz- sentez yapma, değerlendirme ile düzenlenir.
- Düzenlenen bilgiler harflere, hecelere, kelimelere ve cümlelere dökülerek anlatılır.

YAZMA KAYGISI

- Yazma kaygısı; bireyin, yazdıklarının değerlendirileceği düşüncesiyle yazmaktan kaçınması durumunu anlatır.
- Yazma kaygısı bireylerin yazma isteği ya da yazmaktan kaçınma eğilimleriyle ilişkilidir.
- Yazma konusunda kaygılı olan öğrencilerin yazılı anlatımla ilgili çalışmalardan hoşlanmadıkları ve hatta yazmayı bir ceza olarak gördükleri belirlenmiştir.

YAZMA TUTUKLULUĞU

- ***Akıcı ve rahat yazamama durumu*** *yazma tutukluluğu* olarak adlandırılabilir.
- Hatalı başlangıçlar, tekrarlar, açmazlar, kırık metin parçaları metinden çıkarılabilen tutukluk göstergeleridir.
- Kaygı, öfke, kızgınlık, huzursuzluk ve mükemmeliyetçilik gibi durumlar yazma tutukluluğuna sebebiyet verir.

YAZMA TÜRLERİ

- Yazma türleri, yazının amacına göre;
- ***Betimleyici yazma,***
- ***Tahkiye edici yazma,***
- ***İkna edici yazma,***
- ***Sorgulayıcı yazma,***
- ***Planlı yazma,***
- ***Not alma,***
- ***Bağımsız yazma*** başlıklarına ayrılabilir.

YENİ BİLGİ

- *Okuma veya dinleme esnasında, kaynaktan gelen ve daha önce alıcının uzun süreli belleğinde olmayan bilgidir.*
- Yeni bilgi nesnel ya da öznel olabilir.
- Okuma sırasında üst üste gelen bilgiler okuma-anlama sürecini olumsuz etkileyebilir.
- Ayrıca öğretmenin de öğrencilere bilgi verirken, yeni bilgilerin alınmasını kolaylaştırmak için bilgi yüklü cümleleri üst üste sıralamaması gerekir.

YÖNLENDİRME KURALLARI

- İnsan, zihninde yer alan edinilmiş dünya bilgisinden ötürü ***Kadın kuzuyu besledi*** gibi bir cümleyi anlamlı, kabul edilebilir bir tümce olarak algılar.
- Ancak ***Kadın iskemleyi besledi*** gibi bir cümlede *iskemlenin* belirleyicileri *beslemek* eyleminin belirleyicileri ile bağdaşmayacağı için bu tümce anlamlı kabul edilmez.
- Sözcüklerin daha büyük bileşimlere bağlanabilmesini sağlayan *yönlendirme kuralları* bu tür bağlantıların akla ve mantığa uygun olmasını sağlar.

YÖNTEM/METOT

- Yöntem genel olarak, ‘***’hedefe ulaşmak içi izlenen en kısa yol”*** olarak tanımlanabilir.
- Türkçe derslerinde kullanılan başlıca yöntemler şunlardır:

⇨ ***Anlatma Yöntemi***

⇨ ***Soru-Cevap Yöntemi***

⇨ ***Dramatizasyon Yöntemi***

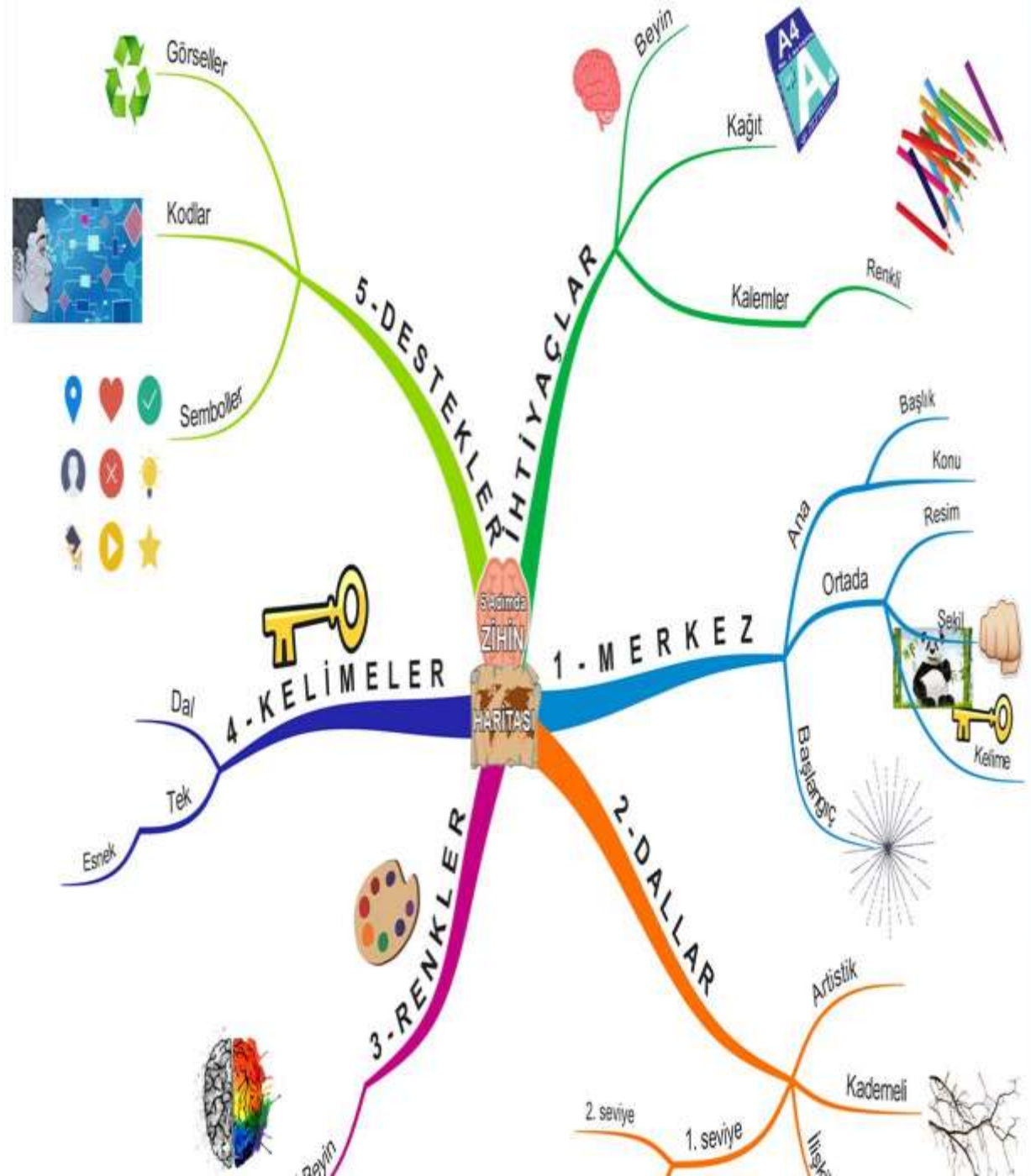
⇨ ***Tartışma Yöntemi***

⇨ ***Tümevarım ve Tümdengelim Yöntemleri***

⇨ ***Çözümleme ve Birleşim Yöntemleri***

ZİHİN HARİTASI

- Zihin haritası bir metni oluşturan anahtar kavramlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesiyle oluşturulmaktadır.

- ***Uygulanışı:***

⇨ Bir metnin okunması veya dinlenmesi sürecinde, metinle ilgili önemli anahtar kavramlar, boş bir kağıda rastgele yazılır.

⇨ Bu kavramlar arasındaki ilişkiler ok işaretleriyle belirtilir.

⇨ Belirlenen bu ilişkiler sayesinde metnin şeması çıkartılır.

- ***Faydaları:***

- Türkçe eğitiminde anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesini sağlar.
- Düşünceleri oluşturma, problem çözmede, karar almada, organize etmede yardımcı olur.

ZİHİNSEL SÖZLÜK

- Yapılandırıcı yaklaşımla birlikte ***kelime hazinesi*** yerine ***zihinsel sözlük*** kullanılmaktadır.
- Zihinsel sözlük, genel anlamda belleğimizin bir bölümü olarak açıklanmaktadır.
- Bu sözlükte, öğrendiğimiz kelimelerle ilgili bütün bilgiler yer almaktadır.
- Konuşulup yazılırken bu sözlüğe başvurulmaktadır.
- Zihinsel sözlükte kelimelerin hem sözlü hem de yazılı bilgileri yer almaktadır.